

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ—CRONOLOGIE—DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ—GENEALOGIE—INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ—PALEOGRAFIE—SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

IV. 2

LUI
NICOLAE IORGA
AMINTIRE

BUCUREȘTI 1941

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituții și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938.

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I.

Abonamentul este de 400 lei pentru două fascicule, care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 250 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

CUPRINSUL

	Pag.
I. Articole	205—334
AURELIAN SACERDOTEANU, <i>Nicolae Iorga</i>	205—213
ȘTEFAN METES, <i>Nicolae Iorga și Arhivele din Transilvania și Ungaria</i>	214—223
GEORGETA FINTESCU, <i>Din viața de studenți a lui Nicolae Iorga</i>	224—247
S. RELI, <i>Arhivele Statului din Cernăuți</i>	248—255
C. A. STOIDE ȘI D. I. STĂHIESCU, <i>Un mănunchiu de documente privilegiate la satul Liești-Tecuci</i>	256—279
D. BERCIU, <i>Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri preistorice în România. Material pentru un dicționar de geografie istorică</i>	280—295
AURELIAN SACERDOTEANU, <i>Autografe și sigilii dela Mihai Viteazul</i>	296—313
TEODOR BĂLAN, <i>Conflctul episcopului Eugen Hacman cu preoșii din Bucovina, în anul 1848</i>	314—334
II. Miscellanea	335—401
A. SACERDOTEANU, <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de Perfecționare (1 Ianuarie—31 Decembrie 1940)</i>	335—378
I. MINEA, <i>Două documente referitoare la mănăstirea Golia. O sentință interesantă a divanului domnesc al Moldovei din 1662</i>	378—379
I. MINEA, <i>Vicarul apostolic Barnabé</i>	380
SEVER ZOTTA, <i>Conducătorii Arhivelor Statului din Iași în curs de 100 de ani</i>	381—382
TEODOR BĂLAN, <i>Au fost în Moldova vătași de ținu?</i>	382—383
EMIL VIRTOSU, <i>Un dascăl slovenesc</i>	384
ION MĂRCUS, <i>Asupra unei probleme de arhivistică: organizarea arhivelor autorităților și instituțiilor publice</i>	384—388
ELENA MUREȘAN, <i>Contribuții la istoria satelor din Transilvania</i>	389—394
R. SEISANU, <i>România Mare de ieri și România Mică de azi. Adu-și aminte, Române!</i>	395—396
AURELIAN SACERDOTEANU, <i>Autografe ale lui Teodosie Mare logofăt al lui Mihai Viteazul</i>	396—397
CONȘT. TURCU, <i>Despre Ștefan Tomșa II. (Originea domnească; începutul domniilor)</i>	397—401

NICOLAE IORGA

* 5/17 IUNIE 1871 — † 27 NOEMVRIE 1940

In tanta novarum rerum diversitate
nescio quid scriberem (*Raport din 1538*).

Sunt epoci în viața indivizilor, ca și în a omenirii, care depășesc orice închipuire. Logica gândirii nu poate să înțeleagă anumite întorsături ale evenimentelor de-a-dreptul senzaționale, care turbură până în adânc orice ființă. Perspectivei istorice înseși îi este imposibil să găsească o explicație pentru ceea ce constituie drama zguduitoare a unei comunități sociale sau a unui individ, sortit să suporte în același timp cel mai apocaliptic destin și cel mai sardanapalic festin. Și acest destin îl trăește acum toată lumea râvnind totuși la banchetul altora.

Tragismul destinului pe care îl trăim toți nu ni-l putem închipui în toată desfășurarea lui demonică. Ne simțim copleșiți de el în întregime. Incercăm doar să găsim o linie de conduită în viață, nu pentru a-l ocoli sau învinge, procedeu clasic la antici, ci numai spre a-i supraviețui, ca în plin ev mediu. O omenire întreagă stă uluită în fața neprevăzutului care în adevăr îmbracă forme excepționale. Singura ei dorință hotărâtă este să vadă sfârșitul care trebuie să vie odată, oricare va fi aspectul pe care îl va avea.

Țelurile pe care le îmbracă nădejdea de acum sunt azi neasemuit de mari și de o covârșitoare importanță. Avem impresia că se făuresc omenirii drumuri noi de durată. Ele trebuie să ducă spre o lume mai bună, mai armonizată, cu indivizi mai bine cotați dar și mai mult sincronizați intereselor generale care primează totul. Impresia pe care o avem este că întregul efort al omenirii de acum are această unică tendință.

Pentru noi, care n'am tins către această stare și n'am contribuit cu nimic la promovarea temutului haos pe care îl produc astfel de perturbări, pe care le putem numi azi cosmice, totul e uimire. Că-

lăuziți de un singur gând, să păstrăm dreapta răzășie pe care o moștenim și îngrijim de nui de ani, am făcut tot ce ne-a stat în putință să avem decența liniștei cuvenite. Poate că tocmai din această cauză rezultatul a fost mai mult decât plin de cruzime. Un neam întreg a fost crucificat pentru că avea dreptatea de partea lui.

N'avem încă un an în urmă și ne vedem în plin desacord cu toată gândirea noastră de până acum. Temeiurile istorice pe care ne-am clădit patria sunt o ruină. Realitățile etnice și geopolitice rămân o ficțiune. Nici unele, nici altele nu au fost luate în seamă și nesăbuit am fost zvârliți sub foarfeca neînduratei Atropos. O violență, căreia nu-i puteam riposta, ne-a rășluit moșia răsăriteană; o minciună bine dirijată a sfărâmat celelalte hotare. În fața atâtor lucruri noi nu putem spune de ce și cum. E probabil ca totul să fie atât o urmare neprevăzută a unor factori interni defetiști cât și a acțiunii distructive pornită de unele elemente nepregătite. Ne lipsesc datele certe de judecată spre a putea înțelege tot ce s'a întâmplat în anul trecut. Constatăm însă faptele și putem trage o concluzie firească: nici una din hotărârile de acum nu poate rămânea. Noile delimitări ale țării nu pot trăi. Ficțiunea nu poate crea elementele ordinii permanente.

Toate aceste probleme ne vântură mintea și ne înspăimântă prin tragismul lor, care nu era deajuns. Hotarele sfărâmate nu erau destulă jertfă. A mai venit peste toată suflarea românească și o stare morbidă, unică în anele lumii, care se înscăunase în putere de guvernământ fără rațiune. Ea avea să jertfească însăși ființa neamului prin ideologii străine și criminale, care au dus la ieșirea în stradă a unei generații rău pregătită și dominată de pasiunile primordiale. Atunci suferința generală a neamului a trebuit să fie pătată și de cea mai abominabilă crimă pe care n'o poate concepe nici tot ce poate fi mai primitiv. În astfel de vremuri tragice și fără perspective, pe care putem spune că le-am trăit toți, ne-a fost dat să înscriem și asasinarea tâlhărească a profesorului Nicolae Iorga.

Peste toate frământările, pe care avem dreptul să le considerăm acum din domeniul trecutului, a mai rămas o singură realitate nedesmințită: puterea de viață a neamului în mâini mai bune și mai oneste. În aceste timpuri de retrăire a dramei noastre milenare, e potrivit să ne îndreptăm privirile spre creatorii de spiritualitate românească. În ei stă toată înțelegerea trecutului și toată prevederea viitorului. Penații noștri nu ne pot înșela. Ofrandele neînsemnate pe care li le putem aduce pe altarul modestei noastre vetre ni-i vor păstra

A. Roiga

* 5/17 Iunie 1871 — † 27 Nov. 1940

Foto Julietta

Col. Arhivelor Statului

cu toată puterea lor sacră. Și acum, mai mult decât oricând, avem nevoie de protecția sfințeniei lor.

Cu aceste gânduri de venerată amintire să ne fie îngăduit a ne apropia, în paginile de față, de figura aceluia care pentru fiecare din noi reprezintă mai mult decât însăși ființa noastră a tuturor. E Nicolae Iorga, care azi ar fi avut șaptezeci de ani, al cărui spirit va domina gândirea noastră la infinit și al cărui chinuit sfârșit va crea un nou *Infern*, mai aspru și mai dureros decât și l-a putut închipui cunoscutul Florentin.

Pentru cei care l-au cunoscut și stimat Nicolae Iorga rămâne nemuritor. Pentru cei cărora ne-a fost profesor și l-am urmat, va fi totdeauna însuși sensul vieții noastre: înțelegere omenească a lucrurilor, iubire nesfârșită a patriei și muncă neostenită de zi și de noapte. Nu văd ce alt rost ar mai putea avea existența noastră decât aceea de a merge pe căile lui profetice. Pentru cei care l-au hulit și ucis trebuie să fie o veșnică remușcare. Aceasta evident pentru aceia care se înfățișează ca oameni, căci niciodată apostasia n'a fost a unui neam întreg.

*

În actul de naștere nr. 492, alcătuit la 6 Iunie 1871 (st. v.) orele 10 dimineața, se înscrie nașterea „copilului Nicu N. Iorga, de sex masculin, de religie ortodoxă, născut eri la orele douăsprezece din noapte, în casa părintească în orașul Botoșani, din strada Copoului”. Astfel, în cumpăna nopții, a văzut lumina zilei Nicu fiul avocatului Nicu Iorga. Acest copil era să fie apoi omul fenomen al neamului nostru, cunoscut de o omenire întreagă sub numele de Nicolae Iorga.

Vieța lui e o viață de privațiuni și muncă. La cinci ani rămâne orfan de tată. În singurătatea casei mamei lui, deseori schimbând proprietarul, își începe propriuzis activitatea: informația prin cetit, nu numai românește. Școala primară, care nu avea nimic de adăugat la cunoștințele copilului care cetea pe larg *Letopiseșele* publicate de Kogălniceanu, i-a prins patru ani. După aceea începe să scrie la *Romanul*, ziarul unchiului său Manolache Arghiropol, în timp ce urma cursul inferior al liceului din Botoșani. Mai apoi neliniștitul său temperament îl trimite la Iași pentru alți patru ani. Acolo își câștigă existența muncind lucrul greu și plictisitor al pedagogului, nu fără dese abateri dela regulamentele oficiale ale școlii. Deaceea este mai mult un elev rătăcitor. Își ia bacalaureatul în 1888, clasificat întâiul pe Moldova, al doilea fiind, cum notează în amintirile sale, Elena Buznea.

Termină cursurile universitare la Facultatea de litere din Iași într'un an de zile și ia licența în 1889, cu cel mai mare calificativ pe care îl putea conferi facultatea: *magna cum laude*. Procesele verbale ale comisiilor de tot felul o atestă, cu toată împotrivirea lui Aron Densușianu, care nu vedea în manifestarea tânărului și neobișnuitului candidat decât o călcare de regulament. Impotrivirea lui a devenit indignare când profesorii, în urma propunerii unui A. D. Xenopol, au luat inițiativa sărbătoririi fenomenalului tânăr licențiat de optsprezece ani. În Aprilie 1890, după o numire în învățământul secundar, pleacă în străinătate.

La studii face cunoștință cu noul spirit al cercetărilor istorice pregătindu-și lucrarea de diplomă la *Hautes études* și obținând titlul de diplomat al secției istorico-filologice în 1893. La acesta se adaugă repede doctoratul dela Leipzig.

Trec astfel patru ani de cercetări migăloase prin aproape toate bibliotecile și arhivele țărilor europene. În același timp colaborează la revistele străine de specialitate ale vremii și la *Enciclopedia* franceză. E apreciat în mod deosebit de profesorii săi între care se numără Gabriel Monod, Charles Bémont, Karl Lamprecht și alții. Licențiatul fenomenal dela Iași dovedea aceleași calități și în fața profesorilor din străinătate.

Înapoiat în țară se prezintă la concursul pentru o catedră universitară. Apreciat de comisie în termeni măgulitori nu întrunește însă nota de recomandare impusă de regulament. Obține totuși suplinirea catedrei la care deschide cursul la 1 Noemvrie 1894, printr'o lecție care a constituit o inovație a gândirii noastre istorice. În anul următor obține catedra printr'un alt concurs. Astfel Nicolae Iorga a ajuns profesor de istoria universală la Facultatea de litere din București datorită geniului înăscut și muncii nepregetate. De atunci înainte 46 de ani în șir își va începe activitatea profesorală la acciași dată a anului până în toamna fatală din 1940 când, cu cea mai aspră brutalitate, a fost lipsit de catedră în plină putere de muncă.

În această viață de om a întreprins o muncă de gigant. N'a fost domeniu de creație omenească în care el să nu-și fi spus cuvântul. Istoria, prin însăși misiunea ei, este o preocupare complexă întocmai ca și spiritul uman însuși. În toate el strălucea uimitor. Oriunde și cu oricine ar fi vorbit putea întreține discuția, în nu importă ce domeniu, cu aceeași competență de specialist recunoscut. De aceea pretutindeni se bucura de stima unanimă care și la prietenii cei mai apropiați era plină de un măgulitor respect. Nu este deci de mirare

ca oriunde pe fața globului să fie primit și cinstit cu toate onorurile Palate regale, academii, universități și înalte instituții de cultură, atât din lumea veche cât și din cea nouă, se întreceau în a-l socoti între ai lor și a-l primi în mod deosebit. Nu credem că depășim cu nimic drumul adevărului dacă vom mărturisi că niciodată numele de Român n'a fost pronunțat mai des și cu mai multă considerație decât când a fost asociat de numele profesorului Iorga. Deaceia cu drept cuvânt s'a spus la moartea lui, nu de noi ci de către străini, că Românii au pierdut un om care aparținea umanității întregi, un om care înveșnicește amintirea poporului care l-a născut, căci astfel de personalități se nasc numai la o mie de ani odată și nu în orice țară. Dacă astfel am fi vorbit noi ni s'ar fi aruncat în față epitetul de encomiasm. Și ori cât ar fi fost, nu ne sfiim să o mărturisim, ar fi avut dreptul la el.

Opera lui Nicolae Iorga nu poate fi înfățișată în câteva pagini. Bibliografii săi au adunat în câteva volume numai titlurile lucrărilor sale în număr de peste douăzeci de mii. Abia de o putem înfățișa enunțiativ în câteva idei cardinale. O nouă concepție despre viață, o nouă concepție a gândului despre lume, străbate fiecare pagină ori de e vorba de istorie universală sau națională, ori de literatură, teatru, artă, morală sau alt domeniu de manifestare umană.

Și acestea toate nu sunt concepții scoase din teorii, din speculații diverse, ci sunt redade lumii din interpretarea plină de viață a izvoarelor istorice înseși. O întregă lume medievală, plină de înfinite bunuri spirituale, a înlocuit în concepția tuturor năpasta aruncată cu ușurință asupra acestui ev socotit până la el al întunecului. Deasupra lui apare Bizanțul, ponegritul Bas-Empire, plin de strălucire. Gândirea rămasă uitată în pagini de arhivă reappare sub ochii noștri datorită lui. Dela Benedict de Nursia și până la căutătorii de libertate ai veacului trecut ne trece pe sub ochi întreaga zbuciumare a minții omenești în goană după perfecțiune sau măcar după puțintel bine. Popoare și eforturi omenești reflectate palid în șire stereotipe de cronică renasc sub viziunea lui în maiestrosa lor luptă pentru viața. E un neîntrerupt efort, dela o pagină la alta, prin care reînvie aceea ce părea cu desăvârșire uitat, mort pentru noi. Părea așa deoarece nimeni ca Niçolae Iorga nu a căutat lumina fărâmelor de viață.

În adevăr nu e istoric sau cercetător de istorie care să fi căutat, să fi adunat și să fi publicat mai mult decât Nicolae Iorga, tot ceea ce este esențial în istorie: izvoarele. El este unicul ziditor de palate

care și-a adunat singur varul, piatra și nisipul de care a avut nevoie pentru realizarea operei sale mărețe. De aceasta își dau seama toți aceia care știu ce înseamnă a aduna material istoric.

Cu ajutorul acestuia Iorga a știut să transforme concepția generală despre valoarea etică a istoriei. El a redat omenirii atâtea lumi apuse ori ascunse sub vinovate văluri de uitare. Dacă n'am aminti decât că un nou Bizanț și Post-Bizanț a fost înfățișat tuturor, că el a prezentat până în ultima sa manifestare acel puhoiu năvalnic doritor de vieață nouă, care a fost lupta pentru cruce, dincolo de limitele impuse de cercetători și de cruciate numerotate și că în istoria universală nu este Orient și Occident ci numai interpenetrație, și ar fi destul. Noi însă trebuie să adăugăm că însuși trecutul nostru a fost încadrat în istoria lumii în termenii și luminile cele mai reale și totodată cele mai splendide, fără exagerare și fără naționalism căutat. Poporul român i-a apărut ca o energie creatoare, cu un rost bine definit în spațiul său, din cele mai vechi timpuri până azi. Aceia care au fost pe aici acum patru mii de ani nu ne sunt străini. Sunt strămoșii noștri ale căror urme de sub pământ și de pe pământ ne vorbesc despre ei îndeajuns. Peste ei s'a imprimat adânc, și fără puțință de contestare, sigiliul Romei, care ne-a ajutat să supraviețuim colaborării silnice cu barbarii de mai târziu.

Acestea toate au venit dela sine, din adâncurile nemăsurate și până la el neînțelese, ale trecutului nostru. El le-a simțit, le-a căutat, le-a văzut și le-a înviat spre a ni le reda tuturor pentru totdeauna. Și vor rămânea. Vor fi bronzul veșnic pe care nu-l vor fărâma furtunile și nu-l vor putea roade nimicniciile.

În concepția profesorului Iorga nația aceasta, cu trecut și suferințe îndelungi, cu instituții de înaltă ținută etică de universalitate, cu eroi de epopee și cu o spiritualitate demnă de invidiat, își păstrează intactă o menire pe care i-o dictează imperios mediul în care trăiește. Și Iorga pe acest mediu l-a cercetat ca prin el să fixeze liniile directoare ale menirii neamului. În fiecare pagină pulsează energic, zvâcnește de vitalitate, acest crez al lui. El a evocat trecutul pentru a consolida prezentul generator al viitorului căci, așa cum observase însuși Kogălniceanu la începutul cercetărilor noastre istorice, un popor lipsit de trecut nu poate avea viitor. Fiecare din noi nu ne înfățișem pe noi ci suntem numai prezența din urmă a unui șir nesfârșit de strămoși pe care trebuie să-i reprezentăm cu demnitate. Aceasta ne e chemarea la care cerea Iorga să ne adunăm toți.

Omul însă s'a dus înainte de a vedea deplina noastră înfățișare. Cu el a dispărut și firea cea mai delicată sufletește, bunătatea cea mai omenească și înțelegerea cea mai părintească. O ramură frântă dintr'un pom, o suferință mărturisită de cineva, o lipsă de nevoiași îi turburau sufletul până la zbucium. Lucrul minții lui, pâinea lui zilnică, o puneă grabnic să sature făptura suferindului care-i ieșea în cale, oricine ar fi fost el. Casa lui era casa tuturor. Un sfat bun, un sprijin constant găsea oricine în vorba și în fapta lui, peste orice gând. Pentru tinerii studenți era părinte. Oricare avea casa deschisă și vorba încurajătoare aproape. Trebuia să facă o singură dovadă : că vrea să muncească. Dar nu au putut toți să-i dea această singură dovadă, care este totuși marea poruncă pe care stă temelia lumii. N'am văzut un zbucium mai cumplit în sufletul lui, în fața dramei care era în jurul nostru, decât în ziua când a fost omorât șeful unei facțiuni politice de concepții străni și nefirești. Imi spunea atunci îngrozit : „ai să vezi d-ta ce nenorociri au să iasă din greșala asta” și mi-a numit persoana. „Omul dispărea dela sine și fără acest sfârșit” era încheerea vorbelor lui.

Atât de departe a mers cu dăruirea de sine încât casa și cărțile lui, de care s'a apropiat cu atâta duioșie, le-a dăruit tuturor împreună cu adăpostul lor, fără a se gândi măcar o clipă la ai săi, care trebuiau să rămână în urma lui. Moștenirea lor e sărăcia căci cel ce a făcut gloria neamului nu a avut timp să se gândească și la soarta urmașilor.

Noi arhiviștii înțelegem însă toate acestea. Din vrafal de hrisoave, urme nedesmințite ale fărâmelor de vieață trecută, știm că nu poate ieși bogăția lumească. Ne dăm seama însă că de acolo iese toată bogăția spirituală a neamului. Și Iorga, care a răscolit o lume întreagă de arhive și documente, aceasta a căutat. Dar așa a socotit el că e mai bine : să se dăruiască în totul.

Răsplata unei vieți de trudă, numai faptă creatoare, o aștepta poate în izbânda gândului lui. A fost să fie altfel. I : cumpăna unei nopți friguroase de iarnă a fost luat dela masa lui de lucru, de o ceată a haimanalelor fără căpătâiu, spre a nu se mai întoarce. Oamenii buni și bătrâni din satul Strejnic i-au ridicat trupul zdrobit de gloanțe criminale în șanțul drumului și au aprins o creștinească lumânare la capul celui care luminase un neam, o lume. În vremea aceea a preistoricilor deslănțuiți în haite cu toate furiile lor primitive, în oropsita noastră țară, era întâiul gest creștinesc pe care țărani aceia îl schițau simbolic în lumea rebarbarizată. Răsplăteau astfel, cum numai ei știu să răsplătească, pe acel energic *să-i ierte Dumnezeu* din 1907.

Nicio vorbă nu s'a spus, nici un cuvânt nu s'a scris că pierdusem pe cel mai de seamă fiu al gliei românești. Un ziar abia a strecurat un rând indicând ziua în care pământul urma să primească cenușa marelui apostol. Și acolo am fost mulți cu toate că iscoade infernale alcătuiau liste negre chiar în fața mormântului încă deschis. O voință divină a hotărît însă ca hecatombelor căzute atunci jertfă furiei străzii să nu le mai urmeze altele. Și în timp ce nația împietrită ducea la locul de veșnică odihnă pe acela care a fost cinstea ei de seamă, zarea era străpunsă de vulgare cântece ale străzii. Era strada aceea halucinantă de care se îngrozea profesorul nostru când, cu atâta suferință, ne vorbea de Bastilia lui 14 Iulie, ori de zilele Comunei din Paris. Cu inima frântă de durere ne strângeam tâmpilele căutând să scoatem din minte gândul că istoria se repetă, și nu puteam.

Dar va trece vremea. Ce este pulbere se va spulbera iar ce este temeinic va rămânea cu întreg poporul acesta, care nu e cu nimic vinovat de turburarea apelor. Atunci numele lui Nicolae Iorga va fi deopotrivă cinstit la înălțimea operei lui. Până atunci cu adâncă venerație închinăm acest modest mănunchiu de cercetări arhivistice memoriei aceluia care, pe lângă toate celelalte, a fost și cel mai mare prețuitor și sprijinitor al arhivelor : profesorul Nicolae Iorga.

17.VI.1941.

Aurelian Sacerdoțeanu

NICOLAE IORGA ȘI ARHIVELE DIN TRANSILVANIA ȘI UNGARIA

Cercetările în arhivele transilvane au fost foarte reduse, deși cuprind un imens material istoric, extrem de important și plin de informații noi, care luminează puternic, până în cele mai mici amănunte, istoria sub toate raporturile a tuturor neamurilor din jurul Carpaților.

Dintre istoricii români le-au cercetat câțiva, unii relativ la istoria bisericească, alții la relațiile cu Principatele române. Acela însă, care a înțeles mai bine ca oricine ce bogăție imensă de informație istorică cuprind aceste arhive, a fost fără îndoială în veci regretatul învățat Nicolae Iorga. El a și acționat în consecință ca nimeni altul, datorită cunoștințelor sale extraordinare în domeniul istoriei și puterii sale de muncă cu totul unică, ajutat de o memorie excepțională. Vom căuta să arătăm ce arhive a cercetat Iorga și ce material istoric a publicat în curs de câteva decenii.

Întâiu sunt arhivele săsești, cele mai bogate și mai bine îngrijite, apoi și altele indicate mai jos, din cari Iorga a tipărit o sumedenie de documente de o valoare deosebită. Le luăm pe rând, indicând arhiva, numărul și anii documentelor, precum și publicația în care au apărut.

I. Arhivele din Brașov

Recolta de aici a fost mai îmbelșugată și publicată în mai multe volume și broșuri. Despre izvoarele istorice din orașele săsești zice Iorga : „Sunt atât de multe, de variate, de precise informațiile ce curg de acolo, încât istoria noastră e schimbată adeseori prin cunoașterea lor. Ea e îmbogățită, crescută ca viață și culoare totdeauna. Avem acolo răsunetul imediat, atât de interesant, de nou și de luminator, al schimbărilor de Domni, al răscoalelor și războaielor,

al nenorocirilor și bucuriilor, nunțurilor, nașterilor din familiile domnești. Vedem legăturile de comerț zilnice între orașele ardelenene și țările noastre, vedem mergerile neguțătorilor și schimburile mărfurilor, ne putem da seama de natura și intensitatea vieții economice în țările noastre în diferite epoce”.

1. *Arhiva orașului Brașov*. În publicația „*Socotelile Brașovului și scrisori românești către Sfat în secolul al XVII-lea*” din *Analale Academiei Române*, secț. ist., vol. XXI (1899) p. 109—270, avem socotelile acestui oraș cu unele lipsuri, din anii 1602—1710, între care sunt intercalate câteva zeci de scrisori domnești și boierești din acel timp, iar din veacul al XVIII-lea încă peste 50 amintite sau în regeste.

În colecția de documente a Acad. Rom., numită *Hurmuzaki*, e vol. XI, care întreg cuprinde rodul extrem de îmbelșugat al ostenețelor lui Iorga. Aici găsim tipărite din numita arhivă 3 doc. din 1564, 1588, 1591 (p. 581, 709, 752) și socotelile Brașovului din anii 1551—1601 (p. 783—842); 1 doc. din 1600 în *Documente geografice*, București, 1900, p. 15—18.

În *Studii și documente privitoare la istoria Românilor*, vol. IV, p. 212—217, avem Socotelile Brașovului pe anii 1639—1641.

Pe baza actelor descoperite în arhiva orașului Brașov, într'un memoriu din *An. Ac. Rom.*, secț. ist., XXVII (1904—5), p. 99—140, face importante „îndreptări și întregiri la istoria Românilor”.

Sub titlul „*Brașovul și Români*”, București, 1905, p. 455, ni se dau 282 scrisori românești, însoțite de lămuriri luminoase asupra tuturor relațiilor ce au existat în cursul veacurilor între acest oraș și poporul român.

2. *Biblioteca gimnaziului evanghelic din Brașov* a fost cercetată de Iorga pentru manuscrisele celor 3 cronice brâncovenești: cele 2 ale lui Greceanu și I al lui Constantin Căpitanul, descrise în studiul *Cronice muntene* din *An. Ac. Rom.*, secț. ist., XXI. p. 443—46; tot de aici publică un doc. din 1588 în *Hurmuzaki*, XI, p. 882 n. 1.

N'au fost trecute cu vederea nici alte arhive din acest oraș, așa de exemplu:

3. *Arhiva bisericii Sf. Nicolae din Șchei*, din care extrage 11 scrisori și regeste dela boieri și clerici, din 1708—1737, tipărite în citatul memoriu „*Socotelile Brașovului*”, p. 265—66.

4. *Arhiva Companiei grecești* dela biserica grecească din Brașov, din care descrie biblioteca marelui Ban Grigorie Brâncoveanu, ctitorul (în memoriul *Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor* în *An. Ac. Rom.*, secț. ist., XXVIII (1906)

p. 521—27), iar în vol. *Acte românești și câteva grecești*, Vălenii de Munte, 1932, p. LII+364) reproduce 371 documente întregi sau extrase din 1650—1861; o cronică a viconotarului Companiei Antonie Constantin din 1806—1837 și câteva hotărâri ale dietei ardelene relative la negustorii greci din 1588—1697, însoțite de un studiu introductiv.

II. Arhivele din Sibiu

1. *Arhiva orașului Sibiu*. De aici ne dă „socotelile Sibiului” cu unele lipsuri, din 1521—1598 (publicate în Hurmuzaki, XI, p. 843—883; la p. 843 n. 1, avem cea mai veche scrisoare românească a lui Neacșu din Câmpulung, din 1521), apoi cele din secolul al XVII-lea: 1602—1714 (în *Analele Acad. Române*, XXI (1899) p. 272—288). Extrase din protocolul Săliștei din 1588—1750 găsim în *Sate și preoți din Ardeal*, București 1902, p. 119—130 și în *Studii și documente*, IV, p. 15—17 no. XXVI—VII; p. 256 (*Socotelile orașului Mediaș* din 1662); *An. Ac. Rom.*, XVII (1904) p. 20 (1 din 1526); altele în Hurmuzaki, XII, p. 1034 etc.

2. *Arhiva bibliotecii Bruckenthal* furnizează 7 regeste de doc. românești și slavone, din 1650—1717, reproduse în broșura cu Socotelile Sibiului din *An. Ac. Rom.*, XXI, p. 288 n. 1.

3. *Arhiva Universității săsești*. Un mănunchiu de documente de aici, din sec. al XV—VI, avem în vol. XI din colecția Hurmuzaki.

În acest oraș Iorga a avut norocul să dea, la „biserica din groapă” și protopopia ortodoxă, peste o comoară de informație relativ la istoria românească din veacul al XVIII—XIX-lea. Aceasta este:

4. *Arhiva Casei de comerț Const. Hagi Pop*. Rezultatul cercetării acestei arhive a făcut pe Iorga să publice câteva sute de documente însoțite de studii prețioase, pe care le înșirăm aici: În *Studii și documente*, VIII, pe lângă trecutul și importanța familiei Pop, etc., avem vreo 957 scrisori întregi sau regeste din 1712—1836, p. 3—173, toate privesc vieța economică și culturală. Alte zeci de scrisori din sec. 18—19-lea, completează informația și sub raport literar și social în cele 4 memorii din *An. Ac. Rom.*, secț. ist., vol. XXVIII (1906) p. 183—270 (despre scriitori bisericești și mireni), în vol. XXIX p. 1—58 (despre scriitorii greci și istoria învățământului în țară și străinătate, 1780—1830); din acelaș depozit arhivistic sunt și cele vre-o 27 regeste care lămuresc călătoria boierului Barbu Știrbei la Karlsbad în 1796—97, publicate tot în *An. Ac. Rom.*, secț. ist., XXIX p. 215—230; și în *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, 1906, p. 235—40, 256—7 (din 1778—1821, scrisori 7).

5. *Arhiva Companiei grecești*. După trecutul ei povestit avem și 397 scrisori întregi sau regeste apărute în *Studii și documente*, vol. XII, p. III—XV, 3—181; despre cărțile companiei, *Ibid.*, p. XI—XIV.

III. Arhiva orașului Bistrița

Foarte bogată și plină de noutate surprinzătoare pentru istoria Românilor. Cel dintâiu la noi, care a făcut cunoscute cuprinsul și însemnătatea ei, a fost Iorga, publicând sub titlu, în 2 vol. „*Documente românești din arhivele Bistriței*”, București, 1899—1900, cu studiul introductiv la fiecare vol. I p. I—CXVI și la al II, p. I—XLIX. Avem în vol. I scrisori românești 158 din c. 1590—c. 1650, p. 1—103 iar în vol. II, scris. rom. 224 (din c. 1600—1781) p. 1—109, și 22 regeste slavone din 1517—1620, p. 109—117. Socotelile orașului Bistrița pe anii 1524—1692 în *Studii și documente*, I—II, p. 1—53.

Numeroase și deosebit de importante scrisori latinești, ungurești și nemțești din veacul al XVI—XVII se publică mai întâiu în colecția Hurmuzaki, XI p. 581, etc. (din 1563, etc.), XII p. 10, etc. (din 1594, etc.) și în *Documente geografice*, p. 9—44, apoi în memoriul *Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului* în *An. Ac. Rom.*, secț. ist., XXVII (1904), p. 18—35 (17 doc. din 1529—1631), apoi 13 doc. din 1633—1753 în *Studii și documente*, V, p. 379—85, 595—6, 609—10, 695—6,

IV. Arhiva târgului Rupea

Avem numai câteva socoteli dela primăria acestui târg sășesc din anii 1658—1665 publicate în *Studii și documente*, IV, p. 249—251.

Din cele spuse mai sus se poate vedea, că sumedenia de documente din arhivele sășești în legătură cu istoria noastră au fost publicate numai de Iorga, afară de cele slavone tipărite de I. Bogdan și St. Nicolaescu. Ele însă erau risipite în diferite publicații din ce în ce mai greu de găsit, iar de altă parte peste vre-o mie de documente în copii făcute de arhivarii acelor arhive ardelen, zăceau la Academia Română, unde câțiva întrebuițaseră sumar o parte. Deci se simțea nevoia strângerei tuturor acestor documente, atât de importante pentru istoria Românilor, într'o mare și compactă publicație, care să fie la dispoziția tuturor istoricilor români și străini.

Pentru aceasta trebuia cheltuiala Academiei Române și munca și cunoștințele lui Iorga unite împreună.

Astfel Iorga, din însărcinarea Academiei Române, publică enormul volum XV partea 1—2 din Colecția Hurmuzaki cu 3453 doc. din anii 1358—1825, toate din arhivele celor trei orașe principale săsești. Volumul cuprinde mai bine de o mie documente inedite, întregi sau regește, în limba latină, română, germană și ungurească, apoi toate cele tipărite de Iorga în volumele și broșurile citate mai sus, revăzute în bună parte și îndreptate datele, cum ne spune însuși autorul în prefață: „Trebuie să spun că am avut pretutindeni de restabilit ortografia timpului; *e* pentru *ae* mai târziu *e*, *ci* pentru *ti* și altele. Dar nu era numai atâta de făcut. Orice lămuriri asupra scrisorii, a peceților și a altor elemente, de mulțori așa de interesante, și uneori chiar neapărate pentru o datare și înțelegere mai deplină lipseau. Și aproape fiecare copie (păstrate la Acad. Rom.) era cu greșeli; unele din ele așa de însemnate, încât stricau atâtea cercetări întemeiate pe copiile defectoase...

„Și-a dat toată osteneala pentru îndreptarea, fără să aibă originalul înaintea ochilor, a locurilor, așa de multe, care erau vădit greșite. El speră că a izbutit s'o facă în chip satisfăcător. A trebuit apoi să introducă acea punctuație, atentă la toate nuanțele și suplinind la toate lipsurile, neajunsurile și greșelile expresiei fără de care astfel de scrisori sunt adeseori neinteligibile. A treia sarcină era a restituirii grafiei primitive în forma însemnată pentru atâtea coniecturi și ipoteze, în care toți medievaliștii tipăresc astăzi culegerile de documente. Până la 1601, am introdus pentru uniformitate, la toate actele, caracterele osebitoare ale vremii (*e* nediftongat și *c* înainte de *i*, în loc de *t*)”...

Venim acum la alte arhive mai sumar cercetate, deci și cu recoltă mai puțină, deși materialul istoric inedit din unele cel puțin e extraordinar pentru istoria Românilor.

V. Arhiva muzeului ardelean din Cluj

Aceasta cuprinde foarte multe și prețioase acte pentru cunoașterea trecutului românesc. Douăzeci de ani a fost în stăpânirea noastră și n'am tipărit aproape nimic din acest material, care acum e pierdut pentru noi, poate pentru totdeauna, făcând condannabila greșală de a-l lăsa din nou în proprietatea Ungurilor, cari-l vor duce la Budapesta, deși se referă la teritoriul și populația din Transilvania, ce a fost și va fi iarăși a noastră, dar sigur fără comorile acestei arhive.

Iorga a fost și aici cel dintâiu învățat român, care a tipărit o mică parte din documentele privitoare la noi din acest „muzeu ardelean” în următoarele publicații: *Studii și documente*, IV, p. 28 (1 doc. din 1648); vol. V, p. 390 (1 doc.); vol. IX, p. 15—19, 23—4, 129—30, 159—60, 165—66 (7 doc. din 1632—1707); în *Istoria Domnilor Țării Românești* de Constantin Căpitanul Filipescu, editată de N. Iorga, București, 1902, p. 66 n. 3, 74 n. 3, 82 n. 1 (12 doc. slavo-române, regeste din 1563—1626); și 49 doc. din 1632—1791 în *Acte românești din Ardeal privitoare în cea mai mare parte la legăturile Secuilor cu Moldova* (extras din *Buletinul Comisiei Istorice a României*, II) București, 1916 p. 196 și urm.; alte 28 documente românești din 1612—1710 sunt în *Moșiile familiei Bélydy din Țara Românească* în *An. Ac. Rom.*, secț. ist. IV (1924), p. 383—410; și cronice românești mss. în *Cronice muntene* în *An. Ac. Rom.* secț. ist., XXI, p. 447—49.

VI. Arhiva din Târgul Secuilor („Oșorhei”)

Intâmplarea face să publice și de aici 26 documente din secolul al XVII—XVIII (în *Acte românești* citate din *Bul. C. I. Rom.*), toate privitoare la relațiile Secuilor cu principatul Moldovei.

VII. Arhiva din Alba-Iulia

Episcopia catolică ungurească din acest oraș are vestita „Biblioteca Batthányi”, care cuprinde multe lucruri rare și prețioase, între care sunt și vechi și importante documente. din care Iorga publică 11 din anii 1631—1646 în *Studii și documente*, IV, p. 103—10, 232—34 și în vol. XIII p. 234 (1 din 1619).

VIII. Arhivele din Făgăraș

1. Arhiva bisericii ortodoxe

Din aceasta tipărește 72 documente întregi sau extrase din 1772—1831 în *Studii și documente* XII, p. 185—213; și pomelnicul bisericii Sf. Nicolae de aici zidită de Constantin Vodă Brâncoveanu în *Revista istorică*, 1922 (VIII) p. 143—46.

2. Arhiva breslei timarilor

În aceleași *Studii și doc.*, vol. XII, p. 214—16 găsim 11 doc. din 1766—1841 privitoare la istoria acestei corporații.

IX. Arhivele din Hațeg

1. *Arhiva vicariatului unit*

Se publică 5 doc. din c. 1790—1827 în *Studii și doc.* XII p. 226—28.

2. *Arhiva orașului*

Din condica primăriei orașului s'au extras 385 documente din 1725—1847, cari se dau întregi sau regeste în volumul: *Un oraș românesc din Ardeal. Condica Hațegului 1725—1847*, ediția Acad. Rom., 1941 p. 17—106 + XIV tabele cu prețul mărfurilor din 1807—1816.

X. Arhiva bisericii unite din Hunedoara

Din aceasta avem 8 doc. din 1454—1715 în *Studii și doc.*, XII, p. 278—83, 286—7.

XI. Arhiva școlii primare din Rășinari

Numai 2 doc. din 1488 și 1735 apar în *Studii și doc.*, XII, p. 229—32.

XII. Arhiva Mitropoliei din Blaj

Cercetări puține s'au făcut aici, doar documentele relative la cărturarii de seamă blăjeni din secolul al 18—19 au atras atențiunea deosebită a lui Iorga; noutatea lor a folosit în *Istoria literaturii românești din veacul al XVIII*, vol. II, București, 1902, p. 161—270, 279—86, 297—310, 408—420 și tabla.

XIII. Arhiva episcopiei unite din Oradea-Mare

A întrebuițat de aici copiile cronicilor românești, pe care le-a utilizat în studiul său *Cronicele muntene* din *An. Ac. Rom.* XXI p. 442, 447, 449—50; și alte manuscrise în legătură cu vieța intelectualilor ardeleni, pe care ne-a descris-o așa de magistral în opera sa citată *Istoria literaturii românești în sec. al XVIII-lea*, vol. II. și tabla p. 54.

XIV. Arhivele din Budapesta

Aici sunt 4 arhive, dintre care cele două dela început dispun de un vast material istoric de o neprețuită valoare pentru trecutul nostru, care până acum a fost foarte puțin scrutat. Iorga a văzut aceste depozite, din care a publicat un număr de documente.

1. *Arhiva statului ungar*

Toate documentele din această arhivă, numai din veacul al XVII—VIII, sunt cuprinse în publicațiile : *Studii și documente*, III, p. 99—100 (din 1707) ; vol. IV, p. 18—102 (65 doc. din 1630—1766), 217—22 și 229—50 (3 doc.) ; în studiul despre Secui din *Bul. Com. Ist. a României*, II, sunt 8 doc. din sec. 17 ; apoi 154 scrisori despre viața bisericească din vremea episcopului Dionisie Novacovici (1751—1767) și alte doc. în legătură cu biserica se dau în *Studii și doc.*, XII, p. 215—30 (conscripție din 1761), 235—66 ; vol. IV, passim ; *Sate și preoți din Ardeal*, p. 262—312 și *Mărunțișuri istorice culese din Ungaria*, Budapesta, 1904, p. 5—7 (2 doc. din 1767).

2. *Arhiva muzicului național*

Documentele tipărite le aflăm în : *Studii și doc.*, III (1 din 1804) ; IV p. 122—29, 262—3 (5 doc. din 1602—1692) ; 10 mss. și alte documente din sec. 17—19 în *Mărunțișuri istorice*, etc., p. 8—14, 15—18 (despre Aron Vodă, 1552—67), și p. 19—58.

3. *Arhiva Academiei Maghiare*

De aici avem publicate puține documente în Hurmuzaki, XII, p. 1031 (3 doc. din 1600), 1274—5 (1 din 1599), iar în *Studii și doc.*, IV, p. 242—3, 248—9, 252—4, 259—60 (6 doc. din 1655—73).

4. *Arhiva Bibliotecii Universității*

Numărul documentelor din această arhivă asemenea e mic în publicațiile următoare ale lui Iorga : Hurmuzaki, XII p. 1258, n. 1 (27 doc. regeste din 1596), *Studii și doc.*, IV, p. 71—2, 114—21, 258—9, 261—2 (4 doc. din 1603, 1664, 1688), și *Mărunțișuri istorice*, p. 58—60 (un mss. din sec. 18-lea).

XV. Arhiva județului Bihor

Avem din aceasta o parte din documentele (42), cari privesc revoluția lui Horia din anii 1784—5 în vol. Hurmuzaki, XV, no. 3318—48, 3350—58, 3361, 3366.

XVI. Alte arhive publice și private

Multe documente primite dela diferite persoane particulare a publicat Iorga în *Revista istorică* sau în alte cărți ale sale. Amintim numai cele dela familia Buda din Deva în *Studii și documente*, IV, p. 342—2 (2 doc. din 1638, 1706), XII p. 219—24 (14 acte din 1633—1768); dela un anonim din Dej 6 doc. din 1668—1754 în *Studii și doc.*, V, p. 511—18; iar în vol. citat XII, p. 233—38 și 239—68 avem 13 doc. maramureșene din 1690—1786 și un registru al sătenilor din Giuleștii Maramureșului din 1755—1781. Mii de note și însemnări din sutele de biserici ardelenene și bănățene în *Studii și doc.* XIII, p. 27—211; *Revista istorică*, 1929 p. 205—209; *Observații și probleme bănățene*, ed. Acad. Rom., 1940 p. 66—118; *Desnaționalizarea în Secuime* în *An. Ac. Rom.*, XVIII (1936), p. 222—230.

Istoriografia românească nu poate fi îndeajuns de recunoscătoare marelui învățat Iorga, cu sfârșit așa de tragic, pentru toate descoperirile sale arhivistice și publicarea cantității enorme de documente, cari proiectează lumini puternice asupra trecutului nostru, și în general asupra istoriei mai multor popoare în curs de peste un mileniu ce trăiesc în aceste părți din răsăritul și centrul Europei. Documentele ardelenene au fost însoțite de note bogate în lămuriri utile și necesare, și au servit autorului de bază la multe volume de studii importante și la construcții de sinteze istorice durabile.

Toată activitatea arhivistică înșirată mai sus a lui Iorga s'a desfășurat înainte de realizarea României mari, la care el a contribuit ca nimeni altul. În noua Românie din arhivele transilvane a publicat foarte puțin (de ex. cele din *Moșiile familiei Beldy*, 1924 și din *Acte românești și câteva grecești*, 1932), fiind prins mai mult cu vaste opere de istorie universală și românească și de frământata viață politică, care i-a adus numai adânci desiluzii, dureri mari și moartea cumplită.

Mai semnalez aici interesantele lămuriri ce ne dă Iorga despre cercetările sale arhivistice din Ardeal și foloasele rezultate din ele pentru istorie și el personal în publicația sa : *O viață de om. Așa cum*

a fost. București, 1934, I. p. 307—8, 395—99, II, p. 38—40 (arhivele din Brașov, Bistrița și Sibiu), II p. 16—20 (arhiva din Blaj), p. 21—22 (arhiva din Oradia), p. 37 (arhiva din Alba-Iulia), p. 41, 67—8 (prin bisericile românești din Transilvania), p. 22, 36—7 (arhivele din Budapesta).

Ștefan Meteș

DIN VIEAȚA DE STUDENT A LUI NICOLAE IORGA.

În Arhivele Statului din Iași am găsit dosarele Facultății de Litere din Iași cu adresele, intrate și ieșite, pe anul școlar 1888—1890. În ele se află unele procese verbale privitoare la studiile universitare ale aceluia care a fost N. Iorga. Gândind că aceste acte aruncă o lumină asupra primilor pași în viață ai marelui dipărut, am socotit că e bine să le public adăugând și câteva lămuriri.

Se știe că el era originar din Botoșani, unde a început și studiile liceale. De acolo N. Iorga a venit la Liceul Național din Iași să-și completeze studiile, unde dobândește, prin silința, prin inteligența sa scripitoare și prin memoria extraordinară, admirația și dragostea profesorilor săi care văd în el un elev deosebit.

În anul 1888 trece bacalaureatul. Este clasificat întâiul. Și pe atunci aceasta nu vrea să zică cel dintâi dela școalele din Iași, dar cel dintâi din Moldova, căci pe atunci toți absolvenții liceelor din Moldova treceau bacalaureatul înaintea comisiunii din Iași. Se înscrie apoi la Facultatea de Litere din Iași și intră în școala normală superioară, care ființa pe atunci ¹⁾.

Cu toată mulțimea obiectelor de studii care se predau atunci la Universitate, N. Iorga, în Iunie 1889, își trece cu un deosebit succes toate examenele în admirația colegilor și profesorilor săi, după cum reese din convocările de examene ale decanatului Facultății la Litere ²⁾.

Dar el nu vroia să-și piardă vremea cu studiile universitare, care *pentru dânsul* erau așa de ușoare, de aceia cere să fie dispensat de a audia cursurile anului II și III și a da odată examenele acestor ani. Lucrul îl constatăm după procesul-verbal cu data de 14 Oct. 1889, unde găsim o hotărîre a consiliului profesoral prin care i se refuză această cerere ³⁾. Această respingere nu-l descurajează, de vreme ce

1. V. anexa Nr. I.

2. V. anexele II—X.

3. V. anexa Nr. XI.

la 19 Oct. 1889 găsim, că Decanul facultății I. Caragiani, convoacă din nou pe profesori pentru a hotărî asupra cererii studentului N. Iorga cu privire la trecerea licenței ¹⁾.

Convocarea din 19 Oct. 1889, fu cu mai mare succes pentru N. Iorga, deoarece prin proces-verbal No. 29 din 20 Oct. profesorii prezenți admit cererea extraordinarului lor student cu condiția să treacă întâi toate examenele de anul II și III și apoi examenul general de licență).

Un singur prole or se pune hotărîrii majorității: profesorul de limba și literatura latină: Arcu Densușianu care cu lux de argumente, ține să demonstreze greșala Consiliului ²⁾. El cere ca ministerul să rezolve chestia în ultimă instanță.

Chestiunea nu se oprește aici, căci N. Iorga face o nouă petiție care este înaintată Ministerului și vedem că Ministerul, în urma petiției candidatului, cere decanului să dispună ce va crede de cuviință. Pe petiție se notează că s'a acordat dispensa cerută în ziua de 20 Oct. 1889 ³⁾.

În urma acestei hotărîri N. Iorga, începe seria examenelor. Astfel la 27 Oct. se întrunește prima Comisie examinatoare pentru 3 examene ale lui N. Iorga și câte unul pentru alții studenți ⁴⁾. La 28 Oct. Iorga trece alte două examene ⁵⁾. La 29 Oct. trece un nou examen ⁶⁾. La 30 Oct. 1889 găsim numită o comisie de examen pentru ca N. Iorga să-și treacă examenul de Proza și Poezia latină ⁷⁾.

Profesorul Densușianu refuză să examineze pe studentul Iorga și face să se încheie un proces-verbal la 30 Oct. 1889, prin care comisiunea examinatoare refuză să lucreze și să examineze pe studentul Iorga, nevrind să se conformeze hotărîrii consiliului de facultate care acordase dispensa ⁸⁾.

La 31 Oct. Decanul Facultății convoacă Consiliul pentru ziua de 1 Noembrie ca să hotărască chestiunea refuzului prof. Densușianu ⁹⁾.

Totuși la 31 Oct. Consiliul, cu toată noua opinie separată a prof. Densușianu, menține hotărîrea dela 20 Oct. încheind alt proces-verbal cu data din 1 Noembrie 1889 ¹⁰⁾.

1. V. anexa Nr. XII.

2. V. anexa Nr. XIII.

3. V. anexa Nr. XIV.

4. V. anexa Nr. XV.

5. V. anexa Nr. XVI.

6. V. anexa Nr. XVII.

7. V. anexa Nr. XVIII.

8. V. anexa Nr. XIX.

9. V. anexa Nr. XX.

10. V. anexa Nr. XXI.

La 6 Noemvrie comisiunea la care prof. Densușianu nu vrea să ia parte, e descompletată așa că studentul Iorga nu poate fi examinat la Literatura latină ¹⁾).

Peste 4 zile, la 10 Noemvrie, e convocat un nou consiliu care avea să hotărască în chestiunea studentului N. Iorga ²⁾).

În fine, la 12 Noemvrie, se întrunește o nouă comisiune care îl examinează la Literatura latină ³⁾). Iar la 1 Dec. 1889 e convocată comisiunea pe ziua de 5 Dec., pentru examenul de licență ⁴⁾).

Dece, nu se spune, dar o nouă convocare pentru examenul de licență se găsește pentru ziua de 12 Dec., când și are loc examenul ⁵⁾).

La 19 Decemvrie studentul N. Iorga înaintează o petiție prin care cere a i se elibera un certificat de licență în secția istorico-literară, ceia ce dovedește că își trecuse licența ⁶⁾).

Faptul ne este confirmat și de adresa decanului către rector prin care, în cuvinte elogioase pentru noul licențiat, cere să intervină pentru o bursă în străinătate, căci și-a trecut licența cu toate bilele albe (*magna cum laude*) ⁷⁾).

Profesorul Iorga își începe cariera în Ianuarie 1890, când găsim o adresă a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice, prin care se cere Decanului să recomande un licențiat pentru catedra de limba și literatura latină pentru cursul superior dela liceul din Botoșani ⁸⁾).

E recomandat N. Iorga ⁹⁾).

Vedem dar, că după o luptă grea, dusă cu multă stăruință, N. Iorga izbuti să-și treacă licența după un an de studii. În această luptă el a fost susținut și ajutat de toți profesorii săi, mai puțin unul. Cei ce l-au ajutat mai mult au fost profesorul de limba și literatura elină, I. Caragiani și profesorul de Istoria Românilor, A. D. Xenopol.

Cât pentru temerile profesorului A. Densușianu, că mulți studenți, după exemplul lui N. Iorga, vor evada dela universitate și vor căuta să se folosească de precedentele create pentru a-și scurta durata studiilor, s'au arătat cu totul neîndreptățite. Nimeni n'a mai putut face

1. V. anexe Nr. XXII—XXIII.

2. V. anexa Nr. XXIV.

3. V. anexa Nr. XXV.

4. V. anexa Nr. XXVI.

5. V. anexa Nr. XXVII.

6. V. anexa Nr. XVIII și reproducerea puțin micșorată, la p. 244.

7. V. anexa Nr. XXIX.

8. V. anexa Nr. XXX.

9. V. anexa Nr. XXXI.

ce făcuse el. Era unic ! N. Iorga, care a ilustrat universitatea și Țara Românească, aparține puțin și Iașilor. Aici și-a terminat studiile secundare și și-a făcut studiile universitare și tot la Iași și-a trecut concursul pentru catedra sa universitară (din București) în anul 1895, după cum ne spune adresa ministerului către decanul Facultății de Litere ¹).

De aceia ieșenii totdeauna au urmărit cu dragoste și deosebită admirație întreaga sa activitate, care este atât de unică în toată lumea.

A N E X E

Din dosarele Facultății de Litere din Iași, *Intrare și eșire* pe ani 1888—1889, 1889—1890 și 1895,—1896, aflate acum la Arhivele Statului din Iași (în curs de inventariere) Sublinierea numelui aparține editorului.

I.

Facultatea de Litere și Filosofie
No. 9.

1888, Octombrie 4

Domnule Ministru,

În urma concursului ținut la această Universitate pentru ocuparea celor 5 burse vacante dela Școala Normală Superiōra secția literară subscrisul are onōre a vă face cunoscut cum că din 5 candidați care s'au prezentat, numai 4 și anume Barseanu Grigore, **Iorga Neculai**, Alexandrescu Neculai și Hulubei Valer, au întrunit nota 6 cerută de regulament...

Dosa 3, 1888—1889, fol. 53.

II.

Facultatea de Litere
Nr. 146.

7 Iunie, 1889.

Domnii Profesori,

St. Vergolici, Ar. Densușanu, P. Rașcanu,

Sunt invitați a se întruni în Comisiune examinatoare Sâmbătă 10 ale curenteii oarele 2. d. ameză.

Examinandi

V. Hulubei, I. Constantinescu, V. Stupcanu : Literatura franceză până la secolul al VII.

1. V. anexa XXXII.

D. A. Teodoru : Istoria vechie și sc. auxiliare.

N. Iorga, V. Hulubei : Istoria Grecilor și Istoria Geografiei.

G. Scobai : Istoria Grecilor.

St. C. Ion, Gr. Bărsan : Morfologia și Fonologia latină.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 159.

III.

Facultatea de Litere

Nr. 157.

1889 Iunie 11

Domnii Profesori,

Ar. Densușianu, P. Râșcanu, N. Ionescu.

Sunt rugați a se întruni în Comisiune esaminateoare mine *Luni*
12 Iunie c. orele 7½ p. m. spre a examina pe următorii Domni studenți :
D-ra L. Manolescu, D. Iordăchescu : Istoria Popoarelor din O-
rient.

Ioan Micu : Istoria Grecilor.

D-ra Oct. Moroianu : Ist. Medie.

Valerie Hulubei, V. Grigorescu, C. Alevra : Istoria Modernă și
Contemporană.

N. Iorga, I. Prassa, N. Alexandrescu : Morfologia și Fonologia
latină.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 160.

IV.

Facultatea de Litere

No. 158.

1889, Iunie

Domnii Profesori,

Ar. Densușianu, St. Vârgolici, P. Râșcanu.

Sunt rugați a se întruni în Comisiune esaminateoare Joi 15 Iunie
c. ora 2. p. m.

Examinandi :

Gr. Bărsanu, C. Praja : Istoria Grecilor și Istoria Geografiei.

D-ra Agr. Andriescu, St. A. Drăghici : Istoria Romanilor și Epi-
grafia latină.

D-ra Victoria Mănescu : Literatura franceză secolul 18 și 19.

Șt. C. Ioan, P. Fântânariu, Iorga Neculai : Literatura franceză
dela origini la sec. XVII.

Leon Grigorescu : Interpretări din autorii latini.

D. Iordăchescu, Valerie Hulubei, Gheorghe Scobay : Morfologia
și Fonologia latină.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 161.

V.

Facultatea de Litere
No. 183.

1889, Iunie 18

Domnii Profesori,

N. Ionescu, P. Rășcanu, Al. D. Xenopol.

Sunt rugați să bine-voiască a se întruni în comisiune esaminateoare mâne Luni în 19 *cozent* ora 8 p. m.

Examinandi :

D. A. Teodoru : Istoria Românilor (complectă).

Valerie Hulubei : Istoria Românilor dela Matei Basarab și Vasile Lupu până la 1862.

D-ra L. Manolescu : Istoria Românilor (după petiție).

St. C. Ioan, P. Fantanariu, D-ra Elena Buzne : Istoria Grecilor și Istoria Geografiei.

P. Făntanariu, D. Iordăchescu : Istoria Romanilor și Epigrafia latină.

N. Alexandrescu, N. Iorga, Gheorghe Scobay : Istoria Medie.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 164.

VI.

Facultatea de Litere
No. 194.

1889, Iunie 20

Domnii Profesori,

C. Leonardescu, I. Găvănescu, Al. D. Xenopol.

Sunt rugați a se întruni în Comisiune esaminateoare mâne Mercuri 21 Iunie *curent* ora 8 p. m.

Examinandi :

Leon Grigorescu : Psihologia și Pedagogie.

N. Iorga : Psihologia.

N. Apostol : Istoria Filosofiei dela Aristotel până la Renaștere.

Ioan Micu : Istoria Medie.

Leon Grigorescu : Ist. Românilor esam. I și III.

C. Praja : Ist. Românilor dela Matei Basarab și V. Lupu la 1862.

N. Apostol, N. Iorga : Logice.

Decan. I. Caragiani

Ibid., fol. 167.

VII.

Facultatea de Litere
No. 204.

1889, Iunie 21

Domnii Profesori,

Andrei Vizanti, Al. Xenopol, C. Leonardescu.

Sunt rugați a se întruni în Comisiune esaminateoare mine Joi 22 Iunie c. ora 7. p. m.

Examinandi :

Valerie Hulubei : Lit. Română pân la 1821.

Leon Grigorescu : Lit. Română (complet).

D-ra. Ec. Botez, D-ra N. Davidel : Literatura Română până la 1821 (Esamenul întâi).

N. Iorga : Istoria Filosofiei dela Aristotel exclusiv la Renaștere.

I. Micu, C. Alevra : Istoria Românilor dela Matei Basarab și V. Lupu până la 1862.

St. Drăghici : Lit. Română completă.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 168.

VIII.

Facultatea de Litere
No. 216.

1889, Iunie 23

Domnii Profesori,

Andrei Vizanti, Al. D. Xenopol, C. Leonardescu.

Sunt rugați a se întruni în Comisiune esaminateoare astăzi 23 Iunie ora 8 p. m.

Examinandi :

D-ra H. Ardeleanu : Istoria Filosofiei dela Aristotel la Renaștere.

D-ra L. Manolescu : Morala.

N. Iorga, I. Constantinescu : Literatura Română esamenul întâi până la 1820.

D-ra Octavia Moroianu, St. C. Ioan. N. Alexandrescu : Istoria Românilor dela Matei Basarab și V. Lupu pân la 1862.

D-ra Agr. Andriescu : Istoria medie.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 169.

IX.

Facultatea de Litere
No. 224.

1889, Iunie 25

Domnii Profesori,

Andrei Vizanti, Al. D. Xenopol, I. Gavănescu.

Sunt rugați se bine-voiască a se întruni în Comisiune esaminateoare mâne Luni 26 Iunie ora 7. p. m.

Examinandi :

I. Prassa : Literatura Română 1780—1860.

C. Praja, I. Micu : Lit. Română din origini până la 1820.

P. Fântanariu : Lit Română din origini până la 1780.

Valerie Hulubei, D. A. Teodoru : Istoria modernă și contemporană.

Iorga : Istoria Universală.

Leon Grigorescu : Istoria Românilor partea I și III.

Teodor Ionescu, Gh. Scobai, I. Constantinescu : Istoria Românilor dela Matei Basarab și Vasile Lupu exclusiv până la 1862.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 170.

X.

Facultatea de Litere
No. 236.

1889, Iunie 28

Domnii Profesori,

Al. Xenopol, I. Găvănescu.

Sunt rugați a se întruni împreună cu subscrisul în Comisiune esaminateoare azi 28 Iunie ora 7½ p. m.

Examinandi :

D-ra Ardeleanu, D-ra Manolescu, D-ra Buznea : Psihologia.

N. Iorga : Poesia greacă.

D-ra Davidel, V. Hulubei, D-ra Botez : Istoria Medie.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 173.

XI.

ROMÂNIA

Universitatea din Iași
Facultatea de Litere

Proces-Verbală

No. 19

Anul 1889 luna Octombrie 14 zile.

Subsemnații profesori ai Facultății de Litere depe lângă Universitatea din Iași în urma convocării D-lui Decană sub No. 4 ne amă întrunită astăzi în Cancelaria Universității și constituindu-ne în consiliu de facultate amă luată în dezbateră cestiunile puse la ordinea zilei menșionate și prin susu citata circulară și în urma discuțiuneloră avute amă decisă următoarele :

1. În privința înscrierii elevelor cu 7 clase se decide a nu se admite de cât bacalaureați conformă art. 264 din legea Instrucțiunei, însă pot audia cursurile facultății și în urmă să li se pótă elibera certificate de audiare.

2. În privirea cererei studentului N. Iorga de a da examenele anului ală II și ală III fără a audia cursurile, Consiliul în baza art. 21 și 40 din regulamentul facultății și 270 din legea Instrucțiunei nu admite asemenea cerere fiindu nemotivată.

3. În privirea discuțiunei asupra proiectului de lege a Instrucțiunei Publice se decide a se interveni pe lângă D-lui Rectoră ală Universității pentru a convoca Consiliul Universitaru în acestă scop.

4. În privința modificărei unor articole din regulamentul nostru și adausul altora Consiliul numesce o Comisiune compusă din D-nii Leonardescu, Xenopol și Găvănescu pentru a veni cu ună proiectu.

Dreptu care s'a dresat presentul proces-verbal.

I. Caragiani, C. Leonardescu, A. D. Xenopol, I. Gavanescul, Ar. Densușianul, N. Ionescu, I. G. Vărgolici.

Dosar, 1889—1890, fol. 79.

XII.

Facultatea de Litere
No. 27.

19 Octomvrie, 1889

Domnii profesori,

Neculai Ionescu, Andrei Vizanti, St. Vărgolici, A. D. Xenopol, C. Leonardescu, A. Densușianu, P. Rîșcanu, I. Găvănescul.

Sînt invitați a se întruni în Consiliu cu sub-semnatul în ziua de 20 Octomvrie, oarele 8 sara. La ordinea zilei, cererea D-lui N. Iorga pentru examenul general de licență.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 77.

XIII.

ROMÂNIA

Universitatea din Iași
Facultatea de Litere

Proces-Verbal

No. 29.

Anul 1889 Octombrie 20 zile

Subsemnații profesori ai Facultății de Litere de pe lângă Universitatea Iași în urma convocării D-lui Decană sub No. 27 ne amă întrunită astăzi în Cancelaria Universității și luând în desbatere chestiunile puse la ordinea zilei în urma discuțiilor avute amă decisu următoarele :

Avînd în vedere cererea D-lui N. Iorga de a trece examenul generală de Licență fără a poseda înscripțiunile anului II și III și fără a audia cursurile facultății acești doi ani, în baza articolului 289 din legea Instrucțiunei, Consiliulă, cu majoritate de 7 voturi din 8 membri prezenți, îlă dispensează de înscripțiuni și frecventare la cursuri și-lă admite a trece esamenulă generală de Licență după ce mai întâiu va trece tote esamenele parțiale conform art. 40 din regulamentul facultății alin. c, D-nulu profesor A. Densușanu votândă contra.

Drept care s'a dresat prezentul Proces-Verbal.

A. Vizanti, C. Leonardescu, A. D. Xenopol, I. Caragiani, P. Râșcanu, I. G. Vârgolici, I. Gavanescu.

La acestă conclusii subsemnatulă mi dau următoarea :

Părere deosebită

I. Maioritatea Consiliului a decisu :

1. să-se dispenseze petiționarulă de înscripții pe doi ani, cum și de ascultarea cursurilor.

2) să trecă tote esamenele parțiale de pe acei doi ani ne ascultați.

3) să fie admisă și la esamenulă gener. de licență.

Intregu acestă gravă conclusă maioritatea, lă basează pe art. 289. Leg. instr. care sună : „Consiliulă facultății se pronunță asemenea asupra *cestiunilor* de dispense de esamene, de *înscriere* sau admitere la cursuri”.

Maiorității i-a scapată înțelesă acestui articolă căci elă nu dă dreptă consiliului a dispensa de înscrieri, ci numai de esamene, i dă dreptulă numai a se pronunță și asupra *cestiuniloră de înscriere sau* admitere la cursuri, va se dăcă de a apreția dacă studentulă, pe basa atestateloră prezentate, se pôte sau ba conf. art. 264 leg. instr. înscrie la facultate.

Majoritatea se vede că a înțeles art. 289 ca și când ar fi fost redactat în chipul următor „Consiliul facultății se pronunță asemenea, asupra cestiunilor de dispense de esamene, **de dispense de înscrieri sau admitere la cursuri**”.

Acest înțeles este absolut greșit, căci nu se înțelege „de dispense de înscrieri” ci „asupra cestiunilor... de înscriere sau admitere la cursuri”.

Ar fi chiar mai mult decât nelogic să se înțeleagă „dispense de înscriere sau admitere”, căci „dispensa de admitere” ar fi cel mai isbitor non sens!

Cum că art. 289, nu cuprinde și nu poate se cuprinde „dispense de înscriere” se vede lămurit din art. 270, care în mod apodictic și fără excepție de ex. :

„Nu va fi admis nici un student să trecă examenul anual de *nu va justifica* că a luat în cursul celui an dela secretarul facultății *patru inscripțiuni*”. Totu asemenea sună și regulamentul facultății art. 51 (vezi Monit. Of. No. 175 an. 1888).

Conf. art. 261 leg. instr. și 19 Reg. facult. numai după **urmarea** cursurilor de *trei ani* și depunerea esamenelor anuale poate fi un *student al facultății* admis la examenul de licență.

Prin concluderea majorității s'a **delăturat cu desevîșire** atât legea cât și Regulamentul.

II. Dar se va dice, că dacă art. 289 dă dispensă de esamene, cum se nu de de înscriere. O asemenea observare ar fi falsă, căci numai *înscrierea* dă dreptul la esamene și nu din contră examenul la înscriere. Va să dică în *ordinea legală înscrierea este principală* și examenul numai o *consecință*, un apendice al înscrierii.

Studentul care nu *posede înscrierea absolutamente* nu are dreptul la esamene (art. 270 legi instr. art. 51. Regul.).

Dispensa de vre-un examen a înțeles legea, că s'ar putea da „din cauze de forță majoră bine justificate și numai în vederea rigorei art. 269. leg. instr.”; adevărat pentru a nu pierde un an de studiu din cauza poate a unui examen, ce nu s'ar fi putut pune la timp din cauze bine-cuvântate. Aplicarea art. 40 Reg. este asemenea greșită, căci acesta este basat expres pe art. 272. leg. instruct. și el spune curată, că nu se aplică la *studentii facultății* ci numai la cei cari vin de aiurea sau din străinătate, pe când petiționarul este *studentu ordinaru la această facultate*.

Ceea-ce este încă important în acest concludere este și faptul următor :

Petiționarul în cererea sa No. . . . dice scurt și simpleminte : „D-le Decan! Subsemnatul are onore de a vă ruga să-l admiteți la examenul general de licență conf. art. 241 (?) din legea instr”.

Va se dică petiționarul nici macar nu pretinde, necum se justifice, că ar avea vre-un motiv, o umbră macar, pentru a cere dispensă.

Maioritatea la rendulū seu dă asemenea dispensă absolut fără nici unū motivū personalū.

Insuși cuventulū „*dispensă*” implică în sine arătarea și dovedirea unor motive personale, care se justifice indulgența sau favorulū acordatū prin dispensă. Prin acēstă procedură maioritatea pune cererea petiționarului pe același gradu de legalitate, cum ar fi ori care altă cerere în marginile precise ale legeri, ca d. e. o cerere de esamenū ordinarū.

Va se ȃică ori-ce studentū pōte sē cēră *fără nici unu motivū* a fi dispensatū de urmarea cursurilor pe ani întregi ! Și dēcă pe unulū îl dispensezi de *doi* ani, pentru-ce să nu-lū dispensezi și de alū treilea !

III. Atunci decātū să mai perdemū timpulū întrunindu-ne și discutându de ce nu este a se discuta, mai bine sē publicăm o *dispensă generală* de toți anii ?, căci în ultima analiză acestū înțelesū și rezultatū lū are conclusulū pentru toți studenții cevași mai rēsăriți, ér la cursuri vorū rēmâne numai cei absolutū slabi.

Va se ȃică de muncă seriōsă și inteligentă, de sciință, de studenți mai buni — destinși nici se mai visămū — nu va mai pute fi vorba la facultate în vederea indulgențelorū mântuitoare, a dispenselorū de înscrieri și de urmare la cursuri pe ani întregi !

Studenții cevași mai dotați dela natură, în locū de'a sta, a urma cursurile și a munci seriosū și cu fructū pentru ei și pentru progresulū sciinței, în locū de a se prepara succesivū și a trece esamene *bune*, vorū preferi naturalminte a cere dispensă și a trece *mediocri* sau la *limită* prin elastice furcile caudine ale esamenului.

Astufelū la urmarea regulatā a cursurilorū vorū fi condamnați de ómeni numai cei condamnați și de d-ȃeu, ér profesorii vom fi condamnați a predica la urechi jumētate surde.

Prin urmare chiar când legea, pentru timpulū și condițiunile în care s'a făcutū, ar fi admisū așa ceva, este întrebarea că ar fi óre prudentū, *ar fi în interesulū sciinței* a începe să se dispenseze studenții de urmarea cursurilorū pe ani întregi ?

În lege se pusese, pare-mi-se, la începutū, dispozițiuni, că cineva pōte fi admisū la bacalaureatū și fără a fi făcutū cursulū de studii secundare. Acēsta înse ca o concesie *periculōsă* s'a delăturatū, și chiar când esistā nu s'a practicatū. Cum ? Acēstă *primejdie* pentru sciință se începā a se practica acum de facultate ? Atāta ne-ar mai trebui, dupā-ce termometrulū rāvnei de *sciință seriōsă* este încă atātū de jos !

IV. Prin urmare conclusulū majoritāții cu dispensă nu mai puțin decātū pe doi ani întregi de cursuri, dupā tóte regulele logicei celei mai severe, nu pōte însemna și avé alte consecințe, decātū cele următoare :

a) sau că cursurile profesorilorū ar fi de prisos, deórece studenții se potu presenta la esamene și fără să le asculte de locū, și prin urmare *facultatea în realitate ar deveni mai mult o comisiune de esamene sau un biurou de atestate.*

b) sau că studenții arū fi în modū oficialū dispensați a face *adevērātă sciință*, a nu mai aprofunda cât de cât toγμαi celū mai greu

lucru din lume — *sciința* ! prin acesta naturalminte progresul științei, destul de modest peste totu la noi în țară, *ar fi chiar și câtu este cu deservêrșise compromisû.*

c) In totu casulû facultatea s'ar despopula recunoscându-se că studenții potu fi dispensați de urmarea cursurilor pe ani întregi. Fără îndoelă atunci voru veni ca de semință și numai de curiositate când și când în anulû întâiu pentru a dispăre, și a veni apoi mai curêndu sau mai târđiu cu cererea de dispensă sau de indulgență ! Acestea voru fi periculos de consecințe, cari conducû la naturalminte fără voia și contra intențiunilor majorității în modû fatalû le cuprinde în sine, și are să le realizeze decât din nefericire concludulu s'ar pune în practică.

Dreptu aceea, credû, sunt îndreptu a considera acestû concludu de o *estremă gravitate*, pentru care am fostu nevoitû a da păreri mele o desvoltare mai mare.

Pe basa acestora subsemnatulû sunt pentru respingerea cererei. Deorece însă concludulû majorității cuprinde nisce măsuri regulamentare cu totul noue ¹⁾ în virtutea articolului 288, alineat 2, din legea instruct. rogû pe D-lu Decanu să bine-voească a supune procesulû verbalû dimpreună cu acesta a mea părere deosebită D-lui Ministru alû Instruct. Publice, sistându totû-odată executarea concludului până la pronunțarea d-lui Ministru.

Ar. Densușianu

Ibid., fol. 78 și 83—85.

XIV.

București, în 21 Oct. 1889

ROMÂNIA

Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice

Divizia Școalelor și a Cultelor

Seria A. No. 12.588.

No. 77

22 Octombrie 1889

S'a acordat dispensa cerută, încă din ședința dela 20 Octombrie 89.
(Vasilescu?)

1. *Observare.* Cum că acestû concludu cuprinde o inovațiune regulamentară se pôte vedé de acolo, căci chiar când ar fi justificată în principiu prin lege sunt totuși a se regula diversele cestiuni ce implică ca d. e. Se pôte da fie-cărui această dispensă? Sub ce condițiuni? din ce motive? sau decât nu se pôte da la toți — atunci din ce motive la unulu să se concedă la laltulû se-se refuze? Decă cade la esamene mai are valóre dispensa sau ba? etc.

Ar. Densușianu

Ibid., fol. 85 v.

Domnule Decan,

Subsemnatul, aușind pe consiliul permanent al instrucțiunii, are onôre a vă recomanda în original petițiunea înregistrată la No. 16.737 a D-lui *Neculai Iorga*, student la acea facultate, spre a dispune cele ce veți crede de cuviință.

p. Ministru, *St. C. Michăilescu*

Cap. Divis., C. Iascăr

D-lui.

Decan al facultăței de Litere și Filosofie din Iași.

Ibid., fol. 22.

XV.

Facutatea de Litere și Filosofie
No. 51.

Domnii profesori,

N. Ionescu, P. Râșcanu, I. Găvănescul.

Sunt invitați a se întruni în comisiune examinătoare, în 27 Octombrie, ora 7 p. m. Vineri.

Examinandi :

N. Iorga : Istoria Orientului.

D-ra Ec. Bottez : Psihologia.

N. Iorga : Pedagogia și Istoria Pedag.

C. Praja, I. Constantinescu : Istoria Modernă și Contemp.

N. Iorga : Istoria Romanilor cu Epigrafiă.

Decan, I. Caragiani

Ibid. fol 100

XVI.

Facutatea de Litere și Filosofie
No. 56.

Domnii Profesori,

C. Leonardescu, St. Vârgolici.

Sunt invitați a se întruni în comisiune examinatoare, mâni Sâmbătă, 28 Oct. ora 7½ p. m. împreună cu subsemnatul.

Examinandi :

V. Grigorescu : Ist. filos. vechi.

I. Micu, I. Prassa, *N. Iorga* : Liter. franceză (după petiție).

N. Alexandrescu : poezia greacă.

N. Iorga : Proza greacă.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 101.

XVII,

Facultatea de Litere

No. 57.

1889, Octombrie 28

Domnii Profesori,

Al. D. Xenopol, A. Vizanti, C. Leonardescu.

Sunt invitați a se întruni în Comisiune esaminatecare mâne 29
Octombrie c. ora 7 p. m.

Examinandi :

D-ra C. Bottez, D-ra N. Davidel, D-ra E. Buznea, Vasile Stanciu
Ștefan Al. Drăghici, Ioan Micu : Literatură Română (după petiție).

Vasile Grigorescu : Logica.

Ioan Constantinescu, Gr. Bârseanu, P. Fântanariu, N. Iorga :
Istoria Românilor (după petiție).

Ibid. folio 102.

Decan, I. Caragiani

XVII.

Facultatea de Litere

No. 64

1889, Octombrie

Domnii Profesori,

Aron Densușianu, N. Ionescu, Ștefan G. Vârgolici.

Sunt invitați a se întruni în Comisiune esaminateoare în ziua de
Luni 30 Octombrie c. ora 7. p. m.

Examinandi :

D-ra Victoria Mănescu, D-ra Ec. Bottez, Părintele D. Iordăchescu :
Literatură franceză (după petiție).

N. Iorga : Proza și Poezia latină.

Filip Apostol, Gh. Scobay : Istoria Modernă și Contemporană.

George Saveno : Istoria Medie.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fila 103.

XIX.

Universitatea de Iași
Facultatea de litere și filosofie

Procesă-verbală

No. 84.

Anulă 1889 Octobře 30 zile

În urma convocărei No. 64 a D-lui Decană, subsemnații profesori ca comisiune esaminateore — în privința candidatului Nicolae Iorga.

Avëndă în vedere că, candidatulă voesce a da esamenă din o materie ală carei cursă nu l'a ascultată încă, fiindă obiectulă propunerii de anulă *ală doilea*, pe când densulă a ascultată *numai anulă întâiu*: Veđendă art. 270. Leg. Instruct. și articolii 45 și 51. Regul. facultății, cari pentru a pute fi cineva admisă la esamene, ceră ca condiție *sinequa non* să fie *urmată cursurile*;

Considerândă, că la concludulă majorității consiliului facultății prin care s'a decisă a se da candidatului o *dispensă de ascultarea cursurilor pe doi ani și a se admite chiar și la licență* — d-lu Densușianu a dată o *opinie separată și motivată* cerend totă odată să se supună casulă D-lui Ministru ală instr. publ. și până la pronunțarea d. Ministru se se sisteze ducerea la îndeplinire a concludului; Avëndă în vedere că numai cu câteva *zile mai 'nainte Consiliulă facultății refușase candidatului în unanimitate o asemenea cerere*.

Avëndă în vedere, că candidatulă este *elevă ală școlei normale superioře* și că bursa i se acordă conf. art. 325 și 317 Leg. instr. numai cu condiția de a urma *regulată cursurile de trei ani* dela cari nici legea instr. publ. nici Regul. facult. nu admite nici o dispensă.

Considerândă în fine, că ună asemenea favoră, pe lângă că este cu totulă afară din lege, ar forma ună precedentă de grave consecințe pentru urmarea regulată și stăruința serioasă la studii a studenților facultății în generală, și ală eleviloră școlei norm. sup. în specială.

Pentru tôte acestea comisiunea cu majoritate decide a nu se admite candidatulă la esamenă.

Totă odată D-lui N. Ionescu declară că aderă la opinia separată dată de d. Densușiană contra concludului majorității consiliului și ceră de acordă.

D-l Decan se binevoescă a supune D-lui Ministru ală instr. publ. atâtă concludulă majorității cu opinia separată a d. Densușianu cât și *acestă procesă-verbală* pentru a se pronunța conf. art. 288 Leg. instruct. asupra unei asemenea mesuri cu totulă nouă și de natura regulamentară, *er până la pronunțarea D-lui Ministru se-se sisteze punerea în îndeplinire a concludului în cestiune*.

D-lă Şt. Vârgolici a fostă de părere să se urmeze conformă con-
clusului majorităţii consiliului de facultate.

Dreptă care s'a dresatő prezentulő proceső-verbalő.

N. Ionescu

Ar. Densuşeanu, S. G. Vârgolici

fol. Ibid., 86—87. scris de A. Densuşanu

XX.

Facultatea de Litere
No. 81.

31 Octombree, 1889

Domnii Profesori,

N. Ionescu, A. Vizanti, C. Leonardescu, St. G. Vergolici, Al. D.
Xenopol, Ar. Densuşanu, I. Gavanescul, P. Răşcanu.

Sunt invitaţi a se întruni în Consiliu de facultate mâne Mercuri
în 1 Noembre la őrele 7 1/2 sara.

La ordinea őilei :

Refusul D-lui profesor Densuşanu de a asculta pe studentulő
N. Iorga conformă votului consiliului din şedinţa din 20 Octombree.

Decanő, I. Caragiani

Ibid. fol. 104.

XXI.

Proces-Verbal

Anul 1889 Noembre 1

No. 83.

In urma convocării No. 81 din 31 Octobree 1889, întrunindu-ne
astăzi la ora 7 1/2 seara sub preşedinţia D-lui Decan, luând cunoşcinţă
de Procesul-Verbal din 30 Octobree 1889 al Comisiunii esaminatőre com-
pusă din D-nii Densuşianu, Vârgolici şi N. Ionescu, am decis ca D-l
Decan să procedeze conform art. 31 din regulamentul Facultăţii. Iar D-l
Densuşianu a format opiniune separată, pe care şi-o desvoltă mai jos.

I. Caragiani, P. Răşcanu, S. G. Vârgolici, I. Gavanescul, Leo-
nardescu.

La acestő proceső-verbalő subsemnatő-mi dau următőarea

Opinie separată

Avëndő în vedere, că studentulő N. Iorga a fostă dispensatő prim
procesulő-verbalő din 20 Oct. 1889 de cătră majoritatea consiliului
de doi ani de ascultarea cursurilor;

Avându în vedere, că contra acestui concludu ce stă în directă contradicere cu dispozițiunile art. 270 Leg. instrc. și art. 45 și 51. Regulam. facultății, care nu admitu pe nimeni fără a fi ascultată cursurile la examenul nici măcar parțialu, necum la celu de licență, ca în casul de față am datu opinie separată și motivată.

Considerându, că, în virtutea articolilor de lege sus-amintiți, Comisiunea esaminătoare, legalminte convocată de d. decană prin *procesul-verbalu din 30 Oct. a. c. a refuzatū motivatū primirea candidaturii la esamenū din o materie alū cărei cursū nici nu l'a ascultat încă*;

Avându în vedere, că prin urmare d. decană a satisfăcutū art. 31 Regulam; Considerându, că convocarea unei noue Comisiuni ar putea să aibă ori-ce altū înțelesū, numai legalū nu;

Considerându, că o nouă comisiune, *convocată în afară de ordinea legală*, nu se pôte atinge întru nimicū, necum să delature, se anuleze sau să modifice concludulū unei comisiuni legalminte constituite;

Considerându, că o asemenea procedură, chiar când ar fi legală, ar fi totuși *fatală, căci ar pune organele aceluiași corpu în contradicere și anihilare față unele cu altele, prin care autoritatea și serioșitatea ipso facto. s'ar distruge*;

Avendu în vedere că la opinia mea separată contra concludului majorității, prin care s'a dispensatū candidatulū de doi ani, *a aderatū și D-lū N. Ionescu, după cum se vede din procesul-verbalu din 30 Oct. 1889.*

Considerându, că în consecență amândoi am cerutū de acordū, ca atâtū concludulū majorității din 20 Oct. a. c. câtū și opinia separată dată contra lui, precum și procesul-verbalū motivatū din 30 Oct. a. c. să-se supună D-lui Ministru alū Instr. publ. ér până la pronunțare asupra casului să-se sisteze punerea în îndeplinire concludului.

Pe aceste motive sunt contra constituirei unei noue comisiuni esaminătoare și rugându pe D-l Decanū mi repetezū de nou ce rerea sus amintită de a supune întregū casulū D-lui Ministru punându-i-se în vedere procesulū verbalū din 20 Oct. celū din 30 Oct. precum și celū de față împreună cu acestă opinie separată.

Ar. Densușianu

Ibid., fol. 88—80.

XXII.

Facultatea de Litere
No. 85.

4 Noembre, 1889

Domnii Profesori,

I. Găvănescu, A. Vizanti, [bolnav] A. Densușianu, [mă raportū la procesulū-verbal din 20, 30 Oct. și r. l. curentă, opiniile separate așteptându soluțiunea, Ar. Denș.,] P. Râșcanu¹.

1. Partea pusă în paranteze aparține membrilor convocați (N. edit.).

Sunt invitați a se întruni în Comisiune examinatore luni în 6 ale curenteii la orele 7 $\frac{1}{2}$ seara.

Examinandi :

N. Iorga : Literatura latină, Prosa și Poesia.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 106.

XXIII.

Proces-Verbal
Anul 1889, Noembre 6

Subsemnații, în urma convocării No. 85 a D-lui Decan, întrunindu-ne în comisiune pentru esaminarea candidatului N. Iorga, avînd în vedere Art. 30 și 31 din Regulament, după cari esamenele se trec înaintea unui juriu compus din trei profesori, avînd în vedere refusul D-lui prof. Ar. Densușianu d'a lua parte în juriu, am decis că esaminarea numitului candidat nu se poate face astăzi.

Pentru care s'a încheiat acest proces-verbal care se va înainta D-lui Decan al Facultății de Litere.

I. Găvănescul, P. Râșcanu, A. D. Xenopol

Ibid., fol. 80.

XXIV.

Facultatea de Litere
No. 86.

10 Noembre, 1889

Domnii Profesori,

N. Ionescu, Al Vizanti, [bolnav], C. Leonardescu, St. G. Vergolici, Al. D. Xenopol [nu pot veni fiind oprit a eși din casă], Ar. Densușianu, I. Gavanescul, P. Râșcanu, [bolnav.]

Sunt invitați a se întruni în Consiliu de facultate astăzi 10 ale curenteii orele 7 $\frac{1}{2}$ sara dinpreună cu subscrisul.

La ordinea zilei :

Chestiunea studentului N. Iorga.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 118.

XXV.

Facultatea de Litere
No. 87.

12 Noembrie, 1889

Se invită D. I. Gavanescu în
locul D-lui P. Râșcanu bolnav.
Decan, I. Caragiani

vețut I. Gavanescul

Domnii Profesori,

St. Vergolici, P. Râșcanu, [nu pot lua parte fiind bolnav].

Sunt invitați a se întruni în Comisiune esaminateore mâne Luni
în 13 a le curentei la orele 7½ sara dimpreună cu subscrisul.

Examinandi :

N. Iorga : Literatura latină, Prosa și Poesia.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 120.

XXVI.

Facultatea de Litere
No. 94.

1 Decembre, 1889

Domnii Profesori,

C. Leonardescu, St. Vergolici, I. Gavănescu și P. Râșcanu.

Suntū invitați a se întruni în Comisiune esaminateoare Marți în
5 Decembre la orele 7½ sara dimpreună cu subscrisul.

Examinandi :

N. Iorga : Esamenul General de Licență secția istorico-literară.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 196.

XXVII.

Facultatea de Litere
No. 96.

1889, Dechemvrie 11

Domnii Profesori,

St. G. Vârgolici, A. D. Xenopol, I. Gavanescul, P. Râșcanu.

Sînt invitați a se întruni în comisiune esaminateoare, dimpreună
cu subscrisul, mîni Marți în 12 ale curentei, oarele 7½ sara.

Examinandi :

N. Iorga, D. A. Teodoru, Examen general de licență.

Decan, I. Caragiani

Ibid., fol. 124.

70/06

19 Decembrie 89

Se va elibera cartea
catului cerute

Se eliberează sub
nr 109 din
20/12 89
Domnule Decan,
Albanu Elarușu
Mullușu

Vă rog să-mi buie vată: a mi elibera o certificat
de licență în secția istorică-literară

Primii, vă rog, asigurarea constatarei mele

19 Decembrie 1889

Academician: Porța

Domnule Decan al facultății de Litere din Universitatea
din Iași

XXVIII.

Domnule Decan,

Vă rog să bine-voiți a-mi eliberà un certificat de licență în secția istorico-literară.

Primiți, vă rog, asigurarea considerației mele.

Neculai Iorga

19 Decembre, 1889.

Domnului Decan al facultății de litere dela Universitatea din Iași.
[Insemnări:] No. 106., 19 Decembre 89.

Se va elibera certificatul cerutu.

Decanu, I. Caragiani.

S'a eliberat sub No. 104 din 20/12, 89. Vasilescu.

Ibid. fol. 37.

XXIX.

No. 107.

29 Decembre 89.

Domnule Rector,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că studentul N. Iorga, de și în al doilea an al înscrierii sale la această facultate, după ce a trecut cu un strălucit succes toate examenele parțiale ale obiectelor facultății, conform Regulamentului, a trecut și licența în științele istorico-literare cu toate bilele albe (*magna cum laude*).

Atât Comisiunea de licență cât și Consiliul facultății, apreciind calitățile eminente și aptitudinea extraordinară a tinerului nostru licențiat, vin, prin organul meu, D-le Rector, a vă ruga să binevoiți a interveni pe lângă D. Ministru respectiv, ca să-i acorde, de o dată, o bursă, pentru o călătorie în Grecia și Italia, unde, să poată studia la fața locului monumentele anticității clasice, și comunica impresiunile ce ele îi vor face.

Aceasta o credem cu atât mai neapărat cu cât D. Iorga este un desăvârșit cunoscător a limbelor clasice, mai ales a celei elene, cu care s'a îndeletnicit în special. Asemine burse de călătorie științifico-literare se acordă în toate țările apusene persoanelor distinse, cu atât mai mult tinerilor care ca D. Iorga, au dat, în așa scurt timp, dovezi de o inteligență și un talent fără samăn. Pentru onoarea universității noastre nu ne îndoim că D-v. D-le Rector, care ați fost față la examenul de licență a D-lui Iorga, veți sprijini cu toată căldura realizarea cât mai neîntârziată a rugăminții noastre pe lângă D. Ministru, spre a nu se zădărnici speranțele ce avem tot dreptul să punem în viitorul eminentului nostru licențiat.

Primiți, ...

Decan, ...

Ibid., fol. 128. **ciorna**

XXX.

ROMANIA
Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Divizia Școlilor și Cultelor
Seria A. No. 889

București, în 29 Ianuarie, 1890

No. 128
30 Ianuarie, 1890.

Se va recomanda
D-lu N. Iorga
Decan, I. Caragiani

Domnule Decan,

Prin încetarea din viață a titularului I. Marcian, devenind vacantă catedra de limba și literatura latină, cursul superior, dela liceul din Botoșani, sub-semnatul, aușind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, are onôre a vă invita să bine-voiți a recomanda Ministerului un licențiat al acelei facultăți spre a i se încredința suplinirea disei catedre.

p. Ministru, St. C. Michăilescu.

Cap. Divisiei
C. Iascăr

D-lui Decan al facultății de litere Iași.

Ibid., fol. 51

XXXI.

No. 137.
2 februar, 890

D-lui Ministru Cultelor
București

Spre răspuns la adresa D-voastre No. 889 seria A. Subscrisul are onôre a vă recomanda pe D-l Neculai Iorga licențiat al acestei facultăți secția Istorico-Literară, singurul care cred D-le Ministru că va coresponde îndatoririi ce i s'ar încredința ca profesor de limba latină cursul superior dela Liceul din Botoșani.

Ibid., fol. 146.

XXXII.

București
Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Direcțiunea
Invățământului Secundar și Superior
Seria B. No. 6853, 29 Sep. 95.

No. 83
Octombre, 1895

Domnule Decan,

La 1 Octobree c. urmând a se ține la acea universitate concursul pentru ocuparea catedrei de istoria medie și modernă dela facultatea de litere și filosofie din București, subsemnatul are onôre a vă ruga

să binevoiți a participa în juriul examinator din care faceți parte după lege.

Juriul se va întruni la ziua arătată în palatul universității din Iași și se compune din D-nii profesori : *P. Râșcanu*, *Al. Xenopol*, *A. Vizanti* și *A. Densușianu*, ca membri eșiți la sorți, din D-l profesor *Al. Odobescu*, ca membru delegat din partea Ministerului și din D-v., lucrând sub presidenția D-lui profesor *B. P. Hasdeu*, de asemenea delegat din partea Ministerului.

Aspiranți înscriși la Minister sunt D-nii *Nicolae Iorga*, *Dr. G. Căpitanovici* și *M. Caloianu*.

Primiți vă rog, Domnule Decan, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

p. Ministru, D. Aug. Iaurian

Director, Crivetz.

-sale

D-lui D. I. Caragiani.

Decanul facultății de litere și filosofie din Iași.

Ibid., dosar pe 1895—1896 fol. 9

Georgeta Fințescu

ARHIVELE STATULUI DIN CERNĂUȚI

1. Scurtă privire istorică. *In 22 August 1924, Ministerul Instrucției publice din București, a aprobat, cu ord. Nr. 79.587 constituirea unei Comisiuni a Arhivelor Statului pentru Bucovina*”, cu scopul de a concentra la Cernăuți, într’un local potrivit, materialul arhivistic al Statului din această provincie, și spre a face toate demersurile și pregătirile necesare pentru înființarea unei direcțiuni regionale a Arhivelor Statului cu sediul în Cernăuți.

Ca președinte al nuniței comisiuni fu numit d-l Profesor Universitar, Dr. I. I. Nistor, pe atunci și Ministru al Bucovinei în guvernul Țării, iar ca membri în această comisiune fură numiți de minister d-nii : Dr. R. Căndea și Dr. V. Grecu, ambii profesori universitari, apoi d-nii. Dr. S. Reli, Dr. T. Balan și Dr. Bocănețu, pe atunci toți profesori secundari pentru Istorie.

În prima ședință, constitutivă, a Comisiunii, subsemnatul fu ales secretar al ei. Îndată după constituirea ei, Comisiunea Arh. Stat. din Cernăuți, condusă cu competență și însuflețire de către președintele ei, d-l I. Nistor, a luat mai întâi toate măsurile impuse de urgență și împrejurări, spre a salva de distrugere prin vânzare ca „hârtie veche”, pentru împachetat, dosarele vechi de acte și documente oficiale de prin arhivele și birourile diferitelor autorități și instituțiuni publice din Cernăuți și din provincie. Apoi a întreprins tot ce a fost posibil pentru a descoperi și evidenția pe proprietarii particulari de acte și documente vechi, de orice natură, apelându-se către ei să comunice comisiunii ce fel de documente posed și eventual să le depună spre conservare și folosire pentru scopuri științifice — în depozitele Comisiunii Arhivelor Statului — rezervându-și dreptul de proprietate. *Acest apel*, adresat în prima linie diferiților membri marcanți ai familiilor de boeri și mazili din Bucovina, cari au jucat roluri însemnate în viața noastră socială, politică și culturală, n’a avut efectul dorit. Căci numai 2 personalități au urmat apelului nostru, și anume : d-l

Nicu Flondor, fost senator și primar al Cernăuților, care a depus la Arhivele Statului de aici un număr considerabil de documente familiare ale Flondoreștilor, și d-l *Teudeloff*, consilier admin., care a depus o colecție de documente românești, privitoare la moșile fostului Domn al Moldovei, *Mihai Vodă Sturza*, și scrise pe pergament cu admirabile chenare înflorate și colorate

În schimb însă, Comisiunea Arh. Stat. de aci a primit și a luat în seamă dela Administrația Bucovinei, spre administrare și aranjare sistematică, *vechea arhivă oficială* a fostului guvern provincial austriac al Bucovinei

Această arhivă, care cuprinde în sine toate *registrele și pachetele de dosare oficiale* dela anii 1774—1900, dimpreună cu camerile în care era ea adăpostită, în Palatul administrativ din Cernăuți, Piața Grigore Vodă Ghica, a format *temelia și partea cea mai bogată* a colecțiilor documentare ale *Arhivelor Statului din Cernăuți*

Între aceste dosare, în limba germană, s-au aflat și foarte multe documente slavo-române și române, din vremurile anterioare răpirii Bucovinei. Aceste documente au fost sortate și aranjate apoi în mod metodic și sistematic într'o colecție aparte.

Înainte de înființarea Comisiunii Arhivelor Statului din Cernăuți și de începerea activității ei, tezaure întregi de acte și documente oficiale de mare interes istoric și cultural, au fost nimicite de răutatea, inconștiența și lăcomia oamenilor, sau de întemperiile vremii.

Mai întâi, în acele zile din Noemvrie 1918, cari sau succedat înainte de unirea *Bucovinei* cu Statul Român, ultimul guvernator austriac al acestei nefericite provincii, contele Ezdorf a ordonat funcționarilor și cameriştilor din diversele birouri ale Administrației Bucovinei, să încălzească sobele palatului administrativ cu actele oficiale, pe cari le vor crede ei de compromițătoare față de stăpânirea românească, care avea să vină. Astfel *sute de pachete de acte oficiale* fură arse în câteva zile. Cele rămase, au trecut, după unirea Bucovinei, în administrarea „Secretariatului general pentru Interne” al Bucovinei. Acest Secretariat, din lipsă de camere potrivit pentru adăpostirea materialului arhivistic vechiu, dar și din lipsa înțelegerii valorii lui istorice, a aruncat multe pachete de acte și documente prin beciurile Palatului Administrativ, unde au zăcut până în primăvara anului 1924, trecând multe dosare și condici în putrefacție din cauza umezelii.

---

1. Vezi: T. Bălan; *Arhivele Bucovinei*, în „Revista Arhivelor” II, No. 3, (1926) pag. 302.

Dar și lăcomia de bani a multor funcționari mici și oameni de serviciu ai diferitelor servicii administrative, a contribuit până la înființarea Comisiunii Arhivelor Statului, la nimicirea multor acte și documente de valoare, pe cari acești oameni inconștienți le vindeau cu kilogramul negustorilor evrei ca hârtie veche, „pentru împachetat brânză”, în schimbul unui preț mic.

Spre a ilustra aceste triste împrejurări pentru arhivele publice din Bucovina acelor vremuri, e de ajuns să amintesc faptul, următor : La „Administrația Fondului bisericesc ort. rom. al Bucovinei” se păstra înainte de războiul mondial, un număr mare de documente vechi referitoare la trecutul și averile mânăstirilor din Bucovina. După războiu, documentele acestea fură alese de documentele mai noi, și depozitate în podul clădirii Administrației. Iar de aici, aceste vechi și valoroase documente, fură vândute ca hârtie veche. între anii 1923—1924 ¹⁾.

Comisiunea Arhivelor Statului din Cernăuți, imediat după constituirea ei, a pus capăt acestor rele și abuzuri. A obținut în Palatul Administrativ, în parterul aripei drepte, *mai multe camere*, pentru adăpostirea și depozitarea la loc potrivit și scutit de intemperii, a materialului arhivistic și a birourilor de lucru pentru funcționarii Arhivelor.

Deși Ministerul respectiv n'a pus la dispoziția Comisiunii Arh. Stat. creditele necesare pentru înzestrarea noiei instituțiuni a Arhivelor Statului, *totuși* subsemnatul, în calitatea sa de secretar al comisiunii, cu sprijinul puternic al președintelui ei și ministru al Țării, a izbutit totuși, în urma investigațiilor și stăruințelor sale pe unde era necesar, să înzestreze depozitele și birourile Arhivelor Statului din Palatul Administrativ, *cu mobilierul necesar*, reclamând pentru această instituție toate obiectele de mobilier potrivite și încă în stare întrebuințabilă, cari erau de prisos prin diferitele birouri ale serviciilor Statului adăpostite în acelaș palat, sau zăceau aruncate și prăfuite prin podurile și pivnițele acestui edificiu.

Așa au fost înzestrate Arhivele Statului din Cernăuți de către subsemnatul cu *mobilierul cel mai necesar*, adică cu stelaje pentru depozite, cu birouri, mese, dulapuri, scaune, etc., pentru birouri și pentru o „sală de studii”, amenajată pentru public, în total 7 camere spațioase, *fără a face Statului vreo cheltuială, cât de mică*, în numerar, ci utilizându-se numai în mod rațional mobilierul Statului, care, nefiind nici prea nou, nici prea luxos, fusese scos din uz, în multe cazuri, cam

1. Vezi : T. Balan, I. c., p. 303.

prea degrabă. Acuma, materialul arhivistic ce mai zăcea aruncat prin privnițe, fu scos, la lumina zilei, consemnat și depozitat la loc potrivit.

Iar pentru inventariarea, catalogarea și aranjarea sistematică și științifică a imensului material arhivistic-documentar și bibliografic, concentrat de prin diferite locuri și depozitat în Arhivele Statului din Cernăuți, Comisiunea a angajat câțiva funcționari versați în lucrări arhivistice, pe cari i-a pus sub conducerea subsemnatului, și i-a remunerat pentru munca lor grea și migăloasă, cu o mică diurnă, amăsurat mărimei creditului pus în bugetul general al Ministerului Instrucției pentru personalul acestor Arhive.

După ce s'au pus astfel temeliele Arhivelor Statului din Cernăuți, curmându-se totodată toate abuzurile dăunătoare pentru conservarea bogățiilor arhivistice ale acestei provincii, Comisiunea a trimis apoi pe membrii ei în toate centrele administrative mai însemnate din cele 5 județe ale Bucovinei, ca să inspecționeze toate arhivele diregătorilor și instituțiilor publice și particulare, să consemneze materialul lor arhivistic de valoare istorică și culturală, și la caz de trebuință, să ia toate măsurile necesare pentru buna lor adăpostire și conservare. Astfel, Comisiunea și-a câștigat o evidență deplină și exactă, din rapoartele membrilor ei, despre starea și valoarea materialului arhivistic-documentar din întreaga Bucovină, grijind pentru conservarea lui în bune condițiuni, și transportând și depozitând în Arhivele Statului din Cernăuți ceia ce a fost de o valoare deosebită.

Cu acestea, Comisiunea Arh. Stat. și-a terminat rostul și misiunea ei primă, adică de a face toate demersurile pentru salvarea de distrugere a materialului arhivistic din Bucovina, de a-l conserva și administra până la înființarea unei „direcțiuni regionale” a Arhivelor Statului la Cernăuți și de a face pregătirile prealabile pentru activarea acestei direcțiuni.

II.

Pela mijlocul anului 1925, fu promulgată „Legea de organizare a Arhivelor Statului” din România întregită. In art. 5 al acestei legi organizatorice s'a prevăzut înființarea unei „direcțiuni regionale” a Arhivelor Statului și la Cernăuți, pentru Bucovina, ca și la Cluj pentru Ardeal, și la Chișinău pentru Basarabia. Dar pe când la Cluj și la Chișinău s'au activat aceste direcțiuni regionale, chiar îndată după promulgarea legii amintite, la Cernăuți, direcțiunea regională a Arhivelor Statului, prevăzută de lege, nu s'a înființat nici până astăzi,

pretextându-se lipsa de prevederi bugetare, de fapt însă din motive de tembelism politic.

Astfel grija de administrarea Arhivelor Statului din Cernăuți, a rămas mai departe în seama numitei „Comisiuni”, deși această situație, care dăinuește și azi, e ilegală, având Comisiunea de îndeplinit toate obligațiile direcțiilor, neavând însă și toate drepturile lor, cuvenite, în baza legii.

Luând în considerare situația nelămurită a Arhivelor Statului din Cernăuți, „Comisiunea Arhivelor Statului” de aici a înaintat, în 16 Iulie, al anului 1926, cu adresa Nr. 129/26, un memoriu către locurile în drept din București, cerându-se activarea unei direcțiuni regionale a Arh. Stat. la Cernăuți în ziua de 1 Ianuarie 1927, cum se făcuse deja la Cluj și la Chișinău. S'a așteptat efectul favorabil al acestui demers cu liniște și încredere în guvernanții dela centru. Dar zadarnică a fost așteptarea. Căci după 1 Ianuarie 1927, Ministerul Instrucțiunii a comunicat Comisiunii Arh. Statului din Cernăuți, cu ord. 10.169/27, că cererea Comisiunii este legală, dar nu se poate aduce la îndeplinire pentru faptul, că nu s'a prevăzut în bugetul Ministerului plusul de 40 până la 50.000 lei pentru plata personalului. Dar prin acelaș ordin, Ministerul Instrucțiunii a mângâiat *Bucovina* desconsiderată și astfel adânc jignită în chestiunea Arhivelor, că „în anul viitor”, adecă *pe anul 1928*, „Ministerul va pune toată stăruința ca să fie prevăzut în buget personalul necesar pentru Arhivele Statului din Cernăuți, așa cum este și la celelalte Arhive similare”¹). Iar prin adresa din 26 Februarie 1927, Nr. 17.309/27, și Direcțiunea generală a Contabilității Ministerului Instr. Publ. a comunicat Comisiunii Arh. Stat. din Cernăuți, că „în bugetul viitor”, adecă în a. 1928, „va fi prevăzut neapărat personalul necesar, ca să se poată face numirile conform legii”.

Dar toate promisiunile *ministeriale*, atât de categorice și formale, în chestia transformării Comisiunii Arhivelor Statului din Cernăuți într'o direcțiune regională pentru Bucovina, cel mai clasic colț istoric al României întregite, au rămas numai *făgăduinți neîmplinite din partea celor ce au avut datoria să le îndeplinească*.

Așa fiind, Arhivele Statului din Bucovina, instituțiune atât de necesară la Cernăuți,— centru universitar și cultural la marginea Țării,— își continuă de peste 6 ani de zile existența lor rudimentară și vegetativă sub forma de „Comisiune”, având deci o situație în afară de lege, cu caracter de provisorat insuficient.

1. Ord. cit. al Minist. Instr.

2. **Fondurile sau colecțiile documentare mai însemnate din Arhivele Statului din Cernăuți și evaluările lor.** Arhivele Statului din Cernăuți posed următoarele colecții mai însemnate de documente și de alte obiecte sau piese arhivistice, de valoare istorică :

I. *208 volume, folio*, legate în piele, conținând copii oficiale de documente vechi românești și germane, referitoare la orașele, satele și moșiile din Bucovina, *22 registre, folio*, legate în piele, privitoare la acele 208 condiții de documente amintite aici.

Valoarea totală aproximativă a acestor 230 de volume de documente a fost fixată la : **1.582.000 lei**.

II. 1. *288 pachete de documente oficiale și 132 registre, folio*, provenite dela „Prezidiul guvernului provincial al Bucovinei”, din anii 1848—1900.

2. *244 pachete de acte oficiale și documente, și 379 registre folio*, provenite dela „Administrația cercuală” („Kreis-amt”) a Bucovinei, din anii 1786—1848.

3. *8 pachete de acte și documente oficiale, și 23 registre*, provenite dela „Administrația militară a Bucovinei”, din anii 1774—1786.

4. *221 pachete de acte oficiale ale „Comisiunii însărcinate cu regularea proprietăților țărănești”* din Bucovina, anii 1856—1857.

5. *49 pachete de acte și documente rămase dela autoritățile judiciare ale Bucovinei*, din anii 1836—1854.

In total : *810 pachete de documente, + 534 registre*. Fixându-se valoarea aproximativă a unui pachet de documente cu suma de 10.000 lei, și cea a unui *registru* cu 1000 lei, rezultă ca valoare totală aproximativă a acestei colecții suma de : **8.684.000 lei**.

III. O colecție de *720 documente vechi, slavo-române și române*, din sec. XVI—XVIII, privitoare la *satele și moșiile boeresti și mănăstirești din Bucovina* (Inventariul alfabetic, Nr. I—XX), parte în original, parte în copii.

Valoarea unui document s'a fixat cu *1000 lei*. Deci valoarea totală a colecției întregi, până la 31. XII. 1930, e de **720.000 lei**.

IV. O colecție de *243 hărți mari, topografice istorice ale satelor și orașelor Bucovinei*, desemnate de Metzger și Pitrelli, în anii 1780—1786, trase pe pânză. Valoarea unei hărți fu fixată circa 5000 lei.

Deci valoarea totală a colecției ar reprezinta suma de **1.215.000 lei**.

V. O colecție de *116 peceși vechi, comunale*. Valoarea lor totală fu fixată cu 5.800 lei.

VI. O colecție de 151 sigile vechi comunale, cu steme din Bucovina, și medalii comemorative. Această colecție fu evaluată la suma totală de 37.750 lei, socotindu-se câte 250 lei bucata.

Valoarea aproximativă a tuturor colecțiilor arătate e : 12,194.550 lei.

3. Biblioteca. Pe lângă tezaurile de documente amintite mai sus, Arhivele Statului din Cernăuți mai posedă și o bogată bibliotecă, constând din diferite publicațiuni oficiale, periodice, cu caracter juridic, și statistic, tipărite dela 1925 încoace, la „Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului”, precum și un număr însemnat de cărți istorice, științifice și literare, sau colecții de documente tipărite, cari au fost trimise pentru această bibliotecă ca donațiune de către Academia Română, și unele de către „Direcțiunea generală a Arhivelor Statului” din București, din dubletele ce le aveau.

Această bibliotecă e foarte mult folosită de public, îndeosebi de către profesori, avocați și studenți universitari.

La finea anului 1931, biblioteca Arh. Stat. din Cernăuți a numărât 1509 cărți și broșuri diferite, afară de colecțiile publicațiilor periodice. Socotindu-se valoarea medie a unei cărți sau broșuri cu 50 lei, ar rezulta cifra de 75.450 lei, cu valoare totală aproximativă a acestei biblioteci.

Pe lângă aceasta, Arhivele Statului de aici mai au și o bogată bibliotecă statistică, internațională, referitoare la toate Statele Europei, apoi la Egipt, Mexico și America-de-Sud. Această bibliotecă constă din 7.630 de publicațiuni statistice, tipărite până la 1918, în toate limbile lumii civilizate. Ea a aparținut înainte de unirea Bucovinei cu Statul român (1918) „Prezidiului guvernului provincial” austriac al Bucovinei, dela care trecu apoi, în 1918, în posesiunea „Serviciului regional al Statisticii” din Cernăuți. Desființându-se apoi acest serviciu, în a. 1926, bibliotecă statistică a trecut la Arhivele Statului.

Valoarea aproximativă a acestei biblioteci o taxăm la suma de 228.900 lei, socotindu-se prețul mediu al unei exemplar cu 30 lei. Dacă mai adăogim la valorile colecțiilor și bibliotecilor Arh. Stat. din Cernăuți amintite până aici, încă și valoarea mobilierului, evaluat cu 57.845 lei, se urcă valoarea totală generală a averii mobile a acestor Arhive, la suma aproximativă de 12.556.745 lei.

Avere imobilă nu posedă Arhivele Statului din Cernăuți.

4. Personalul. Pentru serviciul zilnic și pentru ținerea în evidență și aranjarea metodică, sistematică și științifică a materialului arhivistic și a bibliotecilor Arhivelor Statului de aici, ale căror colecții

și bogății documentare sporesc pe zi ce merge, Comisiunea Arhivelor Statului din Cernăuți a angajat, cu aprobarea Ministerului, câțiva funcționari, specializați în lucrări arhivistice și de bibliotecă, pe cari îi prezintăm cu titlurile și funcțiunile lor de prezent, în tabloul următor :

Nr. de ordine	Numele și pronumele funcționarului	Funcțiunea cu care e însărcinat la Arh. Stat.	Timpul de când funcționează	Alte funcțiuni ce le ocupă
1	Dr. <i>Reli</i> Simeon	Secretar al Comisiunii și directorul delegat al serviciului Arh. Stat.	Ca Secretar al C. A. St. dela 25/VIII 1924 ; ca director dela 1/I 1926	Profesor universitar la Fac. de Teol. Cernăuți p. Istoria Bis. rom.
2	Dr. <i>Balan</i> Teodor	Membru al Comisiunii și arhivar	Ca membru al Com. dela 25/VIII 1924 ; ca arhivar dela 1/I 1926	Profesor secundar la „Jiceul Aron Pumnul”, Com. pentru Istorie
3	Dr. <i>Panciuc</i> Ilpidifor.	Teanslator pentru limbile slave și bibliotecar	Dela 1/I 1926	Bibliotecar-asistent la Biblioteca Universității din Cernăuți
4	<i>Cașevco</i> Felix	Registrator	Dela 1/I 1925	Șef de birou cl. ...la Prefectura jud. Cernăuți
5	<i>Vavric</i> Lidia	Copistă dactilografă	Dela 1/XII 1926	—
6	<i>Sidoriuc</i> Dimitrie	Intendent și om de serviciu	Dela 1/IV. 1926	Cantor bisericesc la Catedrala din Cernăuți

Cernăuți, în Ianuarie 1932.

Prof. Dr. S. Reli

UN MĂNUNCHIU DE DOCUMENTE PRIVITOARE LA SATUL LIEȘTI-TECUCI

Actele ce publicăm ne-au fost puse la dispoziție pentru transcriere de către d-l V. Gălățeanu, urmaș de răzeși tecuceni. Ele sunt, toate, în legătură cu satul Lieștii, una din așezările Moldovei de Jos, din care s'a păstrat un mare număr de documente ¹⁾. Două din aceste acte și cele mai vechi, vorbesc despre satul Sâneștii ²⁾, un sat cunoscut încă din sec. XV ³⁾. Se vede însă din desfășurarea procesului de transmisiune a proprietății că acest sat, Sâneștii, întâlnit cu această denumire și în acte dela începutul sec. XVIII ⁴⁾, este același cu satul Lieștii. Mai precis, o parte a satului Lieștii — care cuprindea în afară de vatra satului și moșia — era formată din teritoriul fostului sat Sâneștii, contopit cu Lieștii încă din sec. XVII. Dacă în sec. al XVII și la începutul sec. XVIII până aproape de 1720, mai apare denumirea de Sânești pentru teritoriul contopit. Lieștilor, această denumire reprezintă numai o tradiție toponimică și care, după această dată dispare cu totul.

---

1. C. Solomon și C. A. Stoide, *Documente Tecucene*, vol. I, p. 14—15, 20, 21; vol. II, p. 31, 32, 33, 46; vol. III, p. 28, 29, 30—31, 31—34, 36—37. Cel mai vechiu doc. în care se vorbește despre satul Lieștii e din 23 Oct. 1636 (7145), Solomon-Stoide o. c. vol. I, p. 14—15. Pentru inedita a se vedea *Creșterea Colecțiilor Acad. Rom.*, an XIX (1911) Oct. — Decemvr. p. 240—253.

2. Anexa I, doc. din 3 Febr. 1678 (7186) și Anexa II, doc. din 20 Mai 1718 (7126).

3. Prima știre documentară în legătură cu Sâneștii e din 10 Noemvrie 1433 (6941), (Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XXII, p. 91); apoi doc. din 30 Ianuarie 1518 (7026), (Ghib., *loc. cit.* p. 94) și doc. din 9 Ianuarie 1620 (7128). (*Ibidem.* p. 130). Doc. din 1433 a fost publicat și în M. Costăchescu, *Documente Moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 369; în nota 1, pag. 371 se dau relații asupra satelor cu acest nume din Moldova. Pentru un sat Sâneștii în ținutul Cârliștului (azi cuprins în jud. Iași) vezi M. Costăchescu, *Sâneștii în Ioan Neculce*, an. IV, p. 1—45.

4. Anexa II., doc. din 1718 (7226).

Un lucru care surprinde în aceste acte din colțul de sud-vest al țării, ținut de graniță, e frecvența apariție a omenilor de oaste și mai ales — o caracteristică a ținuturilor de graniță — amestecul frecvent al oștenilor de dincolo de Milcov în afacerile acestora de dincoace. Actul cu care deschidem colecția, din 3 Februarie 1678¹⁾, e un zapis pentru o vânzare pe care un Orzea o face în Sânești lui Dumitru (căpitanul. La facerea actului participă oșteni din Moldova dar și din Țara Românească: „dumnilui căpitanul Nistor de Țara Românească și dumnilui izbașea Radul și dumnilui izbașea Lazăr sãn Stratulat, căpitanul de Țara Românească și Alexandru căpitanul din Moldova sãn Flore și izbașea Chiriță”. Oștenii moldoveni, atât cumpărătorul cât și unii martori, sunt cunoscuți din acte. Cumpărătorul, căpitanul Dumitrașcu, care din actele de mai târziu se vede că avea numele de familie Vicol²⁾, se întâlnește în 1675 (7183) la 8 Ianuarie scriind actul prin care starețul Tofan, fost în mirenie Ștefan, căpitan de Dumbrăvița și răzăș în moșiile Dumbrăvița și Sânești, la bătrânețe călugărit și ctitor al schitului Dumbrăvița, închină acest schit nepotului său Mihail, ca unul care era: „cu mare dreptate și osârdie, cu bună slujbă credincioasă sfintei mânăstiri”. Actul era iscălit de încă un căpitan, Trifan, căpitan ot Belcigan. Dumitrașco în acest act își spune „căpitanul ot Scăueni”³⁾. Dumitrașco căpitanul apare și într'un act din 20 Iulie 1677 (7185) pentru o mărturie asupra hotarelor dintre satele Mărcești și Străzești de pe Siret. Își spune: „Dumitru din Onceni, căpitan de Paharnici”⁴⁾. Satele acestea erau în apropierea imediată a Sâneștilor (Lieștilor). Căpitanul Nistor din Țara Românească și izbașii Radul și Lazăr sunt necunoscuți; în schimb „Alexandru, căpitanul din Moldova, sãn Florea”, este cunoscut și mai cunoscut încă e tatăl său Flore. Cum se întâmpla adesea în timpurile mai vechi, anumite îndeletniciri se transmiteau din generație în generație. Flore, tatăl lui Alexandru, a fost și el căpitan⁵⁾. Era de loc din Iovești și avusese frate pe Sălăvăstru hotnogul⁶⁾. Căpitanul Alexandru

1. Anexa I.

2. Anexa III.

3. Solomon și C. A. Stoide, *Documente Tecucene*, vol. II, p. 26—7.

4. Idem, *ibid.*, I, p. 33—4, doc. din 20 Iulie 1677 (7185).

5. Revista *T. Codrescu*, an. V. n. 9, p. 133; *ibidem*, p. 131, și doc. din 28 Noembrie 1646 (7155) prin care Sălăvăstru hotnogul își cumpără case în Iovești pentru 8 galbeni; doc. din 21 Mai 1663, prin care răzeșii din Iovești dau zapis lui Flore căpit. să stăpânească ocine dela Sălăvăstru (*loc. cit.*, p. 132). În Noembrie 1668 (7177), Flore cumpără pământuri la Blăjeriei de jos dela feciorii lui Popa căpitanul (C. Solomon și C. A. Stoide, *Doc. Tec.* I, p. 27—8).

6. Rev. *T. Codrescu*, an. V. n. 9, p. 131.

sin Flore se întâlnește și într'un act din 29 Decembrie 1679 (7188), prin care cumpără o ocină împreună cu soția sa Chelsia. Interesant că și 'n acest act este de semnalat prezența unui oștean din Țara vecină : e „Simion iuzbașe din Țara Muntenească ¹⁾”. Căpitanul Alexandru Flore trăia încă în Octombrie 1696 (7205) ²⁾. Un zapis din 20 Mai 1718 (7226) al Casandrii, fata Mitrii vornicul, arată dania ce acesta o face în Sânești, finului ei Apustul, fiul pitarului Ghiorghîț ³⁾.

Mitrea vornicul, un vornic mic de ținut, a fost și el odată oștean. Un act din Focșani, în legătură cu o vânzare a Rusului, nepotul căpitanului Ștefan din Dumbrăvița, e scris de „Sava vătavul a căpitanului Mitrii” ⁴⁾. Gheorghîță însuși, tatăl lui Apostol, la data de 20 Mai 1718 (7226) pitar ⁵⁾, ceva mai înainte comis ⁶⁾, fusese prin 1704 căpitan mare de Covurlui ⁷⁾. Era de neam „arbănaș” adică albanez și fratele vestitului oștean lefegiu dela sfârșitul secolului al XVII, Dediul, fost sărdar, apoi spătar mare ⁸⁾, un moment opozant al domniei lui Constantin Cantemir, om despre a cărui vitejie cronicarul Ioan Neculce vorbește într'un mod cu totul deosebit ⁹⁾.

Gheorghîță pitarul a avut un fiu Apostol ¹⁰⁾, care și acesta la rândul-i a avut fiu pe un Șerban, ajuns și el pitar prin 1784 ¹¹⁾.

Răzăș în Liești a fost și cronicarul Miron Costin. El stăpâna aici o bucată de moșie și „un vad de moară întreg în apa Bârladului”, pentru care primea ispisoc de întărire în Noembrie 1687, dela Voevodul Constantin Cantemir ¹²⁾.

1. Rev. T. Codrescu, an. V. p. 150—1.

2. C. Solomon și C. A. Stoide, *Documente Tecucene*, vol. II, p. 45.

3. Anexa II.

4. C. Solomon și C. A. Stoide, *Documente Tecucene*, II. p. 35.

5. Anexele II și IV.

6. Zapis din 14 Sept. 1704 (7213) prin care Apostol File din Fărțănești, cu frații, dau o bucată de moșie de acolo „dumisali Gheorghie biv comis, vel căpitan de margini”; (Inedit, Arh. Stat. Buc., *M-rea Mavromolu*, pach. IV, doc. 1) și cartea lui Mihail Racoviță Voevod prin care scrie „la boiarinul nostru Ghiorghî biv comis i vel căpitan din Covurlui” pentru un cal. (Inedit, Acad. Rom. pach. CC, doc. 99).

7. *Ibidem*.

8. Pentru frăția dintre Gheorghîță fost pitar și Dediul spătarul a se vedea și doc. din 1784, Decembrie 15, (Anexa IX): „c'au vândut lui Ghiorghî pitar, fratele Dediului spatar”.

9. Cf. I. Neculce, la Kogălniceanu, *Letopisețe*, II, p. 242—3.

10. Anexa II.

11. Anexa VI, VIII și IX.

12. Anexa IX.

Cartea lui Mihail Racoviță Voevod din 17 Mai 1726 (7234) ¹⁾, indică o dispoziție juridică dată de domn într'un anume caz, care anulează dreptul de proprietate. Este vorba aici despre o pâră a unor răzăși din Liești, contra feciorului căpitanului Dumitrașcu Vicol, cum-părătorul unor părți de moșie în acest sat. Oamenii din Liești s'au plâns că „de cându au căzutu Vicol între dânșii se fac multe furtușaguri din satul lor”. Ei aduc în acest sens și o carte de mărturie dela Stamatin, biv căpitan de Tecuci. Domnul rânduise pentru cercetarea acestei pricini pe Gheorghe vel căpitan și acesta luându-le sama de față cu Vicol, constatase că răzășii mai înainte „au prins pe doi ciobani a lui Vicol și pe doi ciobani a lui Șârbu di la Munteni, făcând multe furtușaguri”. Domnul, în Divan, dă rămas pe feciorul lui Vicol și dispune ca oamenii din Liești să-i întoarcă banii dați pe moșie „și să-l scoată de acolo. Și pe lângă dânșii să nu să afle trăitor măcară și la altu hotar pi lângă dânșii. Tot să lipsască și să margă să trăiască unde au trăit tată-său, iară de lângă margini să lipsască măcară să aibă și moșie ²⁾”.

La 29 Iulie 1726 (7234) răzășii din Liești : Apostol Balboae și Ioan Henchiul și Toma Bughinca și Ioan, nepot lui Gafton, și Vasile Buga și Gheorghe sin Zlotilă și Ion Răzvan și Ștefan Răzvan și Ioan Glăvașcu și Toader Bulău și Alexandru Ghentuială și Ioan Hogeș și Grigori sin Ghentuială și Dănăilă Dorosan și Alexandru Pungă, fac zapis că de bună voe vând pitarului Gheorghită ocina și moșia lor : cincizăci de stânjeni din satul Lieștii, drept 30 lei. Se amintește „care moșie au fost vândut-o noi mai înainte căpt. Vicol și pentru multe pricini ce-am avut cu dânșul ne-au dat giudecata ca să-i dăm noi oamenii din Liești banii înapoi și să ne luăm moșia ³⁾”). Ocina căpătată de Apostul, fiul lui Gheorghită pitarul, ca danie, de la Casandra, fata vornicului Mitre, s'a rotunjit în diferite chipuri ⁴⁾ și în 1775, cinci zeci de ani după danie, Ilinca pităreasa, văduva lui Apostol pitarul, primea carte donnească de întărire dela Grigore Alexandru Ghica Vodă, pentru moșii sau părți de moșie din Liești, Crângeni, Movileni și Fântâna Gerului ⁵⁾. Se specifică în carte dijmele ce avea să le ia : „de a zăcea din țarini cu pâine”, iar din prisăci cu stupi „din 50, unul” ⁶⁾. Moșiile

1. Anexa III.

2. *Ibidem*.

3. Anexa III.

4. Anexele IV, V, VII, VIII, IX.

5. Anexa VI.

6. *Ibidem*.

acestea le moștenește Șarban „ficiorul Ilincăi”¹⁾, care într’alt act e arătat ca „Șarban, ficiorul lui Apostol pitarul”²⁾. Un document din 1790 Iulie 12, face legătură cu strămoșul istoric al acestuia, acum și el Șerban pitarul, „Ghiorghiță comisul, moșul dumnisale pit[arului] Șerban”³⁾. Alături de stăpânii de moșie, deveniți din ce în ce mai puternici, apar și răzășii : de moșie neamul Ciorăță, neamul Hurducă⁴⁾, Ghentuială și alții. Odată cu pământurile încorporate în moșiile latifundiarilor urmași ai „comisului Ghiorghiță”, neamul vechilor răzăși dispăre din aceste acte, întâlnindu-se totuși în altele, în legătură cu ocinele pe care le mai stăpâneau⁵⁾.

A N E X E

I.

1678 (7186) Februarie 3. *Zapisul prin care Orzea dăruiește o parte de loc din Sânești ; sunt martori și din Țara Românească.*

Adecă eu Orzea scriu și mărturisăscu cu cestu zapis al meu la mână dumisale căpitanului Dumitrașco pentru o parte de loc ce am la Sânești, câtă parte va hi a mea i-o am dăruit-o dumisale și giupănesăi dumisale și cuconilor dumisale în veaci. Deci nimeni din oamenii mii sau din ficiorii miei să n’aibă trabă. Așjderea dumnealui să hie volnic a-și faci dreasă domnești și întărituri pe acea moșăi care îi dau dumisali. Și cându i-o am dat dumisale s’au prilejit dumnealui căpitanul Nistor de Țara Românească și dumnealui izbășea Radul și dumnealui izbășea Lazor sãn Strătulat căpitanul de Țara Românească și Alexandru căpitanul din Moldova sãn Florea și izbășea Chirița și alți oameni buni i bătrâni, cari ne-am pus pecețile și iscăliturile pentru mai mare credința. Să fie la mână dumisale căpitanului Dumitrașco ca să știe.

Vleto 7186 Febr. 3 dni

Orzea

1. Anexa VI

2. Anexa VIII

3. Anexa XI

4. Anexele XII, XIII. Pentru aceste neamuri, doc. din : 1786 Iunie 14 ; 1787 Mai 8 ; 1790 Aprilie 26, etc., în *Creșterea Colectiilor*, an. XIX, pe Oct.—Decemvr. p. 249 și 251, etc.

5. *Creșterea Colectiilor*, an XIX, Oct.—Decemvr. p. 240—253.

Nistor căpitan, mărturisesc (sub o pecete octogonală cu o stea în mijlocul unui foarfece cu lamele deschise; la cele patru colțuri, lateral, literile **MT MP**)

Radu iuzbaș, Lazăr iuzbaș, Alixandru căpitan, Chirița iuzbaș mărturisesc (sub o pecete inelară).

II.

1718 (7226) Mai 20. *Zapisul prin care Casandra, fata vornicului Mitrea, dăruiește pitariului Gheorghită o bucată de loc din Sănești, partea Orzăi. Dania era făcută finului ei, Apostol, sin pitariului Gheorghită.*

Adică eu Căsandra, fata dumisale vornicului Mitrii, făcut-am acest adivărat zapis al meu la mâna dumisale pitariului Ghiorghit de nimeni silit nici asuprit și di a me bună voe am dat danii o bucată di loc di Sănești, partea Orzăi câtă s'a alege, hinu meu Apustului sin pitariului Ghiorghit, fiindu botezat di noi și i-am dat și zapisul cel vechi a Orzăi. Și când i-am dat această moșie, s'au tămplat multă oamini cari mai gios s'au iscălit și pentru credință mi-am pus și degitul ca să știe.

Let 7226 Mai 20.

Căsandra

Costantin Raneti martur

Erei Ion Nan

Antiohie Scărlet m'am tămplat

Pe verso : „Zapis di la Căsandra pintru moșie di loc za di Sănești“.

Notă. — Scris, probabil, de un diac muntean, având caractere muntenești.

III.

1726 (7234) Mai 17. *Cartea de judecată a lui Mihail Racoviță Voevod, în pricina ivită între oamenii din Liești, ținutul Tecuciului și ficiorul lui Vicol căpitanului, pentru o bucată de loc pe care a cumpărat-o acesta în Liești; și de când au căzut Vicol între dâșii se fac multe furțișaguri în satul lor. Domnul poruncește ca oamenii din Liești să-i dea îndărăt banii pentru locul cumpărat, iar el să plece din aceste părți.*

Io Mihai Răcoviț Voevoda Bj. Mlt. gspdarū zemli Moldavscoi, facem știre cu această carte a Domniei mele, precum s'au părăt de față înaintea Domniei Meale și a tot sfatul nostru oamenii de Liești dela ținutul Ticuciului, cu ficiorul lui Vicol căpitanului pentru o bucată de loc ce-au cum (sic) fost cumpărat ficiorul lui Vicol din Liești; și de când au căzut Vicol între dâșii să fac multe furtușaguri din satul lor; aducându-i și o mărturie dela Stămatin biv căpitan de Tecuci, scriind că pe poronca Domniei Meale care au fost mai jeluît ei Domnii meale, li-au luat sama împreună cu Ghiorghe vel căpitan și l-au fost dat oamenii de Liești, că au prins pe doi ciobani a lui Vicol și pe doi ciobani

a lui *Șarbu di la Munteni*, făcând multe furtușaguri. Și au fost poroncit Domnie Mea ca să dea oamenii de Liești banii lui Vicol și să lipsască di acolo, iar eu (sic) n'au vrut. Și de iznoavă au vinit în divanul Domniei Meale Vicol cu oamenii și stând față, altă n'au mai putut a răspunde ficiorul lui Vicol, fără cât l-am dat Domnia Mea rămas să aibă a-i da banii oamini di Liești și să-l scoată di acolo. Și pe lângă dâșii să nu să afle trăitor macară și la altu hotar pi lângă dâșii. Tot să lipsască și să margă să trăiască undi au trăit tată-său, iară de lângă margini să lipsască macară să aibă și moșie. Și această păra să nu să mai părască nici odată pisti cartea Domniei Meale. Aceasta scriem.

Sam gpdnū uci.

U Ias It. 7234 Mai 17.

Pecete în chinovar. Capul de bous ub o coroană cu inscripția : „Io Mihai Racoviță Voevod Bjiu Mlstiu Gpodarū Zl. Moldavscoi”.
Pe verso : Carte domnească de Liești.

IV.

1726 (7234) Iulie 29. *Zapisul prin care Apostol Bălboae, Ion Henchiul, Toma Bughinca, Ion nepot lui Gafton, Vasile Buga și alți mulți săteni din Liești, vând pitariului Gheorghită a lor dreaptă ocină și moșie, cincizeci și unu stânjeni din satul Liești, ținutul Tecuciului, pe apa Bârladului, din bătrânul Veleanului, drept treizeci lei, bani gata.*

Adică eu Apostul Bălboae și eu Ion Henchiul și eu Toma Bughinca și eu Ion nipot lui Gafton și eu Vasăli Buga și eu Ghiorgghi săn Zlotilă și eu Darie sin Zlotilă și eu Ion Răzvan și eu Ștefan Răzvan și eu Ion Glăvașco și eu Toader Bulău și eu Alexandru Ghintuială și eu Ion Hogeia și eu Grigori sin Ghintuială și eu Dănăilă Dorosan și eu Alexandru Pungă și noi toți setenii de Liești, făcut-am zapisul nostru precum de nime silit nici asuprit, ci de a noastră bună voe am vândut dumisale pitariului Ghiorghiț a noastră dreaptă ocină și moșie cinzeci și unul stânjeni din satul Leeștii ce este la ținut Tecuciului pe apa Bârladului, drept treizeci lei bani gata. Inșă aceasă parte de moșie este din bătrânul Veleanului, care moșie am fost vândut-o noi mai înainte căp. Vicol. Și pentru multe pricini ci-am avut cu dânsul ne-au dat giudecata ca să-i dăm noi oamenii de Leești banii înapoi și să ne luăm moșia ; dar ne având noi nici o putere ca să dăm banii lui Vicol, am vândut-o dumisali pitariului Ghiorghiț, fiindcă mai ave dumnealui și alte cumpături mai denainte de la unii și alții răzăș tot den Leești, din partea de sus ; și luându-ne noi plata deplen în mânilor noastre, am făcut dumisali acest zapis al nostru ca să-i fie dumisali și cuconilor și nepoților dumisali în veci. Și când s'au făcutu acestu zapis, fost-au egumeni, boeri mazili și oameni buni, cari mai gios or iscăli. Și să avem a da cartea cea domnească de giudecată ce-am avut înaintea Măriei Sale lui Mihail Vod. și zapisul ce l-am fost făcut noi lui Vicol. Și pentru credință ni-am pus degitili în loc di peceti, ca să să crează.

Let 7234 Iulie 29.

[Urmează iscăliturile prin punere de deget a celor de mai sus].
 Manolache Udrea, martor
 Toderașco Tudori căpitan, martor
 Și eu Șărbul vtori logofăt am scris cu zisa lor.
 Șerban m'am tâmplat
 Urmează trei iscălituri grecești.

V.

1775 Iunie 14. *Cartea prin care Grigore Alexandru Ghica Voevod recunoaște Ilincăi Pităroaia, dreptul de a ridica dijmele cuvenite dela moșiile ce le are în ținutul Tecuciului, anume : Lieștii, Crângenii, Movilenii și Fântâna Gerului ; iar oamenii șezători cu case pe aceste moșii să-i lucreze zilele obișnuite de boeresc, ori să plătească cu bani, după hotărârea ponturilor.*

Io Grigorie Alexandru Ghica Voda Bj. Mlst. gpodar zemle Moldavscoi, dat-am carte Domnii Mele Ilincăi Pităroae și omului ce l-a trimite vechil la moșiile ce zăce că are la ținut Tecuciului, ianume : Leeștii, Crângenii, Movilenii, și Fântâna Gerului, pe care moșe zăce ă are și scrisori. Deci, după scrisori ce va ave, fiind moșiile drepte a ale și ne având cu nimic pricinăs, ă aibă a dejmui și a lua de a zăcea din țarin cu pâine, din toati sămănăturile, din fâneță, din vii, din bălți cu pește, din prisăci cu stupi, însă din 50 unul, iar fiind mai puțin să ia câte o para de stup și din tot locul cu tot venitul pe obicei, cum și oamenii ce vor fi șezători cu casă pe numitele moșii să aibă a lucra zilele obișnuite de boeresc ori să plătească cu bani după hotărârea ponturilor și după obicei ; iar de ar ave cineva mai mult a răspunde pentru acele moșii, cu dresă și scrisori ce va ave să vie la divan. Aceasta poroncim.

1775 Iunie 14.
 Procit vel logof.

Pecete mică în chinovar, capul de bou încadrat de doi lei, cu o coroană deasupra.

VI.

1778 Noemvrie 5. *Cartea prin care Constantin Dimitrie Moruzi Voevod poruncește stolnicului Costin Negre și medelnicerului Gheorghiiță Constandachi, ispravnici de ținutul Tecuciului, să cerceteze pricina ivită între Șerban, feciorul Ilincăi (Pităroaia) și Ion Hurduc, fost vâtaș la răposatul Manolachi Costachi logofăt, pentru o parte de moșie din Liești.*

Io Costandin Dimitri Muruz Vvod Bojiu Mlstiu gspdrū zemli Moldavscoi.

Credincioși boerii Domnii Mele dum. Costin Negre i Ghiorghiiț C[ostandachi med. ispravnicii de ținut Tecuciului săn(ă)tate. Să face

știre dumv. că Domnii mele au dat jalobă Șarban feciorul Ilincăi și un Rus dela ținut Neamțului, arătând că în moșie Lieștii ci iaste la ținut Tecuciului, are și el di pe părinții lui o parte de moșie cu scrisori, ce au stăpănit-o moșii lui cum și părinții săi și el în pace; care iaste aleasă și hotărîtă din părțile celorlalți răzăș, fiind știut la ce loc iaste. Iar acum arată că Ion Hurduc, ce-au fost vâtaf la răposatul Manolachi Costachi Logfăt, s'au sculat cu un zăpis dela unii din răzășii acelu satu ce-au dat danie o parte de loc la răposat logfăt Manolachi, cu acel zăpis cerând la răzăș să i s(ă) de acea part(e). Iar răzășii n'au căutat să de din părțile lor ce au dat din parte jeluitoriului după cum pre largu veți înțalege din răvaș de jalobă. Și cersind numitul jeluitor dreptate ca după cum îi scrii scrisorile ce are să-și stăpânească parte sa după cum i s'au hotărît, pentru aceasta scriem dv., luând carte Domniei Mele să aduceți de faț(ă) pe răzășii acelu sat și de va fi acolo și acel Ion Hurduc să stați să luați sama cu amărut și de va fi precum arată jeluitoriul că partea sa este știută și aleasă la ce loc să află și stăpănită de părinții săi, dv. să o odihniți acolo cu dreptare ce i s'a căde, ca să nu mai jeluiască, dându-i și mărturie d-vs de giudecată; iar de va fi pricina într'alt chip și nu își pute așeza acolo, atunce să le puneți zi de soroc și împreună cu mărturie dv., arătând pre largu, să-i trimetiți aice la divan să li să caute giudecata cu divanu. Aceasta scriem.

1778 Noemvrie 5.

Pe verso : „Credincioș boerii Domniei Mele dum. Costin Negre stol' Gheorghe Costandachi med., isprav. de ținut Tecuciului cu sănătate să să dee“.

+ Șarban sin Pit.

S'au trecut la condică.

VII.

1778 Decemvrie 8. *Mărturia mai multor săteni din Liești dată lui Șerban (sin Apostol Pitarul) pentru o piatră de hotar ce se află în via lui Ion Ciorăță la malul Siretului și care desparte Lieștii de Bucești.*

Adică noi oamenii din Liești, care mai gios ne-om și iscăli, dat-am adevărat mărturie noastră la mâna dumisale cuconului Șarban, precum știm și am apucat o piatră care este în via lui Ion Ciorăță la malul Siretului, că este pus de unul Ilie Habdă, care petără disparte Lieștii de Bucești. Așa știm și așa mărturisim cu sufletele nostre, înainte lui Dumnezeu și înainte giudecății, după cum am mai dat și altă mărturie la mâna dumisale. Am dat aceasta în care ne-am iscălit.

1778 Dechemvrie 8.

Eu Constantin Ciorăță mărturisescu

Eu Niță Frățiță mărturisescu

Eu Dumitru Frățiță, mărturisescu

Eu Ion Grecul mărturisescu

Și am scris cu zisa acestor oameni care s'au iscălit.

VIII.

1779 Mai 11. *Cartea prin care Constantin Dimitrie Moruzi Voevod poruncește lui Gheorghe Costandachi biv vel medelnicer și lui Gheorghe biv vtori vistiernic, ispravnici de ținutul Tecuciului, să cerceteze pentru ce locuitorii de pe moșiile : Lieștii, Crângenii, Movilenii, Cudalbii și Fântâna Gerului, proprietăți ale lui Șerban, feciorul lui Apostol pitarul, nu-i dau acestuia dijma pământului după obicei.*

Io Costandin Dimitri Muruz Vvod Bjiu Mlsti gspdrü zemliu Moldavscoi.

Credincioș boerii Domniei Mele dum : Gheorghii Costandachi biv vel med. i Gheorghie biv vt. vist. , ispravnici de ținut Tecuciului, sănătate. Să face știre că prin jaloba ce-au dat Domniei Mele Șerbanu, ficiorul lui Apostol, pit., au arătat că la acel ținut a Tecuciului ar fi având aceste moșii, anume : Leeștii i Crângenii i Movilenii i Cudalbii și Fântâna Gerului, care moșii le are de baștină cu scrisori, pe care le-ar fi stăpânind și acum, ne având nici o pricină. Dar acum au arătat prin jaloba lui, cum că unii din cii ce fac țarină și să hrănescu pe moșie n'ar fi vrând ca să dei dijma pământului după obicei din voea lor, pricinuind că nu văd carte dată de dijmuir. Pentru care iată scrim dv. Luând carte Domniei Melesă cercetați întâi de sănt moșiile acest(e) drepte a jeluitoriului, fără de pricină și de vor fi drepte a sale fără de pricină, să-i dați mărturie pre largu și întru adevăr. După care mărturie a dvs. să i s(ă) de carte gpd. de stăpânit. Și di la cii ce n'ar fi vrând din voea lor să de dijma obicinuită, să-i apucați dv. și să împliniți di la acia. Asta scriem.

1779 Mai în II.

Pe verso :

Credincioș boerii Domniei Mele, d-lor Ghiorghie Costandachi biv vel med. i Ghiorghită biv vt. vist., ispravnicii de ținut Tecuciului, cu sănătate să să de.

Șarbanu săn Apostol șăt.

IX.

1784 Decemvrie 15. *Cartea de judecată a Divanului domnesc în pricina dintre Șerban vel pit și Ion Hurduc vătaf pentru o parte din moșia Lieștii.*

La Divan înaintea noastră, de față s'au giudecat Șarban vel pit. cu un Ion Hurduc vătaf, pricina fiind cum pre larg să arată în gios :

Ion Hurduc au scos de au arătat înainte noastră la giudecată o scrisoare de danie de la răposata Maria logofeteasa, giupăneasa răposatului Manolachi Costachilogofăt, din let. 1774 Iulii 27, întru care arată că au dat danii și au dăruit acestui Ion Hurduc o parte de moșie a sa ce-au avut în hotaru satului Lieștii din ținut Tecuciului, cari și logofeteasa au avut-o de pe răposatul Miron Costin ce-au fost vel logofăt,

danie și cumpărătură, osăbit de alte părți cumpărături ce-au mai avut și boerul său acolo : Asupra cărora părți ce-au avut logofeteasa de pe Miron Costin logfât, scos-au Ion Hurduc de au arătat iarăș dovadă, Inșă întâi un ispisoc dela răposatul domnul Costandin Vvod, din let 7196 Noemvrie 13, prin care îi întărești stăpânire lui Miron Costin logfât pe un vad de moară întreg din apa Bărladului, din hotarul satului Liești în ținut Tecuciului, ci și lui Miron Costin i-au fost cumpărătură de la un Vasili Uță sin lui Iosip și Dumitrașcu Bobrețki și Teadir Oglindă și de la alții, în care moșie arată că a avut și Miron Costin logfât parte. După aceasta au mai arătat un zapis din let 7209 Iuli 29, dela un Ion și Mereuță ficiorii lui Dumitru Ciorâța din Liești și cari arată că au dat danii și au dăruit lui Miron hat. 14 stănjâni de loc și în siliște Lieștilor, din moșia ce se chiamă Văleanul, care moșie arată că iaste alătura pe din gios cu moșia hat.

Și după scrisorile aceste au zis acum Ion Hurduc precum că Șarban pit. nu l-ar fi îngăduit pe dânsul a ține și a-și stăpâni parte aceasta din Liești, acolo în partea din sus a hotarului Lieștilor, unde dintru început ar fi fost stăpânire lui Miron Costin logfât. Ce parte ace din sus ar fi cuprins-o Șarban la stăpânire, sub numele altor părți a lui ci are acolo în Liești, iar pe dânsul îl împinge mai din gios într'alte hlize, unde nu ar fi având moșie acolo, nici un loc de hrană. Și pentru aceasta au cerut acum Hurduc ca să aibă giudecată cu Șarban pit. adăogând el a zice și aceasta că după cercetările ci s'au făcut în câtiva rânduri, acolo la fața locului din poronca gospod, stăpânirile lui Miron Costin tot în partea din sus s'ar fi dovedit, precum la arătările lui au scos el Au arătat și două mărturii de cercetare, inșă una din let 7285, de la un Neculai Ciucă căpit., adiverită cu iscălitura d-lui banului Manolachi Conachi fiind atuncea stolnic și Costin Negrea stolnic și alta tot dela acel Neculai Ciucă din let 1784 Fev. 25, iscălită de paharnicul Mincul i Costandin căpitan, fiind ispravnici ținutului, cari prin amândouă mărturiile aceste, arată că ar fi eșit marturi în partea lui Hurduc unii din răzășii de Liești și ar fi mărturisit că partea lui Miron Costin logofătul, din Liești, iaste pe din sus, alătura cu Buceștii. Și au ales lui Ion Hurduc deplin 44 stănjâni acolo în parte de sus, inșă 30 stănjâni baștina lui Miron logofât și 14 stănjâni a danii ce să arată mai sus iarăș a lui Miron logfât. Și cu aceste scrisori și mărturii au cerut Ion Hurduc să i se de stăpânire în parte de sus a Lieștilor. Deci împotriva scrisorilor acestora, întrebându-să pe Șarban ce are să răspundă, Șarban încă asupra părților sale ce are în satul Lieștii, au scos iarăș de au arătat aceste scrisori. Inșă întâi un zapis din let 7214 Săpt. 20, de la un Iani zăt Guțului părcălabului, prin care arată că au vândut unui Cărste Gelepul 45 stănjâni din bătrănu Mărășăștilor câte 5 potronici stănjânul ; alt zapis din let 7231 Mai 30, de la acel Cărste Gelepul, prin care scrie că acei 45 stănjâni din Liești ce i-au fost cumpărat el de la Iani Abdă ginerile Guțului, i-au dat banii lui Ghiorghiță pit., moșului lui Șarban pit. ; și iarăș alt zapis din let 7232 Gen. 24, dela un Ghiorghiți sin Gane cu fimee lui, în care arată că *au vândut lui Gheorghiți pit. fratele Dedinului spat.* 35 stănjâni din Liești în frunte, din bătrănul Mărășăștilor, parte

tatălui său Ganiu; așijdere iarăș alt zăpis de la un Nechifor Gogorți și frați-său Nacul din let 7232 Fev. 13, prin care arată că au vândut lui Ghiorghiiți pit. 35 stănĵani din Liești, parte tatălui său a lui Gogorți, din bătrănul Mărășeștilor; apoi au mai arătat iarăș un zăpis din let 7229 Gen. 15, dela un Toader Bălăuță i Alecsandru Pungă, i Vasili Buga, i Toma Buciocia și de la alții, prin care arată că pentru 27 lei ce-au fost și datori lui Costandin Vicol căpt., i-au dat partea lor deplin 51 stănĵani gospod. din Liești, din bătrănul Văleanul; care parte arată că iaste alătore, pe din sus cu moșia ce-au cumpărat Miron logfăt; așijdere au mai arătat iarăș un zăpis de învoială din let. 7233, de la acel *Costandin Vicol căpt.* dat la mâna lui Ghiorghiiți pit. prin care arată că pentru moșia sa ce are în Liești, alătore pe din sus de moșia lui Miron logfăt și pe din gios de moșia pit. Gheorghiiți, făcându-se multă pricină pentru de pe care (?) marginii moșiei sale, de moșia pit. Au mers acolo cu mulți oameni răzăș de au socotit și s'au învoit să stăpânească pit. parte sa tot după cum au stăpănit, adică până într'un veșin care iaste despre malul Săretiului, unde au făcut groapă și au pus cărbuni; iar din veșin în gios și din celelalte sămne să stăpânească el păn în moșia lui Miron logfăt, după cum îi scriu dresese; care parte adecă deplin acei 51 stănĵani dela acel Vicol căpt. în urmă cu un an 1 au răscumpărat-o iarăș acest Gheorghiiț pit. moșu lui Șarban pit., precum s'au văzut iarăș dovadă la mâna lui o carte gospod. din let. 7234, dela răposat domnu Mihai Racoviță Vvod, prin care să dă voe răzășilor de Liești ca să întoarcă ei banii ficiorului lui Vicol pe parte ce-au cumpărat el din Liești și pe dânsul de acolo să-l lipsască. Apoi după cartea aceasta, s'au văzut iarăș un zăpis dela un Apostul Bălboae și de la alți săteni din Liești, în care arată că după poroncă cărții aceștii domnești, ne având ei puțință să răscumpere parte de la Vicol, au dat acii bani Gheorghiiți pit. și au răscumpărat de la acel Vicol deplin acei 51 stănĵani; mai adăogând a zice la zăpis și această vorbă că Gheorghiiți pit. au mai avut și alte cumpărături acolo în Liești în parte de sus. Și cu aceste scrisori au răspuns acum Șarban că stăpânește părțile sale în parte de sus a Lieștilor, unde acum cere Ion Hurduc, căci dintru început tot acolo ar fi stăpănit unde îi scriu și scrisorile, iar Miron Costin sau cei din urmă moștenitorii săi, niciodată stăpânire în parte de sus n'au avut, cum nici Ion Hurduc. Și deosăbit că pentru pricina aceasta s'au mai făcut cercetare acolo la fața locului tot de acel Neculai Ciucă și veche stăpânire lui Gheorghiița pit. a moșului său, cum și a tatălui său tot acolo din sus au dovedit-o unde îi scriu și scrisorile, de la cari iarăș acum s'au văzut de noi: mărturii de cercetare din let 7286 Fev. 14, iscălită fiind iarăș atât de acel Neculai Ciucă, cum și de boerii ispravnici ce era atunce, însă banul Manolache Conachi fiind stol. și Costin Negre stol. și asămine arată că stăpânire lui Gheorghiiți pit. în parte de sus s'au dovedit. Deci dar, după toată cercetarea ce s'au făcut de cătră noi, scrisorilor ce s'au arătat și de o parte și de alta din zăpisul de învoială ce-au arătat Șarban pit., dela acel Costandin Vicol, care iaste dat la mâna lui Gheorghiiți pit. în care răspunde că moșia sa din Liești iaste alătore pe din sus de moșia lui Miron logfăt și pe din gios de moșia lui Gheorghiiți pit.,

s'au înțeles curat că toate părțile lui Gheorghii pit. atât acele de mai înainte cumpărături, cum și de acum, cum și răscumpărătura dela Vicol din sus de parte lui Miron logfăt, de vreme că și din zapisul de răscumpărătură ce-au luat acel Gheorghii pit. dela răzășii aceia, cărora li să da voe prin carte gospod. să răscumpere ei parte din Liești acei 51 stânjani, (*loc șters în doc.*) ei au dat voe lui Gheorghii pit. de-au răscumpărat, iarăș arătând că Gheorghii pit., osăbit de acei 51 stânjani, au mai avut și alte cumpărături în Liești și că acele sânt pe din sus. Și după zapisele acele s'au înțeles curat că părțile aceste a lui Gheorghii pitar sânt tot pe din sus. Însă, fiindcă la zapisul acel de învoială arată și până unde în gios are să stăpânească Gheorghii pit. părțile sale, adică zice să stăpânească până într'un copaciu veșin ce iaste despre malul Săretiului, iar din veșin în gios și din celelalte sămne să stăpânească Vicol a căruia parte o trage iarăș Șarban, cum s'au zis, pentru aceea dar s'au socotit să scrie carte gospod cătră ispravnicii ținutului, ca să rânduiască mazăli să margă la fața locului și după ce vor strânge acolo pe toți răzășii, unde fiind de față și Ion Hurduc să înceapă a măsură acei 51 stânjani, răscumpărătura dela Vicol, drept din venișul (sic) acela care îl pomenește zapisul de învoială și în gios până unde să vor plini acei 51 stânjani; însă suma acestor 51 stânjani să-i măsoare cu stânjanul prost și unde să vor împlini suma acestor stânjani, să pue sămne hotară și până acolo să fie stăpânirea lui Șarban pit.; iar din sămnele acele în gios să stăpânească Ion Hurduc părțile sale întocma după cuprinderea scrisorilor vechi ce are, a căruia parte iarăș să i-o aleagă mazălii rânduși osăbit dispre ceilanți răzăș, după care să li de și măturie hotarnică pe obiceia fieșticare parte, ca mai mult să nu să întindă unul în parte altuia.

1784 Dec. 15.

X.

1785 Aprilie 9. *Scrisoarea prin care Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod poruncește boerilor Enachi biv vel stolnic, ispravnic de Tecuci și Ștefan Dia biv vel stolnic, să hotărnicască părțile de moșie ale lui Șerban pitar și Ion Hurduc vătaf, din satul Lieștilor, potrivit hotăririi anterioare a Divanului domnesc.*

Io Alexandru Ioan Mavrocordat Bjiu Mlstiu gospdar Zemli Moldavscoi. Credincioș boerii Domniei Mele, d-lor Enachi biv vel stolnic, ispravnic de Tecuci, i Ștefan Dia biv vel stolnic . . . (*loc gol în doc.*) fiindcă după giudecata ce-au avut la divan înaintea d-lor veliților boeri, Șarban pit. cu un Ion Hurduc vătaf, la trecuta lună a lui Dech. 15, s'au hotărît cu giudecata ca toate părțile ce are Șarban pit. în hotarul satului Lieștilor dela acel ținut a Tecuciului, să i să de în partea de sus a Lieștilor după cuprindere scrisorilor ce are, iar di la acel loc în gios să fie stăpâniri lui Ion Hurduc vătaf, iarăș după scrisorile lui cum arată cartea de giudecată . . . . . (*loc alb în doc.*) și fiind trebuință ca să li se deosebească părțile, iată scriem d-vs. să rânduși

din mazălii aceluia țanut, pe cine veți socoti oameni vrednici, ca să mergă la starea numitii moșii și după ce vor strânge acolo pe toți răzăș și alți împregiuraș, unde fiind de față și Șarban pit. cum și acest Ion Hurduc, să cetească cartea de giudecată a d-lor veliților boeri și după hotărârea ce să cuprindă la cartea de giudecată, să urmeze întocmai : adică 51 stânjăni ce sânt arătați că are Șarban cu zapis de răscumpărătură dila Vicol, aceia după hotărârea giudecății să înceapă a-i măsura cu stânjăn prost, drept dintr'un copac veniș (sic) ce să arată că iaste înspre a latul Săretiuului și în gios să margă cu măsura pân unde să vor plini acei 51 stânjăni. Și unde să vor împlini suma acestor stânjăni să pue sămne hotară și pân acolo să fie stăpânirea lui Șarban pit. Iar din sămnele acele în gios să stăpânească Ion Hurduc părțile sale. A căruia părți iarăș după scrisorile lui vechi ce are, să i le aleagă de o parte osăbit despre ceilalți răzăș. Și după alegere și hotărătura ce vor face, să de la fiiște care parte și mărturii hotarnice pre largu în sămne și în stânjăni, iscălit atât de mazălii rânduți, cum și de toți răzășii și alți împregiuraș și să li iscăliți și d-vs, ca fiind cu primirea tuturor, să-și stăpânească fiiștecare părțile întocma după cuprinderea hotarnicilor. Iar când vre unii din răzăș nu să vor mulțami cu alegere ce s'a face, cu petre să nu stălpască ; să dați d-vs mărturie pre larg la parte ce s'a căde și cu zi de soroc să vie la divan. Aceasta scrim.

1785 April 9.

Pe verso :

Credincioș boerii Domniei Mele, d-lor Enachi biv vel stolnic, i isprav. de ținut Tecuci, i d-lui Ștefan Dia biv vel stolnic, dates zdravie.
Șarban pit.

Procit vel logof.

XI.

1790 Iulie 12. *Alexandra, soția lui Toader Gane, împreună cu ficiorii ei : Costandache și Constantin, vând pitarului Șerban 15 stânjăni din moșia Lieștilor, ținutul Tecuciului, pe apa Bârladului, din bătrânul Mărășăștilor.*

Adecă eu Alexandra fimie loi Toader Gane împreună cu ficiorii mii, anume : Costandache și Constantin, adiveriz cu acest zapis al nostru la mâna d-lui pit. Șarban, precum de bunăvce noastră ne-am scotit și am vândut dumsale cincisprezăce stânjăni de moșăe din hotar Lieștii de la țanutul Tecuciului de pe apa Bârladului, dreptu dcavă zăci și doi di lei și giunătatate, care moșăe este din bătrânul Mărășăștilor, dreptă parte noastră di baștină ci ne-au rămas di pi strămoș nostru Ganea, osăbit de treizăci și cinci de stânjăni care au fost vândut mai naintea moșul nostru Gheorghită săn Ganea, la răposat *Gheorghită comisul, moșul dumisali pit. Șarban și este la stăpânirea dumisali.* Și acum făcându noi vânzătoare și această parte, am socotit de am dat-o iar la cumpărătorii cei dintăi și am luat în mânăli noastre tot

prețul aceștii părți întreg după tocmla ce-am făcut. Și de acum înainte să fie dumsali dreaptă ocină și moșae în veci stăpânind dumnealui toate viniturile ci vor fi din tot locul, întocma după curgiri hotarului din apa Ruginosului pân în matca Călmățuiului. Iar cându ar eși vreo pricină asupra aceștii părți ce-am vândut noi dumsali, sau nu să vor împlini acești cincisprăci stânjâni din hotarul Lieștii, atunci să fim noi dator și să dăm d-lui cincisprezăci stânjâni din hotar Buceștilor, fiind alătura cu Lieștii ; iar noi să nu avem a-i da în(?) ci numai moșae după cum am tocmnit. Și noi să ne căutăm orice pentru cine ar eși. Și când s'au făcut acestu zapis, au fost față boeri și alți omeni de credință. Și noi pentru mai bună încredințar(e), am pus digitili ne-a știind carte.

1790 Iulie 12

Eu Alexandra fimie Ganii, vânzător
 Eu Costandache, vânzător
 Eu Ștefan sãn Ion, martur
 Eu Ion Mihalache, martur
 Eu Ignat Pungă, martur.

Roman

Viind față înainte me Alexandra femeia lui Toader Gane și cu Costandache ficiorul ei, au arătat că de bună voea lor au vândut dumsali pit. Șarban această parte de moșie, precum să ar(a)tă mai sus și spre încredințare am adiverit și cu a me iscălitură.

1790 Iulie 28

Semnătură indiscifrabilă

XII.

1796 Iunie 20. *Hotarnica răzeșilor din Liești pentru părțile de moșie ale lui Șerban biv vel clucer și Ion Hurducă vistier.*

Din luminată poronca prea înălțat domn nostru Mărie Sa Alixandru Ioan Calimah Voevod, ce ne-au adus d-lui Șerban biv vel clucer ca să-i alegem părțile de moșie ce are d-lui la satul Lieștii de pe apa Bărladului de la acest ținut al Tecuciului, am mers la fața locului și strângând pe toți răzășii de Liești și de Bucești, anume : Andonie Ciorăți vornicul i Apostol Borșan i Pavel Ciorăți i Costandin Hamza i Ioan Crangă i Nastasie Ciorăți i Ion Hamza i Moisei Hurducă i Pannaite și alți răzăși ai lor, i-am întrebat ca să-mi arăte unde este partea de moșie a d-lui clucerului Șerban, care are în hotarul Lieștilor și ei cu toți au mărturisit înaintea noastră că din început au fost tot la parte de sus a Lieștilor, unde să hotărăște cu moșae Buceștii. Deci am mers în capul moșiei despre apus, care să începe din apa Ruginosului și merge lungul moșiei spre răsărit până în vale Călmățui, unde despre Ruginosul me-au arătat toți răzășii că este colțul moșiei Lieștilor, la parte de sus, ce să desparte de moșia Buceștii, zicând cum a fost acolo și piatra pusă, de când au hotărât un căpitan Neculai Ciucă, la anul 7285, partea de moșie a unui Ioan Hurducă vistier, carele prin

arătările a o samă de răzăși, au fost ales atunci acea parte de moșie la marginea de sus a Lieștilor, vrând ca să împingă mai în gios pe d-lui clucerul cu părțile de moșie ce are în hotarul Lieștilor. Dar mai înainte de acea hotărâtură, au mărturisit toți răzășii că piatră hotar acolo n'au apucat să fie, ce numai pe semnele ce avea ei răzeșii la gura unui colnic ce esă de la Ruginosul spre răsărit, până acolo s'ar fi stăpănit atât Lieștii, cât și Buceștii; iar pentru hotărâtura ce-ar fi făcut acel Neculai Ciucă, căpitan și au fost ales partea de moșie a numitului Hurducă din partea d-lui clucerului, au avut judecată la divan d-lui clucerul cu Ion Hurducă la 1784 Dechemvre 15 și să hotărăște pre cartea de judecată a d-lor veliților boeri, ca parte de moșie ce are d-lui clucerul să se aleagă tot la partea de sus a Lieștilor, iar partea lui Ion Hurducă să se de (zice) alături pe din gios. Inșă din întâmplarea vremilor rămăind până acum de nu s'au îndreptat acea hotărâtură, când într'aceasta curgere de vreme, vrând să-și hotărăscă și d-lui banul Gavril Conache parte de moșie din Liești, ce o ave de pe răposatul Manolache Costache logofăt, răzășii au dat și această parte, alături pe din gios de partea lui Hurducă, tot în partea de sus a Lieștilor, unde este parte a d-lui clucerului. La care hotărâturile acestea, au arătat d-lui clucerul că n'au fost față cu scrisorile, precum și însuși răzășii au mărturisit înaintea noastră. Drept aceia după hotărârea cărții de giudecată d-lor veliților boeri, ce s'au pomenit mai sus, prin care se hotărăște ca partea de moșie ce are d-lui clucerul Șerban să se aleagă tot în partea de sus a Lieștilor, după cuprinderea scrisorilor vechi ce are și alături pe din gios să se despartă lui Ion Hurducă, pe care parte de moșie o stăpânește acum un Moisei Hurducă, fratele numitului Ion Hurducă, lângă care pe din gios era aleasă partea aceea ce au avut-o d-lui banul Gavril Conache, pe care parte de moșie o stăpânește acum d-lui medelnicerul Iordache Miclescu; deci am făcut fune de 25 stânjeni și stânjenul de 8 palme drepte și am ales întâi părțile d-lui clucerului Șerban la margine de sus a moșiei Lieștilor, de unde să desparte de hotarul Buceștilor la locul pomenit mai sus, că s'au fost pus piatră hotar despărțitoare între aceste două moșii: Lieștii și Buceștii la gura acelu colnic ce s'au arătat că este dela apa Ruginosului spre răsărit, care semn este în lungul moșiei 60 stânjeni gospod, departe dela apa Ruginosului, unde acolo măcar că nu s'au găsit piatră, dar săpând s'au aflat în locul pătrei, cărbuni și cenușă și drept în locul acela am pus piatră hotar, ne putând a se pune hotarul drept în malul Ruginosului la capătul moșiei pentru mălitul vărsării apelor; — din care piatră în gios am început a măsura cu funea prin tufa, în curmezișul moșiei, drept spre miazăzi și am dat 6 funii, 7 stânjeni și stânjenul cu palma dreaptă, care fac 127 stânjeni, adică 45 stânjeni ce i-au avut un Crăstea Gealipul, cumpăratură cu zapisu dela un Ilie zet Guțul părcălab, iar Ilie au avut cumpăratură cu zapisu dela Irimia sin Trușașul și de la femeia lui Sora, partea ce-au avut din bătrânul Măreșăștilor, pe care mai în urmă Crăstea Gelepu au dat-o danie cu zapis răposatului pitar Gheorghită, moșul d-lui clucerului Șerban și 35 stânjeni ce-au avut cumpăratură cu zapis pitarul

Gheorghită dela un Gheorghită Ganea și cu femeia lui din bătrânul Măreșștilor și alți 32 stânjeni ce-au avut cumpăratură cu zapis pitarul Gheorghită dela un Nichifor Gogheartă și fratele său Nacul tij din bătrânul Măreșștilor și 15 stânjeni ce i-au cumpărat cu zapis dela Alixandra fămeia lui Toader Gane, nepot lui Gheorghită Gane, ce s'au pomenit mai sus și dela feciori ei Costandache și Costandin, iar din bătrânul Măreșștilor, cumpărată de d. clucerul Șarban. Și iarăși am mai dat 2 pol funi 1 stânjen — fac 51 stânjeni, stânjinu cu palma gospod, partea ce-au fost vândut toți răzeșii de Liești lui Costandin Vicol din bătrâni Veleanului și pe urmă după judecata ce-au avut răzeșii cu Vicol la răposatul domn Mihai Racoviță V(oe)vod, au rămas răzeșii ca să întoarcă banii lui Vicol pe ace parte și să-l lipsască dintre dănșii; dar neavând ei bani, au vândut și această parte pitarului Gheorghită, care s'au făcut peste tot *o sută șaptezeci și opt stânjeni* după cuprinderea scrisorilor ce i-au arătat acum d-lui clucerul Șerban. Și unde s'au împlinit măsura acestor stânjeni, s'au pus piatră hotar, drept în malul Ruginosului, lângă un drum ce merge pe malul Ruginosului și de acolo din piatră în gios, s'au măsurat tot în curmezișul moșiei spre ameză-zi, pe drumul ce s'au zis. Și s'au dat 2 funii, stânjeni, partea lui Moisei Hurducă, care fac 44 stânjeni și stânjenul cu palma dreaptă, partea ce-au avut frate-său Ion Hurducă, dată danie dela răposata logofeteasa Maria, giupăneasa răposatului Manolache Costache biv vel logofăt, pentru care parte au arătat acum Moisei Hurducă că scrisorile ce-au avut pe această parte de moșie i pe un vad de moară de pe apa Bărladului, s'ar fi prăpădit în vremea oștirei de acum, când au ucis tâlharii în Iași pe frate-său Ion Hurducă, fiind zapisele la dânsul. Inșă au zis că toate scrisorile acelea sunt arătate anume în cartea d-lor veliților boeri de judecata ce-au avut d. clucerul cu frate-său Ioan Hurducă, pentru pricina aceii hotătățuri ce s'au arătat mai sus, c'au făcut Ioan Hurducă, fratele lui Moisei Hurducă, în moșia d. clucerului, precum am și văzut scriind, că au arătat Ioan Hurducă înaintea judecăței: întâiu un zapis din 1774 Iulie 27, dania răposatei logofetesei Mariei, care au dat și au dăruit lui Ion Hurducă o parte de moșie ce-au avut de pe răposatul Costin Miron ce-au fost vel logofăt, zicând că este osăbită partea această de alte părți, cumpărături ce au avut acolo și boerul său, răposatul logofăt Manolache Costache, pe care parte de moșie a logofetesei Mariei, arată anume și scrisorile vechi ce-au scos la judecată Ion Hurducă: întâi un ispisoc dela răposatul domn Costandin Voevod din anul 7196 Noemvrie 13, prin care întărește stăpânirea lui Miron Costin logofătul pe un vad de moară întreg din apa Bărladului, în hotarul Lieștilor ot ținutul Tecuciului, ce și lui Miron Costin i-au fost cumpăratură dela un Văsăliuță sin Iosăp și Dumitrașcu Bobrinchie i Toader Oglindă și de la alții, în care moșie arată că au avut și Miron logofătul parte, pe care la hotărătura ce au făcut Ioan Hurducă, i-au ales răzășii 30 de stânjeni, baștina lui Miron logofătul; și iarăș alt zapis din anii 7209 Iulie 29, de la un Merăuți, feciorul lui Dumitru Ceorăți din Liești, în care arată că au dat danie și au dăruit lui Miron hat(manul) 14 stânjeni în seliștea Lieștilor, din moșul

ce să cheamă Văleanul și arată că este pe din gios de moșia hat (manului), care pentru acești 44 stânjeni de moșie și vadul de moară au mărturisit acum și însuși răzășii că-i are Moisei Hurducă în moșia Lieștii, pe care i-au și stăpănit. Pentru aceasta s'au hotărât acum această parte de moșie pe din gios alături cu părțile d. clucerului, după hotărârea cărței de giudecată; și unde s'au împlinit suma acestor 44 stânjeni, s'au pus piatră hotar în malul Ruginosului, drept lângă drum; și de acolo din pi(a)tra aceasta în gios către amează-zi s'au măsurat în curmezișul moșiei și s'au dat 4 pol funii, 3 stânjeni, care fac stânjeni 93, cu palma dreaptă, partea d. medelnicerului Iordache Miclescu, pe care o are d-lui de pe răposatul logofăt Manolache Costache și la hotărătura întâi, când o luase d-lui banul Gavril Conache și se hotărâse, iar, din partea d-lui clucerului, pe care au fost ales-o alături pe din gios de partea lui Hurducă. Pentru aceia și acum s'au ales și s'au hotărât alături pe din gios, iar, pe lângă partea lui Hurducă, fiind și cu priimirea răzășilor. Și unde s'au împlinit suma acestor 84 de stânjeni s'au pus piatră hotar, drept în malul Ruginosului, lângă acelaș drum și acolo s'au împlinit toate aceste trei părți. Deci de acolo, mergând spre răsărit, am trecut peste apa Sireatului, în via lui Andone Ciorăți vornicul, drept care vie au arătat toți răzășii de Liești și de Bucești că au fost piatră într'altă vie a unui Ioan Ciorăță, moșul numitului Andonie Ceorățe, care era hotar despărțitor între moșiile Lieștii și Buceștii, pe care au arătat că s'au numit piatra lui Ilie Habdă, care fiind aproape de malul Sireatiului, au mărturisit răzășii, că s'au surpat acea piatră în Sireatiu împreună și via aceia. Dar au arătat răzășii că în anii trecuți, fiind pricină pentru marginea moșiei Lieștilor, din malul Sireatiului până în malul Bărladului și căutând dela o groapă de pivniță ce se numește a unui Apostol Ceorățe, care este în deal deasupra apei Bărladului, ar fi lovit cursul marginii pe la fundul Bordeii lui Matei și drept la malul Siretiului la vie numitului Andonie Ceorăța, care s'au pomenit mai sus, arătând acum răzășii și groapa acelui bordeiu, care fiind aproape despre malul Siretiului, s'au pus acum piatră acolo la groapa aceia, după cum au arătat răzășii, ne putând a se cunoaște dreaptă linie marginea moșiei pentru pădure. Și de acolo din piatră am început a măsură drept în gios, în curmezișul moșiei, prin viile dela malul Sireatiului și am dat întâi părțile d-lui clucerului: 6 funii, 7 stânjeni, care fac 127 stânjeni și stânjenul cu palma dreaptă și alte 2 pol funii 1 stânjen, care s'au măsurat cu palma gospod și fac 51 stânjeni, iar piste tot *fac 178 stânjeni*, suma a tuturor părților ce s'au arătat mai sus că are d-lui clucerul. Și unde s'au împlinit acești stânjeni, s'au pus piatră hotar în via lui Ion Simiz, mai în gios cu cinci stânjeni de la un măr ce este acolo. Iar de acolo din piatră în gios, am măsurat tot pe curmezișul moșiei 2 funii 4 stânjeni, *care fac 44 stânjeni* cu palma dreaptă, parte ce s'au dat lui Moisei Hurducă. Și unde s'au împlinit suma stânjenilor, s'au pus piatră hotar din afară, lângă gardul viei lui Costandin Istratie și alături, din sus de drumul săpat în dreptul unei răchite, ce este puțin mai despre răsărit. Iar de acolo din piatră tot în gios, am măsurat în curmezișul moșiei prin

sat și am dat 4 pol funii 3 stânjeni, partea d. medelnicerului Iordache Miclescu, care fac 93 stânjeni, stânjenul cu palma gospod. Și unde s'au împlinit suma stânjenilor s'au pus piatră hotar, alături cu drumul din gios de sat în malul Sărețului, unde s'au împlinit suma acestor trei părți. Și de acolo am trecut peste apa Bărladului, în deal spre răsărit, la groapa pivniței ce s'au pomenit mai sus, că au fost a lui Apostol Ceorațe și ne-au arătat răzășii că fundul acei gropi să desparte Lieștii de Bucești, unde am pus acum piatră hotar, din care piatră am început a măsură în gios pe malul Bărladului și în curmezișul moșiei și am dat 6 funii, 7 stânjeni, care fac 127 stânjeni cu palma dr(i)aptă; iarăși am mai dat 2 pol funii, 1 stânjen, care fac 51 stânjeni, părțile d-lui clucerului Șarban, iar peste tot fac 178 stânjeni, Și unde s'au împlinit suma acestor stânjeni s'au pus piatră hotar în malul Bărladului. Și de acolo din piatră în gios, am măsurat în curmezișul moșiei tot pe malul Bărladului și am dat 2 funii 4 stânjeni, care fac 44 stânjeni, cu palma dreaptă, partea lui Moisei Hurducă. Și unde s'au împlinit suma stânjenilor s'au pus piatră hotar. Și de acolo în gios, am început a măsură în curmezișul moșiei tot pe malul Bărladului și am dat 4 pol funii, 3 stânjeni cu palma dreaptă, care fac 93 stânjeni, partea d. medelnicerului Iordache Miclescu, Și unde s'au împlinit suma stânjenilor, s'au pus piatră hotar în malul Bărladului, pe coasta din gios, pe drumul ce să scoboară la vadul Bărladului, unde s'au împlinit suma acestor trei părți. Iar de acolo am mers pe lungul moșiei, drept spre apus, trecând apa Bărladului, iar despre Siret, am făcut un buor într'un plop, carele este în malul gârlei, ce să numește Bărlovița, denaintea casei lui Paite în malul din sus a gârlei; iar de acolo am mers peste Bărlad, trecând spre răsărit preste năsipuri și preste tufele ce să numesc dumberavă, la o tufă de stejar, ce este în câmpul despre răsărit de movila lui Ciorăță și mai jos puțin din dreptul movilei, unde au arătat răzășii că este semn despărțitoriu Lieștilor de Bucești, Și acolo în mijlocul tufei, puindu-se piatră hotar, acum am început a măsură din piatră pe câmp în gios în curmezișul moșiei Și am dat întâi partea d. clucerului 6 funii, 7 stânjeni, părțile arătate, cu palma dreaptă, care fac 127 stânjeni; și iarăși am mai dat 2 pol funii, 1 stânjen cu palma gospod, care fac 51 stânjeni, iar peste tot fac 178 stânjeni. Și unde s'au împlinit suma acestor stânjeni s'au pus piatră hotar în câmp. Și de acolo din piatră în gios, iarăși am început a măsură pe câmp, tot în curmezișul moșiei și am dat 2 funii, care fac 40 stânjeni, partea lui Moisei Hurducă. Unde s'au împlinit suma stânjenilor s'au pus piatră hotar în câmp. Iar de acolo din piatră în gios, am măsurat tot în curmezișul moșiei și s'au dat 3 funii, 3 stânjeni, care fac 63 stânjeni, partea d. medelnicerului Iordache Miclescu. Și unde s'au împlinit suma acestor stânjeni, s'au pus piatră hotar în câmp, arătând răzășii împreună și Andonii Ciorăță vornicelul, vechilul d. medelnicerului, că această parte din ceput de la vânzare au fost 93 stânjeni dreپți numai din apa Ruginosului și până piste nisipuri, iar de acolo și până în Călmățui, la capătul moșiei despre răsărit, sunt numai 63 stânjeni, curmezișul acestei părți de moșie; și atâta au fost și ho-

tărăță când o alesese din părțile de moșie a d-lui clucerului, cu hotărătura ce s'au pomenit mai sus; și așa s'au încheiat și aici aceste trei părți. Deci de acolo am mers spre răsărit pe lungul moșiei, până în valea Călmățuiului, la capătul Lieștilor, care vale se împreună cu valea Călmățuiului, mai în gios de colțul marginii de sus a Lieștilor, din care vale să încep alte moșii, ce merg spre răsărit din Călmățui, din Călmățui până în valea Gerului. Și acolo la capătul Lieștilor s'au pus piatră hotar în mijlocul văii Călmățuiului, după sămnele ce-au arătat răzășii că s'au stăpănit aceste două moșii Lieștii și Buceștii. De acolo din partea aceasta ce s'au pus în colțul de sus a Lieștilor, am început a măsura în gios pe vale capul moșiei în curmeziș: întâi am dat părțile d-lui clucerului; 6 funii, 7 stânjeni, părțile măsurate cu palma dreaptă, care fac 127 stânjeni; și iarăși am dat 2 pol funi, 1 stânjen cu palma gospod, care fac 51 stânjeni cu palma gospod, iar peste tot fac 178 stânjeni. Și s'au împlinit suma acestor stânjeni, drept unde se întâlnește vale (*cur. alterat doc.*) cu valea Călmățuiului și acolo s'au pus piatră hotar în mijlocul văii. Și de acolo din piatră am început a măsura tot pe valea Călmățuiului în curmeziș prin capătul moșiei și s'au dat 2 funii, care fac 40 stânjeni cu palma dreaptă, partea lui Moiseiu Hurducă. Unde s'au împlinit suma stânjenilor s'au pus piatră hotar. Iar de acolo din piatră am început a măsura tot valea Călmățuiului în gios, curmeziș prin capătul moșiei și s'au dat 3 funii, 3 stânjeni cu palma dreaptă, care fac 63 stânjeni, partea d. medelnicerului Iordache Miclescu. Și unde s'au împlinit suma stânjenilor s'au pus piatră hotar în mijlocul văii Călmățuiului. Și așa s'au încheiat și aici aceste trei părți, ce s'au ales din moșia Liești și s'au stălpit cu pietre hotar. Am măsurat și lungul moșiei pe margine despre Bucești, începând din colțul moșiei care este în valea Heretelui despre răsărit. Și măsurând până la hotarul ce s'au pus în tufa de stejar, s'au aflat 70 funi, 16 stânjeni, care fac 1456 stânjeni. Și de acolo măsurând până la piatra ce s'au pus în malul Bărladului la groapa pivniței lui Apostol Ceorățe s'au găsit 141 funii pol stânjeni, care fac 2820 pol stânjeni. Și de acolo măsurând până la piatra Bordeiuului lui Matei despre malul Siratiului, s'au găsit 40 funi, care fac 800 stânjeni. Și din piatra aceasta până în malul Sireatului, în via lui Andonie Ceorățe, s'au găsit opt funi, care fac 160 stânjeni. De acolo trecând apa Siretiului și prundul cu zăvoiul, s'au găsit 10 funi și 32 funi, câmpul până în apa Ruginosului, care fac 840 stânjeni, iar peste tot fac șase mii șaptezeci și șase pol stânjeni cu palma gospod, pe care măsurii am făcut și hartă de starea locului, cu toate măsurile întocmai, după cum să arată într'această hotarnică. Și așa făcând această alegere de părți și hotărătura s'au iscălit și s'au pus numele atât răzășii, cât și alți împregiurași care s'au întâmplat. Și noi pentru mai mare credință am iscălit și am dat această hotarnică la mâna d-lui clucerului Șerban.

1796 Iunie 20

După pliroforia ce am luat dela d-lui căminarul, tovarășul meu, fiind însuși la hotărătura, am iscălit:

Eu Andonie Ciorățe, răzăș, vornicul de satu Liestii.
 Eu Ion Crangă, răzăș
 Eu Gavril Ciorățe, răzăș
 Eu Vasile Zlotilă, răzăș
 Eu Năstasie Ciorăță, răzăș
 Eu Apostol Borșan, răzăș
 Eu Chiriac Borșan, răzăș
 Eu Toader Ivașcu, martor
 Eu Ioan Ploșcan, martor
 (s) Eu Apostol Borșan, răzăș.

Costandin Lupan : vz. : sul am fost la hotărăt.

. . . . . căpitan . . . . .

Am fost împreună cu d-lui căminaru la hotătăt și i-am scris și hotarnica aceasta.

Eu căpitanul de ocol m'am tămplat față la această hotarnică.

Eu căpitanul Constandin Focșăneanu, martor.

XIII.

1810 Februarie 4. *Insemnarea lui Apost Borșanu cu privire la conflictul dintre locuitorii moșiei Ciorțăștilor și un călugăr dela mănăstirea Adam.*

Fiindcă s'au răzvrătit moșie Ciorțăștilor în vremile de demult de un călugăru dela mănăstirea Adam, iar tatăl meu au fostu piste o mătușă de răul lui, fiind la locu lui s'au găsit înădușindu-mă un călugăr dela mănăstire dela Adam. Iar ei fiind trii frați, văzând calabă-lăcu atăta pe moșie, s'au dus Mihăilă și Ștefanuță n'au stăpănit. La o giudecată, la o cheltuială numai tată-meu au stătut la giudecată ; la șapți dume s'au giudecat și nicidecum n'au putut să o (s)coță.

Viindu Moscalii au mes la sfânt nașa, au mes la Iaș la mitropolie și au adus hotarnici și au scos petrele călugărului toate. La urmă s'au împăcat și au dat călugărul șaptezeci di stănjăni din nești frunti să stăpânească în pace și părinții noștri au dat zapis de giudecat, să nu-i mai avem nici ca cum. In vreme acestor șapte domni s'au luat o sută lei bani turcești și cinsprezece. Trei ani s'au muncit Erimie și Apostu Burșan ; au muncit de au răscumpărat cheltuiala acestii moșii. Nu s'au apropiet nici un giniri, nici un văr. De să va întâmpla v'unul din ginirei sau din veri să-și aibă a căuta cu cărăle în sus de acești 70 din cărlă (sic) până în Ruginos. Numai Apostu și Erimie au treabă și strisoare (sic) dela tată-său, iar din cărlă până în Călmățui să fei frați. După spița lor cu toții să fie frați cumu li s'a vini, iar Ciorțăștii veri primari s'au dat toată cheltuiala lor. Bașca din Borșănești din bătrănul acesta să fei fără nici o pricină. Acestă moșie 100 : 50 de paș să o împărtaşcă ei după spița lor în trei părță. Eu Apostu Borșan am fost ficioru și nepoții mei Istrati.

Pe verso :

1810 Februarie 4.

Andoni Ciorăscu am scris și frati fiind eu Matei Borșan am fostu față.

Aceasta esti di pi moșie Ciorăști (sic) carte.

XIV.

1820 Mai 9. *Scrisoarea prin care Aga Petrache Negre cere părintelui Veniamin, vechilul mănăstirii Adam, să lase pe locuitorii moșiei Dămăcenii, ce este alături de Lieștii, să stăpânească 80 stânjeni moșie, dați cu învoială răposatului egumen Onichie încă din anul 1776.*

Dela Aga Petrache Negre către Sfinția Sa părintele Veniamin vechil sfinteii mănăstiri lui Adam.

Lăcuiitorii ci șad pi parte di moșii Dămăcenii alături de Lieștii, viind la mine, au arătat că nu-i îngăduiți a stăpâni acei șaptezăci stăjâni ce îi au ei cu învoiala săvârșitului egumen Onichie, dați încă din let 1776 și pe care pân acum i-au stăpânit cu pace, având livezile, viile și casăle lor pi ace parte. Și dar fiind că și eu în anul trecut când am făcut hotărîtura acei moșii a sfintii mănăstiri, stăjân aceștia ce sânt dați lăcuiitorilor acei ce au învoială i-am lăsat afară, tot în stăpânire lor, făcând și sămne pe pământ și deosebindu-i, nu s'ar căde ca mănăstirea să le mai pricinuiască supărare. Pentru aceasta și scriu, ca după cuprinderea învoelilor să s(ă) urmeze.

Petrache Negre, aga.

820 Mai 9.

XV.

1830 Aprilie 12. *Isprăvnicia ținutului Tecuciului aduce la cunoștința Divanului judecătoresc al Cnejeii Moldovei conflictul iscat între paharnicul Costachi Sion și aga Costachi Parlapan și soția lui Bălașa pentru niște vii din podgoria Nicorești.*

Cătră cinstitul giudecătoresc Divan al Cnejii Moldaviei
Isprăvnicia Tecuciului.

Dumnealui paharnicul Costachi Sion, prin jaloaba către cinstitul giudecătoresc Divan, au făcut arătari că la anul 1828 Ghenar 15, au cumpărat de veci dela Dumnealui Aga Costachi Parlapan și soția Dumisale Bălașa viile ci le are în podgoria Nicoreștii, numărându-i 200 lei arvonă. Au dat Dumnealui Aga zapis Dumisale Paharnicului cu îndatorire ca să vie amândouă părțile la Nicorești, să să măscare viile și să plătiască câte 110 lei pi tot pogonul. Și D-lui Paharnicul Sion știindu-să vecinic stăpân, după zapisul ci au luat și arvona ce au dat, în primăvara aceia au cheltuit cu viile, le-au cotorât, le-au rădicat la haraci, le-au săpat și în toamnă iarăș cu cheltuiala Dumisale le-au cules și le-au pus în vasă. Apoi ci i s'au părut Dumisale Agăi : după ci au văzut că s'au strânsu vinul în vasă, au mers la Nicorești, au pus stăpânire pe vin și au vândut și vinul ; și în sfârșit la 1828 Noemvrie 13, au vândut și viile de veci Dumisale Medelnicerului Toader Bosia. Și acum D-sa Paharnicul, îndreptările rudeni cu vânzătoare și îndreptările că au cumpărat mai întâi decât D-lui Medelnicerul Bosie, ceri a lua viile în stăpânire Dumisale. Ne-au adus carte cinstitului Divan, poroncitoare ca să cercetăm și să punem la cali dispăgubire

Dumisale Paharnicul, oprind și pe D-lui Medelnicerul Bosie a mai faci binali la aceli vii și să-i sorocim la sfântul Gheorghie a mergi în giudecata cinstitului Divan. Pentru care, din parte D-sali Paharnicului Sion arătându-să deplin vechil D-lui Paharnicul, Gheorghie Leca, s'au înfătoșat în giudecata isprăvniciei, cu D-lui Medelnicerul Toader Bosie. Și făcându-i întrebări D-sali Medelnicerului supt ci cuvânt au cumpărat arătatili vii, în vreme când știa că D-lui Paharnicul Sion le-au cumpărat mai întâiu, D-lui au dat răspuns că n'au avut știință de ace vânzari și că le-au cumpărat cu bună credință dela Dumneaei Bălașa, soția Dumisale Agăi în preț de 2640 lei, înfătoșind spre dovadă zapisul încredințat de D-sa ispravnicul ținutului Tutovii, din 1828 Noemvrie 30. Vechilul D-sale Paharnicului Sion au adaos a zice că D-lui Medelnicerul au trebuit să urmezi publicații și apoi să porniască a faci binale. D-lui Medelnicerul dimpotrivă au răspuns că în anul trecut, întâlnindu-să cu însuș D-lui Paharnicul Sion, i-ar fi zis prin graiu că de vremi ci le-au cumpărat D-sa, nu are nici o păreri de rău, nici va faci vreo pretenție. In aceasta, D-lui Medelnicerul vreo scrisoare D-sale Paharnicului Sion n'au înfătoșat. Pentru acaretul ce au făcut D-lui Medelnicerul la aceli vii esti o căsoai care au arătat D-lui că au cheltuit 3000 lei, bez de 920 lei, pe 2—300, cari cu nuelile lor ce sânt aduși pentru facire gardului la aceli vii și bez de 6000 lei material ce ari gătită plata chestrarilor și a dulgherilor pentru facire vasălor la aceli vii, după contract meșterilor ce au înfătoșat. Noi după poruncă am oprit pe D-lui Medelnicer din lucrare atât a binalilor cât și a gardului, iar via să să lucrezi. Și D-sale Medelnicerului i s'au zis că la sfântul Gheorghiesă margă în giudecata cinstitului Divan și D-lui au scos înscris D-sali Agăi Parlapan, prin cari D-lui Aga să îndatorești a mergi la cinstitul Divan pentru de a răspundi în toate pretențiile D-sali Paharnicului, care înscris să alătoriază în orighial cinstitului Divan. Am cercetat și pentru cheltuelile D-sali Paharnicului ce au făcut cu lucrul acelor vii, carile după mărturisire chelarului prin giurământ rânduindu-să la protopop ținutului, s'au dovedit 350 lei, 36 parale, bez de 11 vasă, tot a D-sali Paharnicului Sion, cari D-lui Aga Parlapan găsindu-le umplute cu vin făcute cu cheltuiala D-lui Paharnic Sion, le-au vândut în sumă de 515 vedri și după datoria nu lipsim a face cunoscut încungiurările pricinilor și ne rugăm ca să avem povățuitoari poroncă că D-lui Medelnicerul ceri dislegari, pentru că material ce ari i să prăpădești și meșterii fac strigari spre a lucra îndatorire lor prin contracturi.

830 April 12.

Isprăvnicia Tecuciului.

Copia aceasta fiind scoasă întocmai după răspunsul ci s'au făcut cinstitului Divan, s'au încredințat și de cătră isprăvnicie.

1830 April.

Semnătură indescifrabilă

XVI

1841 Decemvrie 13. *Isprăvnicia ținutului Tecuciului dă un act în care arată modul cum s'a împărțit moșia Dămăcenii între mănăstirea Adam și răzeșii din Dămăceni.*

De la isprăvnicia țănut Tecuciului.

În curpinderea ofisului gospod supt nr. 436, urmat cătră această isprăvnicie spre aducere întru împlinire a domnescului hrisov cu nr. 218 câștigat de monastirea lui Adam, în pricina ce au avut cu răzășii de moșia Lieștii și Buceștii de la acest țănut pentru împresurarea a o parte loc, însuș supt iscăliturile a multor la moșia Dămăcenii. Și di pi de o parte adună pi toți răzășii înpricinați și pi di alta față fiind și vichilul monastirii lui Adam, după mărginirea hrisovului și mai sus pomenit, întrând în moșăe a Dămăcenii în adivăratele hotară și sămne după glăsuirea documenturilor și-a hrisovului, am măsurat pe fața pământului toată moșăea Dămăcenii pi patru locuri, din care sumă de stănjăni s'au dat în trei părți, adică două părți pi din gios s'au dat în stăpânirea monastirii lui Adam și o a triia parti pe din sus s'au dat în stăpânirea răzășilor din Dămăceni, căroa li s'au făcut și împărțirea cu movili și pietre hotară părții monastirii lui Adam, de aci o a triia parti a răzașilor di Dămăceni. Totodată potrivit glăsuirii hrisovului gospod și a învoelilor din 1820 Iulie 4 săvârșite întri monastire cu răzășii de Bucești și Liești din ace o a triia parte a monastirii lui Adam pe din gios, alătura cu moșăea pitariului, li s'au dat șaptizăci stănjăni curmeziș și acestor răzăși curgători neamului Ciorăță și Borșănești și ai lor, cari stănjăni s'au și dispărțit cu petre hotară, a căroa lungime merge din Ruginosul și pân în Bârlovăț. Drept aciea pentru ucrarea înainte după cerirea ce ne-au făcut vichilul monastirii Adam li pomeniții răzăși, am dat aceste la cerere supt a me iscălitură.

Semnătură indescifrabilă.
Nr. 9169, 1841 Dech. 13.

Stampila ținutului în fum.

Notă. — Actele de mai sus sunt proprietatea d-lui V. Gălățeanu-Liești, afară de Nr. XV, care se păstrează la „Biblioteca V. A. Urechii” din Galați.

C. A. Stoide și D. L. Stahiescu

REPERTORIU ARHEOLOGIC

DE

STAȚIUNI ȘI DESCOPERIRI PREISTORICE ÎN ROMÂNIA

MATERIAL PENTRU UN DICȚIONAR DE GEOGRAFIE ISTORICĂ

I. Paleoliticul.

Cea mai veche perioadă din istoria umanității se caracterizează printr'o industrie litică de factură mai grosolană. Obiectele de piatră sau de silex (cremene) se ciopleau. Vieța omului era foarte grea, atât din cauza unei clime aspre, cât și a animalelor, care îi puneau în orice moment în pericol însăși existența sa. Intre om și animal se dădea o adevărată luptă pe vieță și pe moarte pentru stăpânirea peșterilor, singurile adăposturi sigure. Țara noastră nu este lipsită de atari peșteri, care, încă din timpurile paleolitice, — acum 50.000 și mai bine de ani, de când avem dovezi indiscutabile despre prezența omului cuaternar pe meleagurile noastre, — prezentau admirabile condițiuni de înfiripare a unei vieți omeneste. Unele caverne au fost locuite mai mult timp, rămânând și după epoca paleolitică un loc preferat de către oamenii vremurilor mai noi. În unele peșteri din Carpați, ca și în Alpi, vânătorii paleolitici s'au oprit numai vremelnic, în timpul căutării vânatului. Majoritatea peșterilor se află în Transilvania, cu deosebire în jud. Hunedoara, cărora le corespunde grupa sud-carpatică, a celor din Oltenia. Peșterile dela Topalu, de pe Dunăre și cea dela Stânca-Ripiceni, din valea Prutului, sunt cele mai îndepărtate față de centrul carpatic. Al doilea fel de așezare paleolitică era *adăpostul sub stâncă* (abri-sous roche), așa precum a fost cel dela Ripiceni. Din păcate acest fel de așezare este foarte puțin cercetat la noi. Atari adăposturi vor fi fost destul de numeroase.¹

---

1. Paleoliticul a fost foarte bine studiat în Franța, care rămâne țara clasică a paleoliticului și a studiilor referitoare la această epocă. De aceia tipurile de civilizație poartă numiri franceze. Astfel: *chellean*, după localitatea Chelles (Seine et Marne), *acheulean*, Saint Acheul (Amiens), *levalloisian*, Levallois Pennet (Seine), *mousterian*, Moustiers (Dordogne), *aurignacian*, Aurignac (Haute Garonne), *solutrean*, Solutré (Saône et Loire), *magdalenian*, La Madeleine (Dordogne). În preistorie este un obicei bine statornicit, după care un anumit tip de civilizație poartă numele primei localități descoperite, unde a apărut pentru prima dată o civilizație reprezentativă.

Când condițiunile climaterice s'au schimbat, omul paleolitic și-a înfiripat „atelierul” și modesta sa locuință pe terasele pline de soare ale râurilor, și în *aer liber* („en plein air”). De data aceasta i se deschidea un orizont mai larg. Din cele 79 de localități date mai jos, — în unele dintre ele întâlnindu-se mai multe puncte, stațiuni, sau strate de cultură, — am scos statistica alăturată :

Felul civilizației	No. și felul așezărilor		Total
	Peșteri	Pe terase și loess	
Levalloisianul	—	6	6
Mousterianul	18	15	33
Aurignacianul	7	23	30
Solutreanul	2	8	10
Magdalenianul	4	13	17
Paleolitic superior nedeterminat . .	—	11	11
Paleolitic inferior; discutabil . . .	—	9	9
Paleolitic nedeterminat	2	10	12

În total avem 23 de peșteri, un adăpost sub stâncă, unde a apărut o industrie mousteriană și 80 de stațiuni și puncte în locuri deschise, pe terase și în loess. Uneori nu s'a putut determina caracterul silexurilor descoperite, așa ca să se poată atribui cu certitudine unei anumite civilizații paleolitice. Câte odată însă atari descoperiri se încadrează în mod cert paleoliticului superior. Cât privește existența paleoliticului inferior (chellean și acheulean), ea rămâne încă o problemă deschisă, pe care viitorul o va rezolva. De aceea nici n'am dat multe dintre localitățile, unde au fost găsite așa numitele instrumente „chelleene” sau „acheuleene”. Impresia noastră este însă că printre marele număr de obiecte de silex, cuarțit și opal, se află și unelte tipice paleoliticului inferior. Paleoliticul mijlociu este reprezentat prin cele 6 așezări levalloisiene și cele 33 stațiuni mousteriene. Paleoliticul superior, cu cele trei culturi: aurignacianul, solutreanul și magdalenianul, este întâlnit în aproape 70 de locuri. Dacă privim harta, observăm o îngrămădire de stațiuni pe valea Nistrului, între Soroca și Prelipe-Luca din Bucovina, o alta pe Prut, între Ungheni și Rădăuți, o a treia pe Strei, în Țara Hațegului, care stă în legătură cu cea din Oltenia, precum și alte două centre în Țara Bârsei și în Munții Apuseni. Aceste răspândiri, împreună cu cele izolate, dovedesc că țara noastră a fost pretutindeni locuită în paleolitic și că, în măsura cercetărilor viitoare, putem spera că alte noi așezări vor fi descoperite.

Ca manifestare, industriile litice și de os din România nu stau mai prejos față de cele din țările vecine. În unele privințe ele rivalizează cu cele din Europa apuseană. Dar pe cât de bine este dovedită activitatea omului paleolitic dela noi, pe atât de rari sunt resturile somatice.

Date aproximative in. de Chr.	Civilizații	Geologia alpină	Rase
125.000	Paleoliticul inferior	Mindel-Riss Riss	Steinheim (?)
100.000			Homo heidelbergensis
75.000		Acheulean	Swanscombe
40.000	Mousterian	Würm	Homo neanderthalensis
25.000	Aurignacian		Homo sapiens fossilis
20.000	Solutrean		Cro-Magnon
10.000	Magdalenian	Bühl	Chancelade

Până acum s'a descoperit doar o falangă dela piciorul drept al unui reprezentant al rasei de *Neanderthal* (*homo neanderthalensis* sau *h. primigenius*) din stratul mousterian dela Ohaba-Ponor, jud. Hunedoara și un fragment de humerus al omului paleoliticului superior, din rasa *homo sapiens fossilis*.

1. Ataki, jud. Hotin. E vorba de cătunul Ataki, dependent de com. *Restev-Ataki*. De pe terasa Nistrului s'au cules silexuri diferite, dar nu tocmai tipice pentru a fi atribuite în mod cert unei civilizații; ele par a sta în legătură cu industria aurignaciană sau magdaleniană. I. G. Botez, *Recherches de la Paléontologie humaine au Nord de la Bessarabie*, 1931, p. 4 și urm. C. N. Plopșor, *Dacia*, V—VII, 1935—1936, p. 59; N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 99—101. La Restev-Ataki este și o stațiune cu ceramică pictată (v. cap. respectiv).

2. Badragii-Noi, jud. Hotin. Stațiune paleolitică, așezată pe stânga Prutului, în față cu cea dela Șerpenița, de pe malul drept. Din această stațiune s'au cules peste 1600 silexuri, aparținând magdalenianului; în cuprinsul acestei comune se mai găsește încă o așezare magdaleniană: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléol. de la Roumanie de Nord-Est*, 1938, p. 75.

3. Babin, jud. Hotin. Stațiune paleolitică la locul zis „Iama”; o alta la „Chlopîu-Iar”. S'a crezut la început că silexurile din această

regiune aparțin aurignacianului (C. Ambrojevici, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 39), dar cercetări ulterioare au dovedit că este vorba de o industrie solutreeană (N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 101—105). Foarte interesantă este prezența pe malul Nistrului a vârfului de suliță în formă de „feuille de laurier”, care este a treia din Răsăritul Carpaților; cele două provin dela Cucu-neștii-Vechi, jud. Bălți, în valea Prutului (v. mai jos). Exemplarul dela Babin oferă analogii cu produsele centrului solutreean din Ungaria. În Transilvania se cunosc încă cinci vârfuli de suliță solutreeni.

4. Baia-de-Fier, jud. Gorj. În *Peștera Muierilor*, situată pe *Râul Galben* și cunoscută și prin *arta rupestră*, s'au făcut, în decurs de mai mulți ani, cercetări amănunțite, care au dat rezultate dintre cele mai mulțumitoare (C. N. Ploșor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 64—65; D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 9). Stratul inferior aparține *mousterianului*, cu o industrie tipică acestei perioade, pe când stratul paleolitic superior conține obiecte de caracter *magdalenian*. La intrarea peșterii s'au găsit fragmente „chalcolitice”, pe care noi le atribuim, — bazați pe criteriul răspândirilor, — civilizației Coțofeni (v. cap. respectiv).

5. Balinți, jud. Soroca. La locul zis „La Ilmaș” s'au cules unele silexuri din paleoliticul superior: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 82.

6. Boldu (Aruștei), jud. Dorohoi. În apropiere de râulețul Volovăț, s'au descoperit silexuri de caracter *solutreean*: N. N. Moroșan, *Ac. Rom., Mem. Secț. Șt.*, t. IV, 1927, p. 12 și urm. C. N. Ploșor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 60.

7. Brotuna, jud. Hunedoara. Spre Nord-Vest de comună, pe dreapta Crâșului-Alb, la locul zis *Dealul-Cremenos*, s'ar fi descoperit urme paleolitice; descoperitorul (M. Roska, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 23) credea că unele sunt produse chelleene, iar altele acheuleene (paleolitic inferior); aceleași observațiuni ca la Valea-Mare (v. mai jos).

8. Bratca, jud. Bihor. În peștera zisă *Peștera-Boiului* (nu *Boiului*, cum este transcris în alte părți), din fața comunei Bratca, pe panta meridională a Dealului Mitoc, s'au găsit câteva așchii de silex, atipice, dar bine datate ca vreme în *paleolitic*, precum și resturi de *ursus spelaeus*. *Dacia*, I, 1924, p. 305. Pe versantul nordic al Dealului Mitoc, numit *Coasta Luchi*, se cunosc mai multe peșteri, dintre care una cu urme arheologice caracteristice *mousterianului*. S'a dat și peste o vatră destul de mare, precum și peste așchie de *absidiană*. Uneltele sunt din calcar criszalin. M. Roska, *L'industrie mousterienne de Barátka (Com. Bihor)*, extras din *Folia Archaeologica*, Budapesta, I—II, 1939.

9. București, jud. Ilfov. Într'o carieră de nisip din partea de Est a Capitalei, pe malul Colentinei, s'au descoperit acum câțiva ani primele urme ale omului paleolitic în aceste părți ale țării. E vorba de silexuri aparținând *levalloisianului*. Se semnaleză deasemeni și prezența unui silex și a unui os lucrat la *Bucureștii-Noi*, tot pe Colentina

(Dinu Rosetti, *Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor*, Publ. Muz. Munic. Buc., I, 1934, p. 5—6; *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 66). Aceste descoperiri au o mare importanță, nu numai prin faptul că sunt cele dintâi și singurele deocamdată din Muntenia, dar și prin aceea că ele se leagă din punct de vedere stilistic de descoperirile din Transilvania, Basarabia (malul Prutului; v. levalloisianul dela Ghermani-Dumeni) și Bulgaria, rămânând deci ca un punct de legătură între aceste regiuni.

10. Buitur, jud. Hunedoara. O uneltă de cuarțit descoperită în lutul din apropierea comunei. E caracteristică industriei mousteriene. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj, II, 1925, p. 197, cu fig. 2, 5. I. Nestor, *Stand*, p. 17.

11. Buzăul-Ardelean, jud. Trei-Scaune. Una dintre cele mai bine cunoscute și cercetate stațiuni paleolitice din Transilvania. E o așezare în aer liber, spre deosebire de cele în peșteri. Se află în valea Cremenei. In stratul de cultură s'au găsit cărbuni și s'au determinat două vetre. S'a descoperit acolo și chihlimbar sau ambră. Descoperirile aparțin civilizației aurignaciene (paleolitic superior). Unele obiecte au un aspect caracteristic solutreanului. J. Teutsch, *Das Aurignacien von Magyarbodza, Barlangkutatas*, II, 1914 (Budapesta), p. 51—64. H. Breuil, *Voyage paléolithique en Europe centrale*, extras din *L'Anthropologie*, XXXIII, XXXIV, XXXV, 1925, p. 330, cu fig. 6, p. 331. Obiectele aurignaciene aparțin unei faze mijlocii. *Dacia*, I, 1924, p. 297 și urm., *Dacia*, V—VI, p. 66—67. I. Nestor, *Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, 1933, p. 18—20. H. Breuil, *Stations paléol. en Transylvanie*, Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj, II, 1925, p. 204.

12. Capul-Midia, jud. Constanța. La Nord de Mamaia s'a descoperit un interesant silex paleolitic (I. Băncilă, *Asupra unui silex paleolitic din Dobrogea*, Bul. Soc. Studenț. în Șt. Nat., din Buc., V—VII, 1934—1936; Cf. C. N. Plopșor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936), care oferă analogii cu centrul mousterian moldo-basarabean. Aparține industriei mousteriene.

13. Căpușul-Mie, jud. Cluj. In albia râului Căpușul, Abatele Breuil a descoperit în 1924 o „*limande achéuléenne*”. De acolo provine și un răzuitor mousterian. M. Roska, *Dacia*, I, 1924, p. 297; I. Nestor, *Stand*, p. 14; C. N. Plopșor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 67—68. Marius Moga, *Paleoliticul inferior în Transilvania*, extr. din *An. Bul. Com. Mon. Ist. Secț. p. Transilvania*, IV, 1932, (1936), p. 3—4.

14. Cardoș, jud. Cluj. Pe terasa diluvială a râului Nădaș, în această comună, s'au găsit unele silexuri paleolitice, aduse din alte părți de ape. Nu se poate determina cu precizie cărei faze a paleoliticului aparțin. *Dacia*, II, p. 415. Pare a fi vorba însă de un „atelier” mousterian. M. Roska, *L'industrie mousterienne de Barátka (Com. Bihar)*, extras din *Folia Archaeologica*, I—II, Budapesta, 1939 p. 3.

15. Cășla-Negima, jud. Hotin. Stațiune paleolitică în loess. Industrie aurignaciană, floră caracterizată prin conifere. Este reprezentată și industria de os, tipică faciesului aurignacian. Import mediteranean: podoabe din *Pectunculus pilosus*, o specie de scoică de Mediterana. C. Ambrojevici, *Urmele omului diluvial în Basarabia*, Bul. Muz. Naț.

în Chişinău, I, 1926, p. 67 și urm.; id., *Der paläolithische Mensch in Bessarabien*, în: O. Hauser, *Der Erde Eiszeit und Sinflut*, Berlin, 1927, p. 268 și urm. id., *Beiträge zur Kenntnis der Aurignacien-Kultur Bessarabiens und der Bukovina*, *Wiener Prähist. Zeitschr.*, XVII, 1930, p. 17 și urm. Autorul a atribuit însă greșit descoperirile dela C. N. industriei micaquiene. Cf. I. Nestor, *Stand*, p. 25.

16. Cegan, jud. Năsăud. Lame caracteristice industriei aurignaciene. *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 68.

17. Cioclovina, jud. Hunedoara. Importantă stațiune paleolitică în peșteră, cu material arheologic bogat și felurit. Majoritatea descoperirilor aparține facies-ului *aurignacian* (paleolitic superior); unele obiecte sunt însă mai vechi, datându-se în paleoliticul mijlociu (*mousterian*). M. Roska, *Dolgozátok*, III, 1912, p. 201 și urm. *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 8—12. I. Nestor, *Stand*, p. 14 și 18. *Dacia*, V—VI, p. 68; H. Breuil, *Notes de voyage paléolithique en Europe centrale*, extras din *L'Anthropologie*, XXXIII, XXXIV și XXXV, 1925, p. 329—330. *Publ. Com. Mon. Ist., Secț. p. Transilvania*, 1923.

18. Cleanov, jud. Mehedinți. Printre numeroasele silexuri mesolitice (v. cap. respectiv) dela Cleanov, Abatele H. Breuil a deosebit câteva paleolitice, de caracter mousterian (La: C. N. Ploșor, *Dacia*, V—VI, 1936—1937, p. 63). O „pointe” de tip Abri-Audit a fost întrebuințată de mesoliticii dela Cleanov drept grattoir, după ce a fost prelucrată (*Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 5).

19. Cluj. Un fragment de uneltă mousteriană descoperită pe terasa Someșului, la locul zis *Tăietura Turcului*, aproape de Cetățuia dela Cluj. H. Breuil, *Stations paléol. en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 195, cu fig. 2, 4. I. Nestor, *Stand*, p. 19. *Dacia*, I, 1924, p. 297.

20. Corman, jud. Hotin. Stațiune paleolitică în aer liber, ca și Câșla-Negima. Industrie și faună analoge. Apar pendante de os. Interesant este pendativul phalliform de piatră. Se întâlnesc cochilii de *Nassa sp.*, de origine mediteraneană, ceea ce invederează raporturi îndepărtate ale oamenilor

21. Corpaci, jud. Bălți. În față cu Stânca Hrițeni, pe malul stâng al Prutului, se află *Stânca-Corpaci*, o așezare în aer liber cu urme magdaleniene: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 74—75.

22. Cuconeștii-Vechi, jud. Bălți. Regiune bogată în urme paleolitice. Până acum s'au identificat următoarele puncte: 1. La locul numit „*In Durduca*”, o industrie levalloisiană evoluată; 2. „*La Moara Popei*”, o industrie aparținând solutreanului superior; 3. La punctul zis „*In Ponoare*” s'a descoperit o serie de silexuri de tradiție mousteriană, o alta aparținând solutreanului mijlociu și o ultimă grupă aparținând magdalenianului; din această așezare provine bine cunoscutul vârf de suliță în formă de „feuille de laurier”, cel mai frumos exemplar al industriei solutrene din toată Europa răsăriteană. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 67—76.

paleolitici din țările noastre. De reținut că la Cormani s'a descoperit și un *humerus* în stare fragmentară, care este în prezent cel dintâiu rest de schelet paleolitic la Răsărit de Carpați și care trebuie pus în legătură cu stratul de cultură aurignaciană dela Cormani și cu specia *homo sapiens fossilis*. Aceiași literatură ca la Cășla-Negima (v. mai sus); a se adăoga : I. Botez, *Recherches de la Paléontologie humaine au Nord de la Bessarabie*, 1931, p. 54—62. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 90—94 și 143.

23. Coșăuți, jud. Soroca. Pe terasa Nistrului, la locul numit „I.a Praguri” s'au cules câteva silexuri, nu tocmai caracteristice, dar totuși ușor de atribuit paleoliticului superior : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 82. Descoperirile dela Coșăuți marchează deocamdată cele mai de Sud răspândiri ale industriilor paleolitice de pe dreapta Nistrului.

24. Crăciunești, jud. Hunedoara. În peștera *Sura-de-jos* s'au găsit obiecte paleolitice lucrate într'o tehnică aurignaciană. În împrejurimi se mai află și alte două peșteri, în valea Chichereului și Cremene, ca *Balogul* și *Groapa-Lupului*; în ambele peșteri s'a dat peste o industrie moustieriană. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sciences de Cluj*, II, 2, 1925, p. 193 și urm. *Dacia*, I, 1924, p. 304. I. Nestor, *Stand*, p. 18.

25. Darabani, jud. Hotin. Descoperiri izolate, aparținând industriei aurignaciene. Darabani mai este cunoscut și prin stațiunile sale cu ceramică pictată (v. mai jos). C. Ambrojevici, *Urmele omului diluvial în Basarabia*, *Bul. Muz. Naț. din Chișinău*, I, 1926, p. 75 și urm. Cf. I. Nestor, *Stand*, p. 26.

26. Federi, jud. Hunedoara. Cinci peșteri cu urme paleolitice (industrie moustieriană). Trei dintre aceste peșteri se găsesc pe Muntele *Coasta-Vacii*. Cercetările Abatelui H. Breuil, M. Roska și I. Moldovan. În partea de Vest a satului Federi se află o mică peșteră, numită *Gaura-Cocoșului*. Acolo s'a descoperit o industrie moustieriană. Aceiași industrie s'a identificat și în *gangul* din apropierea acestei peșteri. *Dacia*, I, p. 297 și urm. I. Nestor, *Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, 1933, p. 15; *Dacia*, V—VI, p. 70—71.

27. Gherman-Dumeni, jud. Bălți. În asociere cu multe resturi paleontologice, au apărut, pe terasa dintre cele două comune, silexuri cu caracter levalloisian evoluat : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 65—66.

28. Grușevița, jud. Hotin. În apropiere de malul Nistrului s'a identificat o industrie caracteristică paleoliticului superior : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, harta cu răspândiri.

29. Gurahonț, jud. Arad. La locul numit *Poieni-în-deal* s'au găsit unele obiecte paleolitice, dar fără a avea un caracter precis, în ceea ce privește încadrarea lor stilistică, deși unii cercetători s'au gândit la industria chelleană : M. Roska, *Dacia*, II, 1925, p. 415.

30. Horghinești, jud. Hotin. În apropiere de sat s'au descoperit încă de mult câteva silexuri paleolitice de caracter aurignacian : I. N.

Moroșan, *Rev. științifică „V. Adamachi”*, 14, 1928, p. 177 și urm. I. Nestor, *Stand*, p. 26.

31. Iozășel, jud. Arad. Descoperirile paleolitice din această localitate nu sunt tocmai sigure, în cecece privește încadrarea lor în grupa civilizațiilor paleoliticului inferior (chellean). Atari urme au apărut la *Plopăt*, „*La Concini*” și *Dealul Rofi*. În schimb, în matca pârâului Cremeneasa, s’au găsit obiecte de silex caracteristice civilizației *solutreene* (paleolitic superior). dar nu trebuie neglijat faptul că aceste obiecte au fost găsite la suprafață. *Dacia*, II, 1925, p. 404 și urm. *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 15—22. I. Nestor, *Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, 1933, p. 21.

32. La izvor, v. *Ripiceni*.

33. Lencăuți, jud. Hotin. Stațiune paleolitică, din aurignacianul superior = stratul I dela Voronovița. C. Ambrojevici, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 39.

34. Lipceni, jud. Hotin, Localitate cunoscută prin ceramica pictată de stil Cucuteni (.v cap. *Neolitic*). În depozitele aluvionare din fața abatorului comunal s’au cules silexuri din paleoliticul superior : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 80—81.

35. Livenii-Vechi, jud. Dorohoi. La punctul numit *Pichet*, pe malul Prutului, s’au găsit unelte de silex din paleoliticul superior, ca și la locul zis *Valea Ciocoiului* din com. *Livenii-Noi* : *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 61 ; N. N. Moroșan, *Ac. Rom., Mem. Sect. Șt.*, IV, 1927 p. 17 ; id., *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 60.

36. Lona-Săsească, jud. Cluj. Un instrument aurignacian descoperit în strat cuaternar, pe teritoriul acestei comune, unde pare a fi fost o așezare „în aer liber”. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 197, cu fig. 2, 9.

37. Lopatnic, jud. Hotin. Stațiunea paleolitică se află la locul zis „*La Bortoasa*”, în loess. Materialul arheologic descoperit acolo aparține aurignacianului mijlociu : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolithique de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 77—79.

38. Manoleasa, jud. Dorohoi. Pe colina zisă *Holmu* sau *Dealul Satului*, pe dreapta Prutului, se află o așezare preistorică „en plein air” (în loess) din *perioada magdaleniană* : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 53—54.

39. Mânzătești, jud. Bălți. În depozitele cuaternare dela *Vasilica* s’au descoperit silexuri aparținând levalloisianului superior : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 61—62 ; stațiunea este pe stânga Prutului și face parte din categoria așezărilor în aer liber.

40. Mitoc, jud. Dorohoi. Localitatea cea mai veche cunoscută în literatura de specialitate, unde s’au descoperit cele dintâi urme paleolitice din România. Pe teritoriul acestei comune se cunosc 4 stațiuni paleolitice în aer liber : 1. *La Pârâul Istrati*, cu o industrie aurignaciană ; 2. *La Pichet*, cu aceiași indus trie aurignaciană ; 3. *La Mori*, cu silexuri magdaleniene și 4. *La Malul Galben*, deasemeni cu o industrie

magdaleniană. Regiunea Mitoc este deci foarte bogată în urme arheologice. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 55—60.

41. Mințiul-Românesc, jud. Năsăud. În valea Someșului s'au descoperit câteva silexuri caracteristice industriei aurignaciene. *Dacia*, II, 1925, p. 416; I. Nestor, *Stand*, p. 19. *Dacia*, V—VI, p. 73.

42. Molodova, jud. Hotin. Așezare cunoscută și în epoca neolitică (v. cap. respectiv). S'au făcut cercetări în repetate rânduri și din diferite părți. La locul zis *Bailova-Rița* s'a putut stabili și stratigrafia, cu nivelurile de cultură, care se succed pe rând, de jos în sus: mousterian superior, aurignacian superior și magdalenian. Silexurile mousteriene sunt foarte tipice, corespunzând industriei clasice mousteriene. Unele silexuri sunt de tip Abri-Audit, pentru care găsim paralele și în Oltenia. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 95—99; acolo și restul bibliografiei.

43. Moneasa, jud. Arad. În peștera zisă *Hoanca-Cohului*, aproape de comună s'au descoperit urme mousteriene. *Dacia*, II, 1925, p. 404.

44. Merești, jud. Odorheiu. Într'o peșteră de pe proprietatea acestei comune s'a găsit un interesant lustritor (lissoir) din os de ursus spelaeus. Aparține industriei mousteriene. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 197. I. Nestor, *Stand*, p. 18. *Dacia*, I, 1924, p. 297 și urm. *Dacia*, V—VI, p. 73.

45. Nandru, jud. Hunedoara. Două peșteri cu urme paleolitice: *Peștera-din-jos* cu silexuri tipice mousteriene și *Peștera-din-sus*, cu o civilizație *solutreiană* foarte caracteristică, având analogii cu descoperirile contemporane din Ungaria (Peștera Szeleta), cu o alta *magdaleniană* și cea mai de jos *mousteriană*. J. Mallasz, *Vorläufiges Bericht über das Solutreen der Nandor-Höhle in Siebenbürgen*, *Dolgozatok*, IX—X, 1933—1934, p. 12—15. Problema *colitelor* dela Nandru rămâne deschisă, ca pretutindeni unde au apărut indicii ale omului „terțiar”.

46. Naslavcea, jud. Soroca. În cuprinsul acestui sat de pe dreapta Nistrului se cunosc *trei puncte* cu urme paleolitice, aparținând pe rând mousterianului superior, aurignacianului și magdalenianului. De notat că Naslavcea și Molodova rămân până în prezent cele mai de Răsărit puncte cu o atare civilizație în România. C. Ambrojevici, *Urmele omului diluvial în Basarabia*, *Bul. Muz. Naț. de St. Nat. din Chișinău*, I, 1926. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 82—85.

47. Nădășel, jud. Cluj. Trei silexuri descoperite la suprafața solului, în com. N., nu departe de Cluj. Aparțin mousterianului. H. Breuil, *Stations paléol. en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 195. *Dacia*, I, 1924, p. 297 și urm.

48. Negoriani, jud. Hotin. Silexuri paleolitice, provenind dintr'o așezare în aer liber: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 105; nu se specifică felul industriei.

49. Neporotova, jud. Hotin. Așezare în loess. Silexurile descoperite aparțin aurignacianului. N. Florov, în *Dări de seamă ale Inst. Geolog. Român*, XIII, 1923—1924 (1930—9, p. 85—86. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 86—89.

50. Ohaba-Ponor, jud. Hunedoara. Peștera *Bordul-Mare*, cercetată în repetate rânduri, cu rezultate importante. Stratigrafia bine determinată : patru strate de cultură moustertiană, în care a apărut și o falangă dela piciorul drept al unui reprezentant al rasei de *Neanderthal*, (*strat III*), un strat aurignacian, un altul neo-eneolitic și un nivel roman. Faună bogată : *felis silvestris fossilis*, *ursus spelaeus*, *meles m. fossilis*, *crocotta spelaea*, *equus*, *bos prim.*, *ovis*, *cervus canadensis asiaticus fos. etc.* *Dacia*, I, 1924, p. 279 și urm. *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 13 ; *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 73—75. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 195. St. Gaal, *Die erste mitteldiluviale Menschenknochen aus Siebenbrügen*, în *Publ. Muzeului jud. Hunedoara*, III—IV, 1928, p. 61—108. În stratul moustertian s'a descoperit și o industrie de os, cea mai bine reprezentată până acum din Transilvania (M. Roska, în : *Omagiul Wl. Demetrykiewicz*, Poznan, 1930, p. 1—3).

51. Ojeva, jud. Hotin. Stațiune din pericada aurignaciană în aer liber ; silexurile se găsesc la suprafața terenului ; la Ojeva este și o stațiune neolitică. C. Ambrojevici, *Beiträge zur Kenntnis der Aurignacienkultur Bessarabiens und der Bukovina*, *Wiener Prähist. Zeitschr.*, 1930. N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 105.

52. Otachi, jud. Soroca. În cuprinsul comunei Otachi (Ataki-Otaci ; a nu se confunda cu Ataki, jud. Hotin) s'au descoperit urme paleolitice, dar nu s'a determinat încă facies-ul industriei de acolo : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 105.

53. Pererița, jud. Hotin. La 1 km. Sud-Est de sat e o așezare paleolitică din aurignacian : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 79—80.

54. Peștere, jud. Bihor. În peștera *Igrița* din valea Crișului, s'au găsit silexuri lucrate și obiecte de os cu retușe, ambele industrii caracteristice aurignacianului. Interesant este vârful confecționat din os de ursus sp. Alte silexuri aparțin paleoliticului mijlociu (moustertian). H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, 1925, vol. II, p. 210 ; *Dacia*, I, 1924, p. 308—309. I. Nestor, *Stand*, p. 18—19.

55. Ponor, jud. Hunedoara. Pe terasele diluviale ale Streiului, la locul zis *Răcurele*, cât și pe terasa aceluiași râu la *Vârful Coastei* și în peștera dela *Piatra Poienii* (la o altitudine de 1132 m.) s'au găsit urme paleolitice. În peștera amintită s'au oprit pentru puțin timp vânătorii paleolitici, întocmai ca cei din Alpi. În ceea ce privește datarea mai precisă a acestor descoperiri, nu se poate face, din cauza aspectului nehotărât al silexurilor. *Dacia*, II, 1925, p. 411—412 ; *ib.*, III—IV, p. 15.

56. Prelepce-Luka, jud. Cernăuți. Pe malul Nistrului, la Pr. I. s'au descoperit obiecte aurignaciene : I. Nestor, *Stand*, p. 26.

57. Prevaleni, jud. Hunedoara. M. Roska ar fi descoperit la *Vârful Cremenei* silexuri lucrate numai pe jumătate, în care vede un caracter

chellean (paleolitic inferior): *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 23; v. observațiunile noastre mai jos (*Valea-Mare*).

58. Proscureni, jud. Botoșani. În straturile diluviale de pe pârâul Ciuhor s'au cules unelte de silex aparținând paleoliticului superior. Alte date mai precise nu posedăm. N. N. Moroșan, *Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord*, Ac. Rom. Mem. Secț. Șt., t. VI, 1929, p. 2 (Memoriul I).

59. Restev-Ataki, jud. Hotin. A se vedea Ataki, mai sus.

60. Răspopiți, jud. Hotin. La locul zis „Hlubokii-Iar” este o stațiune din aurignacianul superior: C. Ambrojevici, *Urmele omului diluvial în Basarabia*, *Bul. Muz. Naț. de St. Nat. din Chișinău*, I, 1926; N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 85—86.

61. Ripiceni, jud. Botoșani. În peștera numită *Stânca Ripiceni* s'au determinat 4 strate de cultură (I, III, V și VII), despărțite între ele prin câte un strat steril (II, IV, VI). Stratele I și III aparțin aurignacianului superior și final, stratul V conține o *civilizație solutreeană* și stratul VII una *magdaleniană* superioară. Peștera a fost deci locuită în tot răstimpul paleoliticului superior. Industriile celor trei perioade sunt bine reprezentate. O industrie a osului, în adevăratul înțeles al cuvântului, a apărut pentru prima dată în această peșteră, de pe dreapta Prutului. Se întâlnește și o bogată faună. Așezarea geografică a acestei peșteri prezintă o importanță deosebită: este cea mai de Răsărit peșteră extra-carpatică.

O amplă descriere a săpăturilor și descoperirilor la: N. N. Moroșan, *La station paléolithique de grotte de Stânca Ripiceni, Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 1—22; id., *Le pléistocène et le paléolithique de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 8—32; N. N. Moroșan și I. Simionescu, *Ac. Rom. Mem. Secț. Șt.*, t. III, 1926, p. 6.

În apropiere de peșteră s'a găsit și un *adăpost sub stâncă* (abri-sous-roche), locuit de *omul mousterian*; industria de silex și os este caracteristică mousterianului superior. De aceea suntem și noi înclinați a crede că, cel puțin o parte a peșterii amintite, va fi fost locuită și în perioada mousteriană, mai ales că unele unelte par a susține acest lucru. (Cf. I. Nestor, *Stand*, p. 22—23; *Rev. Ist. Rom.*, X, 1940, p. 418).

La punctul numit *La Izvor*, spre N. de *Stânca Ripiceni*, pe malul drept al Prutului, se află o așezare paleolitică „en plein air”, cu următoarele civilizații: *levalloisian*, *mousterian superior*, *aurignacian superior* și *magdalenian superior*. Industria mousteriană oferă o bogăție și o varietate puțin obișnuite. În acest strat apare și o industrie a osului. Sunt de subliniat analogiile cu mousterianul din Transilvania. S'au găsit în asociere cu silexurile mousteriene podcabe de *ivoriu*. În această stațiune s'au descoperit bucăți de oxid de magneziu și de fier, ca și la *Stânca Ripiceni*. Stațiunea a fost locuită și în neolitic (v. mai jos). N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléol.*, p. 32—52.

62. Roman, jud. Roman. Urmele paleolitice: *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 63.

63. Săgileț, jud. Dolj. A se vedea mai jos: *Suharu*.

64. Stâncea Ripiceni, v. Ripiceni.

65. Stâncea Hrițeni, jud. Dorohoi. A se vedea : *Stroici*.

66. Stroici, jud. Dorohoi. La 3 km. Nord de Stroici, la locul zis *Stâncea Hrițeni*, s'au găsit dovezile unei industrii din paleoliticul superior : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, p. 52—53 : nu posedăm alte date mai precise ; stațiunea este „en plein air” și a fost locuită și în epoca neolitică.

67. Suharul, jud. Dolj. De pe terasele Desnățuiului s'au adunat mai multe silexuri paleolitice. Dintre acestea, „vârful” dela Suharul, de tip Abri-Audit, rămâne un produs caracteristic industriei aurignaciene. Acest exemplar a fost dat până acum ca provenind dela *Sâgheț* I. Nestor, *Stand*, p. 21 ; C. N. Ploșșor, *Arh. Olt.*, VIII, 1929, p. 351—353 ; D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 10.

68. Șerpenița, jud. Dorohoi. La marginea de Nord a satului, la punctul numit „*La pod*”, este o așezare paleolitică în aer liber foarte bogată. Numeroasele silexuri adunate de acolo îndreptățise pe descoperitor să se gândească la existența unui vast atelier : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 54 ; ca vreme, stratul superior se plasează în perioada *magdaleniană*.

69. Sculeni, jud. Bălți. La locul numit *La Izvoare*, pe stânga Prutulului, se află o industrie aparținând moustierianului mijlociu : N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 62—63 ; unele instrumente oferă un aspect *levalloisian*.

70. Sita, jud. Trei-Scaune. Așezare în plin aer (en plein air). Faună și industrie din aurignacian (paleolitic superior). *Dacia*, I, 1924, p. 297 ; *Dacia*, V—VI, p. 67.

71. Sângherița, jud. Mureș. Așezare în aer liber. Unelte de silex și faună caracteristice moustierianului. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 197.

72. Someșul-Rece, jud. Cluj. Peșteră cu urme paleolitice. Un obiect caracteristic *magdalenian*. Faună tipică paleoliticului superior. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie*, *Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 217. *Dacia*, V—VI, p. 78. I. Nestor, *Stand*, p. 21. M. Roska atribuia acest unic obiect găsit în peștera amintită industriei aurignaciene. (*Public. Com. Mon. Ist., Sect. p. Transilvania*, II, 1923, p. 51). Mai târziu însă începe a nu se mai îndoi de prezența *magdalenianului* în peștera dela S.R. (In : Volumul omagial „*Wl. Dimitrykiewicz*”, 1930, p. 1).

73. Slobozia-Ianouți, jud. Hotin. Pe malul Nistrului, la 5 km. de sat, s'au cules silexuri din paleoliticul superior : C. N. Ploșșor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 57.

74. Ștefănești, jud. Botoșani. La Nord de sat, pe dreapta Prutulului, s'au descoperit silexuri din paleoliticul superior : *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 62 ; N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, (harta cu răspândiri).

75. Topalul, jud. Constanța. La Sud de Hârșova și la 5 km. Nord de satul *Topalul* pe Dunăre, s'a descoperit o peșteră, de unde s'au scos numeroase resturi ale unei faune cuaternare, precum și silexuri, dintre

care unele lucrute. Din păcate aceste silexuri nu sunt atât de caracteristice ca să fie atribuite în mod cert unei epoci anumite. Același lucru se poate spune și despre obiectele de os. Totuși, prin comparație, în special cu lucrurile din Transilvania, credem și noi că ne găsim în fața a două niveluri: unul moustesian și un altul aurignacian. Viitoarele cercetări vor aduce dovezi mai concludente. N. N. Moroșan, o *stațiune paleolitică în Dobrogea. Topalul, Mem. Ac. Rom. Sect. St.*, t. V, 1928. I. Nestor, *Stand*, p. 22. Credem că este greșit a ne îndoi, împreună cu alții (C. N. Ploșsor, *Dacia*, V—VI, p. 59), chiar de caracterul paleolitic al descoperirilor dela Topalul.

76. Turnișor, jud. Sibiu. Pe terasa râului Cibin, în dreptul com. Turnișor, s'a găsit o uneltă moustesiană tipică. Celelalte silexuri par a fi atipice. Ar putea proveni dintr'o așezare în aer liber, care urmează a fi cercetată. H. Breuil, *Stations paléol. en Transylvanie, Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 195, cu fig. 2, 7. I. Nestor, *Stand*, p. 17. *Dacia*, I, 1924, p. 297 și urm.

77. Turea, jud. Cluj. Două silexuri descoperite la suprafața solului. Par a aparține mai de grabă moustesianului, decât aurignacianului. H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transylvanie, Bull. de la Soc. des Sc. de Cluj*, II, 1925, p. 197. *Dacia*, V—VI, p. 79, cu fig. 39, 3.

78. Vasilica, jud. Bălți. A se vedea: *Mânzătești*, mai sus.

79. Vișoara, jud. Hotin. Trei puncte cu silexuri din paleoliticul superior evaluat: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 76—77.

80. Valea-Chichereului, jud. Brașov. Un mare număr de silexuri descoperite în loess. Ele dovedesc existența unui adevărat atelier al vânătorilor *solutreeni* (paleolitic superior). Foarte interesante sunt cele cinci vârfuri de sulită în formă de „frunză de laur”. M. Roska, *Bul. Soc. de St. din Cluj*, II, 4, 1925, p. 789. *Dacia*, V—VI, p. 79.

81. Vitănești, jud. Putna. În 1924 Abatele H. Breuil, care a făcut cercetări interesante și în Transilvania, a descoperit la Vitănești mai multe unelte paleolitice. C. N. Ploșsor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 63.

82. Valea-Mare, jud. Arad. Pe râulețul „*Dudaiu*”, ce se varsă în valea Iosaș pare a se fi descoperit o stațiune paleolitică, acheuleană, după unii arheologi (M. Roska, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 22—23). Silexuri similare s'au descoperit și la locul numit *Gruiu* (ibidem). Existența paleoliticului inferior din Transilvania rămâne încă o problemă pe care doar viitorul o va putea deslega. Nu poate fi vorba, în niciun caz, de prezența așa zisei civilizații micoquiene (La Micoque) în părțile noastre.

83. Voloșcova, jud. Hotin. Localitatea este cunoscută și prin ceramica pictată descoperită acolo, chiar în mai multe puncte (v. cap. respectiv). Silexurile paleolitice apar la suprafață, împreună cu cele neolitice și mesolitice. Ele aparțin paleoliticului superior. N. N. Moroșan, *Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord, Ac. Rom. Mem. Sect. St.*, t. VI, 1929; C. N. Ploșsor, *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 58.

84. Voronivița, jud. Hotin. Așezare paleolitică în loess. Se datează în perioada aurignaciană. Nici acolo nu poate fi vorba de micoquian. Literatură ca la Câșla-Negima.

84. Zamostea, jud. Storojineț. La locul *Beriznâc*, la 2 km. Sud de Zamostea, pe Ceremuș, deci în regiunea cu dealuri din Bucovina, s'au făcut cercetări amănunțite într'o așezare paleolitică, din perioada aurignaciană finală. S'au scos silexuri tipice acestei industrii și s'a arătat raporturile sale cu descoperirile similare din Moldova nord-estică (C. Ambrojevici și Popovici, *Zamostea I am Ceremuș, Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 23—39). Interesant că materialul brut a fost confecționat de pe terasele Ceremușului. Analiza microscopică a cărbunilor din stratul de cultură a arătat că în aurignacian creșteau în Bucovina păduri de *Ulmus spec.*, *Acer spec.*, *Fagus silvatica* și *Carpinus Betulus*.

II. Mesoliticul

Mesoliticul ocupă, după cum spune dela sine chiar cuvântul, vremea de tranziție dela paleolitic la neolitic : e o epocă de adânci prefaceri în domeniul material și spiritual, de transformări și de adaptare la forme noi de viață. Clima se schimbă și ea, trecându-se la *actualul geologic*. Rasele se amestecă și își pierd încet, încet, caracterul pur de până acum. Se nasc civilizații noi. Apare, deși timid, industria ceramică și lustruirea uneltelor de piatră, un mare progres tehnic, pe care îl vor de-săvârși oamenii neoliticului, ai vremii celei noi. Omul preistoric a avut destulă vreme, în cursul miilor de ani ce s'au scurs dela apariția sa pe pământ, ca să cunoască animalele și să le domesticească. Astfel, în epoca premergătoare de aproape a neoliticului va apare creșterea vitelor, ca și începutul agriculturii, ca îndeletniciri, care vor forma în neolitic

Cronologie absolută a. Chr.	Europa de Vest	Europa centrală și răsăriteană	Europa nordică	Subdiviziuni climaterice	Geologia aplină
12.000—10.000	Sfârșitul magdalenianului		Urme magdaleniene	<i>Yoldia arctica</i> . Subarctică. Tundră. <i>Dryas octopetala</i> . <i>Betula nana</i> .	Bühl
Mesolitic I 10.000—5.000	Azilian Tardenoasian Apariția brachicefalilor	Swidero-tardenoisianul. Mezynianul târziu. Grupa Cleanov-Ploșșor.	Maglemose (Kunda) Cânele domestic. „Vârsta osului”	<i>Ancylus fluvialitis</i> . Molusce de apă dulce. Climă boreală. Păduri; mesteacăn, pin, alun. Renul lipsește Cerbul.	Gschnitz Daun
Mesolitic II 5.000—3.500	Campignian	Urme campigiene	Ertebölle (Kjokkenmøddings) Apariția ceramicei. „Prima epocă de piatră”.	Litorina litorea. Climă caldă, atlantică; molift, alun, stejar.	Actualul geologic

trăsătura esențială. Dar nicăieri nu se vede mai clar caracterul de tranziție ca în aspectul însuși al civilizațiilor mesolitice. În prima parte a mesoliticului (Mesolitic I : 10.000—5000 a. Chr.), în care intră grupa Cleanov-Plopșor din Oltenia, de caracter swidero-tardenoisian, trăiesc elemente paleolitice, pe când în Mesoliticul II (5000—3500 a. Chr.) se ivesc altele noi, care vor prepara sinteza neoliticului.

Mesoliticul nu este prea bine reprezentat la noi, Totuși, atât în țara noastră, cât și aiurea, numai poate fi vorba de un *hiatus*, între paleolitic și mesolitic. Pentru prima parte a mesoliticului avem descoperirile atât de caracteristice din Oltenia, iar pentru Mesoliticul II pe cele „campigniene” din Transilvania și Basarabia. Viitorul va aduce, desigur, alte noi descoperiri. Aceasta cu atât mai mult, cu cât la Sud de Dunăre au fost semnalate încă de mult unele descoperiri mesolitice. E vorba de unele harpune, cu două șiruri de dinți, amintind pe cele aziliene (Mas d’Azil, Ariège) din Franța (H. Breuil, *Voyage paléolithique en Europe centrale*, p. 346) 1).

86. Cleanov, jud. Mehedinți. Pe dreapta Desnățuiului, la locul zis *Fiera*, s’a identificat, încă din 1924 (C. N. Plopșor, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 3—8) o așezare mesolitică. E vorba de o industrie microlitică, pe care am apropiat-o de descoperirile swidero-tardenoisiene din Răsăritul Europei (D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 11—14). Ele aparțin primei părți a mesoliticului, ca și cele dela Plopșor (v. mai jos). Materialul s’a întrebuițat cu mare economie, folosindu-se și unele silexuri paleolitice, culese de mesolitici. N. N. Moroșan, *Asupra mesoliticului din Oltenia*, 1932.

87. Comarova, jud. Hotin. Pe platoul numit „Beșevca” se afla o stațiune din epoca mesolitică. Industria are un caracter mesolitic. Mesolitic II. N. N. Moroșan, *Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord*, Ac. Rom. Mem. Secț. Șt., t. VI, 1929, p. 8—9 (Memoriul 1).

88. Naslavcea, jud. Soroca. Mai multe locuri, unde au fost descoperite numeroase unelte de piatră și silex, de dimensiuni mari. Aceste obiecte macrolitice au un caracter *campignian*, deci din a doua perioadă a mesoliticului. N. N. Moroșan, *Quelques observations sur le quaternaire de la Moldavie de N.-E.*, în Dărilor de seamă ale ședințelor Institutului de Geografie Român, 1929/1930; id., *Evoluția cercetărilor preistorice-paleolitice din România de N.-E. și rezultatele obținute*, 1933, p. 10; id., *Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord*, Ac. Rom., Mem. Secț. Șt., t. VI, 1929, Memoriul 1, p. 4—6.

---

1. Pentru terminologie : *Azilianul*, după loialitatea Mas d’Azil, Ariège (Franța) ; *tardenoisianul*, Fère-en-Tardénois Aisne, (Franța) ; *siderianul*, Swidry, *mezynianul*, Mezyn, lângă Varșovia ; guvernământul Cernigow (Rusia) ; *campignianul*, Campigny, Seine-Inférieure (Franța) ; Maglemose (Kunda), Danemarca ; *Ertebölle*, Jutlanda.

89. Plopșor, jud. Dolj. Două stațiuni cu o industrie microlitică descoperite la locul numit *Iroave și Magazine* (C. N. Plopșor, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 8—10). Silexuri de caracter swidero-tardenoisian, ca și la Cleanov (D. Berciu, *Arheol. preist. a Olteniei*, 1939, p. 11—14). Mesolitic I.

90. Restev-Atachi. Jud. Hotin. În cuprinsul acestui sat se găsește o vastă stațiune mesolitică; obiectele descoperite aparțin unei industrii macrolitice, de caracter *campignian*. Mesolitic II. N. N. Moroșan, *Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord*, Ac. Rom. Mem. Secț. Șt., t. VI, 1929, Memoriul I, p. 9—10.

91. Sălcuța, jud. Dolj. În apropiere de locul numit *Râpa Roșie* s'au descoperit câteva silexuri mesolitice, de același caracter cu cele dela Cleanov și Plopșor: *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 10.

92. Simnic, jud. Dolj. Silexuri similare celor dela Plopșor (*Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 10—11). Mesolitic I, swidero-tardenoisian.

93. Voloșcova, jud. Hotin. Localitatea așezată pe malul drept al Nistrului, este cunoscută prin descoperirile paleolitice și neolitice (v. cap. resp.). S'au semnalat acolo și „câteva ateliere mesolitice”: N. N. Moroșan, *Le pléist. et le paléolith. de la Roumanie du Nord-Est*, 1938, p. 106. Unele silexuri descoperite la locul zis *Haidamațichii-Iar* par a avea un aspect „campignian”, deci din mesoliticul II.

94. Zănoaga, jud. Romanați. Un silex tipic mesoliticului; descoperire întâmplătoare: *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 11. Intră în aceeași civilizație de caracter swidero-tardenoisian dela Cleanov și Plopșor, care nu reprezintă, precum am spus altă dată, decât două faciesuri ale aceleiași culturi. Mesolitic I.

D. Berciu

AUTOGRAFE ȘI SIGILII DELA MIHAI VITEAZUL

Studierea autografelor și sigiliilor cancelariilor românești constituie o problemă importantă în cercetarea monumentelor noastre diplomatice. Prin evidențierea acestor două elemente se poate determina cu mai multă precizie dacă suntem sau nu în fața unui falsificat. Și nu putem spune că n'au existat și nu există falsuri între actele noastre publice sau private. E drept însă că ele sunt mult mai reduse ca număr decât în alte cancelarii. Dar oricâte ar fi trebuie puse în adevărata lor lumină, pentru că numai astfel se pot înlătura afirmațiile inexacte.

Din nefericire, cel puțin pentru partea mai veche, autografele noastre se reduc la scrisul pisarilor, uneori amintiți, alții anonimi. Cu toate acestea se impune identificarea acestor scrisuri care, de multe ori, ne dau posibilitatea să le scoatem din anonimat. Numai această clasificare ne poate arăta gradul de cultură și de răspândire a știutorilor de carte într'o cancelarie oarecare. Pentru studiul critic al actelor însă această cunoaștere este de un deosebit interes deoarece înlătură de-a-dreptul orice atribuire falsă.

Odată cu sec. XVI începe să apară și semnătura proprie a domnilor și a unor demnitari. Avem astfel ocazia să le putem face, datorită scrisului, chiar portretul grafologic. Pe lângă aceasta ni se dă posibilitatea să întreprindem și o mai sigură studiere a autenticității, critica diplomatică având acum un element în plus în discuție și nu cel mai puțin important. Dar el trebuie observat cu deosebită atenție. Se știe că falsificatorii, spre a provoca o mai mare încredere în falsul lor, caută să nu lipsească nimic din ceea ce cred că trebuie să fi fost în vremea în care își propun să fixeze actul creat. Ori, cu cât vor fi mai multe elemente aduse în sprijin, cu atât vor fi și mai multe abateri revelatoare, ori cât de dibaciu ar fi falsificatorul.

Este delă sine înțeles că elementul principal de validare a actelor noastre rămâne tot sigiliul sau pecetea, mai ales în Moldova. Ori și

aici pot să existe falsuri, uneori destul de isteț făcute, alteleori cu totul grosolan. Editorii noștri de documente nu le-au dat totdeauna atenția cuvenită. Nu e destul să se amintească ce fel de sigiliu are actul și dacă se păstrează sau nu, ci și dacă aparține emitentului, ce fel de tip are și ce legendă poartă. Se constată destul de des că multe acte au sigilii autentice însă străine, nu fiindcă emitentul n'a avut încă timpul să-și facă unul, ci fiindcă falsificatorul, care poate fi chiar din cancelaria însăși, l-a luat dela alt act autentic fără trebuință și l-a aplicat la apocriful său. Lucrul acesta se vede chiar la acte cu sigilii atârinate; deci el poate fi mult mai frecvent la cele cu sigilii aplicate timbrate. Hârtia de protecție se poate desface ușor de pe unul și pune pe altul fără a-i distruge prea mult semnele imprimare în relief.

Este evident că o bună studiere a actului, ținând seama de aceste elemente, nu se poate face decât dacă am avea studii speciale pentru fiecare categorie, cu reproduceri de pe originale sigure. Ne lipsesc însă aceste lucrări ajutătoare prețioase și nimeni nu poate face astfel de analize pe un singur act aflat uneori întâmplător, într'un depozit greu accesibil. Dar chiar într'un depozit bogat, fie și public, greutatea este aceiaș. Nimănui nu i se vor putea încredința deodată toate actele unui emitent, care pot fi cu sutele. Reproducerea lor prin fotocopii fidele e prea costisitoare și nu și-o poate permite cercetătorul. Pentru sigilii reproducerea aceasta este și mai grea necesitând aparate cu totul speciale. La noi nu cunosc nicio instituție cu depozite arhivistice, dotată cu astfel de aparate absolut trebuitoare.

Aceasta fiind situația se pune cu toată seriozitatea chestia alcătuirii repertoriului autografelor și sigiliilor românești. Odată adunate la un loc, nu va mai fi îngăduit nici unui editor să lase la o parte studierea unui act și din aceste puncte de vedere. Ca o contribuție în acest sens prezentăm acum autografele și sigiliile lui Mihai Viteazul. Incepem cu acestea nu fiindcă Mihai Viteazul este o figură impunătoare în istoria noastră, și astăzi mai actuală ca oricând, ci fiindcă epoca lui e cheie importantă în deslegarea tainelor trecutului românesc. De lumina pe care o vom arunca asupra actelor vieții lui depinde și rezolvarea multor probleme istorice mai noi. Aici avem în vedere numai actele lui ca Domn al Țării Românești.

I. AUTOGRAFELE

Autografele lui Mihai Viteazul au preocupat mai insistent istoriografia noastră, determinând și un portret grafologic. Totuși este cazul să revenim. Infățișarea lor în ansamblu ar putea să aducă unele pre-

cizări. În tot cazul vor servi sigur la înlăturarea unor noi atribuiri greșite.

H. Stahl studiind scrisul lui Mihai Viteazul, cu care ocazie îi face și portretul grafologic, ajungea la concluzia că semna numai în alfabet cirilic¹⁾. Socotea însă necesar un studiu mai amplu, pe care îl și anunța : „rămânând ca, într'o lucrare separată asupra autografelor lui Mihai Viteazul, să revin asupra acestei chestiuni atât de interesante pentru grafologi ca și pentru istorici și paleografi²⁾". Până acum această revenire nu s'a produs în amănunt³⁾. Deaceia reluăm problema pentru a aduce materialul necesar.

Gr. Tocilescu pune cel dintâiu în discuție autograful lui Mihai Viteazul. Publicând porunca din 1596 (7104) Februarie 1, dată din Gherghița, prin care Domnul își dă sieși satul Sularul din Dolj, cumpărat dela săteni cu 40.000 aspri⁴⁾, Tocilescu observă în dosul actului, scris pe hârtie de Crăciun grămătic, o însemnare pe care o transcrie și descrie astfel : „Cele cinci rânduri autografe ale lui Mihai-Vodă sunt scrise cu cerneală mai neagră și se reproduc prin fototipie pe alăturata tabelă (tab. X). Cuvintele **СЛАВША ДОЛЖНА** ce se văd scrise, vertical sunt pe o bucată de hârtie care s'a lipit mai în urmă în josul documentului... Dacă cele cinci rânduri de mai sus scrise de Mihaiu Vodă ne destăinuiesc puțină deprindere ce avea de a scrie româneasca sa cea aspră și vârtoasă, mai ușor fiindu-i de a învăța sabia decât de a ține condeiul — ele ne dau în acelaș timp o dovadă strălucită de sentimentele generoase și democratice ale principelui..."⁵⁾.

În însemnarea aceasta, a cărei lectură a provocat discuție⁶⁾, se amintește că sătenii s'au răscumpărat cu 80.000 aspri dela Domn, pe când era în Alba Iulia, și li s'au înapoiat cărțile. Actul în sine nu are nimic suspect. Notița ar fi deci databilă cu Nov. 1599—1600.

1. Henri Stahl, *Grafologia și expertizele în scrieri. Anonimul-Falsul*, București (1926), p. 102—109.

2. Id., *ib.*, p. 107.

3. Cf. Id., *Despre autografe*, București 1936, p. 7.

4. Gr. G. Tocilescu, *Documente inedite privitoare la istoria română. Un autograf al lui Mihai-Vodă cel Viteaz, în Revista pentru istorie, arheologie și filologie, an. II, vol. IV (1885), p. 542—544. Orig. a fost al lui C. Brăiloiu iar studentul în medicină G. Ocășian l-a dăruit Muzeului Național de Antichități.*

5. Id., *ibid.*, p. 542 și 544. Tabla e greșit numerotată cu nr. III, vol. III, în loc de nr. X, vol. IV.

6. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, Iași 1890, vol. III, p. 407; cf. și ed. III, București 1927, vol. V, p. 323—325.

Imediat după această informație D. A. Sturdza prezintă Academiei Române în ședința dela 3 Mai 1885, un alt autograf al lui Mihai Viteazul, databil 1598¹⁾. Descrierea lui e aceasta : „Comparând trăsăturile scrisorii cu semnăturile lui Mihai Vodă de pe hrisoave, și mai cu seamă cu rândurile autografe scrise pe hrisovul dela 1 Februarie 1596 (7104) privitor la satul Sularul... nu rămâne nici o îndoială că acest bilet este autentic”²⁾.

Observându-le mai de aproape, după reproducerea date, ³⁾ putem constata că în adevăr autograful publicat de Sturdza nu suferă nicio bănuială. Are toate elementele necesare pentru identificare ⁴⁾, fără a se recurge și la cel publicat de Tocilescu. Acesta în adevăr, dacă îl raportăm la facsimilul Sturdza sau la semnăturile autografe în afară de bănuială, nu produce aceiaș impresie. Tocmai unde Tocilescu bănuia altă mână, adică în cuvintele „Sularul Doljii”, este mâna Voevodului. În cece privește adnotarea însăși, sunt în ea multe elemente care nu corespund scrisului autograf. Mai întâiu ansamblul nu arată scrisul din creditivă ; apoi litere deosebite, prescurtări și legături altele decât cele vizibile în autografe. Ca asemănare nu găsesc decât litera *v* (Ɑ) și poate *a* (Δ) ; cea dintâiu poartă caracteristica bară de închidere jos.

Ne lipsește materialul comparativ pentru a ne pronunța sigur asupra notei semnalate de Tocilescu. Dacă va fi în adevăr autograf atunci deosebirea trebuie căutată în starea sufletească și nervozitatea în care se va fi aflat Voevodul în vremea aceea la Bălgrad. Dar e puțin probabil ca acest fapt să dea atâtea deosebiri de idiotisme.

Este drept că am putea avea destul material comparativ, dacă ar fi să ținem seama de celelalte reproduceri cunoscute, tot adnotări pe diferite scrisori ⁵⁾. Dar acestea sunt decalcuri libere în care se simte mult scrisul celui care le-a copiat. Toate aceste însemnări ar trebui neapărat fotografiate și pe urmă studiate. Se prea poate ca cel puțin

1. Dimitrie A. Sturdza, *I. O scrisoare autografă dela Michaiu-Viteazul...* extras din Anal. Acad. Rom. seria II, tom. VIII, București 1888.

2. Id., *ibid.*, p. 3 (263).

3. Reprodus și de I. Bianu — N. Cartoian, *Album de paleografie românească*, ed. III, București 1940, pl. XXIII. Există și în edițiile anterioare.

4. Identificare perfectă cu semnăturile Domnului.

5. Cf. N. Iorga, *Documente nouă în mare parte românești, relative la Petru Schiopul și Mihaiu Viteazul*, extras din Anal. Acad. Rom., seria. II, mem. sect. ist. tom. XX, București 1898, p. 61 — 65/495—499. Id., *Studii și documente*, IV, București 1902. p. 1—14.

unele din ele să aparțină grămaticului însoțitor; sunt elemente care seamănă cu începutul scrisorilor, dat în aceleași decalcuri ¹⁾.

În privința semnăturilor înseși trebuie să arătăm că sunt destul de multe reproduse. Nu sunt însă toate autentice ²⁾. Poate că și decalchiarea să fie defectuoasă.

Toate aceste îndoieli ne fac să nu putem prezenta o înfățișare de ansamblu a scrisului marelui Domn. Acum ne mulțumim numai cu prezentarea tuturor autografele aflate în documentele păstrate la Arhivele Statului din București. Când nu se dă indicația fondului înseamnă că actele amintite sunt la secția istorică.

Iată actele cu autografele respective:

I. **1595 (7103) Mai 4, București.** Porunca prin care Mihai Viteazul întărește clucerului Calotă stăpânirea peste o parte de moșie din Drevești, cumpărată dela Lupul, Stoichiță și Hamza. Scrie Radul logofăt.

Semnătura autografă, din lipsă de loc, e pe margine în stânga, de sus în jos. (Fig. 1).

II. **1595 (7103) Mai 20, București.** Porunca prin care Mihai Viteazul întărește stăpânirea lui Radul și Neagoe peste părțile de moșie cumpărate în Stănțești. Scrie Dragomir Star (Bătrânul).

Autograful domnesc sub monogram în stânga. Se observă că Voevodul a semnat înainte de pecetluire, pecetea și timbrul ei de protecție acoperind în întregime litera A aruncat. (Planșa VIII. nr. 1).

III. **1595 (7103) Iunie 12, București.** Porunca prin care Mihai Viteazul întărește lui Radul și fiului său Neagoe stăpânire asupra părților de delnițe cumpărate dela Buiac, cu jumătate din moară, din moșia Săcuiani. Scrie Mali (Cel mic) Manole.

Voevodul semnează sub monogram în stânga. (Fig. 2).

IV. **1596 (7104) Iunie 10, Târgoviște.** Porunca prin care Mihai Viteazul dăruiește slugilor Iane și Tudor, nepoții lui Mihalcea Banul,

Fig. 2.

1. Cf. exemplele date de Iorga, *Petru Schiopul și Mihai Viteazul*, I. c.

2. Între altele, parafa semnăturii pe actul de jurământ către Rudolf II, la Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 1; reprodusă și de Xenopol, *Istoria Românilor*, ed. III, vol. V, p. 307.

două vaduri de moară pe apa Râmnicului-Sărat, pe locul orașului domnesc Râmnicul-Sărat; vadurile sunt vândute de însuși Domnul. Scrie Stan logofăt dela Săvești.

Autograful sub monogram în stânga. (Fig. 3).

V. 1596 (7104) Iunie 19, Gherghița. Porunca prin care Mihai Viteazul întârește jup. Dragomir mare

stolnic și jup. Pârvul postelnic fiul lui Vlaicu și fratele lui Mandaia fost mare dregător (БНВ ВЕЛНКИ ПРАВНТЕАЮ), stăpânire peste satul Ciocoveanii. Cărțile vechi au fost pierdute când au venit Tătarii. Scrie Radul.

Autograful Domnului este sub monogram în stânga și seamănă cu cel de mai nainte. (Donațiuni, pach. XXXII, Doc. Nr. 1, copie fotografică).

VI. 1597 (7105) Ianuarie 21, Târgoviște. Porunca prin care Mihai Viteazul dăruiește părintelui Luca, arhiepiscop al Buzăului, să fie sf. Episcopii satele Pojorâții, Stănuleștii, Găvăneștii-de-Sus și Găvăneștii-de-Jos; satele au fost mai nainte libere dar s'au vândut apoi de bună voie Domnului, care le face acum danie episcopiei. Scrie Neagul.

Semnătura în stânga sub monogram, înainte de aplicarea sigiliului. (Fig. 4).

Fig. 3.

Fig. 4.

VII. 1597 (7105) Martie 23, Târgoviște. Porunca prin care Mihai Viteazul dăruiește lui Mihai paharnicul satul Brătiești, care e de moștenire al jupănesei lui Frujina; aceasta avea dela tatăl ei Cărstian jumătate din sat iar cealaltă jumătate o vânduse fratele ei logofătului

Teodosie, dela care o răscumpără Domnul și o dăruiește Frujinei, după rugămintea ei. Scrie Nestor.

Fig. 5.

Autograful domnesc sub monogram în stânga (Fig. 5). (Depunerea *Cocorăscu*, pach. I, doc. nr. 2).

VIII. 1597 (7105) **Iulie 1**, *Târgoviște*. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește Mitropoliei stăpânirea satului

Lungi, pe care l-a dăruit Neaga vorniceasa a Mitrei fost mare Vornic, închinat încă de când a fost el viu. Satul era de moștenire al Neagăi. De comun acord cu Vlădica Eftimie se statornicește ca Neaga să stăpânească jumătate de sat cât va fi în viață, urmând să treacă tot la Mitropolie după moartea ei și nimeni din rudeniile ei sau ale Mitrei Vornicul să nu aibă vreo pretenție. Scrie Nestor grămatic.

Autograful sub monogram în stânga. (*Planșa VII, Nr. II*).

IX. 1597 (7105) **August 6**, *Târgoviște*. Porunca prin care Mihai Viteazul dă m-rii Tismana un sălaș (ЧЕЛѢД) de Țigani, cu care a fost miluită de Barbul Postelnicul. Scrie Radul.

Autograful domnesc în stânga sub monogram. (Fig. 6). Se mai văd firele din nisipul de aur cu care a fost uscată cerneala.

Fig. 6.

X. 1598 (7106) **Mai 27**, *Târgoviște*. Hrisovul prin care Mihai Viteazul întărește părintelui Luca, arhiepiscopul Buzăului, stăpânirea peste satele Pojorâții, Stănuleștii, Găvăneștii-de-Sus și Găvăneștii-de-Jos, părțile cetelor care s'au vândut. Se iau oamenilor și cărțile ce au avut. Scrie Dan ot Zorești Buzăvschi. Cp. și cu actul dela Nr. VI.

Autograful Domnului în stânga peste monogram la mijloc. (*Planșa VIII, Nr. III*).

XI. 1598 (7106) **Iunie 20**, *fără loc*. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește lui Stanciul logofăt și Balea spătar stăpânire peste jumătate din ocinele lor Clocoticiul și Bumbesți; Chirca și Rădeiu, care s'au ridicat împotriva lor, nu au dreptate, după mărturia a 6 boieri.

Semnătura Domnului peste monogram în stânga. (*Planșa VIII, Nr. IV*). (Depunerea *N. I. Piloiu*, pach. I, doc. Nr. 2).

Actul este deteriorat, având și părți lipsă. Semnătura e puțin deosebită în grosime și duct, dar nu-mi pare suspect; poate să se fi făcut o rețușare în măsura în care apărea distrugerea hârtiei.

XII. 1600 Iulie 29, *Alba Iulia*. Scrisoarea prin care Mihai Viteazul renunță în folosul preoților sași la pătrimea de dijmă ce i se cuvine și le acordă înlesniri la strângerea ei.

Act latinesc cu semnătura cirilică; seamănă cu cea dela 1 Iulie 1597. (*Fotografii de documente*, pach. I, doc. nr.31).

O semnătură înghemuită în stânga, deasupra monogramei, este aceea de pe actul dat lui Antonie Grama la 26 Sept. 1600, cunoscut și din reproduceri¹).

Toate autografele sunt reproduse în mărimea originalului. În cea mai mare parte sunt identice în tot cursul celor șase ani în care le aflăm. Unele nuanțe deosebite se văd în fig. 3 (*a* și *d*) și fig. 6 (mai multe litere; cea mai suspectă e *d*). Nu cred însă actele respective ca suspecte.

Din acestea se poate vedea o semnătură hotărîtă, energică și clară. Prin locul în care o pune, uneori chiar în strâmta margine laterală, sau înghesuit sub ultimul rând, rezultă că protocolul nu juca mare rol în viața lui.

Mai sunt însă și acte cu o semnătură deosebită, care denotă limpede falsificatul. Uneori e făcută cu destulă atenție, poate urmând un original (Nr. XIII), dar alteori cu totul departe de el (Nr. XIV și XV). Le dăm și pe acestea pentru o mai bună comparație.

XIII. 1594 (7102) Ianuarie 4, *București*. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește stăpânirea m-rii Tismana peste satele și moșiile din hrisovul lui Mircea-cel-Bătrân.

Autograful domnesc în stânga sub monogram. (*Fig. 7*). Am contestat autenticitatea actului și pentru alte motive²).

Fig. 7.

XIV. 1594 (7102) Iulie

7, *Târgoviște*. Porunca prin care Mihai Viteazul dă m-rii Golgota să-i fie ocină toți vecinii pe care îi are; fuseseră mai întâiu cum-

1. V. mai jos, *sigilii* tip. I.

2. A. Sacerdoțeanu, *Acte fără pecete*, în *Hrisovul*, I (1941), p. 430—438, unde se dă și o reproducere a actului în întregime, pl. V (și extras sub titlul: *Note și comunicări*, I, p. 3—11).

părați de Domn și făcuți apoi danie. Ei trebuie să apere mănăstirea și de hoți. Se adaugă scutiri de dări și donații de venituri domnești. Scrie Neașul logofăt.

Autograful Domnului peste monogram. (Fig. 8). Scrisul arată o epocă mult mai târzie; întreținerea pergamentului, intenționat învechit și mototolit, arată falsificatul¹⁾.

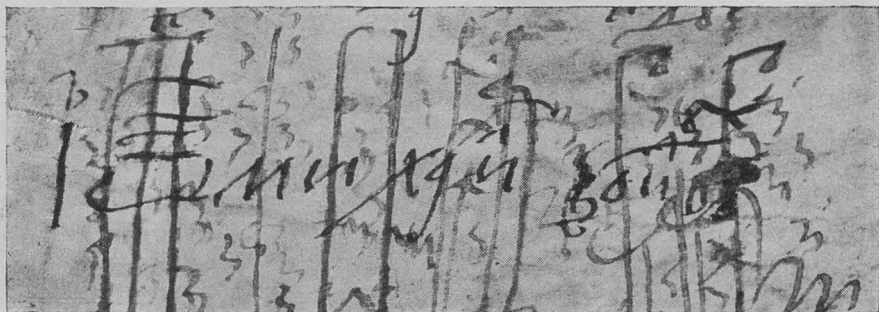

Fig. 8.

XV. 1594 (7103) Octomvrie 7, fără loc. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește stăpânirea Vistierului Andronic peste satul Groșani. Scrie Cherce (Керке) logofăt.

Autograful Domnului peste monogram în stânga. (Fig. 9). Scrisul și pergamentul în aceiaș stare ca la precedentul. Falsificat grosolan.

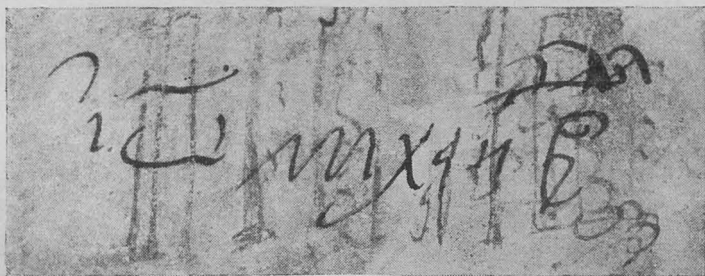

Fig. 9.

Nu am nicio îndoială că ultimele două semnături sunt false. Mi-a dat mai mult lucru întâia (fig. 7), de pe un act pe care l-am mai

1. Const. R. Vasilescu, *Mănăstirea Gorgoia*, București 1937 (extras din *Biserica ortodoxă română*, LV, 1937), p. 6—7, folosește de bun actul. Dealtfel în aceiaș zi Mihai dădea din București un alt act jup. Udriște (v. mai jos sigilii, III, A).

discutat. Reluând chestiunea și în comparație cu toate celelalte (v. mai ales fig. 6), văd că nu pot ajunge la alt rezultat. E o imitație servilă și oscilatorie. *I* și *o* (din **Iw**) arată nesiguranță; *m* nu este frânt; *h*, *a*, *d* sunt deosebite, iar *v* atât de caracteristic, e buclat și barat jos în loc să fie format dintr'un K larg deschis și barat jos. Nu seamănă nici cu al doilea *v* din fig 1, unde se vede o stânjenire a scrisului datorită poziției. Toate acestea mă fac să trec semnătura între cele false.

Cred că semnătura latinească nu se mai poate atribui lui Mihai Viteazul ¹⁾. Semna în caractere chirilice căci vorbea numai românește și poate turcește ²⁾.

II. SIGILIILE

Ne interesează acum numai sigiliile lui Mihai Viteazul ca Domn al Țării Românești, după actele păstrate în Arhivele Statului din București. Nu ne preocupă nici înfățișarea evoluției sigiliilor noastre până la această dată. Suntem însă în momentul schimbării emblemei pe care socotim necesar să o înfățișem prin descrierea făcută de Ioan Bogdan: „Spre sfârșitul sec. XVI se ivește în Țara Românească și o a treia emblemă, în care se contopesc cele două tipuri, pe care până aci le-am găsit izolate, pe cel dintâi în pecețile mici, pe al doilea în cele mari. În documentele dela Brașov am găsit această nouă emblemă întâiaș dată în pecetea lui Radu Mihnea dela 12 Sept. 1612 (Arh. No. 772); ea constă din cele două corpuri întregi, îmbrăcate în caftane lungi până la călcâie și cu capetele încoronate, între ele pomul, iar deasupra pomului vulturul sau corbul cu crucea în cioc și cu aripile întinse; deadreapta și deastânga crucei soarele și luna... Înainte de Radu Mihnea această pecete e întrebuițată de Mihnea Turcitul. În Arh. Stat. avem mai multe exemplare bine păstrate, d. p. dela 5 Ian. și 16 Dech. 1587, 28 Ian. 1589, 18 Iunie 1590; unele au între cele două elemente ale emblemei o bandă; legenda marginală e: † МИХАЕ ТИЮ КОЖИО ІW МИХИТЪ КОЕВОДА... Aceasta e pecetea obișnuită a lui Mihai Viteazul. Cel mai vechiu exemplar ce cunosc e pe documentul dela 7 Iulie 1593 ³⁾ (Arh. Stat), cu legenda marginală: † М. Б. ІW МИХАНА КОЕВОДА și după КОЕВОДА probabil data ștersă... În doc. dela 29 Aug. 1594 (Arh. Stat.) se citește: † М. Б. ІW МИХАНА КОЕВОДА К.

1. H. Stahl, *Grafologia*, p. 106.

2. N. Iorga, *Petru Schiopul și Mihai Viteazul*, p. 21—22 (455—456).

3. Probabil greșală de lectură (Nota A. S.).

зрв. . Unele au și pe banda dela mijloc cuvinte : † сама вжїе масрдїе : *însăși mila lui dumnezeu*, într'o redacție mai rea мл. вж. масрдче, sau млардче, , sau млардїе... Cu neînsemnate variante în redacția legendei și în ornamentică, acest al treilea tip de pecete este întrebuintat dela Mihai Viteazul încoace de mai toți domnii Țării Românești din sec. XVII¹⁾.

Năsturel a urmărit deasemeni desfășurarea istorică a reprezentărilor sigilografice ale Țării Românești. Pentru Mihai Viteazul, în afară de tipul discutat²⁾, el ne mai dă această descriere : „ca titulatură în exergă se citește : † Іw Мнѡханак воєвода și sub aquilă : млвжїе млардїе = rugă și milostenie. Personagiile domnești sunt despărțite de un arbore care, pe un sigiliu, se vede a fi acostat de 2 lei afrunțați care se urcă pe trunchiul. Sus în semi-cercul superior se află aquila cruciată însoțită de soare și de lună”³⁾. Aduug că St. Nicolaescu cetia astfel legenda : † и млвжє млардїе — și rugă și milostenie. † Іw Мнѡханак Ѣгровлахнскон, воєвод ардѡлскон и молд. зєман = Іw Mihail (domn) al Ungrovlahiei, voevod Ardealului și al Țării Moldovei⁴⁾”. Referindu-se tot la sigiliul mult discutat, Const. Moisil dă această descriere : „Se observă lămurit într'un scut oblong cu colțurile rotunjite, două personagii domnești încoronate, față în față, plantând un pom desrădăcinat ; trunchiul acestuia este susținut de doi lei afrunțați. Peste vârful pomului este așezat un scut mic ascuțit, având capul de bour al Moldovei, cu stea între coarne și însoțit la dreapta de un soare, la stânga de o lună conturnată. Deasupra, într'un câmp despărțit de o eșarfă semicirculară cu deviză, se află acvila cruciată a Țării Românești, însoțită la dreapta de soare, la stânga de lună (crai nou)... În realitate stema unită a lui Mihai Viteazul nu cuprinde decât două steme : a Țării Românești și a Moldovei. Cei doi lei cari susțin trunchiul pomului fac parte din stema

1. I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, I, 1413—1508, București 1905, p. LXVIII—LXIX.

2. Cf. Const. Moisil, *Noi studii de sigilografie românească*, în *Revista Arhivelor*, IV, 1 (1940), p. 100—104, și A. Sacerdoțeanu, *Hrisovul și sigiliul lui Mihai Viteazul din 27 Iulie 1600*, în *ibid.*, p. 161—162.

3. Generalul P. V. Năsturel, *Nova plantatio și regele României moștenitorul Imperiului Bizantin.*, București 1915, p. 47 (extras din *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. XV).

4. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, București 1905, p. 337 ; e vorba de sigiliul mult discutat, pe care îl și reproduce la p. 335.

Țării Românești și au fost introduși și în stema proprie a acestui Stat la începutul domniei lui Mihai”¹⁾).

În ceea ce privește sigiliul cel mic mai avem de adăugat unele discuții. Odată cu publicarea autografului lui Mihai Viteazul, Sturdza analizează și pecetea cu care a fost întărit, în acești termeni: „Pe sigiliu se află într’un scut vulturul tradițional cu corpul spre stânga, cu capul întors spre dreapta și cu crucea în cioc; în dreptul capului se văd în dreapta soarele, în stânga luna; iar de-asupra scutului încungiurat de un cerc este așezată o coroană. Între acest cerc din lăuntru și un al doilea cerc din afară se citește inscripțiunea următoare: **ІУ МИХАНА ВОЕВОДА М. Б. ГОСПОДИН**”²⁾). E vorba de „sigiliul domnesc cel mic”³⁾).

De același sigiliu, aflat pe alt act, dat lui Grama, e vorba și în descrierea pe care o face Ioan Bogdan: „Monogram; iscălitură: pecete mică de inel în ceară roșie, c. 1 cm. în diametru și foarte frumos lucrată; în mijloc vulturul cu crucea în cioc și coroană deasupra lui, pe margini legenda: † [ПЕЧАТ] ІУ МИХАНА ВОЕВОДА”⁴⁾ Tot despre el vorbește și St. Nicolaescu: „adaug și pecetia inel; ea poartă următoarea legendă: † ПЕРСТНИК ІУ МИХАНА ВОЕВОДА: inelul lui Mihail Voevod”⁵⁾”; revenind mai spune: „Pecetia aplicată în față cu inel, de ceară roșie, mică, rotundă cu legenda: „ІУ МИХАНА ВОЕВОДА М. Б. ГОСПОДИН”⁶⁾”.

Mai înainte, și după aceea mai toți editorii de documente dela Mihai Viteazul, când au avut prilejul, au amintit acest sigiliu inelar fără a-l mai descrie însă. Adăugăm numai mențiunea lui Veress: „Pecetea anulară în ceară roșie (reprodusă în mărime naturală) cu următoarea inscripție cirilică: † ІУ МИХАНАК ВОЕВОДА И ГОСПОДИН”⁷⁾, și „cea mai timpurie apariție a ei o cunosc de pe ordinul lui Mihai-Vodă

1. Const. Moisil, *Stema României. Originea și evoluția ei istorică și heraldică*, București 1931, p. 14 (extras din *Boabe de grâu*).

2. D. A. Sturdza, *O scrisoare autografă*, p. 3 (263). V. reproducerea în planșa însoțitoare, însă lectura corectă trebuie inversată: М. Б. ГОСПОДИН ІУ МИХАНА ВОЕВОДА cf. și reproducerea la Bianu-Cartojan, *Album*, I. c.

3. Sturdza, *o. c.*, p. 3 (262).

4. I. Bogdan, *Patru documente dela Mihai Viteazul ca Domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București 1903, p. 170.

5. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 338.

6. Id., *Documente dela Mihai Vodă Viteazul ca Domn al Țării-Românești, al Ardealului și al Moldovei — 1600 —*, București 1916, p. 31.

7. A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării-Românești*, București VI, 1933, p. 280, unde se dă și reproducerea în desen.

din 29 Iulie 1600, aflător în Arhiva Națională Săsească din Sibiu''¹⁾.

Cam atâta s'a spus despre sigiliile noastre vechi și despre ale lui Mihai Viteazul. Voiu adăuga acum și alte constatări, bazate numai pe materialul ce-mi stă la îndemână și am datorita de a-l face cunoscut.

Întâlnim numai două tipuri de sigilii : mic sau inelar și mijlociu. Acesta din urmă, cel mai obișnuit, are însă mai multe variante. Pentru ușurință la clasificare le vom socoti pe toate ca tipuri. Pentru exemplarul luat ca model dăm rezumatul actului care îl poartă ; alăturăm pe scurt, cu data și obiectul actului, și pe celelalte care poartă același sigiliu. M'am servit de ele pentru completarea legendei sau a descrierii.

I. Consider ca întâiul tip sigiliul inelar :

1600 (7108) Sept. 26, Gura Teleajenului. Porunca prin care Mihai Viteazul redă lui Antonie Grama toate moșiile răpitate mai nainte. Scrie Drăghici logofăt²⁾.

Fig. 10.

Tot cu acest sigiliu a fost pecetluit și actul din 9 Nov. (fără an) prin care Mitrea Vornicul dăruiește m-rii Sf. Nicolae satul Grozăvești, dar nu se poate distinge nimic în afară de mărime. Actul trebuie datat între 1593—1596³⁾.

Pecetea are 14 mm. diam. Reprezintă un scut, cu marginile neregulate, timbrat cu o coroană (pare să fie imperială cu cruce); în câmp acvila cruciată în zbor; în stânga luna (craiu nou), în dreapta soarele ca o stea exagonală; în exergă : † [сѣю печатъ] ꙗꙗ мѣхана воевода. (V. pl. IX, fig. 1 și mărit în fig. 10).

II. Al doilea tip :

1593 (7102) Dec. 20, București. Porunca prin care Mihai Viteazul

1. Id., *ibid.*, p. 528. Afirmația ar fi exactă numai dacă sigiliul aflat de Veress pe un act din 12 Dec., 1600, ar constitui alt exemplar decât cel cunoscut de Sturdza: ceea ce nu cred.

2. Publicat de I. Bogdan, *Patru documente dela Mihai Viteazul*, p. 167—170; reproducerea litografică nu redă fidel originalul peceții (o mărește). St. Nicolaescu *Documente dela Mihai-Vodă Viteazul*, p. 27—32; nici aici pecetea nu corespunde, reproducând mărit pe cea publicată de Sturdza.

3. Mitrea Vornicul era mort de mai multă vreme, la 1 Iulie 1597 (v. mai sus, *autografe*, Nr. VIII).

întărește lui Duca stăpânire peste părțile cumpărate din satul Oltenilor ; o parte provenia din schimbul cu Vlădica Mihail. Scrie Bratul.

Aceiaș pecete o întâlnim la 1593 (7101) Oct. 25 (depunerea *Cioculescu*, doc. Nr. 2), pentru satul Baia ; 1594 (7102) Ian. 4, hrisovul m-rii Tismana (v. mai sus la *autografe*, Nr. XIII), și la f. an Oct. 29, pentru Obedinul m-rii Tismana.

Pecetea are 42 mm. diam. În câmpul peceții un pom cu rădăcini ; de o parte și de alta personagiile încoronate cunoscute, înconjurate de plante stilizate ; deasupra două eșarfe în semicerc ; sus o cruce ; în exergă : † СІЮ ПЕЧАТЬ НУ МИХАИЛЪ КОЕРОДЪ И ГИЪ КЛАШКЪ ; pe eșarfe : МАРДІЕ / СА МА КЪЖІЕ. (V. *pl. IX*, fig. 2).

III. Al treilea tip are două variante :

A. 1594 (7102) Iulie 7, *București*. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește jup. Udriște din Bucșani stăpânirea asupra unui vad de moară pe apa Buzăului, care fusese dăruit de Pătrașcu Vodă jup. Bada mare clucer, tatăl lui Udriște. Scrie Mușat.

Aceiaș pecete o mai întâlnim încă pe 7 acte, la : 1594 (7102) Mai 16, pentru satul Bujoreni ; 1594 (7103) Sept. 26, Crăpești ; 1594 (7103) Oct. 2, Elhovăț ; 1595 (7103) Mai 3, Voinigești ; 1595 (7103) Aug. 24, Vlădeni ; 1596 (7104) April 10, Olteni ; 1597 (7105) Aug. 6, Țigani m-rii Tismana (v. *autografe*, Nr. IX).

Pecetea are 40 mm. diam. În câmpul peceții un scut cu marginile neregulate ; în mijlocul scutului pomul fără rădăcini susținut de cele două personagii, care nu par să aibă coroană ci mai degrabă căciuli ; lângă trunchiul pomului și împrejurul scutului plante ornamentale ; câmpul de sus al peceții e despărțit de un arc de cerc perlat ; în semicerc acvila cruciată ; în stânga ei luna plină însă în ea indicat craiul nou ; în dreapta soarele ; în exergă, de o parte și de alta a scutului : † М. Б. ИУ МИХАИЛЪ — КОЕРОДА КЪ ЖОРЪ. (V. *pl. IX* fig. 3 ; în reproducere arcul de cerc pare frânt datorită aplicării neglijente).

B. 1595 (7103) Mai 16, *București*. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește lui Radul stăpânirea asupra unei jumătăți de ocină în Elhovățul de sus, pe care o avea dela Mircea Vodă și asupra celeilalte jumătăți de ocină pe care o răscumpărase dela Cristina nepoată-sa ; acum urmează să o stăpânească întreagă nepoții lui Radul, anume Popa Pârvan, Șain și Andreico. Scrie Lupul.

Acelaș sigiliu îl mai întâlnim pe 8 acte, la : 1594 (7102) Mai 27, pentru satul Orlești ; 1594 (7102) Aug. 17. Bistrița ; 1595 (7103) Mai 20, Stăncești (v. *autografe*. Nr. II) ; 1595 fără lună și zi, Brănești ;

1596 (7104) Iunie 10, moară la Râmnicul Sărat (v. *autografe*, Nr. IV); 1596 (7104) Aug. 31, Urâți; 1597 (7105) Ian. 11, Olteni; 1597 (7105) Ian. 18, Berislăvești (pentru acestea două din urmă, v. *autografele* Log. Teodosie 1).

Pecetea are 41 mm. diam. Corespunde întru totul cu cea mai de sus deosibindu-se coroana pomului care este mai mare și mai bine stilizată și tăietura literilor mai îngrijită. (V. *pl. IX. fig. 4*).

Acelaș tip de pecete îl mai întâlnim pe 14 acte: 1594 (7102) Iunie 3, moară la Buzău; 1594 (7102) Iunie 18, Tătaru; 1594 (7102) Iunie 21, Dărădan; 1594 (7102) Iunie 28, Strâmtul (dep. *Colbășianu*, Nr. 3); 1594 (7102) Aug. 29, Caracal; 1594 (7103) Sept. 6, Blăjoiu; 1594 (7103) Dec. 24, Toplița; 1595 (7103) Mai 4, Drevești; 1595 (7103) Iunie 12, Săcuiani (pentru amândouă, v. *autografe* Nr. I și III); 1595 (7104) Oct. 2, Găujani (dep. *G. Em. Filipescu* Nr. 13); 1596 (7104) Aprilie 14, Dobrușa; 1596 (7104) Mai 4, Lupșanul; 1596 (7104) Iulie 4, Piersica; 1596 (7104) Iulie 6, Comanca. Având în vedere starea lor de imprimare sau de conservare, nu le putem trece cu precizie într'o variantă sau alta.

IV. Al patrulea tip :

1596 (7104) Aug. 7, Târgoviște. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește jup. Mihalcea, fost Mare Ban, stăpânirea asupra satelor Călugărenii Manei și Călugărenii Stoicăi, ai căror săteni s'au vândut din cauza nevoilor. Scrie Stan grămătic.

Acelaș sigiliu îl mai întâlnim pe 11 acte: 1597 (7105) Ian. 21, Pojorâții (v. *autografe*, Nr. VI); 1597 (7105) Mart. 23, Brătiești (v. *autografe* Nr. VII); 1597 (7105) April 1, Bogdănești; 1597 (7105) April 14, Cerbureni-Argeș; 1597 (7105) Mai 11, Izvorani-Argeș; 1597 (7105) Mai 20, Siliște (dep. *Cocorăscu*, Nr. 4); 1597 (7105) Iunie 3, Neagra; 1597 (7105) Iunie 5, Foeștii de sus; 1597 Iunie 22, Săseni; 1597 (7105) Iunie 27, Liséani; 1597 (7105) Iulie 30, Grădiștea-Muscel.

Sigiliul are 43 mm. Corespunde întru totul cu varianta *B* de mai sus cu deosebire că e și mai îngrijit lucrat, iar personagiile, ale căror haine sunt bine cutate, sunt mai subțiri și încoronate cu coroane prin-ciare deosebite. (V. *pl. IX. fig. 5*).

1. A. Sacerdoțeanu, *Autografe ale lui Teodosie Mare Logojăt al lui Mihai Viteazul*, în *Revista Arhivelor*, IV, 2 (1941), p. 396—397.

V. Al cincilea tip :

1597 (7106) Noemvrie 3, Târgoviște. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește Fătului din Mărgineni stăpânirea moșiei și a viilor cumpărate dela mai mulți. Scrie Radul grămătic.

Se mai întâlnește încă pe 15 acte : 1596 (7105) Oct. 5, Cuimești ; 1597 (7105) April 5, Săruleștii de sus ; 1597 (7105) Mai 31, Căldărușanii de sus ; 1597 (7106) Dec. 3, Golgota ; 1597—1598 (7106), f. lună și zi, Vernești ; 1598 (7106) Ian. 25, Liseani ; 1598 (7106) Febr. 25, Țigănești ; 1598 (7106) Mai 23, Horvâtești ; 1598 (7106) Iunie 4 Olteani ; 1598 (7106) Iulie 5, Ulița la Râmnicul-Vâlci ; 1599 (7107) Ian. 15, Grădiștea-Muscel ; *idem* (duplicat) ; 1599 (7107) Mai 18, Liseani ; 1600 (7108) Mart 25, Dobriceni.

Pecete de 44 mm. diam. Asemenea cu tipul IV ; deosebire la coroane ; câmpul peceții e împărțit printr'o eșarfă. In exergă : † **ИВ МИХАИЛЬ — КОЕКОДА** (scrierea semiuncială) ; pe eșarfă : † **САМА БЖІЕ — МАРДІЕ** (V. *pl. IX. fig. 6*)¹).

N'am întâlnit nicio pecete atârnată, spre a o putea înfățișa și pe aceea. Am găsit numai două acte care au fost validate astfel : 1597 (7106) Sept. 27, dania către Doamna Teodora²) și 1598 (7106) Mai 27, pentru Pojorâți (v. mai sus *autografe*, Nr. X). Nici unul n'o mai păstrează acum.

Pe lângă actele înfățișate aici mai sunt și altele, destul de numeroase (în total peste 120), dar care, când nu au pierdut sigiliul cu totul, sunt în stare prea rea spre a putea fi studiate. In schimb am găsit altele care poartă peceți străine. Le amintim și pe acestea.

1594 (7192) Iulie 7, Târgoviște, pentru Golgota (v. mai sus *autografe*, Nr. XIV).

Acelaș sigiliu și pe alte două acte : 1594 (7103) Oct. 7, (v. *autografe* Nr. XV) ; 1596 (7104) Iulie 8, pentru satul Albeștii Rătundului al m-rii Buna Vestire de lângă Buzău.

Fig. 11.

1. Este tipul prezentat și de Năsturel, *Nova plantatio*, p. 46—47.

1. Cf. A. Sacerdoțeanu, *Marula nu e fiica lui Mihai Viteazul, extras din Hrisovul I* (1941), unde e studiat, editat și reprodus în autotipie.

Pecetea e de 45 mm. diam. Toate trei sunt rău stricate. Din exergă nu pot ceti decât cu probabilitate : † ІW [МНХН'К] КОИКОДА... РАДИКОЕ (v. fig. 11). Am toată îndoiala asupra lecturii *Минна*, adusă din documentul dela 8 Iulie 1596. Tipul însă corespunde cu cel cunoscut pentru Radu Mihnea ¹⁾. E probabil ca toate trei documentele să fie false.

Fig. 12.

1595 (7103) Mai 19, București. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește m-rii Buna Vestire de lângă Buzău, stăpânirea peste o parte din satul Rătunda ; sătenii se vânduseră vecini lui Andronic vistier in cauza birului și a năpastelor : „iar acele 7 năpăști le-am scos de tot din catastihul Domniei Mele” (КАТАСТИХ ГОСПОДСТВО МН). Andronic îl dăruiește apoi mănăstirii. Scrie Voico logof. sin Fierea log.

Pecetea de 43 mm. diam. are legenda : † МИЛОСТИЮ БОЖИЮ ІW МНХН[†] КОЕ]ДА. Partea pusă în paranteze este bine învelată, însă în locul acela nu pot fi mai mult de cinci litere ; N fiind clar, nu se poate face altă completare. (v. fig. 12). Documentul nu mi se pare suspect ; e probabil ca să se fi luat timbrul de pe altul. E modelul care a servit la facerea sigiliului lui Mihai Viteazul, descris la tipul II.

F. a. Martie 16, f. loc. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește lui Hristodor diaconul și fratelui său Dumitru, stăpânire peste satul Piscani. Scrie Tegan.

Pecetea timbrată de 40 mm. diam., are legenda : † ІW РА[АА КОИКОДА СНЬ РАДСА КО]Н[КО]ДА И ГИК. în mare parte este ștearsă, dar după tip și urmele legendei nu poate fi atribuită decât lui Vlad Vintilă Voevod (1532—1535), corespunzând și cu reproducerile cunoscute ²⁾ (v. fig. 13). Originalul pare suspect prin intitulăție și adausul ultimului rând, însă filigrana arată hârtia folosită de Mihai Viteazul ³⁾.

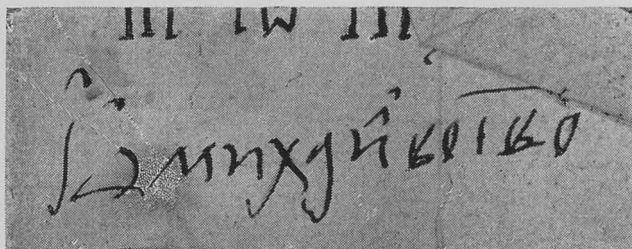

Fig. 13.

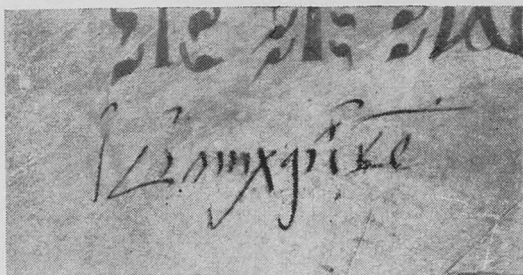
1. Cf. Năsturel, *Nova plantatio*, p. 53—54, fig. 57.

2. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 335 : General P. V. Năsturel, *Nova plantatio*, p. 40.

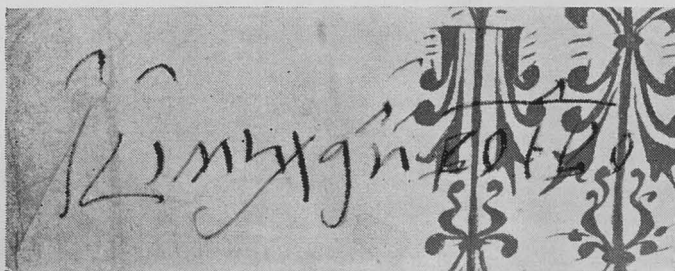
3. Compară cu cea reprodusă de N. Iorga, *Petru Schiopul și Mihai Viteazul*, p. 45.

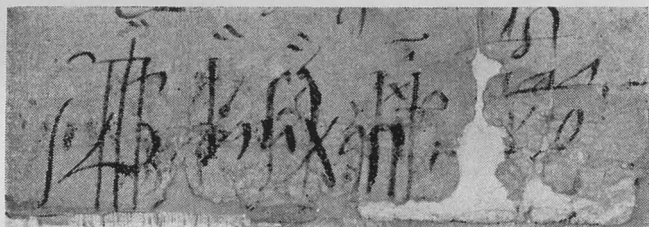
I. — 1595 Mai 20.

II. — 1597 Iulie 1.

III. — 1598 Mai 27.

IV. — 1598 Iunie 20.

Autografe dela Mihai Viteazul.

Fig. 1. — 1600 (7108)
Sept. 26.

Fig. 2. — 1593. (7102) Dec. 20.

Fig. 3. — 1594 (7102) Iulie 7.

Fig. 4. — 1595 (7103) Mai 16.

Fig. 5. — 1596 (7104) Aug. 7.

Fig. 6. — 1597 (7106) Nov. 3.

Sigilii dela Mihai Viteazul.

Incercând o fixare în timp a folosinței acestor sigilii, rezultă :

I. Inelarul, e foarte probabil să fi avut unul singur tot timpul domniei.

II. Apare numai între 1593 (7101) Oct. 25—1594 (7102) Ian. 4. E probabil întâiul sigiliu, care folosește de model pe al lui Mihnea Turcitul.

III. Varianta *A*, apare între 1594 (7102) Mai 16—1597 (7105) Aug. 6. Varianta *B* între 1594 (7102) Mai 27—1597 (7105) Ian. 18. Incert. între 1594 (7102) Iunie 3 — 1596 (7104) Iulie 6. Este tipul întrebuițat mai mulți ani cu toate că are aceiaș dată 1593 (7102).

IV. Apare mai puțin timp : 1596 (7104) Aug. 7—1597 (7105) Iulie 30. Folosirea tipului III-IV se încheie în 1597.

V. Apare între 1596 (7105) Oct. 5 — 1600 (7108) Mart. 25. Dacă socotim, cum e mai probabil ³⁾, începutul anului la 1 Ianuarie, atunci acest tip e folosit între 1597 (7105) Oct. — 1600 ²⁾. Această problemă se poate rezolvi însă și prin fixarea itinerariilor marelui Domn. Pentru începutul domniei ¹⁾, aduc aici informația nouă. Ultimul document dela Alexandru cel Rău, păstrat la arhive, e din 18 Aug. 1593 (7101), dat în București. La 14 Sept. 1593 (st. n.) se primea însă la Alba Iulia o scrisoare a Sultanului în care anunța pe Sigismund că a luat domnia lui Alexandru ⁴⁾. La 1 Oct. „după vechiul călindar” (11 Oct. st. n.) scria și Mihai Viteazul dela Bergaz anunțând lui Sigismund venirea spre țară ⁵⁾. Scrisoarea aceasta ajungea la Alba Iulia după 18 zile, adică la 29 Oct. st. n.

Acum rămâne de văzut dacă pecețile folosite în Moldova și în Ardeal au alt tip sau nu. În ceea ce privește Țara Românească, pentru care am folosit 70 de acte, bănuiesc că nu se mai poate adăuga vreun alt tip, decât poate pentru cele atârinate. În tot cazul nu mai poate fi vorba de lei afrontați.

Incheiem acest studiu cu dorința de a se găsi un bun desinator care, folosind atât reproducerile cât și originalele, să ne dea bune reproduceri liniare. Arhivele Statului, cu constanta lipsă de sprijin și înțelegere oficială, nu-și pot îngădui această lucrare necesară.

Aurelian Sacerdoțeanu

1. Primul act din 7101 Oct. 25, dacă am calcula altfel, n'ar corespunde domniei lui, cum nici cel din 7108 Sept. 26, nu ar mai corespunde textului (după cucerirea Ardealului).

2. Dat fiind faptul că adeseori pecețile se mutau dela un act la altul, datele de mai sus sunt numai probabile.

3. Pe care în *Liste de suverani*, extras din *Hrisovul*, I (1941), p. 22, l-am pus „Septemvrie 1593”.

4. A. Veress, *Documente*, VI ,p. 32.

5. Id., *ib.*, p. 39.

CONFLICTUL EPIȘCOPULUI EUGEN HACMAN CU PREOȚII DIN BUCOVINA, ÎN ANUL 1848

Evenimentele politice din anul 1848 au trezit și preoțimea ortodoxă din Bucovina.

Motive de nemulțumire erau destule. În fruntea eparhiei bucovinene se afla episcopul Eugen Hacman, o fire despotă. În secretarul său Constantin Czechowski, care după unele știri necontrolabile nici nu aparținea confesiei ortodoxe, Hacman a găsit o unealtă docilă pentru făurirea planurilor sale. Acest Czechowski elaboră în 1837, anul nimirii sale, un nou plan de organizare a eparhiei. După acest nou „Ordinariat”, consistoriul urma să fie desființat, iar conducerea eparhiei trecută exclusiv în mâinile episcopului. Lui Hacman îi plăcu planul și îl execută imediat. Astfel se institui în eparhia bucovineană un regim dictatorial care nu putea fi suportat de preoțime. Hacman, văzându-se transformat din păstor în stăpân, se purta brutal cu preoții, îi brusca cu prilejul săvârșirii serviciului divin, vorbea despre preoți numai în mod disprețuitor și în urmă le refuza audiențele.

Czechowski, devenit atotputernic, nu era omul care să nu profite de situație. El făcea afaceri, vânzând parohiile. Simonia s'a încuibat deabinelea în conducerea eparhiei bucovinene. Preoțimea, subordonată episcopului și disprețuită de el, a mai avut de suportat manoperele necinstite ale unui secretar episcopal venal. Astfel preoții ortodocși din Bucovina, exasperați de procedeele ilegale ale chiriarhului lor și ale secretarului acestuia, se hotărî să reacționeze.

Ceeace am știut până acum despre conflictul ivit în anul 1848 între episcopul Hacman și preoțimea ortodoxă din Bucovina este egal cu zero. D. Ion Nistor în cartea sa „Istoria bisericii din Bucovina” p. 66, vorbește despre o mare adunare a preoților ortodocși din Bucovina care s'a ținut în Cernăuți, în luna lui Martie 1848. Cu acest prilej, zice D-sa, s'a cerut înființarea unei mitropolii unitare pentru toți Românii ortodocși din Austria. Știrea aceasta nu corespunde adevărului.

În anul 1848 preoții ortodocși din Bucovina nu au avut preocupări de ordin panromânesc. Ei au fost mai modești, străduindu-se să libereze eparhia lor de regimul dictatorial instituit de episcopul lor în colaborare cu secretarul său.

Evenimentele s'au desfășurat astfel.

În luna lui Aprilie 1848, deci imediat după proclamarea constituției austriace, profesorii Institutului teologic și conducătorii Seminarului teologic din Cernăuți se hotărâră să se pună în fruntea preoțimeii nemulțumite. Ei se întruniră în ședință în ziua de 15/27 Aprilie 1848 și însărcinară pe profesorul Ioan Calinciuc cu elaborarea unui memoriu ¹⁾.

Calinciuc a terminat memoriul după trei zile. În el se constată că preoțimea bucovineană așteptase ca Hacman să săvârșească lucruri mari. Dar toate speranțele ei s'au spulberat. S'au comis și se comit nedreptăți. S'a introdus simonia. Preoțimea privește cu „inima sfâșiată” cum se compromite biserica. Hacman s'a obișnuit să vorbească cu dispreț despre preoții săi, declarându-i „sufletește morți”. Ii apostrofează în biserică, ba chiar și în altar. Ii tratează ca pe niște slugi când asistă la slujbele pontificale, și nu-i primește la recepții. Ține, culmea rușinii, în edificiul episcopal femeii fără rosturi bine definite. A desființat consistoriul înlocuindu-l cu un așa zis „ordinariat” pe cât de ilegal, pe atât de insuportabil. Prin „ordinariat” s'a pus un părete între episcop și preoțime. Episcopul a devenit dictator, iar preoții slugile lui. Secretarul Czechowski e venal. „Să nu ne mai înșelăm, să vorbim deschis, noi care avem misiunea să propovăduim adevărul”... „Nu mai avem biserică ortodoxă, avem un scaun papal”.

Preoțimea nemai dorind să suporte despotismul chiriarhului ei, cere: Desființarea Ordinariatului, reînființarea consistoriului și reinstalarea lui în toate drepturile conferite lui de legile canonice, numirea mai multor persoane cu vază ca asesori consistoriali onorifici, tratament cuviincios pentru cler în biserică și în afară de biserică, încetarea

---

1. Ioan Calinciuc s'a născut în 1812 în satul Milișăuți, județul Suceava, tata preot. A urmat Liceul din Cernăuți, fiind coleg de clasă cu frații Constantin și Eudoxiu Hurmuzachi, continuându-și studiile la Institutul teologic din Cernăuți și Universitatea din Viena.

A murit în Cernăuți, la 12/24 Februarie 1875. Vezi ziarul cernăuțean „Patria” 18/30 Iulie 1899 No. 299, Enciclopedia Română de C. Diaconovich și Poaia volantă: „Umbrei mult iubitelui profesor al teologiei Ion Calinciuc repăusat în 12/24 Febr 1875” tipărită de „Auditorii teologiei gr. or. din Cernăuți” cu tiparul lui G. Piotrovski în Cernăuți. Se găsește la Biblioteca Acad. Rom. Manuscris 4491.

slujbelor desonorante în cursul asistenței la serviciile pontificale și în urmă liberul acces la episcop 1).

Acest memoriu a fost predat episcopului Hacman de cătră o deputație alcătuită din prof. Ion Calinciuc, arhimandritul Filaret Bendevschi, cei trei egumeni ai mănăstirilor Putna, Sucevița și Dragomirna și din doi profesori ai Institutului Teologic. Ion Calinciuc, președintele deputației, a rostit o scurtă cuvântare, după care a început să dea cetire memoriului. Dar n'a putut ceti mult, căci Hacman s'a înfuriat și l-a oprit pe Calinciuc. În astfel de condiții nu s'a putut continua cu cetirea memoriului. Deputația părăsi sala de recepție.

Prin gestul său episcopul Hacman a deschis conflictul între el și preoțime. Aceasta din urmă a cerut îndreptarea relelor, iar episcopul a refuzat împlinirea acestei dorinți.

Calinciuc, voind a ocoli conflictul, trimise la 22 Aprilie (4 Mai) 1848 lui Hacman o adresă lămuritoare. În rândurile preoțimii, zicea el, există o mare nemulțumire. Urmarea este lipsa de armonie, desordinea, neîncrederea, tot lucruri care nu pot continua. Și boerimea e nemulțumită. Această stare de lucruri a îndemnat pe profesorii Institutului Teologic și pe conducătorii Seminarului să alcătuească un memoriu. S'a găsit cu cale să se facă întâiu o intervenție orală. Dacă vom fi respinși „Nu vom mai tăcea, ci vom spune liber și deschis, ce ne doare, iar dacă nu vom fi ascultați, vom scrie“. Calinciuc se simte fericit că a putut rosti în fața episcopului „primul cuvânt liber“. În urmă dânsul adaogă : „Cum gândesc eu, așa gândesc toți, dar nu toți dispun de forța morală necesară ca să-și exprime liber gândul și să-l apere“. Ce bine ar fi fost, dacă Hacman ar fi cedat dela început. Dar Calinciuc a fost oprit să citească, și tratat ca un scandaliu, răzvrătit.

Mai exista un motiv de conflict între Hacman și preoțime. Românii din Bucovina, atât boerimea cât și preoțimea, erau pe cale să alcătuească „Memoriul Bucovinei“ care urma să fie predat împăratului de către o deputație alcătuită din delegați ai boerimei și ai preoției. Preoțimea s'a întrunit în Cernăuți la 21 Aprilie 1848 pentru a desemna pe cei doi delegați ai ei. Adunarea a fost convocată și prezidată de episcopul Hacman. Acesta a ținut cu acest prilej o scurtă cuvântare, îndemnând pe preoți la unire și bună înțelegere. După aceasta s'a trecut la alegerea delegaților. Au reușit prof. Ion Calin-

1. Cele mai multe acte citate și reproduse în acest studiu au fost găsite în Arhiva Mitropoliei Bucovinei, actele prezidiale XIV/1.

ciuc și spiritualul Seminarului teologic Teoctist Blaievi. Într'o adresă acești doi delegați comunică ep. Hacman rezultatul alegerii, roagă aprobarea episcopală și cer o subvenție din fondurile episcopiei ¹⁾.

Acești doi delegați ai preoțimii nu erau pe placul lui Hacman. El spera să fie ales și era sigur că va fi președintele deputației bucovinene. De aceea a refuzat aprobarea, ordonând cu adresa din 1/13 Mai 1848 convocarea unei noi adunări pe ziua de 15/27 Mai 1848 ²⁾. În această adresă Hacman menționează că au sosit zorile libertății, care permit să fie înfățișate împăratului dorințele clerului din Bucovina sau chiar ale întregii Bucovine. Clerul adunat va urma să aleagă pe membrii deputației însărcinată cu prezentarea Memoriului Bucovinei. El va mai hotărî, dacă delegații clerului se vor prezenta împăratului separat sau odată cu delegații boerimii.

Reiese din afirmațiuni ulterioare că la această adunare profesorii Institutului teologic și conducătorii Seminarului teologic n'au fost invitați.

Adresa lui Hacman era de natură să producă confuzie în rândurile preoțimii. Pentru a o lămurii, prof. Ion Calinciuc adresă preoțimii un apel care poartă sugestivul titlu : „Cătră frații și împreună lucrătorii noștri în via Domnului din Bucovina” ³⁾. Se atrage atenția preoților că în urma libertăților acordate de constituție, ei sunt chemați să vegheze asupra binelui bisericii. Câte abuzuri, câte nedreptăți nu s'au deslănțuit asupra preoților din Bucovina ! Intâi este „mitarnicia”, adică corupția, și pe urmă despotismul. Preoții nu mai vor, nu mai pot să suporte jugul nedemn. Râd și străinii de rușinea ce o pățește preoțimea. „Ordinariatul” nu este decât o „iscodire modernă”, menită să facă din episcop despot al bisericii. Acest blăstămat „Ordinariat” l-a ridicat „în cer” pe episcop și i-a scoborit pe preoți. „Dară până când, fraților, să gemem noi sub defăimătorul jug a politicei acestii ?” „Omul nefast, „canțlerul” Czechowski trebuie îndepărtat. „Veniți dar, fraților să împlinim cea mai sfântă datorie (a) chemării noastre”. Preoții convocați de episcop și informați de prof. Calinciuc sosiră la Cernăuți în ziua fixată de 15/27 Mai 1848. „Soborul clerului Bucovinei” avu loc în Cernăuți în zilele de 15/27—17/29 Mai 1848.

Pentru a influența hotărârile acestui sobor, bătrânul Doxachi

1. Anexa 1.

2. Anexa 2.

3. Foaie volantă, fără dată, anonimă. Vezi Arhiva Mitropoliei Bucovinei, actele prezidiale 1840, fascicola XIV/1. și Biblioteca Academiei Române, foi volante 1013.

Hurmuzachi publică o broșură despre datoriile arhierilor¹⁾. Amenințător sună canonul 58 : „Episcopul ori prezviteul lenevindu datoria sa cătră cliros ori cătră norodu și neînvățând pre ei pravoslavia, să se afuriscă, și rămâind în trândăvire și lenevire să se cafteriscă” (p. 9).

Din ordinul lui Hacman s'a publicat programul „Petiecerii indeobște” a preoților. „Eparhialnica” adunare se va ține la episcopie. In prima zi, la orele 9 dimineața, episcopul va deschide adunarea, iar după aceasta se va retrage. Clerul va rămâne în sală, pe când membrii cinului călugăresc se vor întruni în altă cameră. Fiecare grup va avea să-și aleagă câte un președinte.

Cu o seară înainte preoții au ținut o ședință în casa lui Calinciuc, pentru a stabili ce atitudine să ia a doua zi.

In 15/27 Mai 1848 o parte din preoți s'a adunat „în sala consistoricească”, conform programului stabilit de Hacman. A lipsit Colinciuc și anturajul lui. Hacman deschise adunarea și dădu cetire programului. După aceasta s'a îndepărtat și odată cu el au părăsit sala și membrii cinului călugăresc. Clerul mirean a rămas în sală, pentru a-și alege un președinte. Dar n'a fost posibil să se procedeze la alegere, fiindcă un vacarm indescrribibil s'a deslănțuit. Vorbele nu s'au putut desluși. Atâta doar s'a putut înțelege că preoțimea protestează împotriva despotismului din eparhie.

Văzând aceasta, episcopul Hacman intră din nou în sală, ordonă să se facă liniște și ceru să se urmeze programul. La aceste vorbe scandalul a izbucnit din nou. Discuția neputând continua, Hacman închise adunarea, anunțând continuarea ei pentru după masă la ora patru.

In timpul acesta prof. Calinciuc cu prietenii săi a ținut altă adunare în încăperile Liceului de băieți. Calinciuc care o prezida, a demonstrat că adunarea convocată de Hacman nu urmărește decât continuarea regimului dictatorial de până acum, și anularea alegerii sale și a lui Blajevici ca membri ai deputației ce urma să prezinte împăratului Memoriul Bucovinei. La urmă Calinciuc dădu cetire apelului său.

După masă adunarea din edificiul episcopal a fost deschisă la ora 5. La început n'au fost de față decât puțini preoți. Dar după câteva minute a apărut prof. Calinciuc cu aderenții săi și au umplut sala. S'a produs un sgomot mare, fiindcă, intenționat, preoții sosiți mai târziu umblau de colo până colo, discutând cu voce tare.

1. Aga Doxachi Hurmuzachi, *Datoriile arhierilor și a proistoșilor bisericii*, Cernăuți, Mai 1848, tradus din grecește.

Hacman a trimis întâiu pe un asesor pentru a-i liniști pe preoți. Neurmând sfatul, însuși episcopul i-a somat să observe liniște. La această admonestare s'a răspuns cu un nemaipomenit sgomot. Unii vociferau, alții râdeau, fluerau sau băteau din picioare. In procesul verbal al adunării se zice, că după rostirea admonestării „au rădicat cei mai mulți de între acei mai târziu veniți un neobicinuit răs cu strigare și batjocoritoriu răs”. Când sgomotul s'a mai potolit, prof. Calinciuc luă cuvântul comunicând că preoții adunați în Liceul de băieți s'au constituit în adunare și, în consecință, adunarea din sala episcopoaia n'are rost. Hacman, auzind aceste cuvinte, părăsi scaunul prezidențial și trecu în mijlocul răzvrătiților. Le-a exprimat părerea de rău și declară închisă ședința ¹⁾.

Adunarea lui Hacman n'a mai continuat. In schimb, toți preoții s'au întrunit a doua zi, în 16/28 Mai 1848 în Liceul de băieți. Aici ei au ales un „Comitet duhovnicesc”, cu Calinciuc drept președinte. După statute, comitetul duhovnicesc se constituia din 24 „mădulari duhovnicești”. „Șeansale” urmau să se țină odată pe săptămână. Scopul Comitetului a fost să discute problemele bisericii bucovinene și să dea sugestii pentru îndreptarea relelor ²⁾.

Atitudinea dârză a preoțimii bucovinene l-a scos din sărite pe Hacman. Știindu-se stăpân pe „Ordinariatul” său, a crezut că va reuși să destrame turma răzvrătiților, lovind în șef. In acest scop chemă la episcopie pentru a doua zi după masă, adecă în 16/28 Mai, pe profesorii Institutului teologic ³⁾, iar pe Calinciuc îl somă separat să apară tot atunci în fața sa, aducând cu sine și toate apelurile provocatorii cu care reușise să revoluționeze pe preoți. Calinciuc va cere iertare, pentru a putea primi „dezlegare păcatului pentru amărîre arhiereului său”. El se va obliga ca pe viitor să nu mai revoluționeze clerul și va promite „ca până în sfârșitul vieții sale să fie noao supus și ascultătoriu”. Nu va pune condiții, ci va fi mulțumit, dacă arhiereul va fi iertător cu el. La urmă se adaogă fraza : „Trecând mai sus pomenit terminu, sângur îți vei prescrie urmările rele a neascultării” ⁴⁾.

Ion Calinciuc, care tocmai prezida adunarea preoților din Liceul

1. Anexa No. 3 și „Beschreibung der unter dem Bukovinär Klerus im Jahre 1848 vorgefallenen Ereignisse”, Manuscris în Arhiva Mitropoliei Bucovinei, Actele prezidiale 1849 fascicula XIV/11.

2. Statutele dulhovnicescului comitet din Bucovina, Cernăuți 20 Mai (1 Iuni) 1848, Arhiva Mitrop. Bucovinei, l. c.

3. Anexa No. 4.

4. Anexa No. 5.

de băieți, aduse această adresă imediat la cunoștința adunării. Urmarea a fost, că s'a alcătuit o adresă către Hacman cuprinzând următoarele patru dorinți : Desființarea Ordinariatului, demiterea secretarului Const. Czechowski, instituirea senatului consistorial și în urmă anularea adresei trimisă lui Calinciuc.

La început, Hacman refuză să împlinească aceste dorinți. În urmă s'a prezentat la el o deputație de boieri insistând asupra satisfacerii dorințelor formulate. Târziu de tot, Hacman a cedat în parte. A alcătuit o adresă în care menționează că, cedând forței, este gata să-l demită pe secretarul Czechowski și să se oblige a răspunde la restul postulatelor într'un interval de 8 zile ¹⁾.

Hacman l-a și demis pe Czechowski, trimițându-i în aceeași zi o adresă în acest înțeles ²⁾. În comunicarea făcută guvernului, Hacman motivează demiterea lui Czechowski în felul următor : Cz. a fost tot timpul funcționar ireproșabil „totuși adeseori, a fost învinuit că nu observă totdeauna acel grad de imparțialitate și de desinteres, care este condiția esențială pentru un funcționar corect”. Intrucât în timpul din urmă ura împotriva lui a crescut foarte mult, atât la preoțime, cât și la public, adunarea duhovnicească a cerut într'o adresă imediată lui demitere. A crezut că trebuie să cedeze insistențelor preoților și l-a suspendat din serviciu.

Adresa lui Hacman a fost respinsă de adunare. Ea nu a admis observarea că arhiereul a acționat din silă și a cerut să se accepte imediat cele patru postulate. În acest sens i s'a trimis lui Hacman o nouă adresă.

Cum era de așteptat, Hacman, la început, a refuzat să accepte cele patru postulate. Dar mai multe deputațiuni de boieri și de cetățeni i s'au prezentat stăruind la el să cedeze, acceptarea postulatelor fiind în interesul bisericii. Dar Hacman a refuzat cu încăpăținare. Nu voea să cedeze în ruptul capului ; în cele din urmă a declarat că e gata să stea de vorbă cu clerul asupra celor patru postulate formulate cu condiția să nu se știrbească autoritatea sa. El face acest gest, zise el, pentru a liniști spiritele și a restabili pacea atât de grav compromisă din sânul preoțimii ³⁾.

Și această adresă a lui Hacman a fost respinsă de adunare. I s'a cerut să răspundă afirmativ la toate punctele induse în adresă.

1. Anexa No. 6.

2. Anexa No. 7.

3. Anexa No. 8.

Și de data aceasta au intervenit la el mai multe deputațiuni de boieri și cetățeni. Incercările lor au fost zădărnice. Hacman a declarat, că a ajuns la limita concesiilor sale.

Primind acest răspuns ultimativ, adunarea duhovnicească, după o dezbateră mai lungă, luă o hotărâre eroică. Ea declară pe Hacman nepotrivit pentru conducerea eparhiei. Ii lipsesc calitățile pentru a putea sta în fruntea bisericii din Bucovina. Se cere demiterea lui. Această hotărâre gravă se va depune într'un memoriu, care se va trimite guvernorului din Lemberg și patriarhului din Carloviț. Conducerea provizorie a diecezei să fie dată în seama unei persoane onorabile, deopotrivă de simpatică clerului și autorităților statului. Acest conducător provizor al eparhiei va elabora cu ajutorul membrilor comitetului duhovnicesc un plan de reorganizare a eparhiei, conform noii stări politice creiată de revoluție.

În motivarea memoriului se constată, că Hacman a decepționat preoțimea. A introdus simonia și dictatura, a desființat consistoriul, sfātuindu-se numai cu secretarul său, un om pecăt de brutal pe atât de venal. Ordinariatul funcționează în mod ilegal. Hacman acordă preoților un tratament insuportabil și găzduște femei în edificiul episcopal.

Auzind de memoriu, Hacman și-a dat toată silința să împiedece expedierea lui. Văzând că nu reușește, s'a resemnă și a primit condițiile puse de preoțime. În consecință el trimise la 18/30 Mai 1848 o adresă „cătră preacucernica și preacuvioasa adunare sinodală a clerului secular și regular a Bucovinei în Cernăuți", menționând că împlinește toate postulatele preoțimii. Convins fiind, zice el, că „socotința și voința a unuia, de ar fi ea cât de bună, nu este destulă împotriva încredințării a mai multora" el a dimis pe „canțler al consistoriului" Kir Constantin Czechowski și a anulat adresa jignitoare trimisă lui Calinciuc „acest râvnitor presviter și vrednic profesor". De acum înainte „cea mai înaltă ocârmuire a trebilor bisericești" va fi consistoriul, în care vor intra patru noi sfetnici consistoriali și opt asesori onorari, aleși de clerul întregii Bucovine. El asigură adunarea că această clipă în care semnează adresa „este cea mai norocită a vieții sale" ¹⁾.

După terminarea conflictului, adunarea duhovnicească a fost închisă. A rămas ca duhovnicescul comitet condus de prof. Calinciuc

1. Biblioteca Acad. Rom. foi volante 1011; I. Nistor, *Istoria bisericii*, pag. 67—69; Ziarul „Patriot" din Cernăuți No. 26 și 27 din 22 și 29 Oct. 1872, articolul „Unser Kirchenregiment"; Ziarul „Albina" 1866 No. 24, Originalele se găsesc în Arhiva Mitropoliei Bucovinei, Actele prezidiale 1849, fascicola XIV/I.

să vegheze asupra împlinirii promisiunilor făcute de Hacman. În ședința sa din 1 Iunie 1848, s'a dat întâiu cetire adresei lui Hacman și s'a hotărît să se trimită adrese de mulțumită atât lui Hacman cât și boierilor. Au fost propuși cei patru consilieri consistoriali noi, între care se afla și prof. Calinciuc, și cei opt asesori onorari.

În ședința a doua s'a hotărît desființarea celor două zile de boeresc făcute până atunci preoților de către țărani. În schimb s'a cerut să rămână dotația cu pământ a preoților, zisă sesia. S'a luat în discuție mărirea salariilor preoților și înființarea unei tipografii episcopale.

Comitetul duhovnicesc a ținut, în total, cinci ședințe ¹⁾.

Adresa de mulțumită a fost predată lui Hacman de Ion Calinciuc asistat de „mădulariul” Dimitrie Procopovici. Episcopul a fost ridicat în slavă, fiindcă „au revindecat vechile drituri și obiceiuri a sf. bisericii noastre”. Hacman a răspuns, chemând pe toți în jurul său ²⁾.

Lupta a fost grea. Cu atât mai frumoasă a fost victoria.

Bucuria între preoți a fost mare. Unecou al acestei bucurii se găsește păstrat într'o odă închinată soborului duhovnicesc. Titlul ei este: „Odă la soborul clirolui Bucovinei, ținut în Cernăuți la 15. 16. 17 Mai 1848”. Broșura e anonimă, dar autorul ei nu este decât teologul Iraclie Porumbescu, care luase parte, ca privitor, la desbaterile a cestui sobor. Entuziasmat de atitudinea dârză și demnă a preoțimii și bucuros că lupta a dat rezultate atât de strălucite, Porumbescu laudă pe preoți pentru „sfânta învăpăeare” și pentru „haractirul” dovedit, cu care au reușit să răpună pe „Iuda blăstămat”. Inzădar acest Iuda, care nu e decât secretarul Czechowski, umblă „scărșcând în dinți” și târându-se în brânci pe la „pragurile protectoare”. Păcatele sale de „Caiafa” cer răzbanare, cer satisfacție „pentru atâta despoeare și de zestre și de leafă”. „Veniți” dar, „Voi neîndreptățiți”... „veniți (cu toții) și aduceți soborului mulțămire”... căci „pre mitarnic l'au surpat”.

Postulatele preoțimii și-au găsit expresie și în „Memoriul Bucovinei” cunoscut sub numele de „Petiția Țării”. La punctul II s'a cerut reorganizarea bisericii ortodoxe.

Comitetul duhovnicesc a alcătuit și un memoriu separat care s'a înaintat împăratului. În el se face întâiu un istoric al bisericii ortodoxe din Bucovina. Timp de 11 ani (1775—1786) ea a rămas cu organizația moștenită din vechea Moldovă. În anul 1786 ea a fost

1. Arhiva Mitropol. Bucov. I. c. și Uricariul XIX pag. 17—26.

2. Anexa No. 9.

reorganizată. Totuși preoții au rămas fără salariu, fiind avizați la contribuțiile din partea poporului : Boerescul și taxele. E evident că aceste contribuții sunt învechite. De aceea se cere desființarea boerescului și a taxelor și înlocuirea lor cu salarii primite de la Fondul bisericesc. S'a mai cerut asigurarea în caz de pensionare, grija pentru văduvele și copiii preoților, și însfârșit dotarea corespunzătoare a călugărilor și egumenilor. Consistoriul să fie constituit din consilieri stabili. Postul de secretar episcopal să fie desființat. Celelalte postulate sunt : construirea de case parohiale corespunzătoare, înființarea unei tipografii diecezane, transformarea Institutului teologic în Facultate teologică, desființarea Seminarului teologic, el devenind neîncăpător și înființarea de burse pentru teologi.

Știm că Hacman a acceptat condițiile puse de preoțime. Dar el n'a făcut-o decât din silă și din prudență. Respingerea postulatelor i-ar fi făcut să-și piardă situația. În sufletul său s'a gândit la răzbunare. El dorea să întoarcă lovitura, la timp oportun, cu mai mare putere, dacă nu împotriva preoților pe care îi socotea unelte credule, elemente seduse, atunci contra urgisitului lor conducător, prof. Ion Calinciuc.

El și-a ales timpul, când după dizolvarea parlamentului vienez și a victoriei câștigate împotriva dușmanilor din afară și dinăuntru, a început prigoana împotriva elementelor revoluționare.

Când liniștea reintră în sânul bisericii ortodoxe din Bucovina, Hacman se strădui să desființeze comitetul duhovnicesc. El publică întâiu o enciclică, numind-o „Apologhie pentru eparhia din Bucovina”¹⁾. În ea se menționează că odată cu ivirea revoluției s'au încercat reforme și în Bucovina. S'a înființat un așa zis comitet preoțesc „care e o iscoadă nouă în biserica sobornicească”. Acest comitet a voit să diminueze drepturile „episcopalice”. Secretarul Czechowski a fost alungat, iar în locul lui s'au „urzit mădulari ca svetnici actualnici și mai mulți asesori honorari”. Făcându-se aluzie la Legiunea academică din Viena, se susține, că la 15/27 Mai 1848 o seamă de preoți din Cernăuți „însutlețiți de duhul cel veninos a șholerilor din Viena”... „au smomit preoțimea”... „și au chemat preoțimea la ghimnaziu, s'au suit pe amvon rostind cuvântări îndemnând la împotrivire”.

Această apologie inspirată sau chiar scrisă de Hacman, desvăluie foarte limpede sentimentele lui reacționare. În sufletul său, el a rămas

1. Foaițe volante, broșură anonimă, Din Arhiva Mitrop. Buc. I. c.

un adversar neîmpăcat al tuturor reformelor în biserică, și al propagatorilor lor.

După lansarea acestei apologii, Hacman trecu la fapte. El adresă în Iulie 1848 lui Calinciuc o scrisoare, în care îl somă ca în curs de trei zile să se prezinte la el aducând și toată corespondența comitetului duhovnicesc. Până la publicarea deciziei episcopale, Calinciuc va sista activitatea acestui comitet ¹⁾.

Calinciuc nu se prezintă, în schimb trimise la termenul fixat o adresă, în care menționează că duhovnicescul comitet a fost înființat în ziua de 16/28 Mai 1848 de clerul Bucovinei. Comitetul are dreptul să funcționeze conform art. 22 din constituție. Calinciuc declară că e gata să execute toate ordinele atât timp, cât îi permite conștiința. Dar tot el este hotărât să-și sacrifice viața când va fi vorba să acționeze împotriva conștiinței sale. Și copiindu-l pe Luther, zise : „Așa sunt, nu pot altfel, așa să-mi ajute Dumnezeu”.

Eugen Hacman așteptă zădarnic timp de patru luni, ca să vină Calinciuc. La sfârșitul lui Noemvrie 1848, Hacman dădu comitetului duhovnicesc ultima lovitură, lovitura de moarte. El trimise lui Calinciuc o nouă adresă în care îi comunică că niciodată nu a aprobat funcționarea comitetului duhovnicesc. Astăzi, mai mult ca oricând, acest comitet nu mai poate funcționa. A comis abuzuri, a produs confuzii și este desaprobat de majoritatea clerului. De aceea ordonă lui Calinciuc să desființeze imediat comitetul și să raporteze de executare ²⁾.

Calinciuc a răspuns a doua zi, menționând că duhovnicescul comitet, constituit din 20 membri, a procedat totdeauna corect. Singura vină ce i s'ar putea aduce este că a fost prea zelos întru îndeplinirea misiunii sale. Comitetul nu poate fi desființat de președinte, ci numai de adunarea membrilor. Va convoca pe membri și le va supune ordinul primit.

După acest episod atât de caracteristic pentru mentalitatea lui Hacman, urmă o nouă acțiune a lui îndreptată împotriva preoților și a urgisitului profesor Ion Calinciuc. El trimise guvernorului Galiței Goluchowski, de felul său magnat polonez, mai multe rapoarte, în care vesteji acțiunea preoților bucovineni din luna lui Mai 1848 și activitatea lui Calinciuc. Sesizat de ele, Goluchowski autoriză în luna lui Februarie 1849 pe Hacman să „exprime preoților care participaseră la evenimentele din luna lui Mai 1848 deplina sa desaprobară”. Pentru

1. Anexa No. 10.

2. Anexa No. 12.

Calinciuc s'a pregătit o adresă separată, în care în cuvinte drastice se vesteji atitudinea lui avută cu prilejul revoltei preoților din luna Mai 1848.

Hacman execută imediat ordinul. El trimise fiecărui preot în parte câte o adresă comunicându-le desaprobarea guvernorului galițian și somându-i să ceară iertare pentru păcatele comise. Supuși ca de obicei și temându-se de pedepse disciplinare, ei cerură iertare, susținând ba că au fost seduși, ba că n'au știut ce fac.

În scrisoarea trimisă lui Calinciuc, Hacman ținu să strecoare câteva observații malițioase, atragându-i atenția asupra importanței scrisorii guvernorului și adaogând că acum Calinciuc se va putea convinge, că acțiunea lui pornită în primăvara anului 1848 a fost greșită, Pe viitor Calinciuc se va feri să mai indisună pe superiorii săi. În caz contrar va suporta rigurile legii ¹⁾.

Nu știm, dacă Calinciuc a răspuns. Este și irelevant dacă a reacționat sau nu. Acțiunea atât de târzie a lui Hacman, făcută la adăpostul și cu sprijinul unui guvern reacționar, n'a fost decât un act de răzbunare. Răzbunare ineficace, fiindcă odiosul „Ordinariat” n'a mai putut fi reînviat.

Invingător a rămas Calinciuc și cu el preoțimea. Prin acțiunea lui Calinciuc, consistoriul a fost repus în drepturile sale consfințite de legile canonice. S'a restabilit situația legală în locul ilegalității ce domnise până atunci.

A N E X E

I.

PROFESORUL IOAN CALINCIUC CĂTRĂ EPISCOPUL, HACMAN.

Cernăuți, 1848, Aprilie 29.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Die am 21. April 1. J. von dem versammelten Clerus vorgenommene Wahl der geistlichen Deputirten in Absicht auf die Überbringung der Bukovinär Volks-Petizion an Seine Majestät unseren aller durchlauchtigsten Kaiser fiel durch die Stimmenmehrheit der anwesenden Klostergeistlichkeit und Professoren auf uns Endesgefertigte und wir haben sie mit dem Gefühle des innigsten Dankes für das in uns ges-

1. Anexa No. 13.

chenkte Vertrauen und mit der Erklärung entgegen genommen, dasz wir bereit sind, diesem ehrenvollen Rufe zu folgen, wenn Eure bischöfliche Hochwürden diese Wahl billigen sollten.

Ob wir nun Eueren bischöflichen Hochwürden genehm sind oder nicht, darüber ist uns bis zur Stunde noch keine Mittheilung geworden.

So schmeichelhaft es für uns wäre, eine Gelegenheit zu benützen, um das in uns gesetzte Vertrauen zu verdienen, so sind wir dennoch eben so gerne bereit diese Aufgabe jedem zu überlassen, den die allgemeine Meinung uns zu substituiren für gut fände, weil wir weit entfernt sind zu glauben, dass es nicht ausser uns Männer gebe, der diese Mission auf eine würdevolle und erfolgreiche Weise auszuführen im Stande wäre.

Sollten wir jedoch Seitens Eurer bischöflichen Hochwürden mit dieser inhaltsschweren hochwichtigen Aufgabe betraut bleiben, so versichern wir, dass wir uns redlich bestreben werden, um dieses Vertrauen durch eine ehrenhafte und würdige Vollziehung unserer Obliegenheit zu verdienen.

In diesem Falle erbitten wir uns eine baldige Mittheilung Ihres hochachtungswürdigsten Entschlusses, damit wir Zeit gewinnen, die gehörige Adjustirung zu besorgen und sonstige Vorkehrungen zu treffen, welche damit in Verbindung stehen.

Dabei erlauben wir uns ehrerbietigst zu bemerken, dass bei dem Umstande, als uns die Mittel zu dieser Reise durchaus fehlen, wir ausser Stande wären, dem an uns ergangenen Rufe zu folgen, wenn uns solche nicht an die Hand gegeben würden, um deren Ermittlung wir daher in aller Ehrerbiethigkeit ersuchen.

*Theoktist Blazewicz Seminar Spiritual.
Iohann Kalinczuk, Professor der Dogmatik.*

II.

EP. EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROF. ION CALINCIUC.

Cernăuți, 1848, Mai 1/13.

In Erledigung des Gesuches de dato 29. April. J. wird den Herren Bittstellern eröffnet, dass sich das Ordinariat über die auf Sie gefallene Wahl der geistlichen Deputirten weder billigend noch miszbilligend aussprechen könne, weil es die Sache des gesammten Klerus, der auch die hiezu erforderlichen Kosten zu tragen hätte, ist, sich solche Deputirte zu wählen, für welche er diese Kosten ohne Anstand bestreiten will.

Ob die Wahl auf der Grundlage des Gesamtwillens geschah, dürfte den Herren Bittstellern wohl bekannt seyn, woraus Sie zugleich entnehmen dürften, inwieferne dieselben als Deputirte auf Bestreitung der Reisemittel mit Zuversicht rechnen können.

Dimitrovici.

III.

PROCESUL VERBAL AL ADUNĂRII PREOȚILOR.

Cernăuți, 1848, Mai 15;27.

Protocol care în privința adunării a pravoslavnicului cliros din Bucovina spre descoperire voințelor și dorințelor pentru folosul bisericesc și însuși al său precum și luminare norodului pravoslavnic în urmare orânduiri a Inalt Preasfinției Sale Episcop Evghenie Hacman din 1/13 mai 1848 nl. 8 în zioa de astăzi s'au făcut.

Propunere.

Spre mai sus pomenita înalta arhierescă orânduire s'au adunat înainte de amiazăzi la 10 ceasuri clirosul din Bucovina în sala consistoricească, în mijlocul a căruie între noi înalt preasfinție sa D. Episcop Evghenie Hacman au rostit trebuințai aceștii potrivit cuvânt, după care eșind înalt presfinție sa s'au pășit la alegere prezidentului sub a căruie cârmă toate dorințele și voințele fiește care din clirosul fără de nici un feliu de mărginire a voei să-și descopere. Inșă fiind că prin mai multe ceasuri între clirosul de mir rezultatul cel dorit nu s'a putut scoposi, pentru aceea s'au hotărît îndeobște ca după amiazăzi la 5 ceasuri iarăși să se adune cu toți la sala consistoricească și așa fiind adunați precum :

Din protoprezviterie a Cernăuților :

1. D. protopresviter D. Procopovici.
2. D. parohul dela Voloca I. Balmoș.
3. „ dela Boian S. Androhovici.
4. „ dela Horece I. Dimitrovici.
5. „ din Jucica Nouă.

Aceasta lucrare s'au curmat prin sosire a mai multor din cliros, între carii era profesorul theologiei I. Calinciuc, Ianovici, spiritualul Blajevici, Bendela, Vorobchievici și săminariștii Tarangul, Comoroșan și Constantinovici, carii înainte de amiazăzi nu au fost la aceasta adunare stricănd aceasta lucrare prin preumblare în sală, vorbe și răsuri, spre a căror alinare s'au orânduit de înalt preasfinție sa pe domn aesor I. Balmoș să poftescă de tăcere. Neurmând însă aceasta apoi însuși preasfinție sa au poftit ca să tacă, însă abie vorbind aceste au rădicat cei mai mulți de între acei mai târziu veniți, au rădicat un neobicinuit răs cu strigare și batjocoritoriu răs, la care era de față și slujitori canțelariei. Neputându-se dintru aceasta pricină mai sus pomenita lucrare înainta s'au rădicat înalt preasvinție sa depe scaun și trecând prin mijlocul acelor răzvrățiți le-au arătat părere de rău cu aducere aminte că s'au curmat cele ce era de lucrut.

Cu aceasta s'au încheiat protocolul acesta și s'au iscălit de toți cei ce au fost de față la începutul aceștii lucrări sub arhieriasca ascultare și aceștii tulburări nefiind părtași.

Datum pre cum mai sus.

Mai mulți protopopi și preoți.

IV.

EP. EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROFESORII INSTITUTULUI
TEOLOGIC.

Cernăuți. 1848, Mai 16/28

Cătră toți profesorii a Theologiei.

Cerând trebuință, poroncim ca Preacucernicia Ta astăzi la 5 ceasuri după amezăzi să Te arăți înaintea noastră.

Eugen.

V.

EP. EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROF. ION CALINCIUC.

Cernăuți, 1848, Mai 16/28.

No. 100. Preacucernicieii Sale profesorului a Dogmaticeii kir Ioan Calinciuc.

Fiiule !

Rautățile Tale cine le va spune ! Eale au ajuns până la cel mai depe urmă gradu a stricăciunei a inimei Tale ! Grăbește acum ca să o îndreptezi îndată prin pocăință vinind la Noi astăzi Duminică la 5 ceasuri după amezăzi spre a Ne ruga de ertare și spre a primi deslegare păcatului pentru amărare arhierelui tău, unde voi vorbi și pentru ispovedanie, pentru curățire sufletului. Spre scopusul acesta cerem dela Tine, fiiule, ca toate scrisori[le] de provocație prin care ai adus pe o parte a clirului nostru la rătăcire și ori ce alte scrisori ce ai făcut inprotiva noastră să le aduci cu tine ca îndată să le stingem prin foc, spre a nu să turbura prin eale pace între clirul și norodul nostru. Încă cerem dela Tine, ca pe totdeună să înceteazi a fi întârătoriu altora și mai ales a clirului nostru ca până în sfârșitul vieții Tale să fii noao supus și ascultătoriu și ca să Te porți așa precum să cuvine unui vrednic bărbat și cuvios preot. Iară din a Tale condiții ce ai face noao, fiiule, nu primim altă ca dela un preot Noao supus, decât numai această ca să-ți fim cu mila, deacă de acum înainte nu ne vei greși ceva și ca să Te tractărisim așa precum pe ori care bun și nesticat preot.

Trecând mai sus pomenit terminu, săngur îți vei prescrie urmările rele a neascultării.

Eugen.

VI.

EPISCOPUL, EUGEN HACMAN CĂTRĂ ADUNAREA DUHOVNI-
CEASCĂ.*Cernăuți, 1848, Mai 17/29.*

No. 104.

Auf die mir von Euch Wohl und Ehrwürdige Priester unserer von Gott beschützten Diöcese am gestrigen Tage überreichte Petizion finde ich zu erwiedern, dass ich in dem Punkte bezüglich des Herrn Consistorial Kanzlers Konstantin Czechowski schon dermal nachzugeben mich gezwungen sehe und ich trage ihm daher unter Einem auf, die bei ihm befindlichen Konsistorial Akten in unsere Hände zu übergeben.

Indem ich dieses Eurer Wohl und Ehrwürden bekannt gebe, kann ich nicht unterlassen, annoch beizufügen, dass der erwähnte wegen seines Krankheitszustandes schon früher beurlaubte Kanzler in den Dienst des Consistoriums nicht mehr zurücktreten werde.

Was jedoch die übrigen Petizionspunkte betrifft, so werden dieselben wohl selbst einsehen, dass ihre Beantwortung eine längere Zeit bedürfe, die ich auf 8 Tage festsetze.

Eugen,

S'a trimis pe adresa profesorului Constantin Popovici.

VII.

EPISCOPUL, EUGEN HACMAN DEMITE PE SECRETARUL, CON-
STANTIN CZECHOWSKI.*Cernăuți, 1848, Mai 17/29.**Dem Konsistorial Kanzler Herrn Konstantin Czechowski.*

Da ich dem Drange der Umstände nachzugeben mich gezwungen sehe, so trage ich Ihnen mit Bezug auf den am gestrigen Tage ertheilten einmonatlichen Urlaub auf, alle in Ihren Händen befindlichen Aktenstücke und Konsistorial-Sachen mir zu übergeben und sich in diesem einmonatlichen Zeitraume zu erklären, ob Sie in Pensionsstand oder in [ein] anderes Amt zu treten gedenken, damit ich hierwegen die nöthigen Schritte bei den höheren Behörden machen könne, weil es bei der gegenwärtigen Stimmung des sich auflehrenden und neuerungssüchtigen Klerus nicht möglich sein wird, Sie weiterhin im Dienste zu behalten.

Am Schlusze musz der gefertigte Bischof über ihren Verlust sein Bedauern ausdrücken, so wie auch Ihren vorzüglichen Eifer und Streben mich in der Beförderung des Wohles der Diöcese mit Ihren tiefen Kenntnissen in allen Zweigen des Dienstes und genauer Umsicht kräftigst zu unterstützen mit voller Zufriedenheit insbesondere lobend anerkennen.

Eugen.

VIII.

EPISCOPUL, EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROFESORUL, IOAN CALINCIUC.

Cernăuți, 1848, Mai 18/30.

No. 105.

Um Ruhe und Einigkeit und Eintracht sowohl unter dem in Spaltung gerathenen Klerus als auch zwischen dem gefertigten Bischöfe und dem eine Reform verlangenden geistlichen Personen zu erzielen und die Gemüther zu beruhigen, wünsche ich meinen Klerus sowohl über den in der überreichten Petizion vom 16/28 Mai gestellten bereits erledigten 2-ten Punkt, als auch über die anderen Punkte derselben zu vernehmen und zu ergründen, wie diesem Allen ohne Verletzung der bischöflichen Rechte und ohne das [Gesetz] mittels kirchlicher Canones zwischen einem Oberhirten und der ihm unterstehenden Geistlichkeit zu verrücken, abgeholfen werden könnte.

Euer Wohl und Ehrwürden werden somit aufgefordert eine angemessene Anzahl aus Ihrer Mitte zu wählen und um 11 Uhr Vormittags hierher abzuordern.

Eugen.

IX.

PROFESORUL, ION CALINCIUC CĂTRĂ EPISCOPUL, EUGEN HACMAN.

ADRESA DE MULȚUMITĂ A COMITETULUI DUHOVNICESC.

*Cernăuți, 1848, 20 Mai (1 Iunie)**Inalt Preasfințite arhipăstoriu, preaiubite a nostru părinte!*

Marele act a libertății prin care ați oborât păretele care ne despărțe dela olaltă și înpiedeca toată înaintare și pășire obștescului bun, boală ce întru Hs. păstoria Voastră cu acea bucurie, sau mai adevărat, cu acel entusiasm l'au salutat, care vă siguripsește nemurire în inimile noastre și a tuturor compatrioților, pentru că el stâlpește o nouă strălucită epohă a Bucovinei, dela care înainte are să înceapă un nou fericit viitoriu.

Bucurie noă! pentrucă am revindecat vechile drituri și obiceiuri a sfintei bisericii noastre de care scrie : „Să nu calci hotarale care au țarmurit părinții tăi”.

Mângăere noă! pentrucă ne-am învrednicit de înalta arhipăstoriaască-Vă recunoștința răvnei noastre pentru binele obștesc.

Nădejde noă! și tuturor vecurilor viitoare! pentrucă nu numai toate condițiile a desvălirii noastre religiozo-morale și a înfloririi pa-

triei ne-ați încuviințat, ci și spre îndeplinire acestui act strălucit liberal nemuritoriu n'ați uitat cu înaltă-vă și puternică arhipăstorească blagoslovenie a-l încununa.

Cu privire la aceste sentimente de care toți sântem pătruși, toți Inalt Preasfinției Voastre pentru acest mare act a libertății cea mai intimă mulțămire aducem cu deplină încredințare, că pentru a pute spori și a folosi obșteșcul bun nu vom pregeta ori ce prilej a întrebuița orice jârtvă a aduce, precum de altă parte grija vom purta, ca noul veșmânt a nesticăciunei cu care ne-am îmbrăcat să rămăe purure curat, neîntinat și fără prihană. Intru aceste toate ne va povățui mâna Celui de Sus care și până acuma pe noi slabe și nevrednice vase ca și oare când pe Sf. Apostoli, ne-au povățuit și ne-au învățat, ce să grăim și cum să pășim ca să venim la scopul dorit, iară dragoste revindecată și obștească înfrățire răzămată pe deplină încredere care s'au întărit între noi, ne va fi putere și curajul nostru și nădăjduim că nici odată nu va slăbi nici să va împuțina că dragostea ce adevărată nici odată nu să săvârșeaște nici să împuținează.

Iară ce să atinge de încredere aceasta o aflăm noi în cuvintele Inalt Prea Sfinției Voastre care ca un adevărat părinte cătră noi ră-tăciții ați rostit : „Veniți, fraților, să fim una”. Iară Inalt Prea Sfinției Voastre să vă fie ca o dovadă a deplinei noastre încrederii lacrimile noastre cele fierbinți cu care cuvintelor acestor pline de mângâere am răspuns; iale au fost lacrimile fiilor care după lungă înstrăinare au cunoscut glasul părintelui său celui dulce, și căzându-i pe piept plâng de bucurie că l-au aflat. Așa ne bucurăm și noi acuma și nădăj-duim și mai mare bucurie când vom vede rodurile mănoase odrăslind sub pavăza constituției, de care ca se ne învrednicim a le vede și a le gusta și a ne îndulci de iale în prisos, purure vom ruga pre Tatăl, pre Fiul și pre Sfântul și de viață făcătoriu Duh. Amin.

Dela Comitetul duhovnicesc a Bucovinei.

Ioan Calinciuc prezident.

Dimitri Procopovici, mădulariu.

X.

EPISCOPUL EUGEN HACMAN ORDONĂ PROF. IOAN CALINCIUC SĂ SISTEZE LUCRĂRILE COMITETULUI DUHOVNICESC.

Cernăuți, 1848, Iunie 23/Iulie 5.

Bekanntlich besteht zu Czernowitz ein sogenanntes geistliches Komité und Sie sind der Leiter desselben.

Welche Zwecke dieses Komité ursprünglich verfolgte, habe ich erfahren. In welcher Eigenschaft es aber auch jetzt, nachdem sich die Umstände schon längst geändert haben, noch immer besteht, ist mir unbekannt.

Um nun die Geschäfte und Leistungen des erwähnten Komités näher kennen zu lernen, fordere ich Sie auf, mir binnen 3 Tagen alle welche immer Tendenz habende Agenzien dieses Komités, unter Namhaftmachung der ordentlichen und korrespondirenden Mitglieder desselben, vorzulegen, bis dahin aber und solange sich jeder weiteren Wirksamkeit zu enthalten, bis ich mich darüber werde ausgesprochen haben, ob und in welcher Art, dann zu welchem Zwecke ein Komité zu Czernowitz zu bestehen hätte.

Eugen.

XI.

GUVERNORUL GALIȚIEI CONTELE GOLUCHOWSKI CĂTRĂ
EPISCOPUL EUGEN HACMAN.

Lemberg, 1848, Noembrie 14.

Nr. 73361.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Man findet Euer bischöfliche Hochwürden aufzufordern, dem dortigen Konsistorial Sekretär Konstantin Czechowski, welchem laut Berichtes Euerer bischöflichen Hochwürden vom 30. May 1. J. Zahl 106 unterm. 28 May 1. J. ein vierwöchentlicher Urlaub ertheilt und laut dessen hierorts gemachter Anzeige eine Verlängerung desselben bis 1. Dezember 1. J. bewilligt worden ist, noch eine weitere Urlaubsverlängerung bis 1. Hornung 1849 zu ertheilen.

Empfangen Euere Hochwürden den Ausdruck der ausgezeichneten Hochachtung, mit der ich die Ehre habe zu sein Eurer Hochwürden gehorsamer Diener.

Goluchowski.

XII.

EPISCOPIUL EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROFESORUL IOAN CALINCIUC.

Cernăuți, 1848, Noembrie 17/29.

No. 218. *Dem Professor der Dogmatik Herrn Ioan Kalinczuk, hier.*

Bekanntlich hat sich unter Ihrer Leitung das sogenannte geistliche Komité gebildet, wozu ich nie meine Beistimmung gegeben habe. Im Gegentheile habe ich vor und nach meinem Erlasse von 23. Juni (6. Juli) meine Meinung oft geäußert, dass ich mit dem Bestande dieses Komités nicht einverstanden bin, allein dieselbe blieb unbeachtet. Ein Komité anderer Natur, wenn solches meine Priester nach Abschaffung des gegenwärtigen mit Vorwissen ihres Bischofs gebildet hätten, hätte ich gewisz gern gesehen. Dermahlen kann das nicht mehr geduldet werden, weil es sich oft Misz- und Uibergriffe erlaubt habe, dann weil es zu vielen Beirungen Anlasz giebt und endlich, weil es nunmehr einem noch

größerem Theile des Klerus zum Anstosze dient. Es schmerzte mich so sehr, dass das Komité nur gar so oft nicht im Sinne eines gottesfürchtigen und dehmütigen Priesters und gegen die Absichten des Bischofs und Kaisers gewirkt hat. Ich trage Ihnen daher auf, dieses Komité unter eigener Verantwortung aufzuheben und dasz es nicht mehr besteht mir darüber ohne Verzug Bericht zu erstatten.

Eugen.

XIII.

EP. EUGEN HACMAN CĂTRĂ PROF. I. CALINCIUC.

Cernăuți, 1849, Martie 9/21.

No. 17. *Dem Wohlehrwürdigen Professor der Dogmatik Herrn Ioann Kalinczuk.*

Aus Anlsaz des — über die vorgekommenen, durch die Geistlichkeit der Diöcese hervorgerufenen Ereignisse im Monathe Mai 1848 — an die hohe Landesstelle erstatteten Berichtes zur Zahl 106/ord. hat das hohe Landespräsidium mit dem Erlasze vom 6-ten Februar 1. J. Zahl 93968 anher bedeutet, wie folgt :

„Ich kann bei dieser Gelegenheit nicht unterlassen Euerer bischöflichen Gnaden zu bemerken, dasz die der Landesstelle mit den Berichten vom 30-ten Mai und 28. Iuli vorigen Jahres zur Zahl 106 und 2464 mitgetheilten Ereignisse mich mit tiefer Trauer erfüllen, da selbe mir den höchst betrübenden Beweis liefern, das die durch die Zeitereignisse entstandene Begriffsverwirrung, durch welche verleitet Untergebene gegen ihre vorgesezten Staatsbürger gegen alle Schranken der Gesetzlichkeit zu unerlaubten strafbaren Handlungen hingerissen werden, auch den griechisch nicht unierten Clerus derart ergriff, dasz er sich so weit vergasz, die heiligsten Gelübde des geistlichen Standes, die Demuth und den Gehorsam gegen ihre Oberhirten und die wichtigste Pflicht des Priesters, Achtung vor dem Gesetze, zu vergessen und sich sogar, nach vorliegenden eigenen Geständnissen, der Ausserrachtlassung alles Anstandes gegen die Person ihres Bischofs und des Misbrauchs des von S. Mayestät allergnädigst in Aussicht gestellten Associations-Rechtes schuldig machten“.

„Mit tiefem Bedauern muszte ich erfahren, dasz dieses gesetzwidrige Benehmen selbst Euerer bischöfliche Gnaden zu selbstsändigen Ernennungen und Beeidigungen von Konsistorial-Beamten drängte, wozu Euerer bischöflichen Gnaden doch nur im Einverständnis mit der Landesstelle nach dem Regulirungs-Plane vom Jahre 1786, die Befugnis zusteht, endlich auch von solchen der Bestand im besagten Regulirungs-Plane gar nicht erwähnt, daher unzulässig ist“. „Ich bitte demnach den an jenen Ereignissen betheiligten Priestern meine volle Missbilligung erkennen zu geben“.

Da Sie sich an diesen traurigen Ereignissen betheilt haben, so trifft Sie die Missbilligung des hohen Landes Präsidiums, welche ich Ihnen, unter Anschluss des Erlasses des hohen Landes Präsidiums mit dem Beisatze ertheile, dass ich sehnlichst wünsche, dass Sie sich im Glücke, vorzügliche Fähigkeiten zu besitzen, nicht übernehmen (probabil: überheben) und überschätzen, und Sie werden dann gewisz nie mehr in die Gefahr des Monats Mai 1848 kommen, Todsünde der Hoffahrt zu begehen und das Geboth der evangelischen Liebe zu übertreten, werden nie mehr so traurige Fälle thun, werden sich von jeder Anmassung ferne halten, werden mehr Achtung, Gehorsam und Subordination gegen Ihren Bischof haben.

Sollte diese väterliche Ermahnung keine Wirkung hervorbringen, so würde sich das hohe Landes Präsidium, wie es in dem oben erwähnten Erlasse andeutet, in die unangenehme Lage versetzt sehen, die getroffenen Konsistorial Verfügungen zu desavouiren.

Übrigens werden Sie die Abhandlung Ihrer Lehre über das allerheiligste Sakrament der Eucharistie, wie Sie solche als Professor öffentlich vortragen, der theologischen Lehranstalt um so mehr mit Beschleunigung übergeben, als Sie dieser Obliegenheit, welche mit Ordinariats-Auftrag vom 8/20. Juni 1843 Zahl 78 angeordnet wurde, durch so viele Jahre nicht nachkommen wollen.

Zugleich empfehle ich Ihnen ganz besonders, dass Sie in dem Tipikon, sowohl in dem gewöhnlichen, als in dem der für die 2 Wochen vor der grossen Faste, und für diese Faste selbst, dann in dem der für die Wochen der Pentikoste bestimmt ist, mit allem Ernste üben, um die Ordnung der Kirchen-Bücher genau zu lernen und mit Bestimmtheit zu wissen, welches Kirchenbuch dem anderen vorangeht und anzeigt, wie die Kirchen Bücher nach einander folgen, und um somit sich bald die vollkommene Kenntniss aller kirchlichen Officien und nicht bloss jener der einfachen Vesper, vecernie, polunoșnița, utrenie, und der heiligen Liturgie zu verschaffen, und um in der Verrichtung dieser Officien so vollkommen zu seyn, wie in jenen eines Theologie Professors, ohne in Verlegenheit zu kommen, fremde Beihilfe zu suchen.

Ordine similare s'au trimis tuturor membrilor comitetului duhovnicesc.

Teodor Balan.

MISCELLANEA

DARE DE SEAMĂ DESPRE ARHIVELE STATULUI

FĂCUTĂ CĂTRE CONSILIUL DE PERFECTIONARE

(1 IANUARIE — 31 DECEMVRIE 1940)

Prezentăm situația Arhivelor Statului dela 1 Ianuarie până la 31 Decemvrie 1940.

Este anul marilor nenorociri care s'au abătut asupra țării noastre rând pe rând, tinzând toate la o ireparabilă prăbușire dacă nu am fi avut un conducător nou în stare să o oprească. În această situație instituția noastră a suferit și ea pagube însemnate în oameni și material. Astfel ne-a fost imposibil să evacuăm ceva din arhivele foarte importante dela Cernăuți și Chișinău pierdute ca urmare a ultimatului sovietic dela 28 Iunie 1940, concomitent cu șantajul celorlați vecini. Credem însă că materialul arhivistic nu e pierdut. În parte și personalul acestor arhive a rămas pe loc. Am evacuat în schimb toată arhiva din Cluj, orașul fiind cedat Ungurilor prin arbitajul dela Viena din 30 August 1940. Această situație mai bună a Arhivelor Transilvaniei se datorește în primul rând d-lui prof. D. Caracostea, ministrul Educației Naționale, care a sprijinit cu hotărîre stăruitoarele noastre demersuri.

Vom munci înzecit spre a câștiga aceea ce am pierdut. Știm că vremurile se răzbună totdeauna.

*

Cu toate greutățile întâmpinate Arhivele Statului n'au încetat de a-și păzi și mări patrimoniul, rezervă inepuizabilă pentru aflarea și documentarea temeiului nostru istoric și național, care va rămâne neclintit în fața oricăror valuri, oricât de mari și de furioase ar fi ele. Deasemeni am mers mai departe cu organizarea lucrului interior, pe care îl voiu schița în aceste rânduri.

I. *Lucrări de arhivă.* La direcțiunea generală am continuat și anul acesta adunarea, clasarea și inventarierea materialului arhivistic. La *Secția istorică și a bunurilor publice*, pe lângă lucrările curente, s'a continuat facerea catalogului condicilor (165 volume) cu copii de pe scări și însemnări; s'a fișat și clasat depunerea Ministerului de Domenii (dosarele) și s'a alcătuit inventarul clișeelor și al copiilor particulare. Translatorul a făcut fișe la 1073 documente slave din anii 1369—1600. La *Secția judecătorească*, pe lângă lucrările oficiale, s'au mai făcut 1600 mențiuni de stare civilă; s'a clasat starea civilă a județului Ilfov și a municipiului București, acesteia transcriindu-i-se și inventarul, și s'a selecționat arhiva Tribunalului Ilfov secția IV CC. și a judecătoriei sect. VI din București. La *Secția administrativă* s'au făcut lucrările curente și inventarele unor fonduri din depunerile vechi; s'au selecționat deasemeni arhivele Monitorului Oficial și a Gardienilor Publici.

Pentru arhivele regionale rapoartele respective arată pe larg tot ce s'a făcut. Dela Arhiva din Timișoara, după dispariția regretatului Ioachim Miloia, nu mai avem știri. Primăria municipiului nu mai răspunde la intervențiile noastre; se pare că și soarta fondului arhivistic este nesigură. Dela Cernăuți și Chișinău dăm rapoartele ultimelor zile de zbucium; dela Năsăud n'am mai putut afla nimic. Se pare că Ungurii vor să ducă tot materialul la Budapesta, ca urmare a vechiului lor principiu de centralizare și deci de împiedecare a informației românești.

Lipsa de personal face ca lucrările de specialitate să fie împlinite cu mare greutate. Suntem copleșiți totdeauna de lucrările de birou ale zilei. Iată situația din acest punct de vedere :

Nr.	Arhivele din :	Intrare	Eșire	Certificate	Copii legalizate
1	București	2.531	1.497	62	2.003
2	Brașov	466	—	7	10
3	Cluj-Sibiu	356	200	1	—
4	Craiova.	2.725	615	Impreună cu eșirea	2.020
5	Chișinău	—	—	—	—
6	Cernăuți	—	—	—	—
7	Iași	471	491	27	146
8	Năsăud	—	—	—	—
9	Timișoara.	—	—	—	—

Pe lângă aceasta se adaugă timpul pus la dispoziția cercetătorilor. Neavând inventare și opise trebuie să fie serviți direct de funcționarii care cunosc depozitele din practică. Iată statistic și această situație, cum rezultă din rapoartele primite :

Nr.	Arhivele din :	Nr. cercetărilor	A u f o l o s i t				
			Documen.	Condici	Dosare	Planuri	Volume
1	București :						
	a) <i>Bunuri Publice</i>	442	7.811	281	49	14	—
	b) <i>Judecătorești</i>	2.560	—	5.420	500	—	—
	c) <i>Administrative</i>	270	—	50	900	—	—
	d) <i>Biblioteca</i>	—	—	—	—	—	294
2	Brașov	22	—	—	—	—	—
3	Cluj-Sibiu	—	—	—	—	—	—
4	Craiova	—	—	—	—	—	—
5	Chișinău	—	—	—	—	—	—
6	Cernăuți	—	—	—	—	—	—
7	Iași	—	—	—	—	—	—
8	Năsăud	—	—	—	—	—	—
9	Timișoara	—	—	—	—	—	—

Este evident că trebuie neapărat să se alcătuiască fișele și cataloagele publice, pentru ca orice cercetător să știe imediat ce anume poate afla în arhivele noastre. Până nu se va realiza acest postulat nu vom putea spune că avem arhive organizate.

II. *Creșterea colecțiilor.* Situația neprielnică din punct de vedere al localului ne-a împiedicat să luăm tot materialul arhivistic care ni se oferea sau care, neîngrijit, se distrugea pe la autorități sau particulari. Lipsa de personal și de fonduri pentru diurnă și transport deasemeni ne-au făcut imposibile selecționările unor arhive importante și aducerea lor în grija noastră. Totuși, în limita spațiului făcut disponibil prin operațiuni interioare, am putut să mai achiziționăm pentru *direcțiunea generală* următoarele fonduri :

1. copii de pe acte particulare	181
2. documente originale	73
3. clișee zincografice	121
4. manuscrise	19
5. registre	2
6. dosare	2
7. fotografiile de documente	1
8. dosare de naturalizări	9062
9. legi originale	12
10. pergamente	2
11. acte dela Casa Regală	1
12. publicații diferite	2341

La *Arhivele din Brașov* : 1036 publicații.

La *Arhivele din Cluj-Sibiu* : 1) arhiva prefecturii județului Satu Mare ; 2) două peceți ale poliției din Salonta ; și 3) arhiva fostului conțencios al Statului din Cluj.

La *Arhivele din Craiova* :

- Starea civilă dela 21 comune din județul Dolj (până la 1865) ;
- 1272 documente, donații diferite ;
- 635 planuri și hărții ;
- 13 manuscrise ;
- 520 publicații diferite ;
- 2029 numere de reviste și ziare oltene.

La *Arhivele din Iași* :

- Arhiva Tribunalului Iași, secția I (1905—1909) și III (1897 1910) ;
- Curtea cu Juri-Iași (1926—1930) ;
- Primăria Iași (1906—1909) ;
- Tribunalul Covurlui (1832—1900) ;
- Universitatea din Iași, fondul „Comitetul central de inspecțiune școlară” ;
- Cărți donate de d. Al. Băleanu (1779 vol.) și Gh. Ungureanu (79 vol.).

Achizițiile dela celelalte arhive săvârșite până la evacuare nu ne mai pot fi cunoscute.

III. *Publicații*. Am continuat publicațiile noastre și în anul acesta, tipărind ed. III din *Albumul de paleografie românească* de I. Bianu și N. Cartoian, prin îngrijirea d-lui N. Cartoian. La cererea noastră ediția a fost adausă cu planșe noi de pe scrisul de tipar vechi și de tranziție și de pe alte documente și prevăzută cu o introducere, care poate servi de călăuză la un eventual manual de paleografie română.

Deasemeni, pentru a arăta strădaniile din trecut cu privire la zidirea unui palat al Arhivelor Statului, subsemnatul a adunat și tipărit toate proiectele făcute în acest scop dela 1832 înainte, însoțindu-le cu o serie de documente oficiale. Broșura poartă titlul *Proiecte pentru palatul Arhivelor Statului* și a costat 20.000 lei. În acest preț nu intră clișeele zincografice, care ne-au fost făcute de Comisiunea Monumentelor Istorice după aprobarea regretatului ei președinte prof. N. Iorga. D. Ștefan Șoimescu, dela care am avut mult sprijin, plecând dela administrația Casei Școalelor, nu a putut să ne mai dea suma promisă pentru tipar, cum anunțam în prefața lucrării; în schimb ne-a fost pusă la dispoziție de Ministerul Educației Naționale prin bunăvoința d-lui prof. Al. Marcu, atunci secretar general. Nădăjduiam ca prin această publicație să provocăm inițiativa și sprijinul necesar construirii, măcar acum după mai bine de o sută de ani de planuri nerealizate, unui local potrivit și demn de importanța națională a tezaurului nostru arhivistic. D. ministru D. Caracostea își însușise această inițiativă, acum din nou părăsită.

Am mai scos un nou volum din *Revista Arhivelor* (IV, 1) de 204 p., pe care l-am închinat memoriei lui D. Onciul, fost director general al Arhivelor Statului. Costul tiparului se ridică la 80.000 lei, din care am achitat numai o parte; restul rămâne asupra mea până voi putea afla suma respectivă de achitare.

Alte publicații n'am mai putut face. Amintesc numai că subsemnatul ținând o conferință de popularizare a importanței arhivelor, la universitatea din Vălenii-de-Munte, am fost solicitat de d. Lungulescu să o dau spre publicare în revista *Conferența*, unde a și apărut.

IV. *Personal și salarizare.* Personalul bugetar al tuturor direcțiilor Arhivelor Statului a fost același ca în trecut : 42 arhiviști și 15 oameni de serviciu și paznici. Repetăm că este insuficient pentru obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească. La alcătuirea noului buget situația materială a rămas deasemeni aceiași din anul trecut, cu toate că aveam nădejdea unei îmbunătățiri oarecare. Această nădejde ne-a fost sporită odată cu alcătuirea noului cod al funcționarilor publici. Prin el aveam convingerea că se vor pune în aplicare prevederile legii de organizare a Arhivelor Statului și că nu va mai fi motiv de nemulțumire în viitor, nemaî având efect legea de persecuție din 1934. Trebuie să se știe odată și în țara noastră, de către cei care dirijează, că serviciul de arhivă este strict științific și că trebuie apreciat ca atare.

Pentru alcătuirea acestui nou cod a fost instituită o comisie specială, care a lucrat în general fără nicio consultare a instituțiilor respective. Am putut totuși afla că Arhivele Statului nici nu formau vreo preocupare anume a acelei comisii. Din aceasta ar fi rezultat ca personalul lor să fie socotit întocmai ca arhivarii de registraturi. Atrăgând personal atenția regretatului ministru Petre Andrei, a intervenit imediat spre a nu se lua o astfel de incalificabilă măsură și s'a creat o grupă specială pentru arhivarii și paleografilor dela Arhivele Statului, al cărei cuprins și sistem de salarizare mi-au rămas cu totul necunoscute. Pentru o judicioasă distincție între arhivarii și paleografilor specialiști dela Arhivele Statului și arhivarii și registratorii dela arhivele de registraturi, am dori ca în viitor să se adopte pentru cei dintâi vechiul termen de arhiviști.

Aceasta era situația când, la 8 Iunie 1940, a apărut noul cod al funcționarilor publici. În el figura grupa A, 37, cu 4 grade compuse din 9 clase în modul următor :

A. — 37 : *Arhivarii și paleografilor dela Arhivele Statului :*

Gradul :	Tipul de salariu	
	Nr.	Lei
Arhivar principal cl. I-a	.20	15.000
„ „ cl. II-a	.21	13.500
Arhivar cl. I-a	.23	12.000
„ cl. II-a	.26	9.500
Arhivar ajutor cl. I-a	.28	8.500
„ „ cl. II-a	.30	7.500
Paleograf cl. I-a	.31	7.000
„ cl. II-a	.33	6.000
„ cl. III-a	.35.	5.000

În această grupă trebuia să fie încadrat personalul specialist. Încadrarea personalului de conducere urma după grupa A, 15 a *funcționarilor administrativi*, bibliotecarii după grupa A, 31 a *bibliotecarilor universitari*, registratorii după grupa A, 38 a *arhivarilor și registratorilor*, iar personalul de serviciu după grupa D, 1 a *personalului de intendență și serviciu*. Și aici se uita că personalul registraturii noastre e tot specialist întrucât lucrează pe material istoric. Dar aceasta este noua situație legală care are meritul de a stabili cel puțin un principiu.

În adevăr, până acum regimul de salarizare a funcționarilor noștri urma două legi: una, cea de temei și organizare din 1925, și alta, cea cu modificările din 1932. Între ele, din punct de vedere al asimilării cu funcțiunile administrative, este o deosebire esențială după cum se poate constata din următorul tablou comparativ:

Nr. crt.	Titlul funcției speciale	Echivalarea cu funcțiile administrative după legea din		Încadrarea legală după legea din			
		1925	1932	1925 Tip. Salar	1932 Tip. Salar		
1	Director general.	Director g-ral cl. I.	<i>Nemodificat</i>	10	28.000	10	28.000
2	Subdirector g-ral	Subdir. g-ral cl. I.	<i>Nemodificat</i>	12	24.500	12	24.500
3	Director regional	Director cl. I . . .	<i>Nemodificat</i>	15	21.000	15	21.000
4	Arhivar	Subdirector cl. I . .	Șef serviciu de cl. I . .	20	15.000	23	12.000
5	Translator pentru limbile slave . .	Subdirector cl. I . .	Șef de serviciu cl. I . .	20	15.000	23	12.000
6	Ajut. arhivar cl. I	Șef de servciu cl. II	Șef de secție cl. II. . .	24	11.000	27	9.000
7	Bibliotecar	Șef de serviciu cl. II	Șef de secție cl. II. . .	24	11.000	27	9.000
8	Ajut. arh. cl. II . .	Șef serv. cl. III (II)	Șef secție cl. III (II).	24	11.000	27	9.000
9	Ajutor bibliot. . .	Șef serv. cl. III (II)	Șef secție cl. III (II).	24	11.000	27	9.000
10	Paleograf	Șef bir. princip. cl. I (Șef secție cl. II) . .	Șef de birou cl. I . . .	27	9.000	29	8.000
11	Registrator.	Șef de birou cl. I . .	Șef de birou cl. II . . .	29	8.000	30	7.500
12	Ajut. registrator	Șef de birou cl. II . .	Șef birou cl. III (II)	30	7.500	30	7.500

După cum se poate vedea legea din 1932 nu modifică primele trei titulaturi. După aceea însă, pentru unele titluri de funcțiuni, au intervenit între timp modificări de ierarhie în legea generală de organizare a ministerelor. Unele clase s'au desființat. Director general și subdirector general (post pe care Arhivele nu l-au avut niciodată) nu mai există în ministere dar se păstrează la casele autonome și la instituțiile centrale care au în subordine direcțiuni. Acesta e și cazul arhivelor dar prescripția legii nu a fost luată în considerație. Deosemeni a fost înlăturată și clasa a treia a gradelor respective. În cazul acesta am socotit, la echivalarea de mai sus, clasa imediat superioară din ierarhia administrativă.

Prin noua legislație se crea personalului nostru o situație mai bună. Rămânea numai ca dreptul fiecăruia să fie respectat la viitoa-

rele încadrări. Înțelegem prin aceasta ca fiecare din funcționarii noștri să primească gradul cel mai apropiat echivalării din legea noastră de organizare. În acest sens am făcut toate propunerile noastre, deseori repetate. Având în vedere caracterul distinct de specialitate al instituției noastre, cu direcție generală și direcții regionale, am fost în drept să cerem chiar păstrarea acestei ierarhii și în viitor, întemeindu-ne pe art. 53 din noul cod.

Încadrările s'au făcut târziu, în Octombrie, pe data de 1 August, și nu au corespuns întru nimic propunerilor noastre. E vorba numai de câteva sporuri de salariu neînsemnate, care nu corespund gradelor ierarhice legale. Lucrarea s'a făcut în minister fără a se ținea seama de propunerile noastre. În loc să se ia ca bază *gradul* fiecăruia s'a luat *salariul* înscris în buget. Acesta însă, mai ales la direcțiile regionale, cu toată stăruința mea din trecut, încă nu era salariul legal. În tabloul de mai jos notăm diferențele intervenite: (*Vezi tabelele dela pag. 342—343*).

Arhivele din Cernăuți au rămas cu aceeași indemnizație de 107.100 lei pentru 5 persoane, iar direcțiunea din Brașov este susținută tot numai de municipiu.

Comparând încadrările făcute cu drepturile personale pe care le avea fiecare, rezultă o diferență simțitoare în paguba celor mai mulți funcționari; la regionale paguba e mai accentuată. Avem însă nădejdea că acum, când se va face raționalizarea serviciilor de care se vorbește, să se îndrepte vechile neajunsuri.

Totalizând sumele cheltuite cu salariile funcționarilor pe anul întreg, anume pe 7 luni cu vechile prevederi bugetare și pe 5 luni cu cele sporite, inclusiv diurnele, avem această situație:

Arhivele din București	2.057.150 lei
„ „ Craiova.	384.450 „
„ „ Cluj-Sibiu	648.050 „
„ „ Chișinău (5 luni).	248.250 „
„ „ Cernăuți (5 luni).	44.625 „
„ „ Iași	531.450 „
„ „ Sighet-Maramureș	10.200 „
Traducerea documentelor grecești — București. . .	1.200 „
Refugiații din Chișinău (3 luni în plus).	42.450 „
Refugiații din Cernăuți (3 luni în plus)	ca 9.300 „
Total anual	3.977.125 lei

Din această sumă se scade salariul neplătit pentru posturile vacante tot anul sau parțial:

Nr. crt.	Funcția cu vechimea în grad a deținătorului	Incadrarea la 1 August 1940	Grupa	Tip	Salariul		Spor
					Vechiu	Incadrat	
I. București							
1	Director general (1938)	Director cl. I	A, 15	15	19.350	21.000	1.650
2	I. Arhivar	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	13.250	15.000	1.750
3	II. Arhivar (1923)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	13.250	15.000	1.750
4	III. Arhivar (1931)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	13.250	15.000	1.750
5	Traslator pentru limbile slave (1937)	Arhivar cl. I	A, 37	23	9.850	12.000	2.150
6	Bibliotecar (1931)	Bibliotec. șef cl. I	A, 31	23	8.800	12.000	3.200
7	I. Ajutor arhivar cl. I (1928)	Arhivar cl. II	A, 37	26	8.800	9.500	700
8	II. Ajutor arhiv. cl. I (1929)	Arhivar cl. II	A, 37	26	8.800	9.500	700
9	I. Ajutor arhiv. cl. II. (1928)	Arhivar ajutor cl. II	A, 37	30	6.950	7.500	550
10	II. Ajut. arhiv. cl. II (1938)	Arhivar ajutor cl. II	A, 37	30	6.950	7.500	550
11	Bibliotecar ajutor (1937)	Arhivar ajut. cl. II	A, 37	30	6.950	7.500	550
12	I. Paleograf (1938)	Paleograf cl. I	A, 37	31	6.300	7.000	700
13	II. Paleograf (1938)	Paleograf cl. I	A, 37	31	6.300	7.000	700
14	Registrator (1938)	Registrator cl. II	A, 38	32	5.450	6.500	550
15	Registrator ajutor (1938)	Registr. ajutor cl. II	A, 38	35	4.350	5.000	650
16	Impiegat (1938)	Paleograf cl. III	A, 37	35	3.200	5.000	1.800
17	Portar	Portar cl. V	D, I	15	2.750	2.800	50
18	I. Paznic	Paznic cl. I	D, I	11	3.850	4.000	150
19	II. Paznic	Paznic cl. I	D, I	11	3.850	4.000	150
20	I. Om de serviciu	Om de serviciu cl. V	D, I	15	2.550	2.800	250
21	II. Om de serviciu	Om de serviciu cl. V	D, I	15	2.550	2.800	250
22	III. Om de serviciu	Om de serviciu cl. V	D, I	15	2.550	2.800	250
23	IV. Om de serviciu	Om de serviciu cl. V	D, I	15	2.550	2.800	250
Total lunar :					162450	184000	21.550
II. Craiova							
1	Director (1939)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	8.900	13.800	4.900
2	Ajutor arhivar (1936)	Ajutor arhivar cl. II	A, 37	30	5.500	6.900	1.400
3	Impiegat (1937)	Paleograf cl. III	A, 37	35	3.150	4.600	1.450
4	Impiegat (1937)	Paleograf cl. III	A, 37	35	3.150	4.600	1.450
5	Impiegat stagiar (<i>vacant</i>)	[Paleograf cl. III]	A, 37	35	2.650	4.600	1.950
6	I. Om de serviciu	Om de serv. cl. VII	D, I	17	2.000	2.050	50
7	II. Om de serviciu	Om de serv. cl. VII	D, I	17	2.000	2.050	50
Total lunar :					27.350	38.600	11.250

Nr. crt.	Funcția cu vechimea în grad a deținătorului	Incadrarea la 1 August 1940	Grupa	Tip	Salariul		Spor
					Vechiu	Incadrat	
III. Cluj-Sibiu							
1	Director (1922)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	13.250	15.000	1.750
2	I. Arhivar (1939)	Arhivar cl. II	A, 37	26	7.600	9.500	1.900
3	II. Arhivar (<i>vacant</i>)	[Arhivar cl. II].	A, 37	26	7.600	9.500	1.900
4	Ajutor arhivar (1939)	Ajutor arhivar cl. II	A, 37	30	6.000	7.500	1.500
5	Registrator ajutor (1939)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	4.000	5.000	1.000
6	Impiegat (1939)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	2.950	5.000	2.050
7	Impiegat auxiliar (<i>vacant</i>)	[Paleograf cl. III]	A, 37	35	2.650	5.000	2.350
8	I. Om de serviciu	Om de serv. cl. VI	D, I	16	2.300	2.500	200
9	II. Om de serviciu.	Om de serv. cl. VI	D, I	16	2.300	2.500	200
Total lunar :					48.650	61.500	12.850
IV. Iași							
1	Director (1934)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	13.250	13.800	550
2	Arhivar (1934).	Arhivar cl. II	A, 37	26	7.600	8.750	1.150
3	Paleograf (1938)	Paleograf cl. II	A, 37	33	5.000	5.500	500
4	Registrator (1938)	Paleograf cl. II	A, 37	33	5.000	5.500	500
5	Registrator ajutor (1939)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	4.000	4.600	600
6	Impiegat (1939)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	2.650	4.600	1.950
7	I. Om de serviciu	Om de serv. cl. VI	D, I	16	2.300	2.300	—
8	II. Om de serviciu.	Om de serv. cl. VI	D, I	16	2.300	2.300	—
Total lunar :					42.100	47.350	5.250
V. Chișinău							
1	Director (1918)	Arhivar princip. cl. I	A, 37	20	11.000	13.800	2.800
2	Arhivar (1935).	Arhivar cl. I	A, 37	23	9.050	11.050	2.000
3	Translator de limba rusă (1924)	Paleograf cl. I.	A, 37	30	5.500	6.450	950
4	Conservator (1924).	Paleograf cl. II	A, 37	33	4.500	5.500	1.000
5	Registrator (1925)	Paleograf cl. I.	A, 37	30	5.800	6.450	650
6	Paleograf (1937)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	4.000	4.600	600
7	Impiegat cl. II (1937)	Paleograf cl. III.	A, 37	35	3.150	4.600	1.450
8	Impiegat (<i>vacant</i>)	[Paleograf cl. III]	A, 37	35	2.650	4.600	1.950
9	I Om de serviciu	Om de serv. cl. VII	D, I	17	2.000	2.050	50
10	II. Om de serviciu.	Om de serv. cl. VII	D, I	17	2.000	2.050	50
Total lunar :					49.650	61.150	11.500

București : arhivar principal cl. I, o lună	13.250 lei
Craiova : paleograf cl. III, tot anul	41.550 „
Cluj-Sibiu : arhivar cl. II, tot anul	100.700 „
paleograf cl. III, tot anul	43.500 „
Iași : arhivar principal cl. I, două luni	27.600 „
Chișinău : paleograf cl. III, cinci luni până la evacuare	13.250 „
Sighet-Maramureș : diurna, tot anul	10.200 „
Total. . .	<u>250.050 lei</u>

In rezumat avem : buget anual total	3.977.125 lei
din care se scade suma neachitată	<u>250.050 „</u>
rămâne suma netă plătită	3.727.075 lei

La aceasta se mai adaugă drepturile personale ale fiecăruia la chirie și ajutor familiar, care sunt variabile, și se reține suma legală pentru personalul care primește locuința în natură.

Și în anul acesta au intervenit schimbări la personal. Direcțiile arhivelor din Chișinău și Cernăuți s'au desființat odată cu înstrăinarea provinciilor respective. Dela Chișinău s'au refugiat d. L. T. Boga și d-na Silvia Gheorghiu, iar dela Cernăuți d. T. Balan și d-na Lydia Jemna, care s'au repartizat la cea de a doua funcție ce aveau ori au rămas fără posturi. D-ra Agnes Cașevco dela Cernăuți a trecut în Germania. Toți ceilalți au rămas sub ocupația rusească. Personalul arhivelor din Cluj s'a refugiat în întregime cu arhiva la Sibiu.

Posturile vacante la Craiova, Cluj și Chișinău până la evacuare, nu s'au putut ocupa nici anul acesta datorită atât măsurilor financiare excepționale cât și împrejurărilor neprielnice. In postul de arhivar dela Cluj, până la 1 Sept., a fost detașată însă din învățământul secundar, d-na dr. Marina Vlasiu-Lupaș. Prin efectul decretului pentru înlăturarea cumulului în funcțiunile dela Ministerul Educației Naționale, au mai părăsit serviciul arhivelor și d-nii Al. Băleanu, directorul arhivelor din Iași și Mihai Popescu, arhivar în direcția generală, care au optat pentru alte posturi. Pe data de 1 Nov. d-ra Maria Dumitrescu, bibliotecara dela direcția generală, a fost deasemenea detașată direct de minister ca profesoară de bibliologie la Școala de Arhivistică.

V. *Material și întreținere.* Pentru acest capitol am avut prevedere bugetară 30.000 lei anual pentru direcția generală și câte 6.000 lei pentru direcțiile regionale. Din aceste sume s'a blocat dela început 10 %. Lumina, apa, salubritatea și curățirea coșurilor s'au plătit furnizorilor direct de minister. Deasemeni pentru încălzitul direcției generale ni s'au dat 14 vagoane de lemne, adăugându-se și tăiatul lor. Ne lipsesc referințele speciale dela direcțiile regionale, care lucrează direct cu contabilitatea generală a ministerului. Cheltuielile de mai sus se prezintă astfel :

Nr.	Arhivele	Material	Lumină	Salubritate	Coşuri	Tăiat lemne	Total
1	Bucureşti	27.650	61.502	40.612	5.940	7.245	142.349
2	Iaşi	5.400	—	—	—	—	5.400
3	Cluj-Sibiu	5.400	—	—	—	—	5.400
4	Craiova	5.400	—	—	—	—	5.400
5	Chişinău (6 luni) .	2.250	—	—	—	—	2.250
6	Cernăuţi (5 luni) .	2.250	—	—	—	—	2.250
	Total	47.750	61.502	40.612	5.940	7.245	163.049

Din fondurile astfel prevăzute nu am putut face lucrările plătite pentru îngrijirea materialului şi nici pentru clasarea lui. Mulţumită direcţiei contabilităţii ministerului, şi reamintesc numele d-lui August Ştefănescu, am putut totuşi să ne confecţionăm întrucâtva materialul necesar lucrărilor urgente de arhivă (cartoane cu faşii, scoarţe de dosare, cămăşi de documente şi imprimate) încă în curs de livrare. Nu cunoaştem costul lor, care se ridică însă la mai multe sute de mii lei.

Din fondurile adunate de noi am putut confecţiona încă 132 m. l. rafturi metalice mobile în care am aşezat arhiva Senatului. Am făcut din nou două sobe de teracotă şi am reparat 13, lucrarea întreagă costând 39.650 lei; suma a fost plătită de minister în urma aprobării d-lui Traian Herseni, secretarul general de atunci. Am procurat cărţi necesare întrebuinţării comune, în special colecţii de documente, dicţionare, cronici şi manuale de specialitate, care lipseau instituţiei noastre. Am legat câteva condici domneşti şi inventare, pe lângă Monitorul Oficial din anul 1939 şi cărţile din bibliotecă expuse mai mult distrugerii.

Tipăritul formularelor de inventare şi al fişelor pentru bibliotecă, materialul de luminat, prosoape pentru serviciu şi alte lucruri mărunte procurate peste ce puteam acoperi din fondul bugetar prevăzut, s'au făcut iarăşi din fondurile procurate de noi.

Nu erau destule nevoile arhivelor noastre pe care le învingeam cu mare greutate. A trebuit să mai vină şi cutremurul din 10 Nov. 1940, care să le mărească. Numai pentru asigurarea continuării serviciului prin refacerea acoperişului distrus şi punerea coşurilor în stare de funcţionare avem nevoie de sume mari. Ni s'au acordat de minister 650.000 lei; lucrările sunt în curs de executare.

Pentru evacuarea arhivelor din Cluj noi am cheltuit 18.000 lei, afară de sumele puse la dispoziţie de minister (aproape 80.000 lei) şi de cheltuielile de transport. Pentru localul închiriat la Sibiu ministerul plăteşte acum 250.000 lei anual.

VI. *Muzeul Arhivelor*. Nici în anul acesta n'a putut fi redeschis. Sala rămâne mai departe ocupată cu dosare şi registre, care nu mai au loc în depozite.

VII. *Școala de Arhivistică*. Aici s'a făcut un pas simțitor înainte. La 1 Aprilie 1940 bugetul total a fost de 733.200 lei, din care s'au plătit profesorii a cinci catedre cu salariul legal de 9.600 lei, șase cu diurna de 1.600 lei și postul de secretar cu 3500 lei lunar. Dela 1 August, prin încadrare, catedrele bugetare au fost plătite cu 12.000 lei lunar, iar secretarul, încadrat ca impigat cl. I, a primit 5000 lei; diurna a rămas aceeași. Deci a mai fost un spor de salariu total de 19.500 lei.

Biblioteca școalei a crescut cu 596 numere de inventar.

Prin Arhive am tipărit pentru elevi o nouă ediție a albumului e paleografie cirilică de care am mai vorbit, îngrijit de d. prof. N. Cartoian, însă din lipsa de mijloace n'am putut să dăm o nouă ediție a *Carnetului Studentului*, așa cum proiectasem. Intenționăm să scoatem totuși un buletin al școalei, cu studii de specialitate.

VIII. *Venituri și cheltuieli*. Datorită situației generale veniturile noastre au fost mult mai reduse acum.

Amintim și de data aceasta numele sprijinitorilor noștri: d. rezident regal G. Alexianu și d. secretar general al Ținutului Bucegi Iulian Peter ne-au dat 32.600 lei; regretatul ministru Petru Andrei ne-a dat 20.000 lei pentru tipărituri; d. M. Ralea ministrul Muncii, 10.000 lei; d. rezident regal Paul Goma, 10.000 lei; d. rezident regal Dinu Simian, 5.000 lei; d. ministru D. Caracostea, 5.000 lei. Au cumpărat publicațiile noastre de sume mai mari: d. Ștefan Șoimescu administratorul Casei Școalelor, de 12.000 lei; d. prof. N. Cartoian, 8.500 lei; d. prof. St. Ciobanu, 8.500 lei (cumpărând albume nentru seminariile de istoria literaturii române vechi dela Facultatea de litere din București); primăria municipiului Brașov, prin d. Const. Sassu, 2.500 lei; Ținutul Marea, 2.405 lei; d. Petru Voivozeanu din Roșiorii-de-Vede, 2.193 lei; primăria municipiului Arad, 2.060 lei. Librăriile din București au vândut publicații în valoare de 10.219 lei.

Iată cum se prezintă situația:

I. *Venituri*:

Disponibil din anul trecut	97.291 lei
Subvenția Ținutului Bucegi	32.600 „
„ Ministerului Educației Naționale	25.000 „
„ „ Muncii	10.000 „
„ Ținutului Dunărea	10.000 „
„ „ Olt	5.000 „
Din vânzarea Albumului paleografic	45.738 „
Diverse și vânzări de alte publicații	<u>52.863 „</u>
Total.	278.492 lei

II. *Cheltuieli* :

Rafturi metalice Fichet, 132 m. l.	82.986 lei
Cumpărare de cărți și publicații.	47.075 „
Legatul cărților, condicilor și inventarelor	23.650 „
Tiparul Albumului de paleografie Bianu-Cartojan	68.250 „
Tiparul Revistei Arhivelor IV, I (acon)	20.000 „
Tipărituri diverse (fișe, opise, formulare).	3.350 „
Cheltuieli diverse, reparații și material	13.935 „
Total.	259.246 lei

Deci : Incăsari : 278.492 lei

Cheltuieli : 259.246 „

19.246 lei în depozit.

Recapitulând toate cheltuelile făcute pentru Arhivele Statului, reese :

Salarii și indemnizații	3.727.075 lei
Cheltuielile Consiliului de perfecționare	259.246 „
Material și întreținere	163.049 „
Refacerea parțială a sobelor.	39.650 „
Tiparul lucrării <i>Proecte pentru palat</i>	20.000 „
Total.	4.209.020 lei

De adăugat :

valoarea lemnelor de încălzit,
taxele comunale și impozitele,
chiria,
costul materialului de clasare,

căroră nu le cunoaștem cifra exactă întrucât nu ne-au ajuns încă la cunoștință actele justificative respective.

IX. *Desiderate*. In memoriile direcțiilor regionale se văd înscrise dorințele lor. Pentru totalitatea arhivelor avem de adăugat următoarele :

Ne dăm seama că e greu să ne gândim acum la toate nevoile noastre, care sunt prea numeroase. Trebuie totuși să nu încetăm de a le arăta.

Situația localului direcției generale este în curs de îmbunătățire prin reparații și consolidări. Avem însă mare lipsă de depozite, de rafturi și de material de clasare.

Trebuie să continuăm publicarea cataloagelor și a inventarelor și să organizăm arhivistic toate secțiile, așa cum am făcut pentru *secția istorică*.

Trebuie să îmbogățim colecțiile bibliotecii cu manuale, ediții de documente și reviste de informație.

Trebuie să ia ființă laboratorul arhivelor cu aparatele necesare atât pentru conservarea materialului supus distrugerii cât și pentru lucrul științific.

Trebue sporit numărul personalului la toate direcțiunile, în situația de azi fiind absolut insuficient și să se înființeze și alte direcții regionale pentru a împiedeca aglomerarea peste măsură a materialului arhivistic făcând astfel imposibilă clasarea și conservarea.

Trebue să se redeschidă Muzeul Arhivelor Statului.

Strigătul de alarmă cel mai insistent rămâne totuși problema localului la toate direcțiile.

Director general, **Aurelian Sacerdoțeanu**

A N E X E

I

REFERAT CĂTRE CONSILIUL DE PERFECTIONARE PENTRU ORGANIZAREA SECȚIEI ISTORICE ȘI A MANUSCRISELOR

Pentru organizarea arhivelor noastre, în afară de cecece am arătat D-voastre în Darea de seamă trecută și cecece am putut face după aceea, ca procurare de material și organizarea depozitelor, de data aceasta supun discuției următoarele două chestiuni.

I. Secția *Bunurilor Publice* are o subsecție zisă „istorică” în care se grupează cronologic o parte din documentele provenite în special de pe la mănăstiri. Pentru cercetările istorice generale această grupare a dat rezultate bune, punând ușor la dispoziție toate documentele unei perioade; însă pentru monografiile și cercetarea bunurilor are desavantajul de a răspândi în diferite pachete materialul arhivistic referitor la un așezământ sau proprietate. Aceasta cu atât mai mult cu cât nu a fost un criteriu precis la alegerea lor. Din punct de vedere al organizării arhivistice adăugăm și faptul că nu se poate face fixarea definitivă a pachetelor datorită creșterilor probabile. De aici rezultă că nu se pot alcătui nici inventarele necesare, cu caracter definitiv.

Pentru a remedia aceste neajunsuri sunt de părere să se fixeze o dată anumită până la care vor fi trecute la această subsecție toate documentele secției Bunuri Publice existente azi în arhivă. Această dată poate fi anul 1600. Toate documentele până la acest an vor fi subîmpărțite în trei grupe: 1. Țara Românească, 2. Moldova, 3. Transilvania. Nu pot intra în această subsecție grupele: documente de familie, depuneri particulare, depuneri provizorii, fotografiile de documente și copii depe documente particulare, care își păstrează individualitatea. Orice creșteri de acum înainte vor forma pachete suplimentare în continuare (creșterile). În schimb toate documentele dela 1601 înainte urmează și fie grupate exclusiv pe fondurile de proveniență (așezăminte și proprietăți oficiale, depuneri particulare definitive și provizorii, fotografiile, copii, etc.).

Dacă luăm în considerație limba majorității actelor diplomatice, atunci data finală poate fi urcată la 1650 sau 1700. Cea dintâi dă subsecției o mai mare omogenitate.

2. Chestiunea a doua este aceea a bibliotecii, manuscriselor (condicilor), hărților, stampelor și stemelor. Până acum manuscrisele sunt împărțite pe la diferite secții, fără inventare și indice de cuprins. Numai câteva sunt numerotate. Hărțile, stampele și stemele nu sunt clasificate.

Cred potrivit să se unifice toate acestea într'o singură secție, a IV-a, a imprimatelor și manuscriselor, iar condicile să capete o singură numerotație. Această numerotare se impune și pentru cele care au acum un număr deoarece condicile zise Brâncovenesti au fost legate în mai multe volume.

Hărțile, stampele și stemele să treacă la aceeași secție în subdiviziuni după cele trei mari regiuni istorice. Nu vor fi clasate aici planurile care au servit la hotărnicii întrucât sunt strâns legate cu dosarele respective de proprietate. Actele fundamentale, care necesită aceleași norme de inventariere și clasare ca hărțile și stampele, trebuie să se adauge tot acestei secții.

Sfârșim printr'un deziderat. La fiecare din aceste grupe sunt piese rare și artistic lucrate, de mare valoare. Punerea lor la dispoziția oricărui cercetător aduce ruina. Socotesc potrivit a le pune la adăpost creind grupa rezervelor în care vor între toate piesele prea uzate sau de mare valoare prin cuprinsul lor ori prin ele înseși. Acestea vor fi puse numai la dispoziția cercetătorilor recunoscuți și în urma unei aprobări speciale.

Iată chestiunile pe care le supun discuției D-voastre. Dându-vă avizul, vom putea porni la lucru pentru ca în iarna aceasta să și realizăm hotărârea luată.

Director general, **A. Sacerdoțeanu**

24 Noembrie, 1940.

Aprobat de Consiliu în ședința dela 29 Nov. 1940, fixându-se ca dată finală 1600.

II.

RAPOARTELE SECȚIILOR DIN DIRECȚIA GENERALA A ARHIVELOR STATULUI DIN BUCUREȘTI

I. Raport asupra situației secției Bunurilor Publice în cursul anului 1940.

La ordinul de serviciu înregistrat la Nr. 1/1941, am onoare a comunica următoarele :

1. În anul 1940 s'au făcut răspunsuri la adresele ce privesc Secția Bunurilor Publice atât oficiale cât și particulare. Cu această ocazie s'au făcut cercetări în depozite și s'a expedit materialul cerut. Parte din acest material arhivistic a fost înapoiat în acest an, parte a rămas neînapoiat. Tot în cursul anului 1940 s'a făcut o nouă constatare și prețuire a întregii averi mobile și imobile a Arhivelor Statului întoc-

mindu-se inventar nou precum și inventare noi de cameră pentru întreaga instituție.

2. Ca lucrări speciale de Arhivă s'au executat în acest an următoarele :

a) Dela 1 Ianuarie până la 10 Aprilie toți funcționarii Secției au continuat lucrarea de descriere a condicilor de documente cărora li s'au făcut și copii după scări, însemnări, etc.

b) Dela 10 Aprilie până la 4 Iunie s'au așezat pe pachete și s'au trecut pe fișe provizorii dosarele de : Delimitări rurale — Hotărnicii și Consolidări petrolifere — depuse de Minist. Domeniilor în anul 1939.

c) Dela 4 Iunie până la 1 Septembrie s'a lucrat în depozitul de dosare unificându-se depunerile din diverse epoci ale diverselor fonduri. Cu această ocazie s'au ales dosarele Ministerului de Domenii spre a fi și ele unificate și au fost așezate în camera 21.

d) Dela 1 Septembrie până la 31 Decembrie s'a continuat a se trece pe fișe dosarele depuse de Minist. Domeniilor în anul 1939 și anume : Dosarele de Arendări și exploatare în regie, dosarele : Succesiunilor vacante și dosarele Consiliului Superior al Agriculturii.

3. În anul 1940 Secția Bunurilor Publice a primit următoarele piese ca material nou :

a) 73 documente și 1 fotografie de document — depuneri oficiale și care au fost inventariat în parte.

b) 6 condici — proiecte de legi diferite —,

4 manuscrise — 2 slavone, 1 de rețete, 1 de cântări ;

3 pomelnice,

1 condică de ctitori ai Mitropoliei, Episcopiiilor și mănăstirilor din Țara-Românească ;

5 volume legate compuse din lucrări studențești rămase dela D. Onciul.

c) 2 Registre depunere oficială ;

d) 2 Dosare „ „

e) 2 Hărți „ „

f) 121 Clișee diferite „ „

g) 181 Copii după acte prezentate de particulari spre transcrieri și legalizare.

4. În ceiace privește selecționările de arhive în afara Instituției, această Secție n'a executat asemenea lucrări în cursul anului 1940. În schimb, după cum s'a arătat la punctul 2, s'a continuat în acest an clasarea și trecerea pe fișe a dosarelor primite dela Minist. Domeniilor în anul 1939.

5. Din cauza concentrărilor, care au durat aproape tot anul 1940, această Secție n'a lucrat decât cu 2 funcționari. Astfel în acest an nu s'au mai putut continua lucrările de inventariere a materialului arhivistic păstrat neinventariat până acum. Singurele inventare făcute sunt :

a) Inventarul clișeeilor.

b) „ „ copiilor particulare.

6. Cercetătorii au fost relativ puțini tot din cauza concentrărilor și vremurilor turburi.

Am avut : 442 cercetători, care au utilizat :

7811 documente ;

281 Condiții de documente ;

49 dosare ;

14 planuri.

Fondurile cercetate sunt : *Mitropoliile* : Ungro-Vlahiei și Moldovei.

Episcopiiile : Argeșului, Buzăului, Huși, Râmnic și Roman.

Mănăstirile : Adam, Agapia, Sf. Apostoli, Arnota, Aron-Vodă, Baia de aramă, Barnovski, Bistrița, Brâncoveni, Bucovăț, Căldărușani, Cozia, Florești, Găvanu, Glavaciog, Gura-Motrului, Hanu-Greci, Hurez, Sf. Ioan București și Focșani, Jitia, Jitianu, Mărgineni, Mihai-Vodă, Motru, Neamț, Negoști, Pasărea, Pângărați, Plumbuita, Polovragi, Precista, Radu-Vodă, Sărindar, Sf. Sava din Iași, Slobozia, Stavropoleos, Tismana, Valea, Văratec, Vieroșu și Znagov.

Schituri : Ciocanu, Golgota, Nămăești, Surpatele, Seaca.

Biserica : Udricani.

Catastife mănăstirești, copii particulare, documente de familie și dela grefe.

7. In ceiace privește lucrările ce urmează să se execute în anul 1941 propun să se urmeze astfel :

a) Să se continue trecerea pe fișe a restului dosarelor primite dela Ministerul Domeniilor.

b) Până când timpul va permite lucrul în depozitul de dosare să se facă inventare documentelor neinventariate și care sunt specificate în Repertoriul inventarelor ce se află în curs de întocmire.

c) Să se completeze conform noilor hotărâri grupa documentele Secției Istorice.

d) Să se întocmească un nou inventar complet dosarelor așezate în vara anului 1940 pe fonduri unificate.

e) Să se așeze în dulapuri și să se facă inventarul tuturor condicilor și manuscriselor.

Pentru materialul istoric trimis în trecut la Minist. Domeniilor să se intervie la Direcția Cadastrului și a Cărții Funduare spre a ni se înapoia documentele din mapele moșiilor Statului, documente trecute în inventarele Arhivelor Statului. Este apoi neapărată trebuință să se continue primirea dosarelor dela Minist. Domeniilor, lucrare începută în anul 1939 și să se ceară în special Arhiva Dobrogii. După lucrările de consolidare a localului Arhivelor să se ceară fondurile necesare pentru rafturi, fiindcă mare parte din dosare stau așezate jos pe mozaic și sunt inutilizabile fiind puse grămadă.

Cu deosebită stimă,

I. C. Dobrescu, arhivar principal cl. I

11 Ianuarie, 1941.

2. Raport asupra situației secției administrative în cursul anului 1940

Potrivit ordinului d-v de serviciu Nr. 1/1941, am onoarea a vă aduce la cunoștință situația Secției Administrative în cursul anului 1940.

În bună parte a anului, Secția Administrativă a fost descompletată, prin concentrarea sau mobilizarea unei mari părți din personal, și așa destul de redus. Totuși, lucrările curente n'au avut de suferit în nici un fel.

În primul rând au fost satisfăcute cererile particulare și ale autorităților: eliberarea (colaționarea) copiilor de acte, cercetări de dosare și eliberarea certificatelor cu rezultatele acestor cercetări, trimiteri de dosare la autorități, reprimirea și aranjarea lor din nou în depozite.

S'a lucrat apoi la descrierea condicilor de documente.

S'a început descrierea inventarelor existente și lista fondurilor arhivistice din secție.

Pe temeiul ordinului de serviciu Nr. 2495/1940, s'au predat condicile domnești către Secția Bunurilor Publice, în primirea d-lui I. C. Dobrescu.

Colecțiile Secției Administrative s'au îmbogățit cu:

1. Un pergament cu Evanghelia Paștelor 1940 (adresa Nr. 21831/8. V. 1940, a Min. Cultelor și Artelor, Direcția Contabilității, înreg. Nr. 844/9. V. 1940; pergamentul este inventariat sub Nr. 121 la partida: *Acte comemorative și de fundație*).

2. Actul de botez al vapoarelor S. M. R. s/s Ardeal, Alba Iulia, Peleş, Suceava (adresa Nr. 12.983/10.IX. 1940 a Min. Aerului și Marinei, Serviciul Maritim Român (S. M. R.), înreg. Nr. 1828/11. IX 1940; documentul este inventariat sub Nr. 123 la partida: *Acte comemorative și de fundație*).

3. 12 (douăsprezece, legi votate de Adunarea Deputaților și Senat în sesiunea 1939 și 1940 (adresele Nr. 1271 și 1272/27.VI.1940 ale Adunării Deputaților, Secretariatul General, înreg. respectiv la Nr. 1191 și 1190/1940; legile sunt inventariate la partida *Legi*, depunerea XLVII și XLVIII).

4. Un document pentru Arhiva Casei Regale (adresa Nr. 9/14 Septembrie 1940 a Președinției Consiliului de Miniștri, înreg. la Nr. 1844/16 Septembrie 1940; actul este înregistrat sub Nr. 33 la partida: *Actele Casei Domnitoare*).

Seleționări și depuneri de arhive:

S'au făcut intervențiile și formele pentru primirea și depozitarea a 5464 dosare de naturalizări dela Președinția Consiliului de Miniștri. În cele din urmă, aceste dosare au fost repartizate la Secția Judecătorească (adresa Nr. 354/9 Aprilie 1940).

Se selecționează dosarele din anii 1927—1934 ale Monitorului Oficial și Imprimeriilor Statului, Direcția Generală. Pentru dosarele

clasate ca maculatură s'a dat autorizația de vânzare, iar dosarele reținute au rămas mai departe în păstrarea instituției (adresa Monitorului Oficial Nr. 4822/23.I.1940, înreg. Nr. 137/25.I.1940, precum și adresa Nr. 105/27.I.1940, împreună cu referatul înreg. nr. 183/31.I. 1940, ale Arhivelor Statului).

S'a clasat ca maculatură arhiva specificată în adresa Nr. 62.458/16 Sept. 1940, înreg. Nr. 1856/17 Sept. 1940, a Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale, Direcția Personalului (v. și adresa Nr. 1295/3 Octombrie 1940 a Arhivelor Statului).

S'au cercetat dosarele din arhiva Grupului Gardienilor Publici din București, și s'a cerut întocmirea unui inventar, pe temeiul căruia să se procedeze la selecționare (adresa Grup. Gard. Publici Nr. 9804/24 Sept. 1940, înreg. Nr. 1926/25 Sept. 1940).

Din lipsa personalului, mobilizat, nu se pot selecționa arhivele mai multor instituții, astfel :

a) Serviciul Măsuri și Greutăți din Durostor (adresa Nr. 321/2 Iulie 1940, înreg. Nr. 1255/6 Iulie 1940).

b) Serviciul Măsuri și Greutăți Vlașca (adresa Nr. 449/15 Iulie 1940, înreg. Nr. 1350/17 Iulie 1940).

c) Serviciul Măsuri și Greutăți Brăila (adresa Nr. 1100/17 August 1940, înreg. Nr. 1692/21 August 1940).

d) Serviciul Măsuri și Greutăți Câmpulung (adresa Nr. 20856/26 Sept. 1940, înreg. Nr. 1936/26 Sept. 1940, precum și adresa Nr. 1286/30 Sept. 1940 a Arhivelor Statului).

Din motive independente de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, nu s'au selecționat mai multe arhive, precum :

a) Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Contabilității.

b) C. F. P. Ploești-Văleni.

c) Prefectura Jud. Prahova.

d) Primăria Zimnicea.

e) Primăria Roșiorii de Vede.

Lucrări de inventariere și inventare noi :

S'au inventariat din nou tabelele și planurile de împroprietărire ale județului Ilfov, din anii 1864 și 1879.

S'au revizuit, făcut pachete și așezat în rafturi dosarele Senatului (1012 pachete, cuprinzând 13.118 dosare și registre).

S'a isprăvit inventarierea unui rest de dosare ale Ministerului Justiției (partea administrativă).

S'a inventariat o parte din dosarele Președinției Consiliului de Miniștri.

S'a inventariat o parte din dosarele Direcțiunii Generale a Statisticii.

S'au inventariat complet depunerile :

a) Cercul de Recrutare Olt

b) „ „ „ R.-Sărat

c) „ „ „ Buzău

d) Regimentul 1 Vânători din T.-Severin

e) Legile originale ale Ministerului Justiției 1859—1915.

f) Obșteasca Adunare a Țării Românești.

Cercetări și fonduri cercetate :

Prin însăși natura lor, fondurile de dosare ale Secției Administrative sunt foarte căutate, căci cuprind mare parte din istoria culturală și administrativă a veacului al XIX-lea. Personalul secției orientează pe cercetători în materialul secției, le pune la dispoziție dosare și condici, și înregistrează operațiile de scoatere și repunere a dosarelor în depozite. În cursul unui întreg an, în care foarte multă lume a fost concentrată și îndepărtată și din alte pricini dela preocupările științifice, Secția Administrativă a fost cercetată de 270 cercetători, cari au folosit 900 dosare și 50 condici. Fondurile cercetate, notate în ordinea frecvenței lor, sunt acestea :

a) Ministerul Instrucțiunii și Cultelor din Țara Românească și Moldova.

b) Vechiul Secretariat al Statului, Administrative.

c) Obșteștile Catagrafii ale Țării Românești.

d) Ministerul de Interne — Administrative și Comunale.

e) Condicile domnești.

f) Consiliul Miniștrilor.

g) Direcțiunea Generală a Statisticii.

h) Ostășești — Marele Stat Major, etc.

i) Tabelele și planurile de împroprietărire din 1864 ale județului Ilfov.

j) Administrative Noi.

k) Administrative Vechi.

l) Acte comemorative și de fundație.

m) Teatrul Național.

n) Ministerul Finanțelor.

Desiderate.

Secția Administrativă are mii de dosare care zac direct pe podele, în depozite, inventariate și neinventariate. Cităm, în ordinea importanței și frecvenței cercetării lor numai aceste trei depuneri. :

Președinția Consiliului de Miniștri.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii.

Primăria Municipiului București.

Dosarele Ministerului Cultelor și Instrucțiunii stau parte în rafturi, parte pe podele. Cele din rafturi sunt pe trei rânduri, pachetele sunt enorm de mari și legate cu sfoară. Pentru aranjarea lor, trebuiesc verificate unul câte unul, după inventar, cusute coperte și întocmite pachete noi. Dar această aranjare va fi incompletă, atâta timp cât nu vor putea fi puse în rafturi, unde să li se asigure astfel buna conservare și lesnicioasa regăsire la căutare.

În afară de aceste depuneri menționate, mai sunt altele care stau pe podele — supuse distrugerii prin umezeală sau altfel; precum sunt depuneri așezate pe scânduri — provizoriu — dar un provizoriu care a rămas.

Secția Administrativă are deci nevoie *urgentă* de mari cantități de rafturi, de orice fel (lemn sau fier), așa ca, toate dosarele care astăzi zac pe podele, să poată fi aranjate, evitându-se, astfel, distrugerea sau rătăcirea lor.

Pe de altă parte, depozitele Secției Administrative trebuiesc în întregime destinate acestei secții. Sistematizându-se astfel depozitele, cercetarea și întreținerea lor va fi ușurată.

Ca o consecință urmează revizuirea depozitelor, căci, din motive diferite, multe dosare au fost aranjate greșit, iar altele lipsesc.

Primiți, vă rog, Domnule Director încredințarea sentimentelor mele deosebite.

Emil Vărtosu

arhivar principal cl. I

3. Raport asupra situației secției Judecătorești în anul 1940

Secția judecătorească, în cursul anului 1940, a fost condusă de d-l M. Popescu, ajutat fiind de subsemnatul, de d-l I. Șucu și d-na Florica Em. Condurachi.

Activitatea acestei secției în cursul anului încheiat, constă în următoarele :

Lucrări oficiale :

În această secție, în cursul anului trecut, s'au liberat 2003 copii de acte, dintre care 94 după acte cirilice, prezentate de părți, iar 1909 copii după acte din depozit.

Totodată s'au liberat și 49 certificate diferite. S'au făcut deasemenea 1600 mențiuni în registrul de stare civilă, ale comunelor din Jud. Ilfov și ale Municipiului București.

Lucrări speciale.

S'au aranjat în rafturile noi, registrele de stare civilă ale județului Ilfov, ale Municipiului București, și cele consulare, în număr de 23.947, și s'au cusut coperte la o parte din dosarele de căsătorii.

Creșterea colecțiilor.

Colecțiile acestei secții s'au îmbogățit cu 2461 dosare de naturalizări, pe anii 1868—1910 și 1137 dosare de schimbări de nume, pe anii 1895—1910, depuse de Ministerul Justiției cu adr. Nr. 169.903 din 11 Dec. 1940.

Seleționări de arhive.

Delegatul nostru a seleționat la Tribunalul Ilfov, arhiva secției a IV C.C., materialul seleționat însă, rămânând în păstrarea numitei secții, până se va găsi modalitatea de depozitare la Arhivele Statului.

S'a mai selecționat și o parte din arhiva judecătoreiei Ocolului VI din București, selecționare însă neterminată.

Inventare noi.

Intrucât personalul a fost redus, din cauza concentrărilor, nu s'a putut lucra la inventarierii de material; s'a început numai transcrierea inventarului condicilor de stare civilă ale Municipiului București.

Inventarele judecătoreștilor vechi (3 vol.) și ale Inaltei Curți, s'au legat după modelul-tip, hotărât.

Cercetători și fonduri cercetate.

Au cercetat în această secție 2560 de persoane, un număr de 560 dosare și 5420 condici dela Judecătorești vechi și noi.

Desiderate.

Intre desideratele ce formulăm, în primul rând reclamăm lipsa de spațiu. In unele rafturi, materialul este pus pe două și trei rânduri, încât este foarte greu de umblat la ele. Mare parte din material este masat în anumite locuri din depozite, încât suntem puși în imposibilitate de a servi cercetătorii ce ni-l solicită.

Uneori am fost nevoiți, din cauza lipsei de spațiu și rafturi, să scoatem din rafturi material deja aranjat, spre a pune în locu-i altul nou, ce ni se cere mai des pentru cercetări.

La instanțele judecătorești se află material ce ar trebui preluat, — întrucât știu că la acele instanțe, materialul, rău păstrat se distruge cu cât timpul trece, — dar din cauza spațiului redus, suntem nevoiți să amânăm primirile de pe un an pe altul

Unele Tribunale ca Argeș, Ialomița, Muscel, Prahova, Teleorman și Vlașca, au material încă dela 1832, nedepus, iar Tribunalul Olt, după afirmația delegatului nostru, a vândut tot materialul arhivistic dintre anii 1832—1885, pe motiv că nu mai avea loc unde să-l păstreze. La Tribunalul R.-Sărat a putrezit toată arhiva veche din pricina pivnițelor umede, unde era păstrat.

În această secție se găsește material ce trebuie inventariat. Astfel sunt următoarele loturi de condici: Logofeția principilor străine (1812—1931), Veliții boeri (1813—1829), Logofeția Țării de Sus (1810—1831), Logofeția Țării de Jos (1824—1831), Divanul judecătoreesc (1828—1830), Departamentul de șapte (1813—1831), condici de mezaturi (1840—1861), licitații (1854—1859) și legalizări de zapise (1838—1846), dosarele secției de notariat (1832—1885), ale secției I (1831—1885), a Tribunalului Ilfov cum și condicile și dosarele Tribunalului Brăila (1832—1899).

Deasemenea parte din material (Ministerul Justiției, dosare civile, penale și extrajudiciare pe anii 1831—1859, Curtea de Casație Secția. I și II, Curțile de Apel București, secț. I, II și III, cum și celelalte secții de Tribunal) au inventare numerice ce nu pot folosi îndeajuns

la cercetări. Toate dosarele de naturalizări, în număr de 12.720 și cele de căsătorie în număr de 20.530, au nevoie a fi cusute cu coperte noi și aranjate în rafturi, deoarece în aceste dosare se găsesc acte ce se pot pierde în timp ce se scot pentru cercetări.

Pentru efectuarea lucrărilor de arhivă, personalul acestei secții este insuficient ; dealtfel actualmente această secție este servită numai de doi funcționari.

Astfel din lipsa de spațiu și de mijloace de transport, suntem puși în situația de a pierde o mare parte din materialul arhivistic, iar din cauza lipsei de personal, mare parte din materialul aflat în arhivă, nu poate fi cercetat decât cu foarte mare greutate, nefiind inventariat și așezat în rafturi.

M. G. Regleanu

4. Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1940

Ca urmare la ordinul D-voastre de serviciu din 2 Ianuarie 1941, am onoarea a vă înainta următorul raport, privind situația bibliotecii Direcțiunii generale a Arhivelor Statului, dela 1 Ianuarie 1940 la 31 Decembrie 1940 :

Colecțiile bibliotecii au sporit cu 2341 publicații, în care număr sunt cuprinse și 89 dublete.

Din aceste publicații, 1176 (dintre care 19 dublete) au fost primite în baza legii depositului legal ; 909 (65 dublete), au fost dăruite ; 199 primite în schimbul altor publicații ; 49 au fost cumpărate ; iar 8 (5 dublete), fiind editate de Arhivele Statului, au fost socotite ca publicație proprie.

După natura lor, toate publicațiile primite au fost împărțite în feluritele fonduri ale bibliotecii și anume : 732 au intrat în fondul de cărți (volume și broșuri) ; 894 la periodice ; 517 la foi volante.

Alături și situația fiecărui fond în parte, atât din punct de vedere al creșterii cât și al originii.

I. Volume și broșuri.

Creștere : 707 (25 dublete).

Origina : Deposit legal : 267 (6 dublete).

Dăruite : 396 (14 dublete).

Cumpărate : 23.

Schimb. : 18.

Publicații proprii : 8 (5 dublete).

II. Periodice.

Creștere : 844 (50 dublete).

Origina : Depozit legal : 183.

Dăruite : 449 (50 dublete).

Cumpărate : 25.

Schimb. : 187.

III. *Foi volante.*

Creștere : 701 (14 dublete).

Origina : Depozit legal : 701 (14 dublete).

pt. Bibliotecară, **A. Comănescu**

28 Februarie, 1941.

5. *Raport asupra situației Registraturii în anul 1940*

La ordinul D-voastre înregistrat sub Nr. 1/941, am onoare a vă prezenta în cele ce urmează, Darea de seamă asupra lucrărilor efectuate la registratură, în cursul anului 1940 :

Hârtii intrate : 2531, în care se cuprind : cereri pentru liberări de copii, ordine și circulări ministeriale, adrese dela Direcțiunile regionale, cereri de motivare de absențe, etc.

Hârtii ieșite : 1497, care se referă la corespondența cu Ministerele, cu Direcțiunile regionale, cu diferite instituții pentru selecționări de arhive, ordine de serviciu, delegații pentru selecționări de arhive, expediții de cărți, etc.

În anul 1940 au fost liberate 2003 copii legalizate și 62 de certificate privitoare la anii de serviciu sau de constatare că anume acte cerute nu au fost depuse în depozitele noastre.

Deziderat : Rog. onor. Direcțiunea Generală să pună în vedere D-lor Șefi de Secții ca atunci când au terminat cu hârtiile lucrate, să mi le prezinte, spre a fi puse la timp, la dosarul respectiv.

Primiți, vă rog, Domnule Director General, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

I. Gh. Fănuică, registrator

1. Pe marginea raportului directorul a făcut întrebarea : „câte intrări la starea civilă s'au înregistrat în cursul anului?” la care s'a răspuns :

„În cursul anului 1940, au fost înregistrate 2.587 adrese, pentru a se face în registrele de stare civilă cuvenitele mențiuni de : căsătorii, desfaceri de căsătorii, decese, schimbări de nume și de religie“.

III.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIUNEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN BRAȘOV PE ANUL 1940

Nr. 1/1941.

La ordinul D-voastră Nr. 4 din 2 Ianuarie 1941, avem onoare a vă înainta următorul raport despre activitatea Direcțiunei Regionale a Arhivelor Statului din Brașov pe anul 1940.

În cursul anului expirat activitatea desfășurată s'a resimțit din cauza evenimentelor, îndeosebi la personal. Personalul acestei arhive se compune din 2 funcționari cu pregătire de specialitate, 2 funcționari

de birou puși la dispoziție de Municipiu și 2 oameni de serviciu. Dintre aceștia un funcționar, care era însărcinat cu catalogarea cărților, a fost concentrat din luna Martie până în luna Iulie, iar dela 2 Septembrie a fost detașat la alt serviciu. Alt funcționar, registratorul-dactilograf, a fost concentrat dela 1 Februarie la 15 Martie, iar un om de serviciu e concentrat dela 1 Februarie până în prezent. Directorul acestei arhive a fost detașat în Ministerul Educațiunii Naționale dela 1 August până la 16 Septembrie. Dintre funcționarii refugiați au fost detașați doi la această arhivă dintre care unul cu pregătire universitară, însă numai pe scurt timp. Unul, care s'a prezentat la data de 22 Octombrie la serviciu, a fost detașat la 15 Noembrie la biroul refugiaților, unde mai funcționează și astăzi, iar celălalt, prezentat la serviciu în 15 August, se găsește în concediu medical dela 15 Noembrie, așa încât, de fapt, n'au făcut serviciu continuativ, în decursul anului expirat, decât 3 funcționari și 1 om de serviciu. Completarea numărului funcționarilor, cel puțin cu un arhivar, având pregătire specială, este absolut necesară pentru a se putea începe preluarea arhivelor dela celelalte autorități, cu atât mai mult, cu cât raza circumscripției acestei direcțiuni a fost extinsă, după cum era natural, la cele patru județe care își au centrul natural în Brașov.

Această Direcțiunea regională este întreținută din bugetul Municipiului, așa încât n'are decât sume extrem de mici, ca venituri proprii, rezultate din taxele cercetătorilor. În cursul anului expirat, aceste venituri, în care e cuprinsă și suma de Lei 1534 raportată din anul 1939, s'au ridicat la suma de Lei 1904, la care se mai adaugă ajutorul de Lei 20.000 primit din partea Ministerului Educațiunii Naționale, în total deci Lei 21.904 venituri din care s'au cheltuit pentru achiziționarea de cărți suma de Lei 20.957, restul sumei fiind angajată prin comenzi de acelaș fel. În afară de aceasta, din fondurile Municipiului s'au mai achitat pentru achiziționarea de cărți și abonare de reviste suma de Lei 25.210, pentru achiziționarea și instalarea unui aparat de reproducere „Multifoc” Lei 106.750.

Ca lucrări oficiale de birou, în afară de chestiunile rezolvate pentru Municipiu, prin registratura Municipiului, în număr de 358, s'au înregistrat și rezolvat prin registratura proprie a acestei Direcțiuni Regionale, 75 acte diverse și 33 ale Direcțiunii M. O.N.T. provenite dela Ministerul Educațiunii Naționale, în total 108. S'au eliberat 10 copii legalizate, dintre care 3 traducei din limba germană.

S'a terminat instalarea rafturilor metalice în 2 săli noi și mari de depozite, a căror amenajare a fost începută în anul 1939, deasemenea și atelierul fotografic cu o cameră obscură, în care s'a instalat aparatul de reproducere menționat.

Pentru întocmirea indicelui cronologic al documentelor aflătoare în arhivele din țară, s'a continuat, în conformitate cu instrucțiunile și formularul model primit, să se prelucreze, făcându-se regestele corespunzătoare cu indicarea datei, locului, emitentului, numele documentului, destinatarului, cuprinsului, a semnelor de validare și a de-

scrierii lor, restul de 165 piese din cele 285 selecționate în anul trecut, ca fiind provenite din Țara Românească până la anul 1500 și anume :

Documente în limba slavă.

Din epoca lui	Basarab cel Tânăr	(1474—1488)	s'au lucrat	24	doc. slav.
„ „ „	Mircea Pretendentul	(1481)	„ „	1	„ „
„ „ „	Vlad Călugărul	(1481—1496)	„ „	31	„ „
„ „ „	Radu cel Mare	(1496—1508)	„ „	28	„ „
				<u>84</u>	

Documente în limba latină.

Din epoca lui	Vladislav (Vlaicu)	(1318)	s'a lucrat	1	doc. lat.
„ „ „	Mircea cel Bătrân	(1413)	„ „	1	„ „
„ „ „	Dan II	(1424)	„ „	1	„ „
„ „ „	Alexandru Aldea	(1431)	„ „	1	„ „
„ „ „	Vlad Dracul	(1436—1444)	s'au	3	„ „
„ „ „	Vladislav II Vladis-				
	lav Dan	(1448—1453)	„ „	2	„ „
„ „ „	Vlad Țepeș	(1456—1480)	„ „	7	„ „
„ „ „	Dan Pretendentul	(1459—1460)	„ „	2	„ „
„ „ „	Radul cel Frumos	(1470—1472)	„ „	2	„ „
„ „ „	Basarab cel Bătrân	(1460—1479)	„ „	9	„ „
„ „ „	Basarab cel Tânăr	(1478—1481)	„ „	5	„ „
„ „ „	Vlad Călugărul	(1493—1495)	„ „	4	„ „
				<u>38</u>	

Scrisori dela boeri, mitropoliți, cneji și particulari, din Țara Românească în sec. XV.

s'a lucrat	1	doc. lat.
s'au	42	„ „ slav.
	<u>43</u>	
	165	Total

S'a început, conform ordinului primit, selecționarea tuturor documentelor provenite din Țara Românească, sec. XVI și s'a găsit un număr de 205 scrisori slave și latine și anume :

Dela Domnitorii Țării Românești	137	doc. slav.
Dela Domnitorii Țării Românești	18	„ „ lat.
Dela boeri, mitropoliți și județi din Țara Românească	47	„ „ slav.
Catastih de scule și altele	3	„ „
	<u>205</u>	

Din aceste documente s'au lucrat până în prezent, următoarele scrisori domnești din sec. XVI :

Din epoca lui	Radu cel Mare	(1496—1508)	s'au lucrat	8 doc.slav.
„ „ „	Mircea Vv. fiul și aso-	(1508—1513)	„ „	4 „ slav.
„ „ „	Vlad Vodă cel Tânăr	(1510—1512)	„ „	3 „ „
„ „ „	(Vlăduț)	(1512—1521)	s'au lucrat	36 doc. slav
„ „ „	Neagoe Basarab	(1523—1525)	„ „	6 „ „
„ „ „	Vladislav Vcdă	(1521—1529)	„ „	15 „ „
„ „ „	Rădul dela Afumați	(1530—1532)	„ „	7 „ „
„ „ „	Vlad V Inecatul	(1532—1535)	„ „	6 „ „
„ „ „	Radul Paisie	(1535—1545)	„ „	24 „ „
„ „ „	Mircea Ciobanul	(1545—1553)	„ „	8 „ „

117

S'au lucrat toate scrisorile provenite dela boeri, mitropoliți și județi ai Țării Românești din sec. XVI în număr de :

47 doc. slav.

164 Total

Concomitent s'a întocmit o evidență cronologică a documentelor slave și latine, provenite din Țara Românească, din secolul al 15-lea, precum și diferite tablouri rezumative pentru evidența documentelor prelucrate din diferite mape.

Biblioteca de specialitate a arhivei a crescut cu 1036 opere inventariate (cărți și ani de revistă), pentru care s'au întocmit și fișele corespunzătoare ale catalogului alfabetic pe nume de autori.

Toate intervențiile făcute, pe care Vi le-am semnalat la timp, la Prefectura Județului Trei Scaune pentru a pune arhiva în ordine ca să poată fi selecționată și adusă la Brașov, au rămas fără rezultat, așa încât, în urma cedării acestui teritoriu Ungariei, arhiva amintită n'a mai putut reveni acestei direcțiuni regionale...

Deasemenea s'a intervenit atât la Prefectura Județului Târnava Mică cât și la Primăria Orașului Diciosânmartin pentru a obține un tablou asupra pieselor arhivistice provenite dela fosta Prefectură a Județului Mureș și Primăria Orașului Târgul Mureș; ambele autorități au răspuns însă că n'au primit nici un fond de acest fel.

Altă creștere a colecțiilor, fie prin depuneri oficiale, particulare sau donații, n'au avut loc în cursul anului expirat.

S'a verificat hârtia maculatură dela Magazia Economatului C.F.R. din Brașov, propunându-se acordarea autorizației corespunzătoare de vânzare. Alte selecționări de arhive nu s'au făcut.

Fondurile arhivei au fost consultate de 22 cercetători, cărora li s'a pus la dispoziție materialul de studiu necesar, întocmindu-se evidențele corespunzătoare și dându-li-se referințele necesare. S'au dat informațiile cerute la 7 persoane asupra unor probleme limitate, în baza materialului aflător în arhivă.

Pentru serviciile Primăriei s'au căutat și s'a pus la dispoziție materialul necesar pentru 15 cazuri.

Localul n'a avut de suferit stricăciuni importante în urma cutremurului. S'au produs numai câteva crăpături fără importanță la

zidurile interioare dela etaj, care au fost verificate din partea Serviciului Tehnic al Municipiului.

Singurul deziderat pe care-l putem exprima la încheierea acestui an constă în rugămintea de a se ocupa cât mai curând postul de arhivar, cu o persoană bine pregătită, de care avem absolută nevoie pentru a putea începe verificarea și preluarea arhivelor din județele circumscripției noastre.

Brașov, în 11 Ianuarie 1941.
Director Regional : **Const. Sassu**

p. Arhivar :
M. Runceanu

IV.

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIRECȚIEI REGIONALE DIN CLUJ-SIBIU

Nr. 10/1941.

Sibiu, 14 Ianuarie 1941.

La adresa D-voastre Nr. 2 din 2 Ian. 1941, avem onoare a Vă comunica următoarele în privința situației Arhivelor Statului din Sibiu.

I. Situația personalului.

Dintre cele șapte posturi de funcționari prevăzute în buget pentru Direcțiunea noastră, unul, cel de impiegat auxiliar, a fost tot anul neocupat. Doi funcționari, din cei șase, au fost concentrați : unul dela 10 Ian. 1940 la 15 Ian. 1940, iar al doilea dela 15 Febr. 1940 la 30 Oct. 1940. Absențe mai îndelungate dela serviciu au avut : D-na Marina Vlasiu 21—30 Martie 1940 ; 7—20 Iunie și 1 Iulie—1 Sept. 1940, toate motivate (adresele D-v. Nr. 343/940, 904/940 și 1175/940). Apoi D-na Elena Mureșanu, 1—31 Ian. 1940 și 1 Febr.—31 Martie, absențele deasemenea motivate (adresele D-v. Nr. 1634/939, 210/940 și 356/940). Revenindu-se asupra suspendării concediilor de odihnă, funcționarii Direcțiunii noastre au avut concedii de câte 15 zile prin rotație, în timpul lunii August. După evacuarea Arhivelor dela Cluj, funcționarii și-au reînceput activitatea la Sibiu, în ziua de 15 Nov. 1940.

II. Venituri și cheltuieli.

Venituri deosebite instituția noastră nu are, decât sumele ce-i sunt puse la dispoziție de Ministerul Educației Naționale, ca de ex. 5000 lei anual pentru spese materiale și sumele ordonanțate de Minister, direct, sau prin intervenția D-voastră — pentru evacuarea silită din Cluj și transportarea a peste 20 vagoane de documente în orașele Turda și Alba-Iulia, apoi așezarea lor în noul sediu din Sibiu : 16.116 + 21.852 + 50.000 lei.

III. *În privința lucrărilor oficiale de birou*, au fost înregistrate 356 acte intrate, 200 eșite, a fost eliberat un certificat și au fost formate 2 dosare : 1 cu lucrări de mobilizare, al doilea cu lucrări de apărare pasivă.

IV. *Lucrări speciale de arhivă*. În decursul anului 1940, a fost terminată expoziția permanentă de documente. A fost aranjată, în

fascicole pe ani, pe rafturile din depozit arhiva oraşului Baia-Sprie, păstrată până atunci în lăzi. A fost aranjată în ordine cronologică arhiva fostului Contencios al Statului din Cluj. Din limbile latină şi maghiară au fost traduse diferite conscripţii urbariale.

V. *Creşterea colecţiilor.* Prefectura judeţului Satu-Mare, la cererea noastră, ne-a expediat 1 vagon de lăzi cu documente — pe care nu am mai ajuns să le despachetăm, după ce, tot în acest an, ne-a mai trimis alte 60 de lăzi, cu camioanele.

Chestura Poliţiei Oradea ne-a trimis spre păstrare două peceţi ieşite din uz, ale Detaşamentului de Poliţie-Salonta.

Arhiva fostului Contencios al Statului din Cluj am aflat-o şi am ridicat-o dela Spitalul Epidemic din Cluj.

VI. *Selecţionări de arhive.* a) Primăria oraşului Baia-Mare, a selecţionat arhiva veche, fără delegatul nostru — dar după indicaţiile date de noi.

b) Tot la fel Parchetul Tribunalului Turda.

c) Judecătoria Ilia, Jud. Hunedoara — a selecţionat după indicaţiile Direcţiunii Generale (adresa Nr. 415/939).

d) A fost controlată selecţionarea cărţilor maghiare care au format biblioteca Parchetului din Cluj.

e) Prof. V. Sulică, arhivarul oraşului Tg.-Mureş, a fost împuternicit din partea noastră să ridice arhiva veche a Curţii de Apel din Tg.-Mureş, din privniţele instituţiei, unde era aruncată de ani de zile în neorânduială şi supusă stricăciunii şi s'a depozitat provizoriu la Primărie.

f) A fost controlată selecţionarea şi aprobată vânzarea hârtiei maculatură dela Chestura Poliţiei Cluj, apoi dela Serv. Măsuri şi Greutăţi din Cluj, Sibiu, Odorheiu, Dej, Alba-Iulia şi Sighişoara.

VII. *Situaţia localului.* Localul nostru propriu din Cluj, aşa de potrivit pentru depozitarea arhivelor în deosebi, am fost siliţi să-l părăsim. Cel pe care-l avem acum în Sibiu, închiriat cu 250.000 lei anual, e prea mic pentru a putea adăposti şi aşeza tot materialul istoric.

VIII. Credem că cele două posturi vacante de arhivar şi impiegat auxiliar ar trebui întregite, fie şi provizor, cu persoane bine pregătite în domeniul istoric-arhivistic, fiind foarte mult de lucru la regionala noastră, mai ales acum după evacuare şi noua orânduire a arhivelor.

Director, **Meteş**

V.

RAPORT ASUPRA SITUAŢIEI DIRECŢIEI REGIONALE DIN IAŞI

Nr. 19/14 Ianuarie 1941.

Ca urmare la ordinul Domniei-Voastre cu Nr. 1 a. c., avem onoarea a vă face cunoscute următoarele date asupra situaţiei acestei Arhive, în cursul anului 1940 :

1. Situația personalului.

Majoritatea funcționarilor au fost concentrați în cursul anului 1940 : Gh. Ungureanu : 1 Ianuarie — 22 Ianuarie ; 9 Martie — 9 Aprilie ; 15 Mai — 10 Octombrie.

Nic. Șendrea : 1 Ianuarie — 25 Octombrie.

Virgil Pântea : 1 Martie — 17 August ; 28 Septembrie — 31 Decembrie (concentrat și în prezent).

Gh. Lăzărescu : deși mobilizat pentru lucru, totuși a fost concentrat o lună : dela 10 Februarie — 10 Martie.

Deasemenea și cei doi oameni de serviciu : Vasile Roșmeteniuc și Toader Matei. Aceșta din urmă fiind din Basarabia, nu s'a mai întors din concentrare, ci a rămas acasă ; după o așteptare de câteva luni, pentru lămurirea situației lui, s'a raportat Ministerului, care ne-a făcut cunoscut că trebuie considerat ca plecat dela serviciu. Am cerut numirea, ca om de serviciu, a lui Petre Anghel, pe care Ministerul l-a numit pe data de 1 Decembrie 1940.

D-l Alex. Băleanu, directorul acestei Arhive, optând pentru funcțiunea de inspector școlar Iași, Ministerul, l-a considerat demisionat pe data de 1 Noembrie 1940 ; d-l Gh. Ungureanu, a fost delegat cu direcția acestei Arhive, până la numirea noului titular.

2. Veniturile și cheltuielile.

Veniturile acestei Arhive s'au mărginit — în cursul anului 1940 — la cei 500 (cinci sute) lei acordați de Minister drept cheltuieli materiale, și aceștia absolut insuficienți ; cât privește întreținerea localului în care se găsește situată această Direcțiune, nu ni s'a acordat nimic.

Actele justificative pentru cota lunară de 500 lei, se trimit Ministerului Educațiunii, Cultelor și Artelor, care ne ordonânțează suma.

În cursul anului 1940, ni s'a acordat de către Divizia Financiară C. F. R. Iași, suma de 6000 lei pentru aducerea arhivei Tribunalului Covurlui. Actele justificative au fost înaintate, la timp, locului în drept.

În cursul anului 1940, s'a mai cheltuit suma de 2129 lei, pentru transportarea la București, a diferite documente, dosare și condici ; banii au fost avansați de d-l prof. Alex. Băleanu, și căruia va trebui să-i fie restituiți.

3. Lucrări oficiale de birou.

S'au înregistrat 471 hârtii din care : 177 petiții ; 26 ordine dela Dir.gen. a Arhivelor Statului ; 76 ordine dela Minist. Educațiunii, Cultelor și Artelor și 192 diferite adrese dela autorități.

Au eșit 491 hârtii dintre care : 135 copii legalizate de pe acte aflate în depozitele acestei Direcțiuni ; 11 copii legalizate de pe acte prezentate ; 27 certificate ; 1 copie fotografică și 317 rapoarte în legătură cu Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, Ministerele și alte autorități.

4. Lucrări speciale de arhivă.

a) S'au inventariat 301 documente din sec. XVIII și XIX.

b) S'au înregistrat pentru biblioteca acestei Arhive 2581 volume trimise oficial sau donate.

c) S'au înregistrat — făcându-se opise noi — următoarele depuneri : Tribunalul Iași S. I, 2112 dosare, 85 acte diferite și 64 condici, din anii 1905—1909.

Curtea cu Juri Iași, 254 dosare și 71 condici din anii 1926—1930.

Tribunalul Iași S. III, 95 dosare (sindicat falimente) din anii 1897—1910.

Tribunalul Iași S. II (depus în 1939), 264 dosare din anii 1904—1909.

Primăria Iași, 1286 dosare și 66 condici din anii 1906—1909.

S'a început aranjarea arhivei Tribunalului Covurlui (circa 1 vagon).

d) 752 mențiuni în actele de stare civilă.

5. Creșterea colecțiilor (depuneri oficiale, particulare și donații).

a) Depuneri oficiale în 1940 :

Tribunalul Iași, S. I, arhiva 1905—1909.

Curtea cu Juri, arhiva 1926—1930.

Tribunalul Iași, S. III (sind. falim.) 1897—1910.

Primăria Iași, arhiva din anii 1906—1909.

Tribunalul Covurlui, 1 vagon arhivă din anii 1832—1900.

Universitatea Iași, depune arhiva (majoritatea foi volante) fostului „Comitet central de inspecțiune școlară”; printre aceste hârtii s'au găsit și unele din 1829 referitoare la școli.

b) Depuneri particulare, n'au fost.

c) Donații : D-l Alex. Băleanu, la eșirea din Direcția acestei Arhiva, a donat pentru biblioteca instituției pe care a condus-o, un număr de 1779 cărți din biblioteca sa ; deasemenea și d-l Gh. Ungureanu a donat, tot pentru bibliotecă, 79 volume și mai multe reviste.

6. Selecționări de arhive depuse și nedepuse.

a) Depuse. S'a început selecționarea arhivei depusă de Tribunalul Covurlui ; încolo, nu s'a făcut nici o selecționare.

b) Nedepuse. Deși s'a cerut de mai multe autorități trimitere de delegați, totuși nu s'au trimis, întrucât majoritatea funcționarilor erau concentrați. S'a selecționat numai arhiva Prefecturii Iași, de către d. Gh. Lăzărescu.

7. Situația localului după cutremur și evacuări.

Localul a avut mult de suferit în urma cutremurului ; destul de slab, chiar la mutarea Arhivei în el (1909, când a fost reparat de Minister), imobilul a suferit mult și din pricină că nu s'a dat nici o sumă pentru repararea lui, timp de mulți ani, iar micile crăpături existente s'au accentuat mult din cauza cutremurului recent ; astăzi imobilul cere o reparare radicală. În urma raporturilor făcute, ni s'a aprobat — deocamdată — suma de 18.000 lei pentru consolidarea imediată, iar pentru lucrările totale din primăvară, urmează să înaintăm un deviz pe care îl întocmește Serviciul Technic al Județului Iași.

Credem, că lucrările se vor ridica la circa 400—500.000 lei.

8. Desiderate și orice alte informații interesând această Arhivă.

a) Mărirea, în bugetul viitor, a sumii repartizată ca cheltueli materiale pentru această Arhivă; cei 500 lei pe lună sunt absolut insuficienți; ne trebuie cel puțin 1000 lei pe lună.

b) Prevederea în bugetul viitor a unei sume de bani (cel puțin 40.000 lei anual) absolut necesară pentru nevoile localului și pentru întreținerea în bună stare a materialului arhivistic depus spre conservare.

Intrucât prima grijă și cea de căpetenie a noastră este conservarea materialului arhivistic, așa fel ca și cei de după noi să poată spune ce spunem noi de Asachi, Alecsandri și alții, apoi nu ne este iertat a lăsa condici să le distrugă cariile și nici dosare sau documente, care să le înece praful, să le pătrundă umezeala sau să se decoloreze cerneala de soare. Dacă legarea dosarelor cu sfoară în pachete și așezarea lor în rafturi (toate din lemn) este oarecum o satisfacere, de moment, a cerințelor de organizare, după puterile noastre și după mijloacele puse la dispoziția noastră, apoi nu înseamnă că pentru viitor ne-am făcut datoria pe deplin. Ne facem datoria de a arăta că localul pentru această Arhivă, care cuprinde documente de o așa mare însemnătate pentru trecutul nostru, nu este, câtuși de puțin, propriu pentru adăpostul și conservarea lor.

În consecință, ar trebui pentru Arhivele Statului din Iași, un local, care să corespundă din toate punctele de vedere și mai ales din acel al siguranței împotriva focului. Iar în ceia ce privește aranjarea materialului arhivistic, trebuie înlocuite rafturile de lemn; localul să fie prevăzut cu obloane de fier care — pe lângă siguranța împotriva focului — să împiedice și lumina care, după ani, decolorează cerneala și strică hârtia.

c) Salarizarea funcționarilor să fie cu gradații ca în învățământ.

d) Punerea în bugetul viitor a cel puțin încă un post de impiegat pentru aranjarea arhivei, întrucât cu funcționarii actuali nu se poate dovedi cu aranjarea depunerilor oficiale, care, în majoritatea ne vin într'o mare neorânduială.

e) Intrucât în grija acestei Direcțiuni cad toate arhivele autorităților de stat județ sau comună din Moldova este absolut necesar ca să avem un permis de liberă circulație pe C. F. R., pentru ca să se poată efectua un control serios, spre a nu se mai întâmpla ca în trecut, când s'au vândut — fără nici o selecționare — vagoane întregi de arhive, conținând documente sau dosare importante.

Director regional, **Gh. Ungureanu**

p. Arhivar-subdirector,
Nic. Șendrea

VI.

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIRECȚIEI REGIONALE DIN CRAIOVA

Nr. 20 din 31 Ianuarie, 1941.

La ordinul Domniei-Voastre Nr. 3/1941, am onoarea a vă su-pune mai jos, pe lângă un succint istoric al acestei Direcțiuni, și darea de seamă asupra activității sale în cursul anului 1940.

Istoric.

Inițierea unei Arhive a Statului la Craiova a apărut ca neapărat necesară încă din anul 1838, însă din nefericire încercările de atunci n'au putut fi traduse în fapt, astfel că o bună parte dintr'un material arhivistic de mână întâi s'a pierdut iremediabil. Abia după un răstimp de 93 de ani, la începutul anului 1931, Directorul General depe atunci al Arhivelor Statului, domnul profesor Constantin Moisil secondat de câțiva pasionați, a putut să împlinească acest vechi deziderat. In-ceputurile au fost din cele mai grele, deoarece ființa legală a insti-tuției nu era asigurată, neprevăzându-se bugetar nici o sumă pentru salarii, mobilier și alte cheltueli de organizare și funcționare; venitu-rile necesare fiind în parte cu greu asigurate prin subvenții dela dife-rite autorități.

Dacă cu acest sistem s'a reușit să se acopere o parte din nevoile Arhivelor în primul și al doilea an, suntem datori să amintim că spre sfârșitul anului 1933 acest sistem, nu mai aducea nici un ban în casa instituției. Arhivele Statului, rămase în acel timp și fără Director și în voia soartei, treceau prin momentele cele mai critice ale existenței lor. Toate eforturile depuse de personal spre a mai obține vreo sub-venție au rămas sterpe. Spre a invedera mai bine această stare de lu-cruri, voi spune numai că, în Decembrie 1933, s'au împărțit întregului personal, neplătit de mai mult timp, suma de lei 190 (una sută nouă-zeci). Abia dela 1 Aprilie 1936, posturile personalului și cheltuelile Ar-hivei, au fost trecute în bugetul Statului. În ce privește localul,—acesta singur,—fusesse dintru început pus la dispoziție de Minister.

Lucrările de birou au început efectiv la 1 Aprilie 1931, cu zidu-rile goale, având drept mobilier o masă și două scaune de împrumut, iar ca avere proprie, un registru de intrare și ieșire.

Acum când Arhivele Statului din Craiova, împlinesc zece ani de activitate, necesitatea ființării lor se impune prin mulțimea și impor-tanța materialului adunat, prin numărul documentelor, al volumelor bibliotecii cât și al lucrărilor de birou, după cum se vede din darca de seamă ce urmează cât și din alăturatul grafic ¹⁾.

I. Situația personalului.

Personalul Arhivelor Statului din Craiova se compune, conform prevederilor bugetare, din : 1 arhivar principal cl. I, făcând funcțiune

1. Pe care, din motive pecuniare, nu-l putem reproduce aici (Nota A. S.).

de director; 1 arhivar-ajutor cl. II; 2 paleografi cl. III; 1 impiegat stagiar, și 2 oameni de serviciu, adică din 6 persoane, al 7-lea post fiind neocupat. Din acest personal 2 funcționari sunt mobilizați pentru lucru, iar restul e mobilizabil.

În cursul anului 1940, datorită concentrărilor, personalul, — și așa insuficient, — a fost descompletat mai tot timpul reducându-se numai la funcționarii mobilizați pentru lucru, care au fost prezenți la serviciu tot timpul anului. Din această cauză, pentru a face față lucrărilor, s'au lucrat aproape zilnic ore suplimentare.

Pentru a face deci față lipsei de funcționari, resimțită de altfel și în timp normal, s'a angajat cu aprobarea M. E. N. și a Direcțiunii Generale, un diurnist pentru transcrierea copiilor, asigurându-i-se plata din taxele de transcriere.

2. Lucrări de birou.

Lucrările oficiale de birou au sporit simțitor față de trecut, după cum se vede din graficul anexat ¹⁾.

Anul 1940 s'a încheat cu următoarele lucrări :

intrări : 2725 ;

ieșiri ; 615 ;

copii 2.020 din care :	acte din depozit cerute de particulari	1.842
	acte din depozit cerute oficial	53
	copii după acte particulare	5
	copii gratuite celor lipsiți de mijloace	32
	certIFICATE	88

Total : 2.020

În cursul anului 1940, au intrat 688 mențiuni, dintre care un număr de 55 n'au putut fi lucrate din lipsă de date precise. Pentru aceasta s'au cerut din nou referințe la oficiile stării civile respective pentru un număr de 32 mențiuni, dar până în prezent nu s'a primit nici un răspuns. Tot în cursul anului 1940 s'au făcut peste 600 mențiuni vechi, unele rămase nelucrate chiar din primii ani.

Toate lucrările oficiale de birou au fost repartizate în 26 dosare și anume :

1. Corespondență extraordinară ;
2. Local, combustibil, inventar ;
3. Personalul ;
4. Cereri copii acte din depozit și certificate ;
5. „ „ „ particulare ;
6. Depuneri arhive dela autorități ;
7. „ „ „ particulare și donațiuni ;
8. Acte justificative și cheltueli materiale ;
9. Arhive formate la autorități civile ;
10. Salarii ;
11. Secret mobilizare ;

1. V. nota de mai sus (Nota A. S.).

12. Depuneri, rate, cotizații funcționari ;
13. Arhive formate la autorități militare ;
14. Restituiri material arhivistic ;
15. Biblioteca ;
16. Mențiuni pe actele de stare civilă ;
17. Direcțiunea (monografii) ;
18. Ordine cu caracter permanent ;
19. Subvențiuni ;
20. Depuneri personal serviciu ;
21. Mutații (militare) ;
22. Borderouri expediții poștale ;
23. Arhive formate la instanțele judecătorești ;
24. Mențiuni pe acte judecătorești ;
25. Vânzări maculatură, autorizații ;
26. Examen pentru ocuparea postului vacant.

3. *Lucrări speciale de arhivă.*

În tot cursul anului nu s'au putut executa decât puține lucrări în depozit, deoarece cei doi funcționari rămași prezenți la serviciu au fost tot timpul obligați să facă și ore suplimentare spre a putea asigura cel puțin executarea lucrărilor curente ; iar atunci când restul personalului a venit din concentrare (Octomvrie-Noemvrie), frigul și cutremurul au paralizat activitatea în această direcție. Datorită cutremurului s'a distrus aproape cu desăvârșire unul din depozitele cele mari (a se vedea fotografiile anexe ¹), încurcând materialul arhivistic, fără însă a-i cauza pagube prea mari. Din această cauză majoritatea rafturilor de fier aflate în acel depozit, fiind făcute din fier mai subțire, au fost strâmbate, desfăcându-se din nituri.

Localul slăbindu-se mult, datorită crăpăturilor din partea aceea, după cum se vede în fotografiile anexate, ²) am fost nevoiți a goli mai mult de jumătate din acel depozit în sala cea mare dela intrare, întrucât după opinia comisiei tehnice a Primăriei Municipiului Craiova, din pricina greutateii materialului arhivistic, localul amenința cu prăbușirea.

Dacă s'a lucrat prea puțin în depozite, în schimb, după cum se va vedea la capitolul despre creșterea colecțiilor, materialul arhivistic de importanță istorică mai mare, s'a bucurat de o deosebită atențiune.

4. *Creșterea colecțiilor.*

Anul acesta din lipsă de local și posibilități de transport, depunerile oficiale au fost slabe. Pe temeiul unei circulări dată de Prefectura județului Dolj, în urma unei intervențiuni din partea noastră, s'au depus registrele de stare civilă dinainte de anul 1865, dela 21 comune din județul Dolj.

Documente. Această secțiune s'a bucurat anul acesta de un spor foarte puternic. Avem la această dată un număr de 2.272 documente

1. Nu le putem reproduce acum (Notă A. S.).

2. V. nota de mai sus. (Nota A. S.).

dintre anii 1469—1860, numerotate și aranjate într'un clasoar metalic „Fichet”, în dosare de câte 10 documente, fiecare document în cămașa sa.

Numai o parte din aceste documente, foarte puține de altfel, trec de anul 1850, acestea fiind acelea care urmează în mod normal altor documente mai vechi privind aceeași chestiune. Sistemul după care au fost numerotate și rânduite, este cel al intrării, căutându-se pe cât s'a putut, ca documentele aceluiași lot (fie provenind dela același donator, fie privind aceeași problemă) să fie înregistrate în continuare. La începutul anului 1940, trebuie să amintim, că secția documentelor avea doar un număr de 668 documente numerotate, plus un număr de circa 300 nearanjate, ceea ce împreună cu sporul de 32 documente din 1939, ne da numărul de 1000. În cursul anului 1940, în urma unor donații importante, am ajuns să avem 2272 documente. Trebuie să amintesc faptul că până în 1940 nu fuseseră trecute în registrul inventar decât 126 documente, celelalte fiind doar numerotate până la numărul 668. S'a continuat deci cu trecerea lor în registrul inventar, ajungând azi la documentul 402, restul fiind numerotate, inventarierea lor continuând.

Sporul acestei secții se datorește următorilor principali donatori : Școala Normală de Invățători din Craiova care ne-a depus prin Directorul ei, domnul Ilie Popescu-Teiușani, colecția de documente a răposatului profesor Aurel Mircea ; doamna Florica Gabroveanu, care a dăruit un important lot de documente din anii 1583—1830, prin mijlocirea domnului I. Câncea ; domnul doctor Aurel Metzulescu ; domnul Gh. Ploșoreanu ; preot I. Frumușanu, un lot de documente [gorjene, între care 4 privitoare la răscoala lui Tudor Vladimirescu ; profesor pensionar Teodor Popescu din Craiova ; domnul Gh. Iliescu din Almăj-Dolj ; preot Dumitru Bălașa ; preot I. Popescu-Cilieni ; profesor pensionar Avram Vasulescu ; profesor Petre Drăgoescu din Râmnicul-Vâlcea ; depuneri oficiale (actele conservării grefei Trib. Dolj, S. I) ; domnul C. S. Nicolăescu-Ploșor, două importante loturi, privind moșnenii Schileri din Gorj și moșnenii Plenicieni din Dolj.

Imprimare. În ceea ce privește imprimarele cu caracter istoric, avem un număr de 86, toate numerotate și așezate în mapele lor, doar unele în rame completând mobilierul birourilor și sălilor. Textul lor cuprinde : ordinele diferitelor autorități, înștiințări, manifeste, etc.

Stampe. Această secție posedă un număr de 178 piese ; picturi, gravuri, copii zincografice, litografii și fotografii reprezentând : portrete, scene istorice, hărți vechi, monumente istorice, inscripții.

Documente în facsimile. Avem 18 bucăți, în reproducere fotografică, litografică sau zincografică.

Planuri și hărți. În cursul anului 1940, sporul la planuri și hărți este destul de important, datorită donației domnului Atanasie Gancea din Craiova, care ne-a dăruit hărțile Serviciului Geografic al Armatei privitoare la România și parte din țările vecine.

Mai adăogându-se un număr de 33 planuri de moșii, această secție a sporit cu 194 piese.

Intrucât majoritatea planurilor erau păstrate sul, deteriorându-se ușor în timpul cercetărilor și ocupând un spațiu destul de mare, toate, afară de cele păstrate în tocuri speciale, au fost întinse, curățite, lipite și repartizate în mape după cum urmează :

Județul Dolj,	planuri de moșii	305
„ Gorj,	„ „ „	12
„ Mehedinți	„ „ „	23
„ Romanați	„ „ „	22
„ Vâlcea	„ „ „	10
„ Olt	„ „ „	1
Planuri de orașe		29
Hărți de județe		22
Hărți privitoare la România		12
Planuri de clădiri		17
Hărțile Serviciului Geografic al Armatei		161
Hărți diferite		21
	Total :	<u>035</u>

Manuscrise. În afară de 4 manuscrise aflate deja în colecția Arhivelor, anul acesta secția manuscriselor a sporit simțitor prin : Zece condici mănăstirești ale mănăstirilor oltene (Tismana, Motrul, Arnota, Govora, Strehăia, Cozia și Bistrița), dăruite nouă de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului ; un manuscris privind călătoria unui hagiu craiovean la Locurile Sfinte, dăruit de d-l N. Plopșor ; o istorie a împăraților bizantini, dăruită de d-l prof. pensionar Avram Vasculescu și un manuscris grecesc dăruit de d-l prof. Petre Drăgoescu din R. Vâlcea. În total 17 manuscrise.

Biblioteca. În cursul anului 1940 biblioteca a sporit cu un număr de 520 volume și broșuri, având astăzi înregistrate 1520 numere. Între acestea se află multe lucrări vechi juridice, latinești și franțuzești, una chiar din anul 1678, precum și foarte multe și rare studii istorice privind istoria Românilor în general și Oltenia în special.

Sporul bibliotecii se datorește următorilor donatori : Curtea de Apel din Craiova, Secția I-a ; Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor ; Prof. Emil Vârtosu ; Prof. Stoica Nicolaescu ; Preot Gh. F. Ceaușanu ; Tipografia Scrisul Românesc ; Tipografia Speranța și alții.

Periodice. Deasemenea anul acesta s'a început colecționarea revistelor, gazetelor și ziarelor oltene vechi și noi, în care se oglindește viața culturală, economică, politică și socială a Olteniei, sperând să avem cu vremea un bogat fond al producției tiparului oltean, întrucât până în prezent nici una din bibliotecile oltene nu se bucură de legea exemplarelor obligatorii. Deși începută numai din anul 1940, această secție posedă un număr de 828 reviste și 1201 ziare și gazete în total 2029.

Menționăm că biblioteca noastră a început colecționarea și rânduirea revistelor și buletinelor mai de seamă din România cu deosebire acelea care au o strânsă legătură cu preocupările cercetărilor asupra trecutului nostru.

Astfel avem multe numere din :

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice ; Revista Arhivelor ; Cercetări Istorice ; Arhiva, organul Soc. Științifice și Literare din Iași ; Cronica Numismatică ; Buletinul Soc. Numismatice Române ; Mélanges de L'école Roumaine en France ; Convorbiri Literare ; Revista Istorică ; Revue Historique du Sud-Est Européen ; Buletinul Oficial al Ministerului Instrucțiunii, Cult. și Artelor ; Miron Costin ; Arhivele Basarabiei ; Viața Românească ; Revista Fundațiilor Regale ; Columna lui Traian ; Buletinul Soc. Regale Române de Geografie ; Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, și altele.

Selecționări de arhive defuse și nedefuse. În urma Jurnalului Consiliului de Miniștri Nr. 116 din 3 Iunie 1938, fostul Ținut Olt, a adresat tuturor autorităților în subordine un ordin circular cu Nr. 9214 din 28 Iunie 1939, spre a comunica Ținutului cantitatea de maculatură ce urmează a fi scoasă din uz. Până în prezent nu am dat însă nici un aviz de vânzare, întrucât majoritatea autorităților interpretând greșit ordinul, au trecut pe tablourile materialelor ce urmează a fi scoase din uz, material arhivistic de toată importanța. Cum în prezent rezultatul acestui ordin circular se află la noi, și selecționarea nu se poate face doar pe temeiul tablourilor trimise, acestea de multe ori fiind întocmite incomplet sau neconforme cu realitatea, urmează ca aceste arhive să fie selecționate numai la fața locului, fapt pentru care urmează a se deplasa pretutindeni un delegat al nostru. Or aceasta necesită timp pe deoparte iar pe de altă parte ne izbim de veșnicul refren : nu avem bani pentru plata transportului delegatului și a materialului selecționat.

Amintim în legătură cu această problemă a cărei gravitate nu mai este nevoie s'o accentuăm, următoarele : Tribunalul Mehedinți, a cărui arhivă a fost selecționată încă de atâta vreme, atât de Direcțiunea Generală cât și de noi, din lipsa de vagoane, nu s'a putut aduce până în prezent la Craiova. Trebuie să spunem că o parte din această arhivă este rău depozitată într'o pivniță igrasioasă, iar întârzierea ridicării ei, duce în mod sigur la distrugere. Pentru aceasta este nevoie de o intervenție din partea Direcțiunii Generale către onor Ministerul de Justiție să ne pună la dispoziție fără întârziere în mod gratuit, două vagoane, precum și cheltuelile necesare pentru deplasarea unui delegat al nostru la Turnu Severin și transportul dela Tribunal la gară și din gara Craiovei la Arhive, a acestui material. Cu aceste înlesniri vou depozita provizoriu materialul arhivistic într'o magazie a noului local.

Prefectura Județului Olt. Conform aprobării Direcției Generale am selecționat arhiva acestei instituții urmând ca ea să ne fie trimisă în depozit de către Prefectură. Până în prezent însă nu s'a expeditat nimic. Arătăm că și această arhivă este rău depozitată într'o magazie de scânduri unde se poate deteriora și puținul ce a mai rămas, dosarele și registrele fiind aruncate, răvășite și rupte în așa fel încât cu multă greutate s'au putut alege câteva sute de dosare întregi. Deși la adresa acestei Prefecturi ni s'a anexat un borderou în care dosarele și registrele sunt perfect rânduite pe numere și ani, totuși felul în

care am aflat această arhivă nu corespunde deloc borderoului. Scuza răvășirii ei a fost lesne găsită, datorindu-se faptului că înainte fusese depozitată în perfectă rânduială în podul Prefecturii, iar în urma ordinului privitor la apărarea pasivă de a se curăți podul de materiale inflamabile a fost asvârlită la întâmplare fără nici o ordine în acea magazie de scânduri.

Birourile de măsuri și greutateți. S'au verificat borderourile și s'a cerut depunerea dosarelor și registrelor alese de noi, dar până în prezent nu a venit încă nimic din ceea ce am ales.

Și aici ne izbim de aceeași dificultate : nu sunt posibilități materiale pentru transport. Direcțiunea Generală a acestui serviciu neaprobând nimic pentru aceasta.

Situația localului după cutremur. După cum s'a raportat la timp în urma cutremurului Comisiunea Tehnică a Municipiului Craiova a opinat pentru evacuarea Arhivelor din localul Școlii Primare „Madona Dudu”. Făcând din timp o intervenție la Fundația Culturală I. C. Michail spre a ni se ceda spre folosință unul din imobilele sale din Craiova, am găsit aici, datorită largei înțelegeri a domnului Dr. Constantin Angelescu, legatar universal al averii defunctului I. C. Michail, sprijinul cerut. Astfel prin adresa Nr. 978 din 29 Noembrie 1940, Fundația Culturală „I. C. Michail” ne aduce la cunoștință că în ședința Consiliului de Administrație al acestei Fundații, ținută la 17 Octombrie 1940, s'a aprobat să ni se pună la dispoziție pentru folosința Direcției Arhivelor Statului din Craiova, imobilul situat în Str. Romulus 2. Acest imobil să-l folosim în scopul cerut fără nici o plată cu condiția să fie amenajat de noi potrivit întrebuințării ce i se va da. Dar întrucât acest imobil se află închiriat până la 23 Aprilie 1941, urmează ca deabia la expirarea contractului să fie ținut la dispoziția noastră. Intervenția ce am făcut pentru intrarea în folosință mai din vreme a reușit. Acest imobil este propriu pentru instalarea Arhivelor și prezintă triplul avantaj de a fi situat în plin centrul orașului, în apropierea imediată a tuturor autorităților, de a fi complet izolat de alte clădiri și de a fi cedat definitiv și gratuit spre folosința noastră.

Cutremurul a lăsat însă și aici cartea sa de vizită. Pentru reparațiunile absolut necesare, s'a întocmit un deviz care se ridică la suma de 64.768 lei. Anexăm acest deviz cu rugămintea de a se interveni locului în drept pentru obținerea acestei sume cu care să facem din timp, înainte de mutare, reparațiunile necesare.

Anexăm și o schiță de plan a situației acestui imobil¹⁾ pentru a se vedea că în spațiul cuprins de clădirile și curtea acestui imobil Arhivele Statului din Craiova vor avea suficiente posibilități de dezvoltare în viitor.

Venituri și cheltuieli. Veniturile acestei Direcțiuni se compun din :

- a) venituri extraordinare (eventuale subvenții) ;
- b) venituri ordinare (suma înscrisă în buget la cap.materiale) ;

1. Nu se poate reproduce din motivul arătat. (Nota A. S.).

c) fond imprimate și 10 % asupra taxelor încasate pentru eliberarea actelor.

În rezumat situația casei la 31 Decembrie 1940 a fost următoarea :

Subvenții.

Sold din 1939	28.959 lei
Subvenție Președinției Consiliului de Miniștri	50.000 „
Donație	250 „
	Total . . . . . 79.209 „
Cheltueli	76.141 „
Sold	2.968 „

Datorită acestei subvenții avem terminate comenzile de anul trecut pentru mobilierul expoziției care din pricina concentrărilor și cutremurului nu s'a mai putut deschide.

Fond materiale.

Dela Ministerul Educației Naționale	6.000 lei
Cheltueli conform actelor justific. trimise	6.000 „

Fond imprimate.

Sold din 1939	921 „
Incasări fond imprimate Ianuarie—Decembrie 1940 și 10 % asupra taxelor August—Decembrie	21.687 „
Cheltueli	16.603 „
Sold	5.084 +
	Sold din 1939 . . . . . 921 lei
	Total sold lei. 6.005

Pentru acestea, întrucât odată cu mutarea nevoile noastre sunt deosebit de mari și pasul care-l facem trebuie în amănunt studiat, vă rugăm Domnule Director General, a ne da un răgaz spre a căuta întâiu posibilitățile materiale după care vom referi pe larg.

Director, **Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor**

Arhivar-ajutor, **Ioan Căncea**

VII.

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIRECȚIEI REGIONALE DIN CHIȘINĂU

În urma ordinului Înalțului guvern al Țării, Basarabia a fost cedată U. R. S. S. pe ziua de 28 Iulie a. c.

Cum instituțiile de Stat nu au primit nici un ordin de evacuare la timp, mai toate nu au avut timpul necesar pentru ridicarea arhivelor și altor lucruri de preț ce posedau.

Conform repartiției făcute de Cercul de recrutare, Direcției regionale se repartizaseră două vagoane pentru dosare (fără mobilier) și câteva locuri în vagoane de clase pentru personal.

În dimineața zilei de 28 Iunie m'am adresat Cercului de recrutare ca să-mi pună la dispoziție mijloace de transport până la gară, dar Cercul de recrutare nu avea nici un fel de vehicul. De asemenea și primăria nu a putut dispune de autocamioanele sale, întrucât secretarul general al primăriei, declarat comunist, a oprit luarea autocamioanelor.

Între timp, pentru a mă asigura de vagoanele trebuitoare, m'am transportat cu mari peripeții la gară, întrucât pușcăriași delatatori evadaseră și ajunseseră în centrul orașului. D-l Simionescu, șeful gării, mi-a acordat un vagon pentru lăzile Arhivelor. M'am îndreptat îndată spre localul Arhivelor, care este în partea opusă de gară. În drum nu am putut găsi nici un camion, căruță sau alt vehicul de transport. Aproape de Arhive am dat peste un car cu boi al unui țaran. I-am oferit 2000 lei pentru un singur transport până la gară, dar a refuzat să meargă, răspunzându-mi: „ce-oi face cu capeicile (banii) matală”, făcând aluzie la banii românești.

Ajuns la Direcția Arhivelor, am trimis în piață pe D-nii Emil Gane și Vl. Șahlevici să găsească vreun camion ori alt mijloc de transport. D-l Șahlevici a reușit să aducă un căruțaș, care a pretins 800 lei pentru un transport. I-am dat D-lui Șahlevici 500 lei ca să-l convingă să înceapă transportul. Căruțașul însă nu a voit să înceapă transportul și a plecat în oraș.

Era ora 12; centrul orașului începuse să fie invadat de pușcăriași și elemente dubioase dela periferie, făcând imposibilă comunicația cu gara.

La ora 13 deasupra Chișinăului au început să apară avioanele comuniste, arucând manifeste.

Toate încercările de a obține legătura telefonică cu Comandamentul Corpului III de armată și cu chestura, a fost imposibilă. Depe străzi sergenții dispăruseră, doar în fața primăriei sta un grup de soldați cu 2 mitraliere.

Întreg materialul documentar ce socoteam că trebuie evacuat era așezat în lăzi, scoase pe coridor, așteptând zadarnic să găsim vreun mijloc de transport până la gară.

Toți funcționarii Arhivelor erau adunați la Arhive, ajutându-mă la pregătirea expedierii lăzilor.

Informându-mă la inspectoratul școlar, mi s'a comunicat că trupele sovietice sosesc în oraș la orele 14. În asemenea condițiuni constatând că transportul lăzilor cu documente este imposibil, am profitat de ocazie că în dreptul Arhivelor trecea un convoi de care militare cu muniții, m'am așezat într'o astfel de căruță și am pornit spre Huși.

Înainte de plecarea am dat în primire D-lui Emil Gane cheile depozitelor, cele 15 lăzi cu arhivă destinată evacuării, recomandându-i să le păstreze intacte.

În ceea ce privește locuința mea am lăsat-o complet în starea în care o aveam în ajun, căci nu am reușit să ridic nimic. În graba plecării nu mi-am luat nici actele personale.

Am convingerea că întregul depozit al Arhivelor din Chișinău este și azi în bună stare, căci funcționarii erau devotați instituției; mai ales D-l Emil Gane, arhivașul Direcțiunii regionale Chișinău.

Compunerea depozitului Arhivelor Statului din Chișinău este descrisă amănunțit în volumul „*Inventarul Arhivelor Statului*”.

Dacă se va ivi vre un prilej de ridicare a depozitului Arhivelor Statului din Chișinău, subsemnatul sunt gata a mă transporta la fața locului, spre a aduce în stare bună tot ce interesează trecutul istoric al Moldovei și al Basarabiei după 1812.

Sănătate!

L. T. Boga

(Rezoluție :) Se ia act cu strângere de inimă, de tot ce s'a pierdut odată cu nedreapta ciuntire a țării. **A. Sacerdoțeanu.**

Inreg. sub Nr. 1274 din 9 Iunie 1940.

VIII.

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIRECȚIEI REGIONALE DIN CERNĂUȚI

Permiteți să vă trimit acest raport cu privire la Arhivele Statului din Cernăuți.

După cum știți, am luat măsuri din vreme pentru evacuarea Arhivelor din Cernăuți. Am cerut la timp lăzile. Am primit întâiu 9 lăzi, pe urmă, la cererea noastră, ni s'au mai dat încă 3 lăzi. Astfel am avut, la un moment dat, un număr de 12 lăzi, încăpătoare, rezistente. În aceste lăzi am împachetat tot materialul arhivistic mai important, ce-l posedăm. Afară de aceasta am mai adăogat un stoc de documente ale mele ref. la trecutul Bucovinei, și o ladă cu documentele fam. Crupenschi.

Acest lucru l-am făcut acuma 2—3 luni. Deci de atunci așteptam să primesc ordinul de evacuare. El n'a sosit.

În calitate de șef al Arhivei am luat parte, acum 15 zile, la o ședință convocată de Cercul de recrutare, cu care prilej am luat cunoștința planurilor de evacuare sistem „Tudor” și „Mircea”. S'a încins atunci o discuție cu privire la mijloacele de transport dela sediul autorităților până la gară. S'a răspuns că se vor lua măsuri.

E drept, că ni s'a trimis dela Cercul de recrutare o adresă, în care s'a dispus că transportul la gară cade în seama fiecărei autorități în parte. În consecință, am făcut o copie a acestei adrese pe care v'am trimis-o Domniei-voastre, cerând în acelaș timp o sumă de bani. N'am primit răspuns.

Acestea toate nu au fost decât preliminarele evacuării.

În 27 Iunie a. c., seara la orele 8,45, am luat cunoștință, prin Radio, de ultimatul Rusiei. Am luat repede toate măsurile pentru evacuarea familiei mele, împachetând la repezeală, o parte din lucrurile de primă necesitate. Cele mai multe lucruri, mobilele, etc., scurt agonisita vieții mele a rămas în locuință.

A doua zi, la 28 Iunie, Vineri, la orele 8 dim. am fost la Liceul Militar, căruia aparțin în caz de mobilizare, și am găsit personalul în plină activitate. Mi s'a răspuns laconic : Profesorii pleacă, fiecare pe cont propriu. De acolo am mers la Rezidenție ; aici acelaș aspect. Am putut afla că fiecare autoritate este avizată la propriile ei puteri. Să-și caute singură vehicule, oameni, etc., pentru transport la gară. Am alergat în piață, ca să angajez trăsurile și oameni. Dar n'am putut afla nimic. Toate trăsurile erau angajate. Am văzut cum soldații puneau mâna pe toate trăsurile libere, eliberându-le de bagaj și confiscându-le. Văzând aceasta, am plecat la gară ca să văd ce e acolo. Am văzut două trenuri de evacuare, ocupate de civili și militari, pline cu lucruri și baloturi. Pentru lăzi ca ale Arhivei nu era loc, chiar dacă aș fi reușit să le transport până la gară.

După aceasta am plecat acasă, luând copiii, ca să-i evacuez. Nevasta, fiind comandantă la legiune, se afla la cursul din Sf. Gheorghe.

Am luat copiii, i-am dus la gară, având intenția a pleca cu ei. Dar ajungând la gara mică a Cernăuților, n'am avut liniște. Am luat rămas bun dela copii lăsându-i în seama socrului meu, iar eu m'am întors dela această gară din nou în oraș, alergând drept la Arhivă, făcând astfel ultima încercare de a o salva. Am vorbit cu secret. gen. al Rezidenției Dr. Nicu Lupu, și l-am rugat să ia în camioanele Rezidenției și lăzile Arhivei. Nu se poate, n'avem loc, a fost răspunsul. În astfel de împrejurări n'a fost posibil să fac ceva. Notez, că în momentele acelea, birjarii cereau pentru transportul persoanelor la gară, deci pentru o cursă sume fantastice, variind între 500—1000 lei.

Astfel m'am dus în biroul arhivei unde am dispus, ca lăzile să rămână neatinsse în birou. Au rămas la arhivă : d-șoara Cașevco și servitorul Sidoriuc. Ei au fost avizați să grijească de arhivă. D-na Jemna a plecat la soțul ei care este ofițer. Panciuc, pe care în tot timpul nu l'am putut vedea, a fost angajat la premilitari.

Cu lacrimi în ochi am părăsit biroul arhivei, aruncând o ultimă privire la imensa avere națională pe care din cauza împrejurărilor și a anumitor greșeli neiertate comise de autoritățile noastre, am fost silit s'o las în seama dușmanului.

Târziu, după masă, am părăsit biroul arhivei, mergând acasă. Aici am mai luat câteva lucruri și am pornit la gara mică din Cernăuți. Gara mare nu mai era accesibilă, fiind baricadată de Evrei, care ovaționau pentru Rusia, și jefuiau pe călătorii români.

La ora 4,30 după masă am plecat din gara mică din Cernăuți, zisă și Grădina publică. O jumătate de oră mai târziu, armata rusă și-a făcut intrarea în oraș. Am luat așa dară ultimul, sau unul din ultimele trenuri.

Domnule Director General,

Nu mă gândesc la mine, care mi-am pierdut toată averea. Tot ce am avut scump: biblioteca, colecțiile mele de monete, tablouri, mobilele, lămpile, vesela, colecțiile mele de fotografii, de afișe — nu știu dacă știți că locuința mea a fost un muzeu istoric — totul s'a pierdut. Am rămas, eu și familia mea, privați de tot ce am agonisit. Zic, nu vreau să mă gândesc la mine, ci regret din suflet că n'am putut salva Arhivele Statului, o avere care aparține Bucovinei întregi, întregului neam românesc. Cauza acestei regretabile întâmplări este ultimul scurt, prea scurt, pe care Rușii au binevoit să ni-l acorde și într'o privință oarecare și autoritățile noastre care au refuzat să îndrumeze din timp evacuarea. Cum s'a lucrat, ilustrează următorul fapt. Când s'au repartizat lăzile de evacuare acum 1—2 luni, eu imediat am împachetat lucrurile arhivei, Dar autoritățile celelalte au dat lăzile în pivniță pe motiv că pentru moment nu au nevoie de ele.

Cercul de recrutare, imediat după ședința ținută, trebuia să înceapă cu evacuarea. Arhivele Statului urmau să fie evacuate în prima zi, odată cu Mitropolia. Dece nu s'a activat după acest plan? Dece s'a așteptat momentul, când nu s'a mai putut aplica niciun plan?

Cu durere în suflet vă trimit acest raport, rugându-vă ca să grijiți acum și de mine, care mă găsesc aici, în Bucșoia, fără bani, fără salariu primit nici dela Liceu, nici dela Arhivă.

Nu învinuesc pe nimeni. Poate ne-a fost dat să petrecem astfel de timpuri grozave.

Cuprins de cea mai dură durere, mă silesc să fiu liniștit, trimițându-vă salutări frățești.

Al D-voastră devotat,

Prof. Teodor Balan

Bucșoia, ofic. post. Frasin, jud. Câmpulung
Bucovina

Bucșoia, 2 Iulie 1940.

Inreg. la Nr. 1242 din 4 Iulie 1940.

DOUĂ DOCUMENTE REFERITOARE LA MĂNĂSTIREA GOLIA

O sentință interesantă a divanului domnesc al Moldovei din 1662

În arhiva statului din Chișinău se păstrează originalul celor două documente publicate mai jos. Documentele sunt interesante din toate punctele de vedere.

Primul e o poruncă a lui Ștefăniță Vodă Lupul. La 23 Iulie 1661 acesta ordonă să se restituie mănăstirii Golia moara făcută de Gheorghe Catargiu pe Răut, pe proprietatea mănăstirii, precum și țarina împresurată de acesta din urmă.

Documentul e următorul :

† Io Ștefan Vasile voevoda bjeieu milostiiu gospodar Zemli Moldavskoi, dat-am cartia domniei mele rugătorului nostru, egumenul și

a tot săborul svintei mănăstiri Golăia și pre cine vor tremite să fie tare și putiarnic cu cartia domniei meale a opri o moară ce iaste pre Răut mai sus de Mihălașia pre vadul svintei mănăstiri; carea moară o au făcut boiarinul nostru Gheorghie Catargiul pre vadul svintei mănăstiri Golăia. Aceaia să aibă a opri rugătorii noștri, călugări, carii scriem mai sus. Așijderea și o țarină, ce iaste pre hotar mănăstiresc să oprească ce va fi pâine sau alt vinit dea zeacia. Nimărui nemică să nu dea, iar Catargiului de-i va părea cu strănbul să vie să stea de față cu călugării și să-și aducă și dreasăle. Și pentru aceli lucru nime să nu cutează a ținea sau a opri pred sim listom gospodva mi.

U Ias vl. 7302, ЮЛ КГ

СЛАМ ГОСПОДИНЪ КЕЛЪА

În acelaș an în Septemvre urmând Istratie Dabija în domnie după moartea lui Ștefăniță Vodă, călugării mănăstirii Golia s'au îngrijit, ca noul domnitor să le dea un ordin similar. Astfel Istratie Dabija, noul domn, stabilește drepturile mănăstirii prin un ispisoc aproape identic cu al înaintașului său, cum se vede în următoarea sentință, care este rezultatul unei judecăți a divanului domnesc din Martie 1662.

† Noi Evstratie Dabija vovoda bjieiu milostieiu gospodarъ Zemli Moldavskoi, dat-am cartea domniei miale rugătorilor noștri, egumenul și a tot săborul sventii mănăstiri Golăia și pre cine vor tremite să fie tare și putiarnic cu cartia domniei miale a opri o moară, ce iaste pre Răut mai sus de Mihălașia pre vadul mănăstirii: care moară au făcut boiarinul nostru Ghiorghie Catargiul pre vadul mănăstirii Golăia. Aceia să aibă a opri rugătorii noștri călugări, carii scriem mai sus. Așijderea și o țarină, ce iaste pre hotar mănăstiresc să oprească pâine sau altu vinit dea ziacea. Nemică să nu dea, pentrucă și am întrebat de față călugării cu Catargiul înaintia domniei miale și au rămas călugării pre Ghiorghie Catargiul denaintia domniei miale și a tot svatul nostru, așijderea și pietrile și hiiarăle încă să le să stia să înble pre moară, căci el s'au hrănit cătăva vreamă deacolo și treabă n'au avut pentru aceaia. Nime să nu oprească preste cartea domniei miale и на к ин бѣдет

U Ias vl. 7300 Mart

† Tiron

Atât documentul din 7169 (1661) Iulie 23 al lui Ștefăniță Vodă Lupul, cât și al lui Istratie Dabija din 7170 (1662) Martie, sunt interesante pentru că ne oferă elemente de procedură din vechiul drept românesc și sentință dată de divanul domnesc. Un imobil construit pe locul altuia, de care te-ai folosit un timp fără înțelegere legală între părți, rămâne al adevăratului proprietar conform hotărârii date de cătră divanul lui Istratie Vodă Dabija.

I. Minea

VICARUL APOSTOLIC BARNABE

Un document păstrat în secția de manuscrise a bibliotecii universitare din Iași completează lista propagandiștilor catolici în Moldova sec. XVII. Prima listă mai completă a dat-o Ios. Kemény în lucrarea azi foarte lacunară și plină de ercri : *Ueber das Bisthum und das Franziskanerkloster zu Bakov in der Moldau* (Kurz, *Magazin für Geschichte* etc. Siebenbürgens II. Brașov 1846). O listă mai bogată a dat N. Iorga în *Istoria bisericii românești*, II pag. 325.

De nicăiri nu s'a știut despre vicarul apctolic Barnabé, prezentat de următorul document :

Em.-me et Rev.-me Signori

Havendo Mons(ignor) Barnabé deputato vicario Apostolico di Valachia e già consacrato Vescovo di Presireno nell'ultima congregazione fatta istantia per la solita provisione e viatici piu que all'Eminenze Vostre di rescrivere, che *viderentur exempla* ¹⁾ fattavi pro tanto diligentia in cotessa computistaria si trova essere solita la santa Congregazione con tutti li vicarii Apostolici, che con caratteri... di provederli delle necessarie supelletтели ecclesiastici pagarli il viaggio che devon fare ed'assegnarli duicento scudi annui pro il loro sostentamento quando pero non habbino entrate sufficienti pro mantenerli, o dall'vescovato o dallo stesso vicariato ; cosi si e praticato con Mons(ignor) Deodato arcivescovo di Sardica e Sofia Apostolico di Valachia, con Mons(ignor) Pietro Parcevich e con Mons(ignor) Vito Pillutti ambe dui arcivescovi di Marcianopoli ed ' *ultimi vicari Apostolici di Moldavia e Valachia* ²⁾ e cio non ostante che in Moldavia i vicarii Apostolici habbino qualche* assegnamento particolare come pari mente anli maggiore lo hanno in Transilvania non già propero in Valachia secondo relationi che sono nell'sopradetto archivio. Però quand' anche mons(ignor) Barnabé si fosse offerto di servire gratis in Transilvania non può far l'istesso in Valachia, ond'e che suplica umilmente Eminenze Vostre a voler ordinare che sia trattato nella conformita praticata con Mons. Marcianopoli ultimo vicario Apostolico di Moldavia e Valachia per non lasciarlo otioso in Vienna di dove desidera partire per il suo vicariato che le ne sarà somministrato il modo, che esso per se non ha essendo povero religioso spera che Eminenze Vostre haveranno compasione non tanto di lui che de cattolici di Valachia, quali da tanto tempo in qua chiedono il pastore e della gratia et quam Deus etc.

Pe verso : Alla sacra congregazione di Propaganda Fide per Mons. Barnabé vescovo di Prisizeno et vicario Apostolico.

I. Minea

1. Cuvinte subliniate în text.

2. Sublinierea este a noastră.

CONDUCĂTORII ARHIVELOR STATULUI DIN IAȘI ÎN CURS DE 100 DE ANI

Nota de față a fost scrisă de d. Sever Zotta în 1932, odată cu un studiu mai amplu. Partea mai veche din acesta am făcut să apară în *Arhiva Românească*, VI (1941), p. 213—262, și extras sub titlul *Din trecutul Arhivei Statului a Moldovei. Spicuiuri din dosarele cancelariei*, prin bunăvoința d-lui Mihail Kogălniceanu. D-l Zotta, în timpul părăsirii Bucovinei, a rămas acolo să-și salveze bogatele colecții. Acum, după reintrarea victorioasă a armatei române, n'a mai fost aflat și nu se știe nimic de soarta lui. Publicăm lista așa cum am aflat-o adăogind numele conducătorilor dela 1932 înainte.

A. S.

1. Gheorghie Asaki, Agă, 1 Ianuarie 1832—27 Septemvrie 1849.
2. Vasile Alexandri, Vornic, 28 Septemvrie 1849—1 Ianuarie 1850.
3. Vasile Alecsandri, Spătar, 1 Ianuarie 1850—17 April 1853.
4. Iacovachi Paladi, Vornic, 18 April 1853—21 Ianuarie 1855.
5. Alecu Fotino, Agă, 22 Ianuarie—15 Iulie 1855.
6. Gheorghie Sion, Spătar, 15 Iulie 1855—26 April 1856.
7. Teodor Codrescu, Agă, 27 April—27 Octomvrie 1856.
8. Alecu Soroceanu, Agă, 28 Octomvrie 1856—1 Ianuarie 1857.
9. Gheorghie Asaki, Postelnic, 1 Ianuarie 1857—25 August 1858.
10. Iancu Alexandrescu, Postelnic, 26 August 1858—7 Martie 1859.
11. Tucicide Durmuz, 8 Martie 1859—9 August 1860.
12. Iosif Patriciu Popescu, 10 August 1860—9 Ianuarie 1862.
13. Tucicide Durmuz, 9 Ianuarie—31 Mai 1862.
14. Panaite Malcoci, 1 Iunie 1862—15 Iunie 1864.
15. Tucicide Durmuz, 15 Iunie 1864—22 Octomvrie 1867.
16. Gheorghie Tăutu, 23 Octomvrie 1867—31 Iulie 1874.
17. Ion Stamati, 1 August 1874—1 Ianuarie 1876.
18. Samson Bodnărescu } delegați cu lichidarea Arhivei,
19. C. Mumuianu } 25 Februarie—26 Mai 1876.
20. Gheorghie Tăutu, Conservator, apoi șef, 1 Iunie 1876—8 August 1885.
21. Neculai Roiu, 1 Octomvrie 1885—30 Septemvrie 1897.
22. Gheorghie Ionescu, I. Octomvrie 1897—30 Septemvrie 1912.
23. Sever Zotta, din 1926 Director regional, 9 Octomvrie 1912—1 Mai 1934.
24. Alexandru I. Băleanu, 1 Mai 1934—18 Noemvrie 1940.
25. Gheorghie Ungureanu, 19 Noemvrie 1940—

Note: Asaki a murit în 12/24 Noemvrie 1869, nu în 1871, precum se dă anul morții în Enciclopedia Diaconovich din Sibiu.—Paladi, fiul marelui Vornic Constantin, poreclit Pălăducă, era nașul lui Iacob Negruzzi, căruia i-a dat numele lui de botez, rar în familiile boierești. Prima lui nevastă n'a fost o Buluș (Lecca 100 case) ci o Pruncul din Basarabia. A fost de 3 ori căsătorit. (Sion în *Arhontologia Moldovei*, care scrie rău de el, ca de cei mai mulți). Strămoșul Pălădeștilor, Visternicul Paladi cu numele de botez și fără alt nume, era din copilărie în slujba lui Vasile Lupu „încă și

mai înainte de domnia noastră" și „au slujit cu toată inima sa și cu mare credință, până la Țarigrad și la alte părți, în toate trebile noastre" (Süret din 7149 (1641) Aug. 16 la Arhiva Statului Iași). — Fotino, de origine grecească, a fost preceptorul lui Beisadea Iancu Gr. Al. Ghica și Director al Postelniciei. (Sion, op. cit. care scrie, firește, rău de acest grec). — Soroceanu, fiul lui Gheorghie, nepotul lui Ioniță, strănepotul lui Toader, Postelnic și strănepotul lui Ștefan Vornic despre Doamnă descindea prin străbunica sa, soția lui Toader și din Alexandru Davidel, căpitan în armata polonă și pretendent. (Iorga, Stud. și Doc. V, 540 și spița neamului la noi). Pavel S. menționat în „Stihuri” ale lui Enaki Kogălniceanu (Let. III, 291) era unul din fiii lui Toader. — Alexandrescu erau atunci câteva neamuri ridicate la boierii. Iancu a fost: poate Spătarul, sameș de Visterie. (Sion) — Despre Lurmuz scrie Sion: „Iarăși napaste grecească. Venit în Moldova un Chiriac, carele însurându-se cu o fată Tufască din ținutul Vaslui au rodit pe Tucidide; tatăl său s'au făcut Căminar la domnul Calimah 1826, iar fiul său la domnul Ioan Sturza". Nu-l găsim, însă, iscăbind cu boierie în dosarele Arhivei. — Malcocii erau originari din ținutul Cărligăturei și au fost boierii de Ioan și Mihai Sturza (Sion). Panaite, am văzut m. s., era scriitor la Arhiva Statului încă din 1832. — I. Stamati a fost poate din familia celor din Dinești, jud. Vaslui, dintre cari un Enachi (Ion) fu numit Agă în 1841 (Sion). — G. Ionescu a fost fiu natural al unui boier al căruia strămoș, Logofăt, fu ucis de Ștefan Tomșa (Let. I, 265). — Zotta, originar din Bucovina, este fiul dr.-lui jur. Iancu cavaler de Zotta și al Elenei, fiica baronului G. Hurmuzacki S'a născut la Chisălău în 14/26 April 1874, a studiat la Cernăuți, Viena și București și a emigrat în România în 1905. A editat primii doi ani revista „Arhiva genealogică” prima revistă de această specialitate și a fost ales în 1919, în urma unor numeroase publicațiuni, membru corespondent al Academiei Române. — Despre Patriciu n'avem nici o indicațiune biografică. Despre ceilalți ne lămuresc îndestul istoriile literare și enciclopediile.

Sever Zotta

AU FOST ÎN MOLDOVA VĂTAFI DE ȚINUT?

La curtea Domnului moldovean au fost demnitari cari s'au chemat vatahi, vatagi sau vatafi. Misionarul Bandini, care a vizitat curtea lui Vasile Lupu, găsește că vatafii au fost „praefecti licitorum, qucs aprod seu aprodios nominant” (*Codex Bandinus*, An. Acad. Rom., tom., XVI, I., pag. 314), iar Dim. Cantemir zice în *Descriptio Moldaviae* că vataful de aprozi a fost „inspector aprodiorum Divani” (*D. Mold.*, București 1872, pag. 85). Din aceste știri și din documentele, în care sunt citați vatafii, se poate trage concluzia că vatafii au fost demnitari la curtea domnului moldovean și că în seama lor cădea comanda asupra servitorilor curții domnești (vezi mai pe larg în a noastră *Vornicia în Moldova*, pag. 81).

Se pare însă că au existat în Moldova și vatafi de ținut.

Cel puțin documentele sunt astfel alcătuite încât permit presupunerea că au existat și vatafi de ținut pe lângă cei angajați la curte.

La anul 1581 Iancu Sasul trimite pe Ghedeon „Mare vataf al ținutului Suceava” la satul Răciuleni să facă o anchetă (Wickenhauser *Moldowitza*, p. 89—90). Pela sfârșitul secol. al XVI-lea Grigore Udre, mare vataf al ținutului Suceava, dăruiește mănăstirii Moldoviței mun-

tele Toderescu, din ocolul Câmpulungului. moldovenesc (Wickenhauser, *Moldowitza*, p. 91). La 1616 Radul Mihnea scrie din Iași, unde se afla „slugilor noastre vătăjilor celor mari de ținutul Sucevei” că a restituit boierului Vasile Urechea moșiile (*Uricariul*, XIV, p. 164). Pela 1621 Simion Țăra „vel vătăg volosti suceavscoi” a hotărât partea de Văscăuți lângă Sirete, cumpărată de fostul hatman Vasilie Șeptelici (*Arhiva istorică*, I partea I, p. 88). In 14 Mai 1621 este citat „Iane vel vatag suceavscoi” (I. Bianu, *Documente românești*, tom. I, p. 61). La 1624 Radul Mihnea scrie din Iași la „veliț vătăj ot volos(t) suceavscoi” (I. Bianu, *ibidem*, p. 93).

Documentele acestea par a indica că au existat vătăfi ai ținutului Suceava. Dar cum Suceava fusese capitala țării, se poate susține că vătăfii au rămas la Suceava, și astfel vătăfilor de curte li s'a zis vătăfi de ținutul Suceava. O dovadă însă nu există pentru această ipoteză.

Pentru a aduce claritate în această chestiune va fi necesar să constatăm dacă în documentele moldovenești se întâlnesc citați vătăfii din alte ținuturi. De fapt întâlnim astfel de vătăfi.

La anul 1543 este citat Petru Albotea „**ПЕТРИН ВЕТАГЪ АДСКИН**” (*Zapiski* din Odesa, IV, p. 332), deci mare vatag de Iași. Un Albota mare vataf de Iași se întâlnește și la 1580 (Ghibănescu, *Ispisoace*, I, 1, p. 153). La mijlocul sec. al XVI-lea se găsește Porcel „mare vătăg de ținutul Vasluiului” (Ghibănescu, *Surete (Ferești)*, p. 4—5). La 1581 Iancul Sasul se adresează din Suceava lui „**КОДЕК ВЕЛ ВЕТАГЪ ОУТ КОЛОСТ АНШИННА**” (Ghibănescu, *Surete*, XIX, p. 151). Ceva mai târziu, la 1599, se citează „**КАЛИН ВЕЛ ВЕТАГЪ КОЛОСТИ ТСТОРА**” (*Uricariul*, XVIII, p. 232). Vom da încă două exemple, una din secolul al XVII-lea, altul de sec. al XVIII-lea. La 1608 este amintit „**ХАНН ВЕЛ ВЕТАХЪ КОЛОСТЪ КАРКОКЪ**” (Ghibănescu; *Ispisoace*, I, 2, p. 70), iar la 1721 Ion Vataful din ținutul Cărligăturii (Bălan, *Familia Onciul*, p. 62).

Documentele sunt clare și vorbesc răspicat despre vătăfii sau marii vătăfi ai diferitelor ținuturi. Totuși nu trebuie să admitem existența vătăfilor de ținut, câtă vreme există documente, în care demnitarii dela curte sunt amintiți după satul de origine. Se întâmplă că la demnitatea ce un boier o ocupă la curte, se adaugă și satul pe care îl stăpânește, probabil pentru stabilirea mai precisă a identității sale.

Exemple: La 1600 este amintit Toader Cărlig visternicel ot Brițcani (Ghibănescu, *Surete*, II, p. 36—37). Tot așa la 1601 Toader aprodul din Mărmurean (Ghibănescu, *Ispisoace*, I, 2, p. 1); 1612 Gherman pitărel ot Nisporești (Ghib., *Surete*, II, p. 44—5); 1629 Iachim Bandur diac ot Botești (Ghib.; *Surete*, IX, p. 110); 1631 Baciul pitar din Văscani, Gligorie paharnic din Drăgoteani, Focșea visternic din Ruginoasa. (Ghibănescu, *Surete*, V, p. 287).

Dar în aceste documente nu se amintește decât satul de origine, și nu se zice că este demnitar într'un ținut.

Chestiunea nu este luminată și de aceea ne întrebăm și noi: au fost sau n'au fost în Moldova vătăfi de ținut?

Teodor Bălan

UN DASCĂL SLOVENESC

La dascăli slovenești, cunoscuți prin multele documente scrise sau tălmăcite de ei, adăugăm pe Costandin dascăl slovenesc al Sf. Mitropolii, plătit cu 25 talere lunar, între Ianuarie 1771 — Ianuarie 1772 inclusiv (Academia Română, *ms.* 2106, f. 155).

Em. Virtosu

ASUPRA UNEI PROBLEME DE ARHIVISTICĂ: ORGANIZAREA ARHIVELOR AUTORITĂȚILOR ȘI INSTITUȚIILOR PUBLICE

Puzderia de acte aflate pe la autoritățile de Stat, județ comună, la autoritățile militare, bisericești, etc., cuprind în ele câte un crâmpieu din atât de zbuciumata viață modernă, sub feluritele ei aspecte. Cu timpul ele vor deveni piese de arhivă. Nu putem ști în mod sigur ce-l va interesa pe viitorul istoric, sau nu putem ști tot ce-l va putea interesa, din frământările vieții. Foarte probabil că îl vor preocupa și alte probleme de istorie, în afară de cele care pasionează pe cărturarii prezentului. Grija arhivistului ar trebui să se îndrepte, într-o măsură mai accentuată, și în spre actele din afara depozitului Arhivelor, pentru a asigura transmiterea în viitor a unei cât mai credincioase imagini a prezentului. E adevărat că acestea sunt mai mult ale administrației decât ale științei. Mă refer la cele cu o vechime subț 30 de ani. Chiar așa fiind modul lor de păstrare nu poate rămânea ne băgat în seamă. Ceva mai mult, credem că organizarea uniformă a acestor acte, dela toate autoritățile, este o imperioasă necesitate arhivistică.

Grija de totdeauna a arhivarilor s'a îndreptat mai ales asupra materialului documentar din depozite. Aproape în întregime timpul lor a fost consacrat orânduirii materialului istoric după anumite norme, punerii acestora la îndemâna cercetătorilor, asigurarea conservării lui în bune condițiuni, punerii în valoare a tezaurului arhivistic, etc.

Dacă pentru materialul istoric, care îmbogățește an de an fondurile existente, pe lângă normele generale de primirea lui în depozite se iau și alte măsuri dictate de împrejurări, spre a-l feri cât mai mult cu putință de orice stricăciune, actele noi, care cu timpul vor lua, în mare parte, același drum — au fost lăsate, până bine de curând, în seama autorităților respective.

Cu anul 1932 s'a instituit controlul Arhivelor Statului asupra arhivelor instituțiilor și autorităților publice. Prin urmare nu numai actele vechi, dar chiar și cele noi, utile administrației curente, cad sub controlul Arhivelor de Stat. Intr'adevăr, legea pentru modificarea unor dispozițiuni din legea de organizare a Arhivelor Statului ¹⁾, prevede (art. 8, al. 3 și 4) că: „Șefii serviciilor arhivelor dela toate autoritățile civile, bisericești și militare ale Statului, județelor și comunelor sunt obligați ca în cursul lunii Ianuarie al fiecărui an să prezinte conducătorului autorității un borderou în dublu exemplar de toate do-

1. Mon. Of., p. I, No. 81 din 5 Aprilie 1932.

sareie ce s'au format în cursul anului precedent. Un exemplar din acest borderou se va înainta direcției Arhivelor Statului, în circumscripția căreia se află autoritatea respectivă.

Dosarele se păstrează în arhiva autorității, potrivit cu necesitățile serviciilor, sub răspunderea directă a șefului arhivar. După această dată ele pot fi depuse la Arhivele Statului, conform borderourilor întocmite în fiecare an".

Care a fost intenția legiuitorului? În primul rând de a asigura păstrarea *tuturor* actelor. Pe baza borderourilor primite an de an, Arhivele au puțința să exercite controlul.

Experiența de până acum a fost de natură să pună în lumină anumite stări de lucruri, a căror cunoaștere este foarte necesară pentru problema ce ne interesează. O întrebare se impune dela început: legea, așa cum se aplică azi, poate să atingă scopul pentru care a fost creată? Cu alte cuvinte, *așa cum se pot executa azi* dispozițiunile amintite ale legii, mai este cu puțință controlul? Categori, nu!

Cel dintâi an de punere în aplicare a legii a fost anul 1933. În acest an o mare parte dintre autorități și instituții împlinesc cerințele legii. Dăm câteva cifre comparative pentru anii 1933—1940, înfățișând și situația pe primele șase luni din 1941, căutând apoi să tragem concluziile ce se impun.

Dar mai întâi o observație: autoritățile administrative, în regulă generală, trimit borderourile direct. Adică Preturile dintr'un județ fiecare în parte, Notariatele la fel, etc. Dacă legea Arhivelor ar fi respectată după litera ei, adică dacă în fiecare an s'ar trimite de către toate autoritățile borderourile cerute de lege în acest fel, ar însemna că un funcționar ar trebui să sacrifice o mare parte din timp pentru înregistrarea și aranjarea lor, timp pe care l-ar putea întrebuința mai cu folos la lucrul de arhivă.

İată tabloul intrării borderourilor pe 9 ani din urmă :

L u n i	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
Ianuarie	—	92	114	81	49	59	24	23	2
Februarie	1	143	101	83	102	50	62	31	3
Martie	234	116	53	48	60	49	27	31	2
Aprilie	720	43	41	52	54	41	24	35	7
Mai	559	26	16	53	26	22	17	7	7
Iunie	262	10	14	219	6	5	3	7	—
Iulie	47	1	3	317	7	4	—	3	—
August	44	1	—	35	1	—	—	—	—
Septembrie	14	1	—	33	—	—	—	—	—
Octombrie	6	1	1	47	—	1	—	—	—
Noemvrie	1	—	—	20	1	2	—	—	—
Decembrie	4	—	1	11	2	3	—	—	—
Total	1.892	434	344	999	308	236	157	137	21

Am arătat situația intrării borderourilor pe ani, iar în cadrul anilor pe luni. Borderourile de dosarele formate pe anul expirat trebuie înaintate Arhivelor Statului în cursul lunii Ianuarie din anul următor. În privința aceasta legea Arhivelor e limpede și fără putință de răstălmăcire. Aceasta e dispoziția legii, dar starea de fapt e alta. Intrările pe luni scot în evidență o anumită stare de spirit a celor chemați să execute prevederile legii. Intrările borderourilor se înșirue peste toate lunile din an. Nicio sancțiune nu vine din nicio parte. Așa fiind, dela un timp încep să nu mai sosească borderouri. În anul acesta nu mai trimit unele autorități, în anul viitor altele, etc. An de an numărul lor scade, continuitatea se întrerupe astfel, iar controlul pe baza borderourilor nu mai este cu putință.

Dar controlul după borderouri nu e posibil nici chiar când acestea există, decât în câteva cazuri, cu totul excepționale, și aceasta pentru motivul că în marea lor majoritate ele, așa după cum sunt întocmite în general, prezintă o mulțime de lacune.

Dacă dela un notariat oarecare, spre a exemplifica, primim în cursul lunii Ianuarie un raport în care se spune că: „la acest notariat nu se lucrează după sistemul de dosare”, fără îndoială că scopul legii n'a fost atins în cazul de față. Sau, Pretura Plasei X raportează că în decursul anului 1935 a întocmit un număr de 231 dosare. Prea mult nu se deosebește nici acest al doilea caz de cel dintâi, deoarece pentru Arhivele Statului e important, tot așa ca numărul dosarelor și conținutul lor precum și numărul pieselor din fiecare dosar. Din oricare dosar ar putea apoi să dispară în cursul timpului un număr oarecare de documente, fără ca Arhivele să știe acest lucru decât în urma unui control minunțios. Pierderile eventuale sunt ușor controlabile când se știe de mai înainte numărul pieselor din dosare. Nu sunt deloc rari cazurile când unele instituții ne fac cunoscut în luna Ianuarie cu câte dosare vor lucra în anul curent, nu câte au avut înființate pe anul trecut. Aceasta e cu putință deoarece an de an ele vor întocmi același număr de dosare, relative la soluționarea acelorași chestiuni, care se repetă.

De câțiva ani începutul anului bugetar nu mai coincide cu începutul anului calendaristic. Unele autorități, în special cele militare, orientându-se după anul bugetar, au început să trimită borderouri de dosare formate pe ani calendaristici încălecați.

De unde provin toate aceste neajunsuri? În primul rând din felul cum se operează în registrele de administrație și apoi dintr'o interpretare a legii, nu întotdeauna aceeași.

Administrația la autoritățile și instituțiile ardelenne — pe acestea le cunoaștem mai bine, — se face fie după sistemul cu două registre, de intrare și ieșire, fie după sistemul cu un singur registru. În cazul dintâi, în registrul de intrare se introduc toate actele primite, iar în cel de ieșire cele trimise. În cel de al doilea caz, atât actele primite cât și cele trimise se introduc într'unul și același registru. Nu intrăm în amănunte, lucrurile fiind prea bine cunoscute.

Autoritatea unde se lucrează cu două registre — și sunt foarte

multe autorități unde se lucrează așa, — va putea întocmi un borderou al dosarelor? Evident că nu, fiindcă nici nu formează dosare. Cel mult poate raporta Arhivelor Statului că are un număr de atâtea acte intrate și atâtea ieșite. Cum se și întâmplă de altfel. Dar pentru Arhive importante e, nu atât numărul actelor, cât valoarea lor.

Sistemul unui singur registru este destul de frecvent. Administrația nu e atât de simplă ca în cazul dintâi, totuși e mai recomandabilă pentru că face legătura între acte și în al doilea rând pentru că, prin chiar acest fapt, duce la formarea dosarelor. Astfel sunt mai bine servite și scopurile Arhivelor Statului.

Am insistat asupra lucrurilor de mai sus a căror importanță, în aparență, pare total minimă.

Cine a făcut în ultimii ani vreo selecționare de arhivă în calitate oficială de delegat al Arhivelor Statului sau măcar un simplu control, trebuind să-și asume răspunderea că la triere nu s'au strecurat în hârtia maculatură și documente istorice, își va da seama ce importanță enormă are, pentru acest fel de lucrări, buna organizare a unei arhive ieșite din uz. Dar ordinea în arhivele instituțiilor publice se face zi de zi, cu fiecare act primit sau trimis. O aranjare nerațională ar lăsa în socoteala Arhivelor Statului, când urmează să se facă selecționarea, mormane de hârtie, în fața cărora arhivistul cu cele mai temeinice cunoștințe de specialitate ar rămânea, dacă nu neputincios, în tot cazul supus la grele încercări.

Nu cunoaștem situația dela alte Regionale, de aceea luăm în discuție numai arhivele supuse controlului Arhivelor Statului din Cluj-Sibiu. A trebuit să învingem, nu odată, mari greutateți cu ocazia selecționărilor. Am fost nevoiți adesea să triem arhive formate din acte aruncate fără nicio ordine unele peste celelalte. În cazuri ca acestea, e adevărat, neajunsul cel mare provenea dintr'o ignorare a importanței acestui fel de material. Ca atare el era aruncat într'un loc ferit, pod sau pivniță, ca fiind fără trebuință, pentru a nu mai ocupa, în mod inutil, un loc trebuincios altor acte. Pentru a evita în viitor asemenea situații, avem convingerea că trebuie adusă în discuție și rezolvată, cu un ceas mai de vreme, problema organizării arhivelor instituțiilor și autorităților.

A aranja într'o ordine — peste tot aceleași — actele curente ale autorităților însemnează a servi, în același timp, și scopurile proprii și pe acelea ale Arhivelor Statului. După atâția ani de când legea Arhivelor institue controlul asupra arhivelor autorităților e timpul credem să se studieze și această problemă.

Arhivele Statului, pe lângă materialul istoric documentar pe care îl au în depozite, primesc an de an alt material din afară, după cum am mai spus. La operațiunile de triere, desigur idealul ar fi ca să nu pătrundă în depozitele Arhivelor niciun act fără importanță, dar nici să rămână în hârtia maculatură acte de o oarecare valoare. Ideal greu de atins. Dacă aici nu se va putea ajunge, cel puțin să ne străduim să primim pe lângă tot materialul istoric de valoare, cât mai puțin material balast. Dar pentru aceasta, în primul rând trebuie să existe

o ordine perfectă în arhiva care urmează să se selecționeze. Iar ordinea aceasta poate să o facă zi de zi slujbașul conștiincios și priceput care deține funcția de secretar, registrator sau arhivar sau o alta, indiferent ce numire va purta, în atribuțiile căreia intră orânduirea actelor.

Ne gândim la organizarea arhivelor franceze. Acolo unde modestul slujbaș, arhivar la o autoritate oarecare, e un om cu temeinice cunoștințe arhivistice. După rezolvarea actului el, care de altfel e un funcționar administrativ, va putea nota pe verso că e selecționabil după atâția sau atâți ani, pentru că sub raportul conținutului intră în categoria cutare de acte și nu în cealaltă. Operațiunile de triere acolo s'au automatizat, iar puțința de eroare, dacă există vreuna, e neglijabilă.

Și pentru că folosim o comparație, e bine să amintim că prin legea Arhivelor din 1932 s'a lăsat puțința de a fi instruiți arhivarii autorităților și instituțiilor publice și particulare de către Arhivele Statului. Într'adevăr art. 15, al. 6 din legea citată mai sus prevede că : „Arhivele Statului vor putea organiza cursuri speciale pentru funcționarii arhivelor dela autorități sau instituții publice și particulare. Aceste cursuri se vor întocmi în înțelegere cu Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor și cu autorizația lui”.

Poate că, vreodată se va putea ajunge și aici. Deocamdată se impune raționalizarea organizării arhivelor autorităților pentru a înlesni controlul și a facilita operațiunile de triere.

Din cele spuse până acum rezultă că legea din 1932 nu și-a putut atinge în întregime scopul pentru motivele arătate. Mai întâi ea presupunea existența unei administrații uniforme. Dar administrația s'a făcut, se mai face și azi, atât de felurit.

Dacă lucrurile vor continua ca și până acum vom ajunge foarte curând să împărțim autoritățile și instituțiile publice, în privința raporturilor dintre ele și Arhivele Statului, în două mari categorii : unele care nu mai respectă legea, altele acre trimit borderourile, dar fără folos real, nici pentru ele, nici pentru Arhive.

În lumina celor discutate, credem că ar fi binevenite unele măsuri de îndreptare.

Insemnăm câteva :

1. Să se introducă peste tot formarea dosarelor.
2. Borderourile să fie întocmite în așa fel încât din cuprinsul lor să se vadă situația exactă a arhivei. De pildă, să se indice în borderouri Nr. dosarului, obiectul lui, Nr. pieselor sau al filelor.
3. Borderourile să nu se mai trimită direct, ci să fie centralizate la o autoritate superioară care apoi le va trimite Arhivelor. Aceasta pentru a evita o prea întinsă corespondență și a economisi timpul funcționarilor.

Pentru rezolvarea acestei probleme se vor ivi poate și alte păreri. Intenția noastră a fost să o aducem doar în discuție.

Ion Măreuş.

CONTRIBUȚII LA ISTORIA SATELOR DIN TRANSILVANIA

În Arhivele din Transilvania găsim foarte multe anchete de martori cerute de nemeșii unguri în diferite cauze privitoare la iobagiilor. Avem anchete de martori privitoare la dreptul de posesiune al iobagilor, sau referitoare la delimitarea hotarelor sătești, sau în cazul de față o anchetă de martori cerută de Simion Kemeny referitor la iobăgia lui Pocular Voina din Mesentea al cărui fiu Alexandru a fost dus de părinți la Câmpeni, pe timpul lui Mihai Viteazul. Iar o altă anchetă cerută de Simion Kemeny, referitor la situația iobagului Toma și Teodor Macra din Ompolița, ambele din arhiva familiei Kemeny No. 1841 și 1799 din Arhivele Statului Cluj, scrise în întregime în ungurește.

I.

Ancheta privitoare la iobăgia lui Pocular Voina din Mesentea este din anul 1672, 6 Februarie. Satul face parte din comitatul Albei, este mic și sărac, cu 5 zileri și 3 diferiți, toți însă Români, după cum reese din *Magyarország Népeisége a Pragmatica Sanctio Korában 1720—1721* ¹⁾, [de Aczady Ignác].

Din ordinul lui Simion Kemeny au fost convocați în Mesentea iobagii din satele vecine, pentru a mărturisi ceea ce știu în legătură cu iobăgia lui Pocular Voina. După ce li s'a luat jurământul au trebuit să răspundă la următoarele întrebări :

1. Il cunoști pe Pocular Voina, care a locuit aici în Mesentea, a fost iobag la defunctul Kemeny Ioan, iar după aceea a devenit atât el cât și fiul său, iobag veșnic la Kemeny Simion.

2. Il cunoști pe un fiu de-al lui Pocular Voina, Alexandru, unde locuște și cum își zice ca nemeș.

3. Il cunoști pe Pocular Alexandru, care locuște acum în Câmpeni și se numește Kendi Alexandru, mama lui după moartea tatălui său, ca mic copil l-a dus din Mesentea, după venirea în țară a Voevodului Mihai.

1. Primul martor Varga Ioan de 70 de ani din *Benic*, mărturișește că-l cunoaște pe Pocular Voina, care a fost iobag de-al lui Kemeny Ioan și pe fiul său Pocular Alexandru care se numește acum Kendi Alexandru, dacă este nemeș nu știe.

2. Al 2-lea tot Varga Ioan de 50 de ani spune „știu sigur că Pocular Voina a locuit aici în Mesentea ca iobag al lui Kemeny Ioan; întâi însă a fost iobagul lui Barczay Gheorghe, apoi al lui Lodi Nicolae, și'n urmă al lui Kemeny Ioan. Am auzit că are și un fiu, dar nu l-am cunoscut, căci mama lui l-a dus de mic copil de aici. Aud că și acum trăește, unde locuște nu știu“.

Ambii sunt din Benic.

3. Al 3-lea martor Akatei Crețul din Stremț de 60 de ani, iobag

1. In *Magyar Statisztikai Közlemények*, vol. XII. Budapesta 1896. Az Athenaeum Társulat Könyvnyomdája, p. 204.

de-al lui Kemeny Simion spune acelaș lucru, adaugă însă că știe din auzite că Alexandru ar locui acum în Câmpeni.

4. Martorul Galde Ioan din Stremț de 60 de ani iobag la Simon Sigismund, îl cunoaște de când era iobag la soția lui Barcsay, iar Alexandru fiul lui Pocular Voina ar locui în Câmpeni.

5. Dabos Simion din Stremț de 55 de ani iobag de-al lui Bala Ladislau mărturisește la fel cu Galde Ioan.

6. Hercze Lazar de 70 de ani din Galda de jos, iobag de-al lui Hedri Benedek, acesta adaugă la mărturia celorlalți că mama lui Pocular Alexandru a fost din Zlatna și că ea l-a dus de aici, că s'a întors odată pe timpul lui Kemeny Ioan acasă la Mesentea pe locul unde a locuit tatăl său. „Aud c'ar fi nemeș acest Alexandru”.

7. Martorii Muntean Adam de 40 de ani din Galda de jos, iobag de-al lui Kemeny Petru,

8. Creș Petru de 50 de ani din Galda de jos, iobag de-al lui Kemeny Petru.

9. Coman Damian tot din Galda de jos, iobag la Kemeny Petru. Toți 3 au spus acelaș lucru ca Hereze Lazar dela punctul 6.

10. Furcică Andrei de 40 de ani din Galda de jos iobag de-al lui Kemeny Petru spune : „Nu l'am cunoscut pe tatăl lui Alexandru, dar îl știu pe Alexandru despre care este vorba, că a venit acasă la Mesentea pe timpul lui Kemeny Ioan, pentru a clădi casă pe locul de casă al tatălui său. Dar plecând din nou s'a dus la Câmpeni, nu știu ce fel de Alexandru își zice, aud că este nobil”.

11. Ketzan Pasc de 80 de ani din Stremț iobag de-al lui Czerej Farkas, acesta adaugă că venind acasă la Mesentea Alexandru a voit să fie administrator la Kemeny Ioan și să-și facă casă pe locul unde a locuit tatăl său.

12. Petrican Moisiu de 55 de ani din Tîbru, iobag de-a] lui Tuldi Gheorghe spune : „am cunoscut pe Pocular Voina aici în Mesentea, a fost iobagul lui Barcsaj Gheorghe apoi al lui Ladi Nicolae. Am cunoscut și pe fiul său Alexandru care locuște acum în Câmpeni, aud c'ar fi nemeș, ce fel de Alexandru își zice nu știu.

13. Lupe Gavrila de 70 de ani din Tîbru, iobag de-a lui Teleky Mihai, înșiră și el pe toți nemeșii unde a fost iobag, dar adaugă : „am auzit că a fost făcut nemeș. Încă odată a venit acasă în Mesentea voind să clădească altă casă pe moștenirea tatălui său, dovedind legalitatea moștenirii ce fusese a tatălui său. A fost pe timpul lui Kemeny Ioan, când acesta stăpânea deja moștenirea aceea”.

14. Martorul Kicide Macra din Tîbru de 59 de ani iobag de al contelui Tökaly.

15. David Mihaila de 57 de ani tot din Tîbru iobag de-al contelui Tökaly.

16. Trucza Simion de 63 de ani din Tîbru iobag tot la contele Tökaly. Aceștia mărturisesc la fel cu martorul dela punctul 13.

17. Vanca Ioan din Galda de sus de 75 de ani spune : „am cunoscut pe Pocular Voina aici în Mesentea și pe tatăl său pe Pocular Petru l-am cunoscut. Au fost iobagii lui Barcsaj Gheorghe, apoi ai lui

Lodi Nicolae. Am cunoscut și pe fiul lui Voina, pe Alexandru, care locuște acum în Câmpeni, zicându-și Kendi Alexandru. Odată a venit la Mesentea pentru a se stabili pe moștenirea tatălui său, nu știu sigur pe timpul lui Lodi Nicolae sau Kemeny Ioan a stăpânit acest loc, apoi nu știu din ce cauză a plecat. Acum aud că este nemeș”.

18. Moldovan Drăgoi din Galda de jos, de 60 de ani, iobag de-al lui Kemeny Petru și

19. David Gavril tot din Galda de jos de 60 de ani iobag tot la Kemeny Petru, ambii au mărturisit la fel ca Hercze Lazar dela punctul 6.

20. Martorul Ambrus Ioan de 35 de ani nemeș din Câmpeni, mărturisește întocmai cu întrebările.

21. Iles Dan de 65 de ani din Șard iobag la orfanii decedatului Aytai Iuon spune : „am cunoscut pe tatăl lui Kendi Alexandru din Câmpeni, pe Pocular Voina, au locuit aici în Mesentea, venind odată la mine la Sard, Alexandru, înainte de timpurile acelea războinice, îmi spune că dacă moare Kemeny Ioan vin să locuiască pe pământul lui Kemeny Ioan, fiindcă sunt iobag de acolo, apoi a mers să locuiască la Câmpeni.

Dat în Mesentea 1672, 6 Februarie.

	In fața nobililor,
Pap Ștefan	și Levaj Ștefan
din Lugoș	din Șard

După spusele martorilor reese clar că Alexandru Pokular a fost nobilitat înainte de 1672, pentru vreo faptă care desigur că a rămas necunoscută iobagilor din Mesentea și satele amintite. Mai târziu, în timpul revoluției lui Horia, găsim un nobil Alexandru Chendi din Câmpeni, care desigur este un urmaș al acestuia și care în timpul revoluției petrecuse mai multe zile în casa lui Horia și-i făcuse serviciu de secretar pentru limba latină și ungurească. În depoziția făcută vice-colonelului Kray, Alexandru Chendi spune că „unicul scop al căpitanului a fost să scoată pe Unguri din Transilvania și țara să ajungă sub domnia lor”, dar bineînțeles sub protecția casei de Habsburg”).

II.

Al doilea document din 15 Martie 1668 este o anchetă tot de martori, cerută de Simion Kemeny referitor la situația iobagilor Toma și Teodor Makra din Ompolița.

Ancheta s'a făcut în casa primarului Salamia Dan din Ompolița, din ordinul lui Kemeny Ioan.

După ce li s'a luat jurământul au mărturisit după cum urmează :

1. Urșă Avram de 70 de ani. 2. Haragus Ioan de 70 de ani. 3. Neața Opris de 69 de ani. 4. Stancilă Stanciul de 55 de ani. 5. Urșă Marc de 45 de ani. 6. Rotar Mihai de 50 de ani, toți obagi de-ai lui Kemeny Simion, au mărturisit următoarele „știm că tatăl lui Toma și Teodor Makra, Toma s'a căsătorit în Ompolița pe timpul lui Gavril

1. Nicolae Densusianu, *Revoluția lui Horia*, București, 1884, pag. 149.

Bethlen, niciodată nici ei, nici tatăl lor, n'au fost conturbați, nici intendentul Curții nu l'a chemat la serviciu, nici casa n'au dușmănit-o".

7. Flora Ioan de 65 de ani. 8. Stan Gheorghe de 50 de ani. 9. Muntean Fătul de 60 de ani, toți din Ighiel, iobagi de-ai lui Budai Petru, au mărturisit următoarele după prestarea jurământului: „știm că tatăl lui Toma și Teodor Makra, Toma, a venit aici pe timpul lui Gavril Bethlen, aici a trăit și a murit. N'a fost conturbat nici urmărit pe timpul vreunui principe".

10. Iliă Costa de 80 de ani. 11. Martor? de 50 de ani. 12. Dan Gheorghe de 50 de ani, iobagi de-ai lui Kemeny Simion din Ompolița, au mărturisit sub jurământ următoarele: „știm că tatăl lui Toma și Teodor Makra, Toma s'a căsătorit în Ompolița, și locuște aici continuu din timpul lui Gavril Bethlen, fiind iobag în Ompolița, niciodată n'a fost urmărit și nici obligat la serviciu.".

13. Birtsa Barb de 55 de ani, iobag de-al lui Kemeny Simion, a mărturisit sub jurământ următoarele, „eu am venit acasă pe timpul lui Gavril Bethlen fugit dintre Sași, venind acasă la Ompolița am găsit căsătorit pe Toma tatăl lui Teodor și Toma Makra, niciodată n'a fost de nimeni conturbat și nici urmărit".

14. Handa Ioan de 55 de ani iobag de-al lui Totfaludi, a mărturisit sub jurământ următoarele: „eram mic păstor de când îl știu pe Toma tatăl lui Teodor și Toma Makra, locuitor al satului Ompolița și n decursul timpului n'a fost conturbat de nimeni".

Dat în Ompolița 1668, 15 Martie.

Petrus Köhlös
Mihail Mihotsa

Pentru completare adaug câteva note după conscripții diferite ¹⁾, pentru a cunoaște pe scurt trecutul satelor din cari s'au prezentat martorii documentelor de față:

Benic. Conform conscripției din 1721 erau 16 nemeși, 11 iobagi, având arător de 149 de câble, fâneț de 8 cosași și vie de 125 de săpători.

În 1733 avem 12 familii cu 1 preot unit cu numele Ioan.

În 1750 după conscripția bisericească avem 250 de suflete, 1 preot, 1 cantor, 1 biserică cu 3 câble arător.

1. Vezi: a). Conscripția din 1721 de I. Acsády, *Magyarország népsessége a pragmatika sanctio korában 1720—1721*, Budapesta 1896, p. 203—5.

b). *Statistica Românilor din Transilvania în 1733* de Nic. Togan, revista *Transilvania*, Sibiu 1808, No. 9—10 p. 184—6.

c). *Statistica Românilor din Transilvania în 1750* făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, rev. *Transilvania*, Sibiu 1901 No. 9 p. 282—4.

d). Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica Românilor din Ardeal la a. 1760—62*, Cluj 1926 p. 623, extras din *Anuarul Inst. de istorie națională din Cluj*, III (1924—26).

e). cf. Gagy E. în revista *Transilvania*, Sibiu, 1911, p. 50—54.

După statistica Românilor din Ardeal la anul 1760—62, avem 1 preot unit cu 5 familii, 2 preoți ortodocși cu 80 de familii, 1 biserică ortodoxă cu 7 câble arător.

Cetea. In 1721 erau 121 iobagi și 9 zileri toți Români, având arător de 30 câble, fânaț de 2½ cosași și vie de 26½ săpători.

In 1733 aveau 1 biserică, 1 casă parohială și 80 de familii cu 3 preoți: Ilie bigam și Dumitru uniți și Gavril ortodox, aparțineau jurisdicțiunii protopopului din Alba-Iulia.

In 1750 erau 730 de suflete, 3 preoți uniți, 1 cantor, 1 biserică cu 2 pământuri intrasilane, arător de 10 câble și fânaț de 1 car.

In 1760—1762 avem 4 preoți uniți cu 8 familii, 1 preot ortodox cu 185 familii, 1 biserică ortodoxă cu arători de 22 de câble, fânaț 9 care, vie de 100 ferii de vin și 3 case parohiale.

La 1805 sunt: 255 familii ortodoxe, 1 biserică cu arător de 1½ câble și vie de 52 ferii; 3 preoți ortodocși: Gavril Cătulea, sfințit la 1760 în Țara Românească († 1798); Moise Cătulea sfințit în Transilvania la 1795 și Gavril Laslo sfințit în Arad la 1798.

Câmpeni. După conscripția din 1721 avem 2 nemeși, 143 iobagi, 12 zileri, dintre cari 146 Români și numai 11 Unguri, având arător de 222 de câble, fânaț de 266 de cosași și 2 mori.

In 1750 avem 2220 de suflete, 8 preoți, 2 cantori și 4 biserici.

La 1760—62 avem 6 preoți uniți la 26 de familii, 7 preoți ort. la 503 familii, 1 biserică unită, 3 biserici ort. și 2 case parohiale.

In 1805 avem 10 preoți: Ioan Korkes sfințit la Buda în 1780, Ioan Plik sfințit în Trans. la 1788. Gh. Navetz sfințit în Trans. la 1791, Gligor Szikoje sfințit în Trans. la 1789, Vasile Matora sfințit la Timișoara în 1789, Thyok Ieremie sfințit Trans. în 1791, Gh. Furdui sfințit în Arad la 1799, Constantin Morar sfințit Trans. în 1799, Const. Mutsa sfințit la Arad în 1801 și Teodor Naretz sfințit în Țara Românească în 1760.

Galda de jos. In 1721 avem 12 iobagi și 18 zileri toți Români, având arător de 117 câble, fânaț de 63 de cosași și vie de 60½ săpători.

La 1733 găsim 70 de familii cu 3 preoți, Petru, Ștefan și Ioan, uniți.

In 1750, sunt 620 de suflete cu 2 preoți, 1 cantor, 1 biserică cu 2 intravilane și 12 câble arător.

In 1760—1762 avem 2 preoți uniți la 15 familii, 2 ort. la 104 familii și 1 biserică neunită.

Mesentea. In anul 1721 avem 5 zileri și 3 diferiți, toți Români, cu arător de 38 câble, fânaț de 14 cosași și vie de 27 săpători.

La 1733 găsim 14 familii și 1 preot unit cu numele Teodor.

După conscripția bisericăscă din 1750 avem 120 de suflete, 1 cantor, 1 biserică cu 14 câble arător, 1 pământ intravilan și 4 care de fânaț.

După conscripția din 1760 erau 28 de familii ort. fără preot cu 1 biserică și 1 casă parohială.

In 1805 găsim 1 biserică afiliată cu 37 de familii ortodoxe.

Ompolița. Conform conscripției din 1721 erau 8 iobagi și 1 ziler, toți Români, având arător de 8²/₄, fânaț de 4 cosași și vie de 11 săpători.

În 1733 avem 56 de familii și 1 preot Petru.

La 1750 sunt 532 de suflete, cu 2 preoți, 1 cantor, 1 biserică cu 1 loc intravilan, cu arător de 4 câble și fânaț de 2 care.

1760—62 erau 28 de familii ort. n'aveau preot, 1 biserică, 1 casă parohială, arător de 8 câble și 4 care fânaț.

În 1805 avem 1 biserică la 138 de familii cu 2 preoți, Zaharie German și Zahai Popovits, sfințiți ambii la Buda în 1780.

Stremți. În Stremți avem în anul 1720—21, 20 de iobagi și 11 zileri toți Români, având arător de 179²/₄, de câble, fânaț de 43 de cosași și vie de 28 de săpători.

În 1733 erau 80 de familii cu 2 preoți Petru bigam și Ioan, uniți.

În 1750 avem 751 de suflete, 2 preoți, 1 cantor, 1 biserică cu 2 intravilane, cu 14 câble arător și 9 care fânaț.

La 1760—62, avem 1 preot unit la 15 familii, 1 preot neunit la 127 familii, 1 biserică unită și 8 ort. 2 case parohiale.

În 1805 avem 1 biserică ort., 258 de suflete, fiind preoți Antonie Coman și Simon Stoica, ambii sfințiți în Transilvania.

Sard. Conform conscripției din 1720 făcută cu enumerarea după nume, sunt 23 nemeși, 7 iobagi, 12 zileri, având arător de 150 de câble fânaț de 76 de cosași și vie de 127 de săpători. Venit din comerț 144 forinți.

În 1733 sunt 20 de familii cu 3 preoți uniți: Anghel, Ioan și Petru.

În 1750 sunt 704 suflete cu 3 preoți, 1 biserică cu 2 intravilane și 3 câble arător.

După conscripția din 1760—62 avem 3 preoți uniți la 16 familii, 1 preot ortodox la 150 de familii, 1 biserică ort. 2 case parohiale.

În 1805 avem 250 de familii cu 1 biserică fiind preoți Petru Popovits sfințit în Țara Românească, în anul 1761, Petre Purcar și Teodor Matei ambii sfințiți în Transilvania, primul la 1772, al doilea la 1793.

Tibru. După conscripția din 1720—21 avem 18 iobagi și 6 zileri toți Români, având arător de 22 de câble, fânaț de 5¹/₂ cosași și vie de 191 de săpători, venit după comerț 8 forinți.

În 1733 erau 3 preoți uniți, Ioan, Many și Vasile cu 36 de familii.

La 1750 după conscripția bisericească avem 355 de suflete, 2 preoți, 1 biserică, 1 intravilan 3 câble arător și 1 car fânaț.

În 1760—62 avem 2 preoți uniți la 4 familii, 1 preot ortodox la 4 familii, 1 preot ortodox la 97 de familii 1 biserică ort. și 1 casă parohială.

La 1805 avem 1 biserică la 110 familii cu 3 preoți Gheorghe Rusu, Ioan Sandru, sfințiți în Țara Românească la 1775 și Dimitrie Sandru sfințit la Arad în anul 1801.

Elena Mureșan

ROMÂNIA MARE DE ERI ȘI ROMÂNIA MICĂ DE AZI

Adu-ți aminte, Române!

Publicăm această notă dureroasă, luată din *Universul*, nr. 246 din 7 Sept. 1940, pentru a nu uita niciodată că trebuie să muncim din răspuțeri spre a fi iar ce am fost și încă mai mult. Avem dreptul să credem astfel fiindcă dreptatea a fost și este totdeauna cu noi; orice ni s'ar spune, nu putem uita Ardealul întreg. A. S.

1. Suprafața României Mari (1918—1940) : 295.049 km. p.
2. Suprafața României în Septembrie 1940, după dezmembrarea sa : 195.311 km. p.
3. Populația României Mari înainte de dezmembrare : 20.050.000 locuitori.
4. Populația României în Septembrie 1940, după dezmembrarea sa : 13.229.000.
5. Pierderi teritoriale pe provincii istorice :
  - Basarabia : 44.442 km. p.
  - Nordul Bucovinei 5.220 km. p.
  - Parte din Transilvania : 42.350 km. p.
  - Dobrogea de sud 7.726 km. p.
  - Total 99.738 km. p.
6. Pierderea în populație a României pe provincii istorice :
  - Basarabia . . . . . 3.190.000 loc.
  - Bucovina de nord . . . . . 596.000 „
  - Partea Transilvaniei . . . . . 2.609.000 „
  - Dobrogea de sud . . . . . 426.000 „
  - Total . . . . . 6.821.000 „

În total, am pierdut 99.738 km. p., cu o populație de 6.821.000 loc., dintre cari : 3.422.000, Români; 979.000, Maghiari, Secui, Evrei maghiarizați; 584.000 Ruteni; 391.000 Ruși; 205.000 Germani; 157.000 Bulgari; 658.000 alții.

7. Populația României mutilată de azi, după repartitia pe neamuri :

Românii	11.235.000 loc.	(84,93) %
Germani	577.000 „	(4,36) „
Maghiari și Evrei maghiarizați	528.000 „	(3,99) „
Evrei	310.000 „	(2,34) „
Bulgari	252.000 „	(1,91) „
Ruși	60.000 „	(0,45) „
Ruteni	54.000 „	(0,41) „
Alții	213.000 „	(1,61) „
Total	13.229.000 loc.	(100,00) %

Câteva comparații în ce privește pierderile noastre teritoriale : Basarabia are exact aceeași suprafață cât are Danemarca întregă : 44.442 km. p.

Partea de nord și de sud-est a Transilvaniei, oferită Ungariei prin verdictul dela Viena, împotriva principiului naționalităților și a

voinței poporului român, cu o suprafață de 42.350 km. p., reprezintă un teritoriu mai mare decât al Belgiei, care are 30.400 km. p.; de cât al Olandei, care are 34.000 km. p. și de cât al Elveției, care are 41.298 km. p.

Totalul teritoriului pierdut de 99.738 km. p. este mai mare decât teritoriul atribuit, prin tratatul dela Trianon, Ungariei, care a avut o suprafață de 93.000 km. p. și de cât al Austriei, care a avut 83.700 km. p.

Germania învinsă, după patru ani și patru luni de război, a pierdut în 1920, prin tratatul dela Versailles, teritorii naționale cu o suprafață de 100.000 km. p.; iar România, fără să fi participat în războiul 1939—1940, a pierdut aproape tot atât din patrimoniul său național, cu o populație totală de 6.821.000 locuitori, dintre cari trei milioane și jumătate de Români.

Toate aceste pierderi dureroase, care au micșorat cu o treime patrimoniul nostru strămoșesc, au sfârșit frontierele firești ale României întregite, unitatea noastră etnică și au violentat etica și dreptul, căci trei milioane și jumătate de Români au fost despărțiți, împotriva voinței lor, de frații lor din țara liberă, fiind condamnați să rămână sub dominațiuni străine. Ceasul libertății și al justiției va suna însă și pentru România mutilată și nedreptățită, căci forțele morale sprijinite de justiție, vor trebui să triumfe atunci când poporul român, călit de suferințe și biciuit de spiritul legitim al revanșei, se va reface și întări ca să lupte pentru restaurarea României întregite.

R. Seișanu

AUTOGRAFE ALE LUI TEODOSIE MARE LOGOFĂT AL LUI MIHAI VITEAZUL.

Este cunoscut rolul pe care l-a avut logofătul Teodosie Rudeanul, în timpul domniei lui Mihai Viteazul. El era să fie și biograful nestăvilutului Domn, dar opera sa, care ar fi fost de mare preț, nu ne-a parvenit decât în forma remaniată a lui Balthasar Walter ¹). Oricum, se vede din ea că era un cărturar.

Dela vechii noștri cărturari ne sunt cunoscute prea puține autografe. Între acestea cred că se pot număra și autografele **logofătului Teodosie** ²), pe care le-am aflat pe două acte ale lui Mihai Viteazul, păstrate la *secția istorică* dela Arhivele Statului ³ din București și pe care le reproducem aici în mărimea originală ³.

1. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I, București 1940, p. 85—88.

2. Un altul e amintit de St. Meteș, *Mihai Viteazul și orașul Cluj*, în *Revista Arhivelor*, I (1925), p. 293, și reprodus de A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, VI. București 1933, p. 155, de unde îl reproduce și Cartoian, *o. c.*, p. 87. Scrisul este în adevăr al lui Teodosie.

3. Un alt autograf al lui Teodosie e reprodus de Hurmuzachi-Iorga, *Documente* XII, București 1903, după un decalc liber, sub No. 26, din planșa 4.

I. — 1597 (7105) **Januarie 11**, fără loc. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește lui Duca și fiului său Gheorghe, stăpânire peste o parte din satul Olteni provenită din înfrățirea lui Gheorghe cu fostul stăpân Gheorghe Ratea. Iată autograful de pe acest act :

Semnează la stânga, 4 cm. mai jos, sub monogram.

2. — 1597 (7105) **Januarie 18**, Târgoviște. Porunca prin care Mihai Viteazul întărește Logofătului Stoica stăpânire peste o parte din Berislăvești. Autograful se prezintă astfel :

Nemai fiind spațiu sub monogram decât 1 cm. semnează imediat, pe tot locul liber.

Scrisul este clar, precis și energic ; ar fi chiar identic, dela o semătură la alta, dacă la a doua n'ar fi adăugat două liniuțe șerpuite de închidere, care indică oarecum suspiciune¹.

Amândouă actele sunt scrise de Nestor logofăt.

A. Sacerdoțeanu

DESPRE ȘTEFAN TOMȘA II.

(Originea domnească ; începutul domniilor).

S'ar părea, față de cuprinzătoarele capitole din marile noastre cărți de istorie, asupra Voievodului Ștefan Tomșa II, și — mai ales — față de unele colecții ce cuprind documente²⁾ cu privire la domnia lui, ori — mai bine — față de unele monografiile speciale, care i-au fost

1. Amintim că actul dn 1 Iulie, fără an, prin care se [dispune ca vecinii din Groșani să plătească birul la Tismana, e în întregime scris de Teodosie Logofăt.

2. Victor Motogna, *Domnia dinlăi a lui Ștefan Tomșa II, după izvoarele ungu-rești*, în *Revista Istorică*, XI (1925), p. 78—88. A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. VII, VIII, IX. Hurmuzachi-N. Iorga, *Documente*, vol. XV, partea II.

închinată ¹⁾, că n'ar mai fi posibil a se reveni, cu vreo contribuție de seamă, asupra acestui domn.

Desigur, așa ar fi — cu întreaga noastră istorie de altfel — dacă n'ar ieși zilnic la iveală zeci de documente și însemnări ale vremurilor, care aduc atâtea și atâtea lămuriri și completări, acolo unde istoricii, în opera lor, au crezut că pot încheia *definitiv* un capitol de epocă sau, măcar, socotelile unei domnii.

Întâmplarea face să dau peste o însemnare de pe o carte și peste un document, din care se desprind lămuriri cu privire la originea domnească a lui Ștefan Tomșa II, precum și la începuturile *efective* ale celor două domnii ale vijeliosului voievod.

I.

Cartea de care vorbesc este un *Molebnic* — un manuscris din veacul XVI, în orice caz dinaintea de anul 1613. Pe tartajul de lemn, îmbrăcat în piele înflorată, am găsit o scurtă notiță, în limba slavă, datând din 1612 și scrisă cu o caligrafie sigură și frumoasă — notiță pe care o dau și în facsimil, pentru interesul ei din punct de vedere istoric.

Iată-o transcrisă și tradusă :

Въ лѣто ҃҃рк, мѣсѣца генарію кї, въ днь недеанї, маанїем милостїа божїеж, прїнде благочистивїн господинь Стефан воєвода, сынъ покойнаго Томшѣ воєвода, въ скон нарочитїнх стол господарскїн, въ земан Молдавскїн, въ трыг ѡскїн = „La anul 1612, luna Ianuarie in 12, duminică, cu ajutorul milostivului Dumnezeu, a venit binecinstitorul domn Ștefan Voievod, fiul răposatului Tomșa Voievod, în al său luminat scaun domnesc al Țării Moldovei, în târgul Iași”.

1. N. C. Bejenaru, *Ștefan Tomșa II (1611—1616; 1621—1623) și rivalitatea turco-polonă pentru Moldova*, Iași 1926, 98 pagini in 8°.

Din cuprinsul acestor rânduri de mărturie contemporană, se desprind două precizări clare : originea domnească, atât de contestată a lui Ștefan Tomșa II și data la care a ocupat el *efectiv*, tronul Moldovei din mâinile lui Constantin Movilă Voievod.

Cu privire la originea acestui domn — Ștefan Tomșa II — părerile istoricilor nu sunt de acord, din pricina unor izvoare de informație care-i contestă filiația domnească.

A. D. Xenopol, analizând ambele categorii de informații, conchide ¹⁾ : „Controversa trebuie să înceteze față de inscripția din jurul unui aier ce se află la biserica din Bunești, județul Suceava, în care se spune că „acest aier l-a făcut piosul domn Ion Ștefan Voievod, fiu al răposatului Tomșa Voievod și al soției sale Acsinia și l-a dat bisericii domnești din Iași. Anul 1613” (Cf. inscripția slavă publicată de N. Beldiceanu în Buletinul Societății de medici și naturaliști din Iași, 1887, p. 267).

N. Iorga, în ultima și vasta sa istorie națională ²⁾, se arată neîncetător în filiația domnească a Voievodului nostru pentru că „dela executarea pretinsului tată trecuse cam o jumătate de veac”. Deci *pretinsul* tată...

Alte știri, cu privire la filiația acestui domn ³⁾, nu pot fi ținute cu niciun temei.

Totuși, dacă și inscripția citată de Xenopol ar putea fi pusă la îndoială, fiind scrisă din porunca celui ce avea interesul să se recomande fiu de domn, însemnarea noastră, însă — scrisă de un piser neștiut, pe manuscrisul bisericesc pe care, la 1613, smeritul episcop Pavel de Roman, înseamnă data răscumpărării acestui manuscris — nu mai poate fi contestată. Precizarea este clară și neîndoioasă : „binecinstitorul domn Ștefan Voievod, fiul răposatului Tomșa Voievod”, (**БЛАГОЧИСТНИЙ ГОСПОДИНЪ ШТЕФАН ВОИВОДА, СЫНЪ ПОКОННАГО ТОМШЪ ВОИВОДА**)⁴⁾.

Ce interes ar fi avut un calugăr simplu și neînsemnat, să noteze, undeva, într'un colț de țară, lucruri bune, dar neadevărate despre domn, dacă acesta ar fi fost un aventurier și un uzurpator ! Piserul a însemnat numai ceea ce știa și, desigur, nu o făcea, dacă nu ar fi trăit pe vremea înscăunării lui Ștefan Tomșa II, în fruntea Moldovei...

II.

Intru ce privește data numirii la tron a lui Ștefan Tomșa II, se știe că „la 20 Noemvrie (1611), era numit Voievod al Moldovei... Sefer Pașa de Temișoara porni cu dânsul la 4 Decemvrie, pentru a înlătura împotrivirea ce era de așteptat ⁴⁾”.

1. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. VI. (ediția III-a) p. 63—4.

2. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. V, (Vitejii), p. 394—5.

3. N. C. Bejenaru, *l. cit.* p. 11, nota 4. (Că ar fi fiul lui Aron Tiranul sau Aron Vodă...).

4. N. Iorga, *Studii și Documente*, IV, p. XCIX. N. C. Bejenaru, *loc. cit.* p. 11.

O împotrivire dărză, însă, nu cunoaştem să fi avut, la început, noul domn — până la bătălia dela *Cornul lui Sas*, la 19 Iulie 1612, când Voievodul Constantin Movilă, care se retrăsese la Hotin, a fost înfrânt.

Despre schimbarea domniei, avem ştiri într'o scrisoare din 24 Decembrie 1611, a Voievodului muntean Radu Mihnea către Gabriel Báthory ¹⁾ precum şi într'o scrisoare a lui A. Dóczy către palatinul G. Thurzó, din Dec. 1611 ²⁾.

Dar luarea în primire a tronului — începerea efectivă a domniei — nu s'a făcut nici în cursul lunii Decembrie 1611, căci un act nu s'a găsit încă, semnat de Tomşa, în această lună ³⁾. Primul act dela noul domn, cunoscut până azi, este acela dat mănăstirii Moldoviţa, la 31 Ianuarie 1612 ⁴⁾.

Se ştie însă că la 17 Ianuarie 1612, fostul domn, Constantin Movilă, scrie din Hotin, palatinului G. Thurzó, că a fost nevoit să se retragă dela tron, „din pricina unui necunoscut care se dă drept fiu de domn... ⁵⁾”. Iar la 12 Februar 1612, Ştefan Tomşa II scrie Bistriţenilor că a luat în stăpânire Moldova şi le cere slobozirea drumurile ca să fie liber comerţul ⁶⁾.

Când anume a luat noul domn tronul Moldovei în stăpânire, ne-o spune însă cu siguranţă însemnarea noastră: „la anul 1612, luna Ianuarie, în 12, duminică”, (въ лѣто 1612, мѣсѣца генарію бѣ, въ днь недѣли...).

Aceasta este, deci, data intrării în Iaşi, a lui Ştefan Tomşa II: 12 Ianuarie 1612. Cinci zile mai târziu, cum am văzut, fostul domn anunţă pe Thurzó că a trebuit să părăsească tronul din pricina lui Tomşa.

III.

Înainte de a încheia, voiu aminti ceva şi despre începutul domniei a doua a lui Ştefan Tomşa II. Fusese numit la 27 Octombrie 1621 ⁷⁾, iar la 5 Noembrie 1621, călugării dela Moldoviţa scriau Bistriţenilor ⁸⁾ că „Ştefan Vodă, cu mila lui Dumnezeu, s'a aşezat în scaunul Măriei Sale, şi au alinat toate răutăţile”... La această dată, s'ar părea că începuse domnia...

1. A. Veress, *Documente...* VIII, p. 236.

2. Id., *ibid.* VIII, 240.

3. Afirmaţia d-lui Bejenaru (*l. c.* p. 12) că Tomşa ar fi iscălit un act de judecată în Decembrie 1611, nu se poate susţine. Documentul, citat după *Uricarul*, VI, p. 74—75, e din a doua domnie a lui Tomşa. (Cf. I. Minea, *O inovaţie juridică... Iaşi 1932* p. 2 — unde se dă greşită pag. 145 din *Uricarul*).

4. Bejenaru, *loc. cit.*, pag. 14.

5. A. Veress, *Documente...* Vol. VIII p. 242. Bejenaru, *loc. cit.* p. 13.

6. Hurmuzachi-N. Iorga, *Doc.* vol. XV, partea II, p. 1205.

7. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. V, p. 418. Bejenaru, *l. c.* p. 82.

8. Hurmuzachi-N. Iorga, *Doc.*, vol. XV, p. II, p. 922.

Primul document cunoscut, semnat de Tomşa în această nouă domnie, era cel din 2 Ianuarie 1622¹⁾. Ori, ulterior a fost publicat un alt document²⁾, datat 5 Decembrie 1621, prin care domnul întăreşte lui Voruntar biv. comis, stăpânirea pe satul Negriteşti din ținutul Neamţului.

Până acum, aceasta ar fi, deci, data începerii *efective* a domniei a doua a lui Ştefan Tomşa II : 5 Decembrie 1621.

În sprijinul acestei afirmaţii, după redactarea articolului de faţă, ne vin trei documente iscălite de Ştefan Tomşa II, publicate recent de tot³⁾ : două documente din 15 Ianuarie 1612 (7120), prin care se confirmă mănăstirii Bistriţa „vama mică dela Bacău” şi „braniştea veche” ; iar cel de al treilea document, din 16 Ianuarie 1612, e dat aceleiaşi mănăstiri, căreia i se întăreşte stăpânirea pe două poeni de sub Ceahlău.

Constantin Turcu

---

1. N. C. Bejenaru, *loc. cit.* p. 82.

2. C. A. Stoide şi Constantin Turcu, *Documente şi regeste din ținutul Neamţului, secolele XVI—XVIII*, Piatra, 1935, p. 13 şi 45.

3. Const. Velichi, *Documente moldoveneşti (1607—1673) din arhiva metohului Sf. Mormânt, din Constantinopol, în Buletinul Institutului Român din Sofia*, I, 1, (1941), pag. 245 şi urm.

BIBLIOGRAFIE

I. DĂRI DE SEAMĂ

GR. ANTIPA *Marea Neagră*, de —. Vol. I. Oceanografia, bionomia și biologia generală a Mării Negre (cu 6 hărți din care 4 colorate și 62 figuri în text). București, 1941 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). VI+313 p. (28,5×21). (Academia Română. Publicațiile fondului Vasile Adamachi. Tomul X. No. LV).

Rar se poate găsi în publicistica noastră științifică o viață de om dedicată studiului temeinic și neîntrerupt al unei probleme scrioase, așa cum o dovedește lucrarea de față. De aproape 50 de ani d. Antipa a urmărit și studiat cheștiunea Dunării și a Mării Negre sub toate aspectele ei, prin numeroase studii amintite în precuvântare (p. 1—13). De data aceasta ni se înfățișează sinteza, a cărei completare o așteptăm.

Este o lucrare care ese din cadrul preocupărilor noastre. Cu toate acestea sunt o serie de date care ne pot explica unele fapte istorice (cf. p. 136—138). În tot cazul geografia, ochii istoriei, și antropogeografia, trebuie să recurgă la observațiile cumulate aici. Se adaugă o notă, de d. T. Capidan, asupra numelui Mării Negre și evoluția sensului său, (p. 24), evidențiat și de mine într'o lucrare mai veche (1929).

Prof. S. D. LALU. *Omagiu D-lui profesor Gheorghe Nedioglu fost director al(l) Liceului „Gh. Șincai”*. — *Cu ocaziunea eșirei D-sale la pensie — 17 Decembrie 1939. În amintirea fostului său elev : Dimitrie-Francis Lalu din Clasa V-a A (Piatra Neamț, 21 Noembrie 1912 + București, 9 Octombrie 1927. București 1940. (Tipografia „Cultura”, Câmpineanu 15). 26 p. (24,5×17). ([Motto:] „Personalitatea Directorului de Liceu”).*

Cu prilejul ieșirii la pensie, profesorul Gh. Nedioglu, fost mulți ani director al liceului „Gh. Șincai” din București, a fost sărbătorit de prieteni, colegi și foști elevi. Dr. Lalu neputând lua parte la această omagiere din cauza unui doliu în familie, a trimis în scris gândurile sale. Acestea formează obiectul broșurii de față. Legând șirul amintirilor sale de școlăritatea fiului, răposat încă pe când era pe băncile liceului, autorul scoate în relief marile calități de director de liceu ale d-lui Nedioglu. Între acestea domină grija de educația generală, preocuparea constantă de suferința elevilor celor mulți, buni și săraci, ai aceluia liceu și voința de a face din ei oameni întregi. E o lucrare pe care o recomandăm tuturor directorilor de liceu și Ministerului Culturii Naționale. Sunt observații drepte care trebuie reținute. Amintim aici numai două din ele : „Este vorba de persoana, de personalitatea Directorului de Liceu, care pe mine mă impresionează și acum mai mult chiar decât când am bucuria să întâlnesc un profesor excelent, sau chiar un medic distins, căci după profesor pun întot-

deuna în rândul întâi pe medicul bun, acesta fiind o mângâiere a omenirii, pe când profesorul o fală l..." (p. 11) și „Care ar fi meritul oricăruia dintre noi, când ni s'ar da o însărcinare pe care să o executăm, fără să punem cel mai mic lucru dela noi? Este absurd. Nu se poate una ca asta! Nici nu există!” (p. 15—16).

Ne asociem întru totul la însemnările d-lui dr. Lălu întru cât și *omul-model* al lor a fost bine ales. Cunosc pe d-l Nedioglu, fostul meu director de liceu și numai d-sale datorez cele mai multe și mai bune îndrumări din câte, poate, am. Dragostea de muncă, oricând și oriunde, pe care o avem toți foștii lui elevi, desigur că dela el ne vine. Nu e nicio îndoială că un capitol al amintirilor noastre, cel mai însemnat în formarea personalității și caracterului, ne va fi totdeauna străbătut de personalitatea și de caracterul fostului nostru director. Credem că în orice vreme tineretul nostru are nevoie de astfel de îndrumători.

PAUL D. POPOVICI, *Monografia comunei „Principesa Maria” [Ialomița]*. București 1941 („Editura Noastră, Suburbana Militari). 102 p. (20×13).

Fostul meu elev dela Școala Normală de băieți din București îmi trimite această lucrare imprimată în condiții tehnice uimitor de rele. Unele pagini nici nu se pot citi. În cuvânt înainte îmi aduce mulțumiri pentru îndrumări și pentru că am „corectat lucrarea”. Nu mi aduc aminte. Știu numai că între îndatoririle mele de profesor trebuia să dau îndrumări elevilor normaliști pentru alcătuirea monografiei satului respectiv, și am avut multe lucrări dela ei, unele foarte bune, altele mulțumitoare. E probabil ca atunci să fi corectat și această lucrare. Dar o lucrare de școală secundară nu este o lucrare de publicat, mai ales fără a fi fost în întregime refăcută.

Lucrarea arată laudabile intenții de informație în toate domeniile, dar rău înțelese și tot astfel folosite. Greșelile de tot felul abundă pretutindeni și o fac inutilizabilă. Ne e imposibil să le arătăm. Date, limbă, stil, toate lasă de dorit. Pe deasupra o prea mare încredere în sine. Nota dela p. 12: „Așteptați „Contribuțiuni la monografia jud. Ialomița” de mine” mă înspăimântă! Altceva așteptam eu dela învățătorii noștri și alte indemnări dădeam elevilor mei.

C. RĂDULESCU-MOTRU, *Catehismul mititel al lui Eufrosin Poteca*. București. („Bucovina” I. E. Torouțiu). 23 p. + 1 portret (23×15,5). (Extras din „Revista de Pedagogie”, vol. X, 1940).

În introducerea care însoțește frumosul mic catehism alcătuit de Eufrosin Poteca, bun de răspândit în toate școlile noastre, editorul fixează valoarea tradiției în întemeierea credinței religioase, cece ar însemna continuitatea în omenire. Cu bună dreptate i se fixează locul astfel: „Această continuitate, fără care n'ar putea fi cultura omenească, o asigură, pe plan biologic ereditatea, iar pe plan psihologic, tradiția. ...Continuitatea creștină, cea mai vastă, în care se confundă generații diferite și rase diferite se menține prin tradiție, și nu prin tradiție oarbă, ci prin tradiție voită: prin constrângerea, pe care și-o impune fiecare generație să continue aceea ce au început strămoșii ei” (p. 6). Credem că e punctul de vedere cel mai potrivit pe care este dator neamul nostru să și-l însușiască. Istoria e martoră că inovațiile, fără legătură cu opera de veacuri a celor ce au locuit pământul nostru, nu pot dăinui.

De corectat „egumen Mit” în „egumen Motru” (p. 11; cf. p. 9 și inscripția portretului).

H. DJ. SIRUNI, *Domnii români la Poarta Otomană. După un manuscris turcesc conținând note și însemnări despre ceremoniile și recepțiunile din Palatul împărătesc*

din Stambul între anii 1698—1782. Tradus și adnotat de —. București 1941 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 124 p. + XXI pl. af. din text (24×17). (Academia Română. Studii și cercetări, I, V).

D-l. Siruni cercetează un ms. turcesc privitor la ceremoniile și recepțiile obișnuite la Poartă între 1698—1782, aflat în biblioteca Institutului de istorie universală pe care a alcătuit-o donația regretatului profesor N. Iorga. După ce dă literatura chestiunii atât la autorii europeni cât și turci (p. 5—8), arată cum a făcut transcrierea și ce parte din ms. studiază, adică aceea privitoare la Domnii români. Urmează traducerea textului respectiv (p. 11—31) cu privire la recepția voevodului valah, înmânarea steagului, plecarea voevodului, аваeturile (darurile) lor în diferite împrejurări și către mai toți curtenii otomani, ceremonia căftănirii și cheltuielile de domn. Se adaugă o pagină pentru numirea patriarhului armean (p. 31). Textul e însoțit de nu mai puțin de 190 note (p. 33—32), cu multe lămuriri de cuvinte, titluri, date, informații de tot felul și bogată bibliografie, mai ales turcească, așa de greu accesibilă nouă. D-l Siruni citează multe lucrări personale încă în manuscris, care ar trebui neapărat tipărite.

Se dă apoi transcrierea textului turcesc în alfabet latin (p. 93—106). Cred că în loc de alfabetul românesc era de preferat să se adopte cel turcesc de azi, căci tot a trebuit să se adopte grafii care nu au corespondent exact în scrisul nostru, ca: *c*, *hh* (ca *ch* din „Buch” germ.), *g*, *o*, *u*. Un indice bogat ușurează cercetarea (p. 107—117). Pentru cei care pot urmări textul în turcește, se dau 5 planșe (I—V), în transcrierea d-lui Siruni (din lipsă de litere turcești la București). Testul planșelor înfățișează portrete, vederi și costume de cel mai mare interes.

Este un mare noroc pentru cercetările noastre istorice că d. Siruni s'a hotărât să studieze și publice izvoarele turcești cu nebănuite informații. Sunt bucuros că a primit să facă și catalogul documentelor turcești dela Arhivele Statului (din care a și publicat unele) în care, cum și observă (p. 8), găsește știri deosebite, deseori folosite și în cuprinsul lucrării. Străduința mea de până acum nu a izbutit să aflu concursul necesar tiparului celor două volume, cu toate promisiunile avute. Nu vom înceta însă până când nu vom da la iveală, mai întâiu în catalog și apoi chiar într'o ediție integrală, tot acest material turcesc. Sunt sigur că va schimba simțitor cunoștințele noastre istorice asupra raporturilor româno-turce.

II. CUPRINSUL REVISTELOR

Arhiva Românească. Tomul III (1939), București, 338 p. (24×16,5).

Anul acesta se împlinesc o sută de ani dela apariția celei dintâi publicații periodice românești de caracter istoric. Ea purta titlul de mai sus și a fost scrisă de acela care a fost Mihail Kogălniceanu, deschizător de atâtea drumuri în domeniul cercetărilor istorice, el însuși făuritor de istorie românească. Publicația a avut o scurtă apariție, două volume (1840—1845) dar lăsa în urma ei nu numai „o vrednică clironoamă a soliei sale în *Magazinul istoric pentru Dacia*”, ci și o tradiție. Ce a izbutit să dea Kogălniceanu în acele două volume e deosebit de important (v. bibliografia pe care am dat-o în *Contribuții bibliografice*, II, București 1940, p. 17—26, extras din *Revista Arhivelor*, IV, 1 (1940) p. 168—199) și stă la baza tuturor cercetărilor istorice românești de un veac. Acum *Fundația culturală Mihail Kogălniceanu*, prin deosebita sâr-guință a d-lui Mihail Kogălniceanu nepotul, reia firul întrerupt și continuă publicația cu ajutorul unui comitet de redacție.

Din primul volum apărut, al treilea al seriei, spicuim câteva studii. N. Cartoian urmărește pe M. Kogălniceanu la Lunéville (p. 21—28) și la Berlin (p. 29—41); Const. Moisil se ocupă de Mihail Kogălniceanu și heraldica națională (p. 49—58); A. Sacerdoțeanu, *Vechea istorie a Românilor după Mihail Kogălniceanu* (p. 59—69); Const. I. Andreescu, *Știri noi asupra aducerii apei în Iași în cursul sec. XVIII și la începutul sec. XIX* (p. 193—273), articol plin de multe informații. Volumul se încheie cu discuții, note, recenzii, cronică Fundației culturale Mihail Kogălniceanu, indice de documente (cronologic) și indice analitic.

Idem, tomul IV (1940), 394 p.

N. Cartoian se ocupă de *Intoarcerea lui Kogălniceanu în țară* (p. 3—7) și *Correspondență inedită privitoare la copiii lui M. Sturdza și la M. Kogălniceanu* (p. 7—22); Const. Moisil, *Renașterea monetei românești* (p. 37—71); A. Sacerdoțeanu, *Ceva despre un corpus al izvoarelor istoriei Românilor* (p. 73—102); G. Zane, *Știri despre Bălcescu din scrisori inedite ale lui Ștefan Golescu* (p. 214—218); H. Dj. Siruni, *Documente turcești referitoare la evenimentele din 1821—1822* (p. 259—263), patru dela Arhivele Statului și două ale Fundației M. Kogălniceanu; Em. Vîrtosu, *Chirilicale — note de paleografie românească* (p. 287—319); Iulia Frumuzache, *Bibliografia revistelor redactate de M. Kogălniceanu* (p. 324—342); H. Dj. Siruni, *Bibliografia studiilor armenesti din România, 1920—1940* (p. 343—354). Discuții, note, recenzii și indici.

Idem, tomul V (1940), 372 p.

N. Cartoian, *Operele lui Kogălniceanu din timpul studiilor la Berlin*. (p. 5—23); G. I. Brătianu, *Formarea unității românești; Factorii istorici* (p. 25—46); A. Sacerdoțeanu, *Izvoarele istoriei Românilor* (p. 47—69) note despre un corp unitar și bine studiat al izvoarelor istoriei noastre; Const. Moisil, *Proecte de legi monetare din domnia lui Cuza Vodă* (p. 71—102); C. Bobulescu, *Zugravii Pârful Mutul, Constantin Grecul (1682—1735) și Nișon Udrescu starețul mănăstirii Secului (1657—1765) cu autobiografia lui Ghenadie Pârfulescu arhimandritul (22 Octomvrie 1805—6 Septemvrie 1873)*, (p. 103—156); H. Dj. Siruni, *Armenii în România* (p. 157—204); **Idem**, *Două Beizadele la Anghel-Chioi în lumina documentelor turcești din Arhivele Statului* (p. 275—314), cu informații de tot interesul. Discuții, note, recenzii și indici.

Idem, tomul VI (1941), 480 p.

N. Cartoian, *Arhiva Românească*, p. 7—14. Artur Gorovei cu amintiri despre Kogălniceanu și altele. Multe studii sunt rezervate lui Steege. Sever Zotta face un istoric al Arhivelor Statului din Moldova, p. 213—262, iar A. Sacerdoțeanu dă rapoartele lui Odobescu și Tătărescu despre cercetările lor pe la mănăstirii, p. 347—379.

Arhivele Ottenlei, XX, No. 113—115 (1941), 378 p. Director: prof. C. D. Fortunescu.

Ion Donat, *Cercetări geostorice privitoare la originea Românilor* (p. 1—18); *Actele satului Greci (Vâlcea). Din arhiva Căminului Cultural „G. I. Greceanu”* (p. 138—150). St. Nicolaescu, *Mateiaș Voevod fiul lui Matei Basarab, 1635—1652* (p. 19—26, 73—80). Al. Boicescu din Buicești, *Încă ceva despre Biserica Vlădăianului din Craiova* (p. 28—37); *Diata Mariei Diicul Bengescu* (p. 81—85); Marcel Romanescu, *O jupănișă olteană în preajma veacului XVIII* [Andreiana Vornic Șerban Cantacuzino] (p. 37—44); *Despre steagul lui Mihail Radu [Mihnea III]* (p. 58—59). Ion Vlădăianu, *Tot despre Vlădăieni și Cernăieni* (p. 44—47, 87—94); M. Theodorian-Carada, *Câteva însemnări*

despre vechi biserici craiovene și slujitorii lor, (p. 48—55). Pr. I. Popescu-Cilieni, *Dio-nisie Eclisiarhul la mănăstirea Govora* (p. 56—57); *Vechi proprietăți ale Episcopiei de Râmnic la Craiova și București* (p. 70—72, 150—164); D. Tudor, *Monete romane din Sucidava în colecția Gh. Georgescu-Corabia* (p. 61—69). Gen. G. Radovan, *O pricină pentru stăpânirea unor țigani* (p. 85—87).; I. Ionașcu, *Documentele moșiilor Schitului Șerbă-nești-Morunglav (Vâlcea)*, (p. 94—107) † Pr. T. Bălășel, *Hrisoave domnești despre satul Bogdănești-Vâlcea*, (p. 107—128). Dragoș P. Petroșanu, *Câteva schituri oltene necunoscute* (documente), (p. 128—138). N. I. Dumitrașcu, *George Vâlsan în scrisori. O linie de fol-clor și etnografie* (p. 165—177).

Se adaugă folclor, literatură și bogate note asupra cărților. Deosebit de inter-esante sunt comunicările, p. 249—316. O bună parte o ocupă recenziile, p. 317—369. Pioase note despre cercetătorii în ale istoriei, St. Nicolaescu, p. 308—314, Dragoș P. Petroșan, p. 369, și folcloristul Pr. Teodor Bălășel, p. 178—184.

Buletinul Institutului Român din Sofia, Anul I, Nr. 1, București 1941, 302 p.
(25×18).

Cuprinde un mănunchiu de studii din cele mai interesante. Emil Turdeanu, *La broderie religieuse en Roumanie; les étoles des XV-e et XVI-e siècles* (p. 5—62), evi-dențiază originalitatea broderiei românești dela început și numai mai târziu sub influență străină. Plecând dela influența atonită ea își fixează independența în sec. XV, chiar în Țara Românească mai aproape de arta sârbească. Inviiorarea artelor minore în Mol-dova se datorează și Marinei, ultima soție a lui Alexandru cel Bun (p. 10). Insuși epi-trahirul acestui voevod e lucrat în Moldova (p. 12). Mai greu s'a desvoltat arta mi-noră proprie în Țara Românească (p. 13—18). Pe larg atelierul și școala Putnei (p. 18—31) cu descrierea pieselor. Urmează cele dela Bistrița și Vatra Moldoviței, cu exem-plarul dela Dobrovăț. Tot astfel sunt cercetate și cele din Țara Românească, dela Bis-trița, Govora, Tismana și Curtea-de-Argeș (p. 39—50). O a doua școală moldoenească apare în toată puterea de creație sub Alexandru Lăpușneanu (p. 54—57). De fiecare dată se studiază paralel și toate monumentele românești contemporane răspândite cu dărnicie în tot Orientul ortodox. Studiul se întemeiază pe o bogată bibliografie specială și pe bune reproduceri. Pr. I. Runcu, *Excepțiuni metrice în muzica populară română* (p. 63—83). Pr. I. Dorobanțu, *Insemnarea din „Sbornicul Iovcean” și aducerea moaștelor Sfintei Filofteia la Argeș* (p. 85—105) reia o discutată chestiune de istorie, agiografică. Inscriptia sepulcrală dela m-rea Bačkovo este un falsificat (p. 86), iar însemnarea dela Loveč aparține sec. XVII (p. 103). Despre data strămutării moaștelor Sf. Filofteia dela Târnova la Curtea-de-Argeș promite să revină (p. 104). Valentin Gr. Chelaru, *Influ-ențe literare românești în opera dramaturgului bulgar Dobri P. Voinikov* (p. 107—181), o serioasă urmărire a ceea ce am dat noi, pe lângă altele, tinerei literaturi bulgare până și în lexic. Astfel de urmăririi sunt de toată importanța căci, până acum, s'a urmărit prea mult ceea ce am luat noi dela vecini, când este destul de mult și aceea ce am dat. Vasile Christu, *Aromânii din Giurmaia de sus. Date privitoare la școala română* (p. 183—201); G. Barbul, *Populația județului Satu-Mare la 1786. Date statistice* (p. 203—210), care se prezintă astfel: Români (greco-cat. și ort.) 55.394 (din care numai vreo 2000 pot fi Ruteni), Șvabi (romano-catolici) 8905, Unguri (calvini) 18.509+169, adică 53.394 Români la 27.583 alte neamuri. Să nu se uite că Satu Mare era socotit județul cel mai unguresc! Const. N. Velichî, *Documente moldovenești (1607—1673) din arhiva me-tohului Sf. Mormânt din Constantinopol* (p. 211—258), o bogată colecție (129 doc.) re-zumată, din care 21 sunt editate integral. Colecția întreagă cuprinde aproape 1000 de

documente. E mare păcat că nu s'a achiziționat (p. 211—122). O cronică bogată arată jегăturile dintre cele două neamuri (p. 259—290) din care remarcăm comentariile făcute de d. Velichi asupra teoriilor lui Zlatarski privitoare la întinderea imperiului româno-bulgar la Nord de Dunăre (p. 283—290). Urmează recensiile cu aceleași preocupări (p. 291—302). Văzând acest volum putem spune cu toată dreptatea: *mult pot puținii buni împreună*. Și toți sunt tineri de cele mai temeinice nădejdi.

Bulletin Linguistique publicé par Al. Rosetti, VIII (1940). Copenhague-București. 183+14 p. (24×16,5). (Faculté des lettres de Bucarest. Institut de linguistique roumaine).

Cuprinde studii semnate de Eugen Seidel, Iorgu Iordan, Ingeborg Seidel-Sloty, Al. Rosetti, C. Racoviță și Sever Pop. De reținut imposibilitatea de explicare a numeralului *sulă* din slavonește: „il subsiste, donc, dans l'histoire du mot *sũto* en roumain une énigme qui n'est pas près d'être résolue" (p. 160). Se precizează că și *cumătru-cumătră* provin din lat. *compater-commater* și nu din slav. *kũmotrũ*: „En somme, pour compliquée qu'elle soit, au point de vue de la phonétique, il n'en est pas moins vrai que la filiation latine de dr. *cumătru-cumătră* est aujourd'hui assurée" (p. 162). Precizările acestea se datorează lui Al. Rosetti. C. Racoviță explică forma românească *leat* și *văleat* din slav. *vũ lęto* sau *lęto*, prin tradiția scrisului din cancelarie, foneticește nefiind posibilă această transformare (p. 164). Autorul observației cu privire la transcrierea documentelor românești în cirilică (p. 2 supliment) este pur personală și nu atinge problema în sine. În general filologia nu pot concepe simplificarea și nu înțeleg lucrurile limpezi prin natura lor însăși.

Historisk Tidskrift. Med stöd av Vittershets Historie och Antikvitetsakademien utgiven av Svenska Historiska Föreningen genom Nils Ahnlund. 1940. Häfte 4.

Anunță moartea, prin mâini ucigase, a profesorului Nicolae Iorga, la 27 Noembrie 1940, istoric de o fantastică productivitate în care îmbrățișa întreaga Europă. Amintește o parte din lucrările sale celebre și meritele cu recompensele ce le-a câștigat în fața omenirii (p. 319). Se anunță deasemeni moartea, la 10 Iulie 1940, ca urmare a rănilor căpătate pe frontul francez, a istoricului Sudestului european Konrad Schünemann, profesor la Kiel (p. 321).

HrisovuI. *Buletinul Școalei de Arhivistică*, publicat de Prof. Aureliu Sacerdoțeanu I (1941). 568 p. + V pl. afară din text (24,5×16,5).

Programul publicației e arătat de director: „descrierile, analizele și indicii de fonduri arhivistice, cataloagele, bibliografiile și repertoriile de biblioteci, trebuie să fie preocuparea noastră constantă” și „nu înțelegem să evităm nici studiile de erudiție care intră în pregătirea noastră. Edițiile de texte și punerea în evidență a noutăților de specialitate, vor fi însă cele mai bine primite” (p. 8). Const. Moisil, *Din istoria Școalei de Arhivistică* (p. 11—45) arată nevoia ființării unei astfel de școale la noi și drumurile pe care le-a bătut până să-i dea forma actuală. Actuală e un fel de a zice, fiindcă azi nu mai există. Sub ce stranii imbolduri nu știm, dar credem însă că a fost desființată dintr'o evidentă incapacitate de înțelegere. N. Drăganu, *Transcrierea textelor chirilice* (p. 46—59) pune din nou în discuție o importantă problemă a textelor noastre vechi, Emil Condurachi, *Tezaurul de monete argintate dela Măcin* (p. 77—99) dă cea dintâiu descriere completă a unui tezaur aflat pe pământul nostru. Monetele aparțin lui Licinius senior, Licinius junior, Constantin cel Mare, Crispus și Constantin II Caesar. H. Stahl, *Moartea documentelor* (p. 100—116), utile lămuriri pentru conser-

varea și îndreptarea documentelor deteriorate. Ion Radu Mircea, *Marii logofeți din Țara Românească* (sec. XIV și XV) (p. 117—140), urmărește atent tot șirul marilor logofeți până la 1505. Dragoș P. Petroșanu, *Huzezi sau Romani. O chestiune de toponimie românească* (p. 192—209), arată cum a decurs schimbarea numelui dela o localitate la alta. Elena Bogdanovici, *Cernelurile și istoricul lor* (p. 210—217), Maria Dumitrescu, *Sănătatea cărților* (p. 241—268), dau prețioase instrucțiuni asupra chestiunilor speciale indicate. I. Hudiță, *Franța și Cuza Vodă. Lovitura de stat proiectată în 1863* (p. 267—429), urmărește pas cu pas desfășurarea evenimentului care n'a mai avut loc. Se adaugă bogate note și comunicări (p. 430—481), dări de seamă (p. 482—498) și bibliografia cărților primite (p. 498—501). Tot acolo de A. Sacerdoțeanu, *Introducere în diplomatică* (p. 60—76), *Liste de suverani* (p. 141—191) privitoare la Români și vecinii lor, *Marula nu e fiica lui Mihai Viteazul* (p. 218—240). O bună parte e cuprinsă de mersul școlii: profesori, diplomați, elevi, legi, regulamente, programe de cursuri și asprul protest al directorului împotriva desființării școlii (p. 536—541). Indicele documentelor și indicele general mântuie volumul.

Este dela sine înțeles că atât ființarea școlii cât și studii de felul celor din acest volum, sunt necesare disciplinei noastre istorice. E inutil să mai aducem dovezi pentru aceasta.

Meddelanden fran Svenska Riksarkivet för år 1939. Stockholm 1940 (Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt et söner). 158 [—164] p. (23,5 × 15,5).

Mitropolia Moldovei, XVII (1941), Nr. 2—3, Febr.—Mart. Puncte de vedere interesante asupra monahismului nostru, date în memoriul stareței dela Văratec, Irina Lecca (p. 60—66). Iosif E. Naghiu descrie *Biblioteca Mănăstirii Neamț* (p. 67—83); între mss. românești se numără o cronică neidentificată (p. 70) și *Pomelnicul m-rii Neamț* (p. 71), iar între cele slavone, un important zbornic care cuprinde între altele, corespondența Patriarhului Eutimie al Târnovei cu ieromonahul Nicodim dela Tismana, cu monahul Chiprian dela Athos și cu mitropolitul Antim al Ungrovlahiei. Remarcăm între cărțile tipărite, *Registrul documentelor Mon. Neamțu și Secul* dela 1862, și *Condica averilor Sf. monastiri Neamțu și Secu*, dela 1843 (p. 73). Se adaugă alte studii, cronica și actele oficiale.

Orizonturi. *Revista asociației profesorilor secundari din Galați*, III, 11—12 — IV, 1—2, Februarie—Mai 1941, Galați.

Pe lângă *Viața intimă din trecut* de Artur Gorovei (p. 253—255), reținem actele din veacul trecut publicate de D. I. Stahiescu, *Documente covurluiene referitoare la moșia Cotrosul* (p. 304—318). Publicarea unor astfel de documente grupate pe proprietăți este de un real folos studiului evoluției istorice a proprietăților românești. Scurtă notă despre mișcarea revoluționară bulgară pe pământul nostru, de Preotul Paul Mihailovici, *Din trecutul legăturilor politice dintre Români și Bulgari* (p. 322—325).

Revista Istorică, XXVI, Nr. 7—9, Iulie—Sept. 1940. N. Iorga: *Pentru începuturile limbii noastre: limba română din umbra catacombelor* (p. 209—212); *Istoria Europei în învățământul american* (p. 212—217); *Românii într'un dicționar de geografie francez la 1804* (p. 241—244); *O carte a lui Mazarin (Mazhar) Pașa* (p. 252—254); *Două mărturii despre Românii din Ardeal și Banat la jumătatea secolului trecut: Un Maghiar și un Englez* (p. 260—277). V. Mihordea. *Știri cu privire la Nicolae Mavrocordat și la revoluția lui Patrona-Halil* (p. 217—223). H. Dj. Siruni, *Câteva cărți ar-*

menești tipărite de Gheorghe Asaki (p. 224—228). Valeriu Papahagi, *William Martin Leake și Aromânii* (p. 238—239). D. Berciu, *Noi cercetări asupra paleoliticului în Ungaria* (p. 238—241). Gheorghe Bezviconi, *Principatele dunărene în 1866* (p. 244—251). C. Göllner, *Românii în opera lui Ioan Dantiscus* (p. 254—260). Economul D. Furtună, *Cronograful preotului Atansie din Botoșani* (p. 277—281). Dări de seamă (p. 281—294), cronică (p. 295—310) și notițe (p. 310—312).

— Nr. 10—12. Oct.—Dec. 1940. Ultimul număr pus sub tipar de regretatul maestru, nu cuprinde decât dări de seamă (p. 313—343) și cronică (p. 343—344). Cutremurul din 10 Nov. 1940 și sfârșitul năpraznic al profesorului Iorga, nu i-au îngăduit să scoată revista pusă sub tipar. Din corecturi răspândite și zațuri stricate, d. N. A. Constantinescu a restabilit textul și l-a dat la lumină. Astfel se încheie încă o pagină a durerilor noastre nesfârșite.

Revista Istorică Română, X (1940): S. Mehedinți, *Ce este Transilvania?* (p. 1—79): P. P. Panaitescu, *Istoria Slavilor în românește în secolul al XVII-lea* (p. 80—129). C. C. Giurescu, „*Oltenii*” și *Basarabia*. *Colonizări muntene în sudul Moldovei în veacurile XIV și XV* (p. 130—139). Iulian Ștefănescu, *Manuale și dicționare greco-române* (p. 140—163). Gr. Florescu, *Doă monumente epigrafice în legătură cu problema continuității* (p. 164—174). I. C. Miculescu-Prăjescu, *Obârșia unei familii din Moldova* (p. 175—215). D. Tudor, *Stăpânirea romană în sudul Daciei dela Aurelian la Constantin cel Mare* (p. 216—226). Nestor Camariano, *Un izvor necunoscut al Istoriei lui Dionisie Fotino* (p. 227—236). C. Racoviță, *Inceputurile suzeranității polone asupra Moldovei (1347—1432)* (p. 237—332). S. Lambrino, *Bis exarchus* (p. 333—339). O bogată miscellanea (p. 340—386), recenzii și notițe bibliografice se adaugă.

Revue Historique du Sud-Est européen, XVII, Nr. 7—9 juillet-sept. 1940. Cuprinde: N. Iorga: *Un voyageur français en Orient (1869)*, (p. 201—204); *Encore un voyageur allemand en Orient* (p. 204—208); *Généalogies de boțars et officiers roumains de Bessarabie* (p. 208—211); *Un livre d'interprétation de la Turquie* (p. 224—228); *Un discours jacobin à la Sublime Porte* (p. 228—230); *Relations hispano-roumaines au XVe siècle* (p. 230—236); *Pour comprendre la situation actuelle de la Roumanie* (p. 236—241); „*Espace vital*” hongrois et *nécessités organiques, transylvaines* (p. 241—243). N. B. Cantacuzène, *Vieux temps — vieilles figures* (p. 211—224). Ange Bally, *Un ouvrage d'il y a un siècle: la Bessarabie comme pays moldave* (p. 243—282). Dări de seamă (p. 282—289), cronică (p. 289—296) și notiță (p. 296).

— Nr. 10—12. Oct.—Dec. 1940 Ange Bally, continuare și sfârșit (p. 297—325). N. Iorga: *Lettres d'Omer-Pașa et de sa famille* (p. 325—331); *Encore une vieille Histoire de l'Empire ottoman* (p. 332—333); *Une nouvelle étude sur la permanence roumaine en Dacie* (p. 333—334), *Quelques lettres sur le conflit bulgaro-roumain en 1914* (p. 335—340); *Une lettre de Bucarest (1836)* (p. 363—365); *Choses de Turquie dans les Mémoires allemands de la moitié du XIXe siècle* (p. 366—382). Valérien Nuțu, *Hermione Asachi et Edgar Quinet* (p. 339—363). Dări de seamă (p. 382—386), cronică (p. 386—395) și notițe (p. 395—400).

III. OPERA LUI N. IORGA

(1934—1941¹⁾)

404.—Académie Roumaine. **Bulletin de la Section Historique**. Publication trimestrielle sous la rédaction de N. Iorga, I-ère année (1912—1913) [—XXI (1939)]. Bucarest (23,5 × 16,5).

405.—**Buletinul Comisiei Istorice a României**, Vol. III (1924) —[XVI—1938], (24 × 16,5).

406.—**Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice**, publicațiune trimestrială. Anul XVII (1924) [—XXXIII (1940)]. (32 × 23,5).

407.—**Revista Istorică**. Dări de seamă, documente și notițe. Publicată supt auspiciile Casei Școalelor de N. Iorga, cu concursul mai multor specialiști, I (1915) [—XXVI (1940)]. București (23 × 16)²

408.—**Revue Historique du Sud-Est européen** (*Continuation du „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”*). Publication mensuelle dirigée par N. Iorga. I-ère année (1924) [—vol. XVII (1940)]. Bucarest-Paris. (23 × 16)³.

409.—BALLY (ANGE). *Ange Bally. (Un ouvrage d'il y a un siècle sur la Besarabie comme pays Moldave)*. publié par N. Iorga. Vălenii-de-Munte 1940 (Imprimerie „Datina Românească”). I f. + 156 p. (24 × 16). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*. XVI (1939), p. 129—144, 280—287, 341—369; XVII (1940), p. 51—65, 109—128, 243—282, 297—325].

410.—BĂNESCU (N.), *Bizanțul și romanitatea dela Dunărea-de-jos*. Discurs rostit la 25 Maiu 1938 în ședință solemnă de N. Bănescu cu răspunsul d-lui N. Iorga [p. 31—38]. București 1938. 38 p. (24,5 × 17). Academia Română. *Discursuri de recepție*, LXXII).

1. Dăm aici, în ordinea apariției, lucrările profesorului Iorga din ultimul timp. Pentru partea de mai nainte a făcut culegerea, cu mîgală și pasiune, d. Barbu Theodorescu în cele două volume publicate în 1935—1937. Din periodicele conduse sau la care a colaborat N. Iorga, n'am despuiat decât cele amintite la începutul acestor note, după care urmează cărțile prefațate. Se înțelege dela sine că vor mai fi și alte lucrări de care încă nu am putut lua cunoștință, bibliografia cuprinzând numai cărțile ce posed.

2. Pentru articolele dela început, v. [A. Sacerdoțeanu], *Revista Istorică. Indice general*, I—XX, 1915—1934, Fasc. I. București 1938, 64 p. Din aceasta s'au broșat numai 200 ex.; restul ediției împreună cu coalele care s'au mai tras (toate dările de seamă) și cu manuscrisul în continuare (documente, inscripții și însemnări) au rămas la tipografie.

3. Pentru articolele mai vechi, v. *Table générale du Bulletin de l'Institut pour l'étude du Sud-Est européen*, I—X 1914—1923, et de la *Revue Historique du Sud-Est européen*. Continuation du „Bulletin de l'Institut pour l'étude du Sud-Est européen. I—X, 1924—1933. Articles, comptes-rendus, documents, chronique et notices, par Virginie Vasiliu-Sacerdoțeanu. Bucarest 1935. 148 [—149] p. (23 × 16).

411. — BRĂTULESCU (VICTOR), *Vechi vederi bucureștene*, publicate de—. Cu o prefață de N. Iorga. București 1935 (Tipografia „Datina Românească” Vălenii-de-Munte) 4 f. + 30 pl. (23,5 × 31,5).

412. — D[VOICENCO] (E.), *In Polonia între viață și moarte*. Cu o prefață de N. Iorga. Vălenii-de-Munte 1940. (Așezământul tipografic „Datina Românească”), 56 p. + 23 fig. af. d. t. (24 × 16,5).

413. — VATATZÈS (BASILE), *Persica: Histoire de Chah-Nadir*, publiée par N. Iorga, București 1939 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie). XXV + 312 p. (24 × 16,5). (Institut roumain d'études byzantines).

414. — IORGA (N.), *Memorii*, Vol. I-iu [—Vol. VII]. [București 1931—1939]. (Editura „Națională” S. Ciornei). (20 × 14,5). (Tipografia „Caragiale” str. Șelari, 4).

Vol. I-iu [—Vol. II]. *Insemnări zilnice* (Maiu 1917—Mart 1920). Războiul național. Lupta pentru o nouă viață politică. [I : 17 Maiu 1917—5 Maiu 1918; II : 6 Maiu 1918—26 Mart 1920]. [1931], 368 [—372] + 375 p.

Vol. III. (*Tristețea și sfârșitul unei Domnii*) [26 Mart. 1920—17 Oct. 1922]. [1932], 344 p.

Vol. IV. (*Incoronarea și boala regelui*) [18 Oct. 1922—28 Mart. 1925]. [1932] 228 p.

Vol. IV (*sic*). (*Agonia regală și regența*) [28 Mart. 1925—7 Iunie 1930]. [1932] 398 p.

Vol. VI. *Incercarea guvernării peste partide* (1931—2) [7 Iunie 1930—5 Iunie 1932]. 1939. 1 f. + 414 p.

Vol VII. *Sinuciderea partidelor* (1932—8). [6 Iunie 1932—24 Febr. 1938]. 1939, 1 f. + 465 p.

[Vol. VI—VII nu au editura și sunt imprimate cu „Tiparul Așezământului Tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte].

415. — IORGA (N.). *Les arts mineurs en Roumanie*. [Première partie]. I. Icônes. II. Argenterie. III. Miniatures. (207 figures, dont 26 planches en couleurs). [—Seconde partie. I. La sculpture en bois. II. Les tissus (109 figures, dont 4 planches en couleurs)]. Bucarest 1934 [—1936]. (Édition de l'Imprimerie de l'État). 52 [53] p. + 129 pl. : 26 [—27] p. + 107 pl. (34,5 × 25).

416. — I[ORGA] (N.). *Mai vechi apărători ai stilului monumentelor bisericesti*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII (1934), p. 91—94.

417. — IORGA (N.). *Biserica din Albota* [—Argeș]. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVI (1934), p. 17—18.

418. — IORGA (N.). *Biserica din Mățești*, „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII (1934), p. 68—69.

419. — IORGA (N.). *Biserica din Tisău* [—Buzău]. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII p. 28—29.

420. — IORGA (N.), *Byzance après Byzance. Considérations générales pour le Congrès d'études byzantines de Sofia*, Bucarest 1934, II p. (22,5 × 14).

421. — I[ORGA] (N.). *Tot despre vechile case prahovene*, „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII (1934), p. 91.

422. — IORGA (N.), *Catapeteasma ruptă 'n două*. Dramă în cinci acte, (Vălenii-de-Munte, Prahova) 1934 (Așezământul tipografic „Datina Românească”), 100 [—103], p. 21 × 13,5).

423. — IORGA (N.), *Un complot militaire polonais en Valachie en 1848*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 253—255.

424. — IORGA (N.). *Nouii contribuții la istoria Bisericii noastre*. I. Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale. II. Câteva acte privitoare la biserica Bucovinei și Moldovei. București 1934 (Tipografia Cărților Bisericești). 19 p. (23,5 × 16). (Extras din revista *Biserica ortodoxă română*, anul LII [1934], Nr. 11—12).

425. — IORGA (N.). *Cuvântarea ținută la întrunirea comitetului executiv al Partidului Naționalist-Democrat dela 21 Ianuarie 1934*. București 1934 (Tipografia ziarului „Universul”. str. Brezoiianu, 23—25). 28 p. (23 × 16). (Partidul Naționalist-Democrat, Secretariatul General).

426. — IORGA (N.). *Cuvântarea d-lui N. Iorga către M. S. regele Carol II cu prilejul vizitei M. Sale la cursurile de vară ale Universității populare*. Vălenii-de-Munte, 9 August 1934. VI [—VII] p. (23,5 × 16). [„Datina Românească”].

427. — IORGA (N.). *O descoperire în domeniul relațiilor noastre cu Moscova*. „Revista Istorică”, XX. (1934), p. 1—3.

428. — IORGA (N.). *O descriere de prădăciune tâlhărească la mănăstirea Dragomirna în 1795*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 49—68.

429. — IORGA (N.). *Discurs rostit la Senat la Mesaful Tronului* (după note stenografice). București 1934 (Institutul de arte grafice „Lupta” N. Stroilă). 32 p. (22 × 13,5). (Partidul Naționalist-Democrat, Secretariatul General).

430. — IORGA (N.). *Documents sur les villes de Coron et de Modon*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 152—166.

431. — IORGA (N.). *Dumitru Brătianu și opera lui — o revelație politică și literară*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 140—152.

432. — IORGA (N.). *Două Evangheliare ale fiilor lui Petru Rareș — descoperite de d. M. Beza*. „Bul. Com. Mon. Ist”. XXVII (1934), p. 87—90.

433. — IORGA (N.). *Evangheliarul lui Alexandru-Vodă Mircea la muntele Sinai*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII (1934), p. 85—86.

434. — IORGA (N.). *La France de Terre Sainte. Considérations synthétiques*. Conférences données en Sorbonne. Bucarest 1934 (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte. Roumanie), 1 f. + 116 [—117] p. [Extras din *Revue Historique de Sud-Est européen*, XI (1934), p. 177—249, 297—337].

435. — IORGA (N.). † *Gheorghe Balș*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVII (1934), p. 97—98.

436. — IORGA (N.). *Histoire de la vie byzantine. Empire et civilisation*. D'après les sources — illustrée par les monnaies. I. L'Empire oecuménique (527—641) [—II. L'Empire moyen de civilisation hellénique (641—1081); III. L'Empire de pénétration latine (1081—1453)]. Bucarest 1934 (Edition, de l'auteur (chaussée Bonaparte, 6. Dépôt

ă l'École Roumaine en France, Fontenay-aux-Roses, Seine). 4 f. + 298 [—299] p. + IX pl. af. d. t.; 4 f. + 282 [—283] p. + IX pl.; 4 f. + 363 [—367] p. + III pl. af. d. t. (22,5 × 14). (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova)”.
 437. — IORGA (N.), *O hotarnică în jurul Târgului Frumos (1796)*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 344—354.

438. — IORGA (N.), *Ioan Sobieski și Romîni* — Conferință la Societatea româno-polonă — de — „Revista Istorică”, XX (1934). p. 193—204.

439. — IORGA (N.), *Istoria literaturii românești contemporane*. I. Crearea formei [—II. In căutarea fondului]. București 1934 (Editura „Adevărul”). 2 f. + 372 + 2 f. + 322 p. (24,5 × 16,5).

440. — IORGA (N.), *O istorie a omenirii de un plan nou* [I. Pijoan, *Historia del mondo*]. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 355—364.

441. — IORGA (N.), *Legături descoperite de d. M. Beza, cu mănăstirile Meteorele din Tesalia cu o notă despre Nicolae-Vodă Petrașcu, fiul lui Mihai Viteazul*, de —. București 1939. 22 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XVI, mem. 6.

442. — IORGA (N.), *La lettre d'Etienne-le-Grand, prince de Moldavie, sur la bataille de Baia (1467)*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934). p. 249—253

443. — IORGA (N.), *Sur les Mémoires de M. Friedrich Rosen*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 365—369.

444. — IORGA (N.), *Memoriile unui vechiu dascăl* [I. D. Petrescu], de —. [București 1934] 18 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XV, mem. 10.

445. — IORGA (N.), *Un memoriu secret moldovenesc către contele Capodistria*. „Revista Istorică”, XX (1934) p. 366—368.

446. — IORGA (N.), *Moartea lui Asur*. Dramă în cinci acte, București 1934 (Editura „Teatrului Național”), 2 f. + 64 [—67] p. (21 × 17). (Așezământul tipografic „Datina Românească”. Vălenii-de-Munte).

447. — IORGA (N.), *I. D. Negulici*, „Biblioteca enciclopedică”. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 16—17.

448. — IORGA (N.), *Notă lingvistică*. „Revista Istorică”, XX (1934) op. 304.

449. — IORGA (N.), *Numele de botez la Români*. Conferință la Institutul Sud-Est european la 18 Maiu 1934. București 1934. 16 p. (23,5 × 16).

450. — IORGA (N.), *Oameni cari au fost* [I—IV], București 1934 [—1935—1936—1939]. (Fundatia pentru literatură și artă „Regele Carol II”), 466+486+482+384 p. (19,5 × 12,5). (Monitorul Oficial și imprimeriile Statului. Imprimeria Națională). [Pe copertă : „Scriitorii români contemporani”].

451. — IORGA (N.), *Origine et développement de l'idée nationale surtout dans le monde oriental*. Bucarest 1934. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 1 f. + 23 p. (24 × 16). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*, XI (1934), p. 1—23].

452. — IORGA (N.), *Penseurs révolutionnaires roumains de 1804 à 1830*. — Conférence donnée à Paris, à la Société de la Révolution française (19 mars 1934). „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 81—102.

453. — IORGA (N.), *O piesă a lui Costache Caragiale*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 217—218.
454. — [IORGA (N.)]. *Quelques pièces vénitienes concernant l'Orient au XIV-e, siècle*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 150—151.
455. — IORGA (N.), *Noi porunci turcești către Domnii noștri (1572—1658)*. „Revista Istorică”. XX (1934), p. 381—383.
456. — IORGA (N.), *Problema muncii naționale*. Interpretarea făcută în Senat în ziua de 9 Martie 1934, după notele stenografice, București 1934 (Tipografia ziarului „Universul”. strada Brezoianu Nr. 23—25). 27 p. (23,5×16). (Partidul naționalist democrat, Secretariatul general).
457. — IORGA (N.), *Le problème danubien et les Roumains de 1913 à 1918. Czernin contre Tisza*. Paris (Alfred Costes, éditeur, 8, rue Monsieur-le-Prince, 8), 1 f. + 22 p. (25,5×16,5). *Revue d'histoire de la Guerre Mondiale* (extrait du numéro d'Avril 1934).
458. — IORGA (N.), *Un proiect comunal al lui Ion Ghica*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 209—217.
459. — IORGA (N.), *La révolution française et le Sud-Est de l'Europe*. Conférence donnée à Paris à la Société de la Révolution française (février 1933). Bucarest 1934 (Imprimerie „Datina Românească”. Vălenii-de-Munte, Roumanie). 29 p. (24×16).
460. — IORGA (N.), *Romîni în armatele apusene — o amintire pierdută*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 7—9.
461. — IORGA (N.), *Noi știri bizantine despre istoria Românilor*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 45—47.
462. — IORGA (N.), *Știri despre Axintie Uricariul*, de —. București 1934. 10 p + V pl. a. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XVI, mem. 2.
463. — IORGA (N.), *Școală și cultură*. Rezumat de lecții la Universitatea din București. București 1934. (Așezământul tipografic, „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte). 1 f. + 91 [—93] p. (23,5×16).
464. — IORGA (N.), *Două scrisori românești din vremea lui Șerban Cantacuzino*. „Revista Istorică”, XX (1940). p. 47—48.
465. — IORGA (N.), *Scrisori vechi de studenți (1822—1889)*, adunate de —. București 1934 (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). I [—LIII] p. (22,5×14).
466. — IORGA (N.), *Sensul tradițional al monarhiei*. Conferință rostită la Fundația Dalles de D-nul profesor —. București 1934 (Tip. ziarului „Universul”). 52 p. (15×11). (Fundațiile Culturale regale, strada Lascăr Catargi, Nr. 39).
467. — IORGA (N.), *Sfârșitul lui Alexandru-Vodă Ipsilanti*. „Revista Istorică”, XX (1934), p. 305—307.
468. — IORGA (N.), *Une nouvelle source sur les campagnes de Mahomet II contre Étienne-le-Grand, prince de Moldavie*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934) p. 341—342
469. — IORGA (N.), *Un student în străinătate acum o jumătate de veac. Maramurșanul Artemie Anderco — jurnatul său*, — publicat cu o introducere de —. Vălenii-de-

Munte 1934. IV+183 [—187]p. (24×16,5). (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova).

470. — IORGA (N.), *O viață de om așa cum a fost*, de, — I. Copilărie și tinereță [—II. Lupta, III. Spre înșeninare]. București 1934 (Editura N. Stroilă, str. General Budișteanu No. 8). 2 f. + 319 [—321]—2 f. + 315 [—319 — 2 f. + 256 [—257] p. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova).

471. — IORGA (N.), *Trois voyageurs en Orient de 1841 à 1921*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XI (1934), p. 103—127.

472. — IORGA (Nicolae). *Wilhelm de Kotzebue și momentul de prefacere modernă a societății moldovenești*, de —, București 1934. 114 [—115] p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XV, mem. 9.

473. — IORGA (N.), *Adevăr și greșală în scrierea istoriei*. Lecție de deschidere la Universitatea din București. [București 1935], (Tipografia Bucovina). 34 p. (18,5×12).

474. — IORGA (N.), *Un Aromân dascăl al Academiei din Constantinopol*. „Revista Istorică”, XXI (1935), p. 29.

475. — IORGA (N.), *Biserica din Poieni (Iași)*. „Bul. Com. Mon. Ist.”. XXVIII (1935), p. 64.

476. — IORGA (N.), *La biserică lui Petru Raveș din Târgul-Frumos*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVIII (1935) p. 80.

477. — IORGA (N.), *Biserica din Stari-Chiojd*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVIII (1935), p. 58—59.

478. — IORGA (N.), *Intre Bizantini și Unguri — Cîteva idei generale*. — „Revista Istorică”, XXI (1935). p. 313—315.

479. — IORGA (N.), *Bucureștii de acum un veac, după romanul unui avocat* (Ioan Em. Bujoreanu, 1862), de—. București 1935. 24 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVI, mem. 9.

480. — IORGA (N.), *Byzance après Byzance. Continuation de l'„Histoire de la vie byzantine”*. Bucarest 1935 (à l'Institut d'Etudes Byzantines, str. Banul Mărăcin, 1). 272 p. + 22 pl. af. d. t. (22,5×14).

481. — IORGA (N.), *Cercetări noi la Cotnari*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVIII (1935), p. 75—77.

482. — IORGA (N.), *Choses d'art arméniennes en Roumanie*. Conférence donnée au Collège Morat en mars 1934. Bucarest 1935 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie). 16 p. (24×16). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*, XII (1935), p. 1—14].

483. — IORGA (N.), *Cizmari români în tovărășia săsească din Ardeal*. „Revista Istorică”, XXI (1935), p. 324.

484. — IORGA (N.), *Comemorarea lui Lope de Vega*, de—. [București 1936]. 9 p. (Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 8.

485. — IORGA (N.), *Considerații istorice asupra documentelor prezentate de d. Marcu Beza*, de—. [București 1935]. 5 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVII, mem. 6.

486. — IORGA (N.), *Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate*, de N. Iorga. Traducere după „Guide historique de Roumanie”, de Liliana Iorga. București 1935. (Editura Municipiului), 23 p. + 4 pl. af. d. t. (20×13). (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). („Luna Bucureștilor”).

487. — IORGA (N.), *Les dernières lettres de la reine Elisabeth de Roumanie*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1935), p. 293—298.

488. — IORGA (N.), *Nou despre Despot*. „Revista Istorică”, XXI (1935), p. 315.

489. — IORGA (Nicolas). *Le développement des idées sociales et politiques de la Révolution française en Roumanie entre 1830 et l'Union des Principautés (1859)*. Conférences donnée au Centre de la Révolution française, par —. Bucarest 1935. 17 p. (24×316). (Académie Roumaine, *Bulletin de la Section historique*, tom. XIX; [1935] extrait [p. 123—137]).

490. — IORGA (N.), *Despre Dimitrie Cantemir cu prilejul aducerii în țară a rămășițelor lui*. Vălenii-de-Munte 1935. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 1 f. + 26 p. (23,5×16).

491. — IORGA (N.), *Cum se dobândește o ctitorie culturală. Teatrul pentru popor. Recapitulări și nădejdi*. Cuvântarea d-lui profesor Iorga la inaugurarea Teatrului „Ligii Culturale” (Sâmbătă 14 Decembrie 1935). [București 1935]. (Editura „Ligei Culturale”). 8 p. (23×16). (Tip. ziarului „Universul” București I, strada Brezoianu, Nr. 23—25)

492. — IORGA (N.), *Trei rare documente fanariote*, de—. București 1935, 8 p. + II pl. af. d. t. Acad. Rom. *Mem. Sect. Ist.* seria III, tom. XVII, mem. 2.

493. — IORGA (N.), *Nouveaux documents sur l'Orient vénitien, d'après des registres de notaires aux Archives de Venise*. „Revue historique du Sud-Est européen”. XII (1935) p. 217—225.

494. — IORGA (N.), *Despre Dora d'Istria*. „Revista Istorică”, XXI (1935) p. 103—104.

495. — [IORGA (N.)], *Elements de communauté entre les peuples du Sud-Est européen*. — Conférence donnée à l'Institut d'études sur le Sud-Est Européen; traduction par M-lle Bella Pavlovitch. „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1935), p. 107—125.

496. — IORGA (N.), *Un envoyé du Soudan à Florence en 1487*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1935), p. 154.

497. — IORGA (N.), *Explicația monumentului dela Adam-Clisi*, de—. [București 1936], 14 p. Acad. Rom. *Mem. Sect. Ist.* seria III, tom. XVII, mem. 9.

498. — IORGA (N.), *Formularul fanariot*. [București 1935]. 16 p. Acad. Rom. *Mem. Sect. Ist.* seria III, tom. XVII, mem. 5.

499. — IORGA (N.), *Fragments d'informations politiques occidentales fournies surtout pendant la seconde moitié du XVIII-e siècle pour les princes de Valachie*, publiés par —. Acad. Roum. *Bulletin de la section historique*, XIXIX (1935), p. 55—76.

500. — IORGA (N.), *France de Constantinople et de Morée*. Conférences en Sorbonne, par —. Bucarest 1935. 1+102 [—103] p. (24×16,5). (Imprimeria „Datina

Românească", Vălenii-de-Munte, Roumanie). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*, XII (1935), p. 81—105, 177—217, 324—356].

501. — IORGA (N.), *Trei generații din viața publică românească după judecata lui J. A. Vaillant*, de —. [București 1936], 8 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XVI, mem. 14.

502. — IORGA (N.), *Despre Homer*. Conferință. Vălenii-de-Munte 1935. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 1+21 p. (22,5×15,5).

503. — IORGA (N.), *Două hrisoave domnești pentru mânăstirea Mărgineni închinată muntelui Sinai*, de —. București 1935. 28 p. + V pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XVII, mem. 1.

504. — IORGA (N.), *Ce a fost, ce este, ce poate fi Iașul*. Conferință ținută în Aula Universității din Iași la 6 Aprilie 1935 de D-l Prof. N. Iorga. 1935. (Editura Tipografiile Române Unite, S. A. București. Rahovei, 42). 22 p. (23×15,5), (Fundatia culturală Mihail Kogălniceanu).

505. — IORGA (N.), *Idei asupra problemelor actuale*. I. *Forme cari se duc și realități cari vin*. II. *Vechea și noua Europă*. București [1935], (Editura „Cugetarea”, strada Mătăsari No. 23). 213 p.

506. — IORGA (N.), *Intemeietorul autorității în Franța medievală — Abatele Suger de la saint-Denis*. „Revista Istorică”, XXI (1935), p. 1—20.

507. — IORGA (N.), *Iosif al II-lea în Ardeal*. „Revista Istorică”, XXI (1935). p. 317—320.

508. — IORGA (N.), *Istoria lui Mihai Viteazul*, de —. Publicată de Ministerul Apărării Naționale. Vol. I [—Vol. II]. București 1935. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 2 f. + 299—[301]+1 f. + 226 [—231] p. (21×13,5).

509. — IORGA (N.), *Legături cu Franța în epoca Unirii*. „Revista Istorică”. XXI (1935), p. 89—93.

510. — IORGA (N.), *O nouă metodă de învățământ*. Traducere dintr'o revistă canadiană de învățământ de P. Brătescu. Vălenii-de-Munte 1935. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 7 p. (23,5×16).

511. — IORGA (N.), *Cum apar monumentele românești din Ardeal unui călător tranșes* [A. de Gérando]. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXVIII (1935), p. 110—112.

512. — IORGA (N.), *Necesitatea unei enciclopedii a științelor economice*. București 1935. („Cartea Românească”). 14 p. (23×15). (Institutul economic românesc, No. 121).

513. — IORGA (N.), *Notes sur quelques monuments d'histoire et d'art en Roumanie*, par N. Iorga. President de la Commission des Monuments historiques. [Vălenii de-Munte (Roumanie) 1935], 18 [—19] p. + 5 pl. af. d. t. [numerotate 5, 6, 7, 10 și 11]. (Imprimerie „Datina Românească”).

514. — IORGA (N.), *Originalitatea lui Dimitrie Cantemir*. Conferință ținută în Aula Universității din Iași: Vălenii-de-Munte 1935 („Datina Românească”). 19 p. (23×15,5).

515. — IORGA (N.), *Originea formelor vieții contemporane*. Lecții făcute la Academia de Inalte studii comerciale și industriale (1933—4), de —. București 1935 (Tipografia „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte), 1 f. + 181 p. (24,5 × 16,5).

516. — IORGA (Nicolas). *Les origines et l'originalité du droit populaire roumain*. Conférence donnée à la Faculté de droit de Paris par —. Bucarest 1935. 25 p. (24 × 16). (Académie Roumaine. *Bulletin de la section historique*, tome XIX [1935]; extrait [p. 99—121]).

517. — IORGA (N.), *La place des Roumains dans l'histoire universelle*. I. Antiquité et Moyen-âge [—II. Époque moderne, III. Époque contemporaine], Bucarest 1935 [1935, 1936]. (Édition de l'Institut d'Études byzantines. str. Banul Mărăcine, 1). (24 + 16,5) 1 d. + 201 [—203]—1 f. + 216 [—219]—2 f. + 188 [—199] p. (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Roumanie).

518. — IORGA (N.), *Politica noastră așa cum o comandă ziua de azi și cea de mâine*. *Indatoririle Statului dar și celelalte îndatoriri*. Un guvern de disciplină condus de un om de curaj. București 1935 (Tipografia ziarului „Universul”, str. Brezoiianu, 23—25). 15 p. (23,5 × 16).

519. — IORGA (N.), *Practica domnească a unui ideolog: Dimitrie Cantemir*, de —. [București 1935], 9 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom XVI, mem. 11.

520. — IORGA (N.), *Par rapport à l'union entre Grecs et Latins à Florence* „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1935). p. 147—149.

521. — IORGA (N.), *Rapports entre l'Etat des Osmanlis et les nations des Balkans*. Beograd 1935, p. 129—147 (*Revue internationale des études balkaniques*, I-ère année, tome II).

522. — IORGA (N.), *Un roman belgian despre războiul pentru independență*. „Revista Istorică”, XXI (1935), p. 93—94.

523. — IORGA (N.), *O scrisoare a lui Ioan-Vodă Caragea*, de —. „Revista Istorică”, XXI (1935). p. 193—194.

524. — IORGA (N.), I. *Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni*. II. *Două arzuri ale fării către Sultan în sec. XVIII*, de —. București 1935. 28 p. + 2 pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Inst. seria III, tom. XVI, mem. 10.

525. — IORGA (N.), *Pour se souvenir de la Reine Elisabeth de Roumanie*, Bucarest 1935 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie), 2 f. + 54 [—55] p. (24,5 × 16,5). (extrait du „Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine”. tome XIX, 1935 [p. 1—54]).

526. — IORGA (N.), *Români în străinătate de-a lungul timpurilor*. Lecții la școala superioară de războiu. — După note stenografice. — Vălenii-de-Munte 1935 (Editura „Datina Românească”). 1 f. + 169 [—171] p. (24 × 16,5).

527. — IORGA (N.), *Sângele lui Minos*. Dramă în 5 acte. Vălenii-de-Munte 1935. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 2 f. + 75 p. (24 × 16,5).

528. — IORGA (N.), *Testamentele Domniței Elina Cantacuzino*. de —. [București 1935]. 9 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XVI, mem. 7.

529. — IORGA (N.), *Tradițiile comerțului în regiunile dunărene*. Conferință ținută de d. Prof. N. Iorga la Academia Comercială. București 1935, (Tipografia ziarului „Universul”, strada Brezoianu No. 23—25). 11 p. (23×16).

530. — IORGA (N.), *Du nouveau sur l'usurpation d'Andronic IV Paléologue*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1935), p. 105—107.

531. — IORGA (N.), *Acte de pe valea Teleajenului*. „Buletinul Comisiei Istorice a României”, XV (1936), 59—82.

532. — IORGA (N.), *Actele administrației plășii Teleajenului*. „Buletinul Comisiei Istorice a României”, XV (1936), 135—156.

533. — IORGA (N.), *Amintiri din Țara Oltului*. Conferință ținută la Făgăraș, Vălenii-de-Munte 1936 („Datina Românească”). 13 p. (22×16).

534. — IORGA (N.), *Biruința din 1423 a lui Dan Vodă contra Turcilor*. „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 112.

535. — IORGA (N.), *Încă un călător în preajma noastră*. „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 39—40.

536. — IORGA (N.), *Deux conférences sur la vie byzantine données en Hollande* I. L'homme byzantin. Conférence donnée à l'Université de Leyde. II. Byzance en Occident. Conférence donnée à l'Institut d'histoire de l'Art d'Utrecht. Paris 1936 (École Roumaine en France, Fontenay-aux-Roses). 25 p. (26×16). (Extrait de la „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII, 10—12, 1936). [p. 313—333]. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie).

537. — IORGA (N.), *Cronica Sioneștilor*, „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 311—315.

538. — [IORGA (N.)], *O culegere de discursuri atingând și cruciada*. „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 375—378.

539. — IORGA (N.), *Noi documente prahovene*. „Buletinul Comisiei Istorice a României” XV (1936), 157—170.

540. Iorga (N.), *Dovezi despre conștiința originii Românilor*, de —. [București 1936]. 9 p. Acad. Rom. Mem. Secf. Ist. seria III, tom. XVII, mem. 13.

541. — IORGA (N.), *Primele mele drumuri italiene*. Conferință ținută la Cercul d-lui profesor Al. Marcu (27 Mart 1936). București 1936 (Tipografia „Datina Românească, Vălenii-de-Munte). 13 p. (14×16).

542. — IORGA (N.), *Sur les émigrés rákócziens en Moldavie*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 78—79.

43. — IORGA (N.), *La France dans le Sud-Est de l'Europe*. Conférences en Sorbonne. Paris 1936 (Dépôt à Fontenay-aux-Roses (Seine). École Roumaine en France 50, rue des Châtaigniers). 1 f. +118 [—119] p. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*, XIII (1936), p. 21—68, 105—172].

543. — IORGA (N.), *La France dans le Sud-Est de l'Europe*. Conférences en Sorbonne. Paris 1936 (Dépôt à Fontenay-aux-Roses (Seine). Ecole Roumaine en France 50, rue des Châtaigniers). 1 f. +118 [—119] p. (Imprimerie „Datina Românească”, Vă

lenii-de-Munte, Roumanie). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*. XII (1936), p. 21—68, 105—172].

544. — IORGA (N.), *Guide historique de la Roumanie*, par —. Bucarest 1936 (Tip. „Lupta” N. Stroilă). 171 [—175] p.+10 pl. af. d. t. (23,5×18,5). (Commission des Monuments historiques de Roumanie).

545. — IORGA (N.), *Guide historique de la Roumanie*. Extraits choisis par Victor Brătulescu. Bucarest 1936 (Tip. „Lupta” N. Stroilă). 68 p. (23,4×18,5).

546. — IORGA (N.), *Hagi-Prodan*. „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 39.

547. — IORGA (N.), *Une nouvelle histoire de la Hongrie* [Al. Domanovszky, *Die Geschichte Ungarns*]. „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 1—11.

548. — IORGA (N.), *Une histoire magyare de la Transylvanie* [E. Horváth, *Transylvanien*]. „Revue historique de Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 14—21.

549. — IORGA (Nicolae), *Inceputurile și motivele desnaționalizării în Săcuime*, de —. București 1936, 15 p.+II pl. af. d. t. Acad. Rom Mem. Secf. Ist. seria III. tom XVIII, mem. 8.

550. — IORGA (N.), *Indreptare de ostași*. Conferință ținută ofițerilor din școala dela Sibiu. Vălenii-de-Munte 1936. („Datina Românească”), 16 p. (23,5×16).

551. — IORGA (N.), *Intrarea României în război*. București 1936 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 12 p. (23,5×15,5). (Extras din „Revista Fundațiilor Regale”, Nr. 8, August 1936).

552. — IORGA (N.), *Istoria Românilor*. București (Tipografia „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte [vol. I—III, V—VI, IX—X] și Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională [vol. IV, VII—VIII]). (24×16,5).

— Vol. I. Partea I-a. *Strămoșii înainte de Romani*. 1936. 1 f.+267 [—272] p.+29 fig. h. t.

— Vol. I Partea a II-a. *Sigiliul Romei*. 1936. 1 f.+353 [360] p.+36 fig. h. t.

— Vol. II. *Oameni pământului (până la anul 1000)*. 1936. 1 f.+342 [—346] p.+26 fig. h. t.

— Vol. III. *Ctitorii*. 1937. 1 f.+362 [—364] p.+62 fig. h. t.

— Vol. IV. *Cavalerii*. 1937. 451 p.+72 fig. h. t.

— Vol. V. *Vitejii*. 1937 [—427] p.+66 fig. h. t.

— Vol. VI. *Monarhii*. 1938. 1 f.+518 p.+52 fig. h. t.

— Vol. VII. *Reformatorii*. 1938. 350 [—351] p.+21 fig. h. t.

— Vol. VIII. *Revoluționarii*. 1938. 398 p.+38 fig. h. t.

— Vol. IX. *Unificatorii*. 1938. 397 [—402] p.+33 fig. h. t.

— Vol. X. *Intregitorii*. 1939. 498 [—500] p.+60 fig. h. t.

553. — IORGA (N.), *Pentru Italia și ce ne leagă de Italia*. Cuvântările d-lui profesor Nicolae Iorga rostite la Atenenul Român (17 Noembrie 1935) sub auspiciile „Ligei Culturale” și la inaugurarea cursurilor Institutului de Cultură italiană. [București 1936]. (Editura ziarului „Neamului Românesc”), 30 p. (22,5×16). (Tipografia ziarului „Universul”, București I, Str. Brezoianu No. 23—25).

554. — IORGA (Nicolae). *Per l'Italia nella sua lotta*. — Traduzione del prof. C. Perussi — Vălenii-de-Munte (Romania) 1936 (Tipografia „Datina Românească”), 2 f.+82 [—83] p. (21×13,5).

565. — IORGA (N.), *Un izvor cu privire la războiul turco-polon din 1673*. „Revista Istorică”, XXII (1936) p. 299—300.
566. — IORGA (N.), *Un „jacobin moldave” au XIX-e siècle. Conferențe donate à la Société du centre d’études de la Révolution Française*. Paris 1936 (Ecole Roumaine en France, Fontenay aux-Roses) 20. p. (24×16). (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munre, Roumanie). [Extras din Revue Historique du Sud-Est européen, XIII (1936), p. 277—292].
567. — IORGA (N.), *Iudaica*. București [1936?]. („Bucovina” I. E. Torouțiu). 23 p. (20×13).
586. — IORGA (N.), *Marele logofăt al bisericii constantinopolitane Hierax și însemnările sale pe un manuscris al Academiei Române*, de—. [București 1936]. 4 [—5] p. Academia Română, Mem. Secf. Ist. seria III, tom. XVII. mem. 15.
569. — IORGA (N.), *Lorrains français en Roumaine*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 77—78.
570. — IORGA (N.), *Mentions concernant la croisade aux XV-e et XVI-e siècle*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 186—188.
571. — IORGA (N.), I. *In jurul lui Mihai Viteazul*. II. *Originea lui Mihai Viteazul după o cronică românească*, de—. București 1936. 33 p. Acad. Rom. Mem. Secf. Ist. seria III. tom. XVIII, mem. 5.
572. — IORGA (N.), *Monstrelet et le royaume de Chypre*. „Revue historique du Sud-Est européen”. XIII. (1936). p. 275—276.
573. — IORGA (N.), *Un biet moșneag și-un doge*. Dramă în 5 acte. Vălenii-de-Munte 1936. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 2 f.+66 [—67] p. (24×16,5).
574. — IORGA (N.), *Nicolae-Vodă Maurocordat și Athosul*. „Revista Istorică”, XXII (1936) p. 38.
575. — IORGA (N.), *Oliver Cromwell*. Conferință ținută la Societatea Anglo-Română. București 1936. (Tipografia „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte). 18 p. (23,5×16).
576. — IORGA (Nikolaus). *Fünf Perioden deutschen Einfluss in Südosteuropa*. von—. München 1936. p. 14—16. (Südostdeutsche Forschungen. I. Sonderdruck).
577. — IORGA (N.), *Une pieta roumaine et les types de la Vierge en Roumanie*, par M. Nicolas Iorga... [Paris 1936]. (28,5×23), p. 230—234. (Extrait de la Gazette des Beaux-arts, avril 1936).
578. — IORGA (N.), *Un „poet valah” în literatura italiană*. „Revista Istorică” XXII (1936). p. 338.
579. — IORGA (N.), *Portrete și comemorări*. București [1936?], (Editura librăriei „Universala” Alcalay et Co.). 287 p. (15×10). (Biblioteca pentru toți, No. 1454—1456).
580. — [IORGA (N.)], *Présentation par N. Iorga. Observations finales de M. N. Iorga [la : Les relations polono-roumaines*. — Conférence donnée à Bucarest par M. Oscar Halecki —]. „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 249—253.

681. — IORGA (N.), *Problema literaturii. Conferință ținută la Brașov. Vălenii-de-Munte* 1936 („Datina Românească”), 13 p. 25,5×16).
- 582 — IORGA (N.), *Le problème des Saxons de Transylvanie (résumé d'une conférence donnée à Lille, février 1936)*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XII (1936), p. 270—274.
583. — IORGA (N.), *Recherches dans les Archives Royales de la Haye*. Bucarest 1936 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie). 10 p. (23,5×16). (Extrait du „Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine”. tome XX, 1936).
584. — IORGA (N.), *La Roumanie inconnue*. Conférence donnée à la Société Normande de Géographie .Paris 1936 (École Roumaine en France, Fontenay-aux-Roses)- 20 p. (23,5×16). (Extrait de la „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII, 10—12, 1936 [p. 258—376]). (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte. Roumanie).
585. — IORGA (N.), „Școala nouă” de istorie — *O lămurire definitivă*. Bucureșt 1936. (Tipografia „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte). 17 p. (123,5×16).
586. — IORGA (N.), *O școală nouă istorică*. Confefințe ținute la „Liga Culturală”. București Maiu 1936. 50 p. (22×16). (Institutul de arte grafice „Lupta” N. Stroilă).
587. — IORGA (N.), *O scrisoare importantă a lui Cesar Boliac*, de—. [București 1936], 3 p. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 7.
588. — IORGA (N.), *Sfaturi pe întunerec*. Conferințe la Radio, [I—II, 1936—1938], București 1936 [—1940], (Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”), 432+364 p. (19,5×12,5). (Monitorul Oficial și imprimăriile Statului. Imprimeria Națională). [Pe copertă: „Scriitorii români contemporani”].
589. — IORGA (N.), *Știri noi despre Pasvantoglu și relațiile lui cu noi*. „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 205—211.
590. — IORGA (M.), *Une nouvelle théorie sur l'origine et le caractère de l'empire de Trébizonde*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XIII (1936), p. 172—176.
591. — IORGA (N.), *Traducerile din limba franceză în literatura românească*. Conferință ținută la Brașov. Vălenii-de-Munte 1936. 12 p. (23,5×16).
592. — IORGA (N.), *Visita în România a profesorului din Berlin al lui Mihail Kogălniceanu*, „Revista Istorică”, XXII (1936), p. 1—9.
593. — IORGA (N.), *Ce que vaut le vocabulaire*. 1936, (Imprimerie Globus, 8, rue Veveri, Brno, Tehécoslovaquie). p. 185—188 (22×15), (Extrait des *Mélanges P. M. Haškovec*).
594. — IORGA (N.), *Dix ans de politique russe dans le Sud-Est de l'Europe (1870—1888)* [—d'après un ouvrage récent — (H. Sumner, *Russia and the Balkans, 1870—1880*)]. Bucarest 1937 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 20 p. (23×16). (Extrait du (*sic*) „Revue Historique du Sud-Est Européen”, n-os 10—12, 1937) [p. 265—282].
595. — [IORGA (N.)], *Biserica lui Mihai Viteazul la Făgăraș*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 45.
596. — IORGA (N.), *Biserica din Zlatna și problemele ei*. „Bul. Com. Mon. Ist.” XXX (1937). p. 189.

597. — IORGA (N.), *Biserici prahovene*, „Bul. Com. Mon. Ist”, XXX (1937), p. 66—67.
598. — IORGA (N.), *Un caiet de miniaturist*. „Bul. Com. Mon. Ist”, XXX (1937), p. 125—127.
599. — IORGA (N.), *Un vechiu călător german în secolul al XIV-lea la noi—reclificări de interpretare* — „Revista Istorică”, XXIII (1937), p. 25.
600. — IORGA (N.), *Despre civilizația românească la 1870*, — [București 1937]. 12 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 14.
601. — IORGA (N.), *Comemorarea lui Giacomo Leopardi*, de — [București 1937], 9 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 6.
602. — IORGA (Nicolae). *Conflictul militar austro-rus în 1854—56. — După un martur austriac* [Alfons von Wimpffen] — București 1937. 24 p. Acad. Rom. Mem Sect Ist. seria III, tom. XIX, mem. 19.
603. — IORGA (Nicolae), *Congresele de istorie dela Veneția și dela Roma*, de —. București 1937, 20 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 11.
604. — IORGA (Nicolae), *O cronică munteană în grecește pentru secolul al XV-lea?* de — [București 1937]. 5 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 10.
605. — IORGA (Nicolae), *Noi descoperiri privitoare la istoria Românilor*, de —. București 1937, 10 p. + III pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 13.
606. — IORGA (N.), *O descriere din 1859 a monumentelor Tării-Românești*. „Bul. Com. Mon. Ist”, XXX (1937), p. 84—86.
607. — IORGA (N.), *Le despotisme éclairé dans les pays roumains au XVIII-siècle*. [Paris 1937. Bulletin of the International Committee of historical sciences IX]. p. 101—115 (23,5×16).
608. — IORGA (N.), *Les diplômes impériaux de Constantin Brâncoveanu, prince de Valachie*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XIV (1937) p. 177—186.
609. — IORGA (N.), *Documents concernant les Grecs et les affaires d'Orient tirés des registres de notaires de Crète*. [—Hommage à la mémoire de l'ami Orlandini—]. Paris 1937. (École Roumaine en France, Fontenay-aux-Roses). 28 p. (23,5×16). (Extrait de la „Revue historique du Sud-est européen”. XIV, 4—6, 1937 [p. 89—114]). (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Roumanie).
610. — IORGA (N.), *Histoire des Roumains et de la romanité orientale*, par N. Iorga, publiée sous les auspices de Sa Majesté Le Roi Charles II par l'Académie Roumaine. Bucarest (Imprimerie de l'Etat). (25×18).
- Vol. I, Partie I, *Les ancêtre avant les Romains*, 1937, 316 [—317] p. + 29 fig. h. t.
- Vol. I, Partie II. *Le sceau de Rome*. 1937. 418 [—411] p. + 38 fig. h. t.
- Vol. II. *Les maîtres de la terre (jusqu'à l'an mille)*. 1937. 426 [—427] p. + 26 fig. h. t.
- Vol. III. *Les fondateurs d'Etat*. 1937. 424 p. t. 62 fig. h. t.
- Vol. IV. *Les chevaliers*. 1937. 537 p. + 72 fig. h. t.

611. — [Iorga (N.)], *Horia, Cloșca și Crișan — o simplă conferință*, — „Revista Istorică”, XXIII (1937), p. 57—73.

612. — [IORGA (N.)], *Câteva însemnări*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 44—45.

613. — IORGA (N.), *Un memoriu politic către Cuza-Vodă*, de — [București 1937], 10 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XIX, mem. 17.

614. — I[ORGA] (N.), *Mișcarea țărănească din 1862 — acte ale Poliției din București*. — „Revista Istorică”, XXIII (1937), p. 210—216.

615. — IORGA (Nicolae). *Au fost Moldova și Tara Românească provincii supuse Fanarioșilor?* de — București 1937, 20 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 12.

616. — IORGA (Nicolae), *Neamul lui Petru Schiopul și vechi documente de limbă mai nouă*, de — București 1937, 7 p.+2 pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 14.

617. — IORGA (N.), *Un mare negustor macedoncan din secolul al XVII-lea*. „Revista Istorică”, XXIII (1937), p. 209—210.

618. — IORGA (N.). *Nicolae Iorga ex-presidente del Consiglio dei ministri di Romania à S. E. Benito Mussolini Capo del Governo italiano*. [București 1937]. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 32 [—35], p.+2 hărți (34×24,5).

619. — IORGA (N.), *Nicola Iorga ex-presidente del Consejo dei Ministri di Romania a S. E. Benito Mussolini capo del Governo italiano*. București 1937. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională), 38 p. +2 hărți (24×17).

620. — IORGA (N.), *Nicolas Iorga ancien president du Conseil des Ministres de Roumanie à S. E. Benito Mussolini Chef du Gouvernement italien*, Traduit par * * * București 1937. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 35 p.+2 hărți (24×17).

621. — IORGA (N.). *Nicholas Iorga former Prime minister of Roumania to S. E. Benito Mussolini head of the italian Government*. Translated by Professor Zoe Ghețu. București 1937. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 36 p.+2 hărți (24×17).

622. — IORGA (N.), *Nicolaus Iorga vormals Vorsitzender des rumänischen Ministerrates an SE. Exz. Benito Mussolini Chef der italienischen Regierung*. Übersetzt von Profesor Konrad Richter. București 1937 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 37 p. +2 hărți (24×17).

623. — IORGA (N.), *Nicolae Iorga fost președinte al Consiliului de Miniștri către E. S. Benito Mussolini șeful Guvernului italian*. Tradus din italienește de Redacția ziarului „Universul”. București 1937 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 35 p.+2 hărți (24×17).

624. — IORGA (N.), *Patrafirul dela Stănești al lui Stroe Buzescu*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 189.

625. — IORGA (N.), *Pentru liniștea sufletului românesc și pentru păstrarea ordinii și disciplinei cetățenești*. Cuvântare rostită de D-l Prof. N. Iorga în ședința Senatului dela 17 Februarie 1937. București 1937. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria centrală), 10 p. (19×12,5). (Desbaterile parlamentare).
626. — IORGA (N.), *Pomenirea lui Mihai-Vodă-Viteazul pe câmpia dela Șelimber* — Cuvântul d-lui profesor N. Iorga — „Revista Istorică”, XXIII (1937). p. 305—307.
627. — IORGA (N.), *Portretele Doamnelor române*, publicate de — // *Portraits des Princesses roumaines*, publiés par —. Bucarest 1937 (Inst. arte grafice „Lupta” N. Stoila). XXXV p.+85 pl.+V p. (35×25). (Comisiunea Monumentelor Istorice).
628. — IORGA (N.), *O nouă publicație cu vedevi de monumente*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 45.
629. — IORGA (N.), *Les rapports entre la Hollande et l'Empire Ottoman au XVII-e siècle et au commencement du XVIII-e*. Bucarest 1937 (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Roumanie). 13 p. (23×16). (Extrait du (sic.) „Revue Historique du Sud-Est Européen, n-os, 10—12, 1937 [p. 283—293]).
630. — IORGA (N.), *Resultatele luptei de purificare*. Conferință ținută la „Liga Culturală”. București 1937, 15 p. (23,5×16).
631. — [IORGA (N.)]. *Reparații la Golia*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 45.
632. — IORGA (N.), *Revelații și iluzii asupra dedesupturilor vieții politice în neutralitate, în și după Marele Războiu*. Vălenii-de-Munte 1937 („Datina Românească”). 10 p. (23×16). (Extras din „Revista Istorică” anul al XXIII-lea, n-le 10—12 [1937, p. 325—332]).
633. — IORGA (Nicolae), *Rogieriu Iosif Boscovich și Moldova — cu prilejul comemorării lui*, — de —. [București 1937], 13 p. Acad. Rom. Mem. Secf. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 11.
634. — IORGA (N.), „*Sabia lui Constantin Paleologul*”. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 189.
635. — IORGA (Nicolae), *Sculptura în lemn românească*, de —. București 1937 4 p.+1 pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Secf. Ist. seria III, tom. XVIII, mem. 13.
636. — IORGA (N.), *O societate literară uitată* „Revista Istorică”, XXIII (1937) p. 249—252.
637. — IORGA (Nicolae). *Știri noi despre sjârșitul secolului al XVI-lea românesc*, de —, București 1937. 12 p. + V pl. af. d.t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 2.
638. — [IORGA (N.)], *Suflet și lucru*. Conferințe ținute la cursurile de vară dela Vălenii-de-Munte în 1936. București 1937. (Ediția Ministerului Muncii). 86 [—87] p. (23×16). (Tip. „Lupta” N. Stroilă).
- [Unele exemplare poartă numele autorului pe copertă].
639. — IORGA (N.), *Tradiție și inovație în artă*. Conferință la Universitatea populară. Vălenii-de-Munte 1937 („Datina Românească”) 11 p. (22,5×15,5). (Extras din „Cuget clar” (Noul „Sămănător”), anul II, No. 25, 1937).

640. — IORGA (N.), *Există o tradiție literară românească?* de —. [București 1937] 10 p. Acad. Rom. Mem Sect. Ist. seria III, tom. XIX, mem. 7.
641. — IORGA (N.), *Varia.* „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXX (1937), p. 189.
642. — IORGA (N.), *La vie de province dans l'Empire byzantin.* Communication au Congrès d'études byzantines à Rome. Paris 1937 (École Roumaine en France, Fontenay-aux-Roses). 27 p. (23,5 × 16). (Extrait de la „Revue historique du Sud-Est européen”, XIV, 1—3, 1937 [p. 1—25]). (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Roumanie).
643. — IORGA (N.), *Arta românească în Banatul muntos.* „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXI (1938), p. 145—166.
644. — IORGA (N.), *La Biblia lui Șerban-Vodă.* „Revista Istorică”, XXIV (1938) p. 193—196.
645. — IORGA (N.), *Biennala din Veneția — Câteva note.* — Vălenii-de-Munte 1938. („Datina Românească”), 15 p. (23 × 16). (Extras din „Cuget Clar”, 1937—8).
646. — IORGA (N.), *Ce datorim cărții engelse.* Conferință la cursurile de vară de limba engleză dela Sinaia, 31 Iulie 1938. Vălenii-de-Munte 1938 („Datina Românească”), 15 p. (23 × 16). (Extras din „Cuget Clar”, 1938).
647. — IORGA (N.), *Un cercetător al României în vremea războiului de independență.* „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 359—365.
648. — IORGA (N.), *Trei conferinți de orientare* [I. Monumentele noastre și opera Comisiei Monumentelor Istorice. — Conferință ținută în 1937. — II. Ce este un muzeu istoric. — Conferința la Târgoviște cu prilejul terminării lucrărilor muzeului. — III. Ce este un muzeu de artă. — Conferință la Iași, 1938 —]. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXI (1938). p. 49—77.
649. — IORGA (N.), *Correspondance diplomatique roumaine sous le Roi Charles I-er (1866—1880)*, publiée sous les auspices du Ministère des Affaires étrangères de Roumanie, par —. Deuxième édition. Bucarest 1938 (Au siège de l'Institut. Tipografia „Lupta” N. Stroilă XXXIX+459 [—461] p. (23,5 × 16). (Bibliothèque de l'Institut pour l'étude de l'histoire universelle, sous la direction de N. Iorga, I).
650. — IORGA (N.), *Cugetare și faptă germană. Zece lecții făcute la Iași în 1917*, de —. Ediția a II-a. București 1938 („Bucovina” I. E. Torouțiu). 140 [—141] p. (24 × 16). (Institutul de Istorie Universală).
651. — IORGA (N.), *Cuvântarea D-lui Consilier regal N. Iorga președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, la reșezarea în mormânt a rămășițelor lui Mircea I-iiu Domn al Țării-Românești.* 15 Maiu 1938. 2 f. (24 × 16). (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte. Prahova).
652. — IORGA (N.), *Dialogues greco-turco-italiens en 1789. Bernardino Pianzola.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XV (1938), p. 226—227.
653. — IORGA (N.), *L'enquête d'un voyageur anglais à Constantinople sur l'Union des Principautés.* „Revue Historique du Sud-Est européen”, XV (1938) p. 126—136.
654. — IORGA (N.), *L'esprit français au XVIII-e siècle en Autriche — Conferențe.* — Bucarest 1938. (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte). 48 [—49]

p. (23×16). (Extrait de la „Revue Historique du Sud-Est européen” n-os 1—3 et 4—6, 1938 [p. 1—33, 97—112]).

655. — IORGA (N.), *Cei mai mici frați ai noștri : Romanii „Ladini”*. Conferință la radio (30 Septembrie). [București] 1938 (Tipografia „Universul”, clișee Marvan, execuție la „Datina Românească din Vălenii-de-Munte”). 16 p. + XVII pl. af. d. t.

656. — IORGA (N.), *Un mare gânditor italian despre luptele din Sud-Estul Europei : Giambattista Vico*, de —. [București 1938]. 14 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XIX, mem. 24.

657. — IORGA (N.), *Hotare și spații noționale*. Conferințe la Vălenii-de-Munte 1938. — Lucrate de D-ra M. Oprea. la Școala de Misionare — 1938 (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Frahova). 1 f. + 148 p. (24—16).

658. — IORGA (N.), *Inceputurile istoriei universale la Români*, de —. București 1938. 32 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XX. mem. 4.

659. — IORGA (N.), *Zece inscripții de mormânt ale Mavrocordaților*, de —. [București 1938]. 9 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XX, mem. 1.

663. — IORGA (N.), *Istantanee venețiane*. București 1938 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 13 p. (23×16). (Extras din „Revista Fundațiilor Regale”, Nr. 9 Septembrie 1938).

661. — IORGA (N.), *Intinderea spre Răsărit a Moldovei lui Ștefan cel Mare — cu prilejul unei inscripții —*, de —. București 1938. 8 p. + 1 pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XX, mem. 15.

662. — IORGA (N.), *Lipsuri și îndreptări ploestene. Conferință ținută la Ploești (30 Octombrie 1938)*. Vălenii-de-Munte 1938 („Datina Românească”) 12 p. (23×16). (Extras din „Cuget Clar” 1938).

663. — IORGA (N.), *Ludovic al XIV-lea — o conferință la Institutul frances*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 1—14.

664. — IORGA (N.), *Lupta științifică împotriva dreptului românesc*. Conferință la adunarea „Astrei” la Abrud. 1 Septembrie 1938. București 1938, 30 p. (23×16).

665. — IORGA (N.), *Maramurășul nostru*, Conferință la radio (21 Decembrie 1938). Vălenii-de-Munte 1938 („Datina Românească”, 10 p. (23×16). (Extras din „Revista Istorică” anul al XXV-lea, n-le 1—3).

666. — IORGA (N.), *Du nouveau sur Marco Antonio Canini*. „Revue Historique du Sud-Est européen”, XV (1938), p. 136—141.

667. — IORGA (N.), *Nou despre Nicolae Milescu*, „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 119.

668. — IORGA (N.), *Un ordin domnesc din 1797 de a se scrie istoria și geografia țării*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 289—292.

669. — IORGA (N.), *L'origine et la patrie première des Roumains. Réponse à une agression*. Bucarest 1938. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 38 p. (24×16,5).

670. — IORGA (N.), *Originea și dezvoltarea statului austriac, zece lecții făcute la Iași în 1917*, de —. Ediția II-a. București 1938 („Bucovina”) I. E. Torouțiu). 134 — 135] p. (24×16). (Institutul de Istorie universală).

671. — IORGA (N.), *Paralelisme helveto-române*, de —. [București 1938]. 12 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III. tom. XX, mem. 17.

672. — IORGA (N.), *Un pensatore politico italiano all'epoca del Risorgimento: Marco Antonio Canini*. Bucarest 1938 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 28 p. (24×16,5). Extrait du „Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine”, tome XX, 1938 [p. 69—94].

673. — IORGA (N.), *Les permanences de l'histoire*. Communication au Congrès international d'histoire à Zurich. Bucarest 1938 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 20 p. (24×16,5). (Extrait de la „Revue Historique du Sud-Est européen”, 1938, n-os 7—9 [p. 205—222]).

674. — IORGA (N.), *Poesia francesă asupra monumentelor istorice românești*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXI (1938), p. 78.

675. — IORGA (N.), *Politica lui Brust și Români*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 250—253.

676. — IORGA (N.), *Poștorul Românesc și Marea*. Conferință la Uniunea Navală. Vălenii-de-Munte 1938 („Datina Românească”) 19 p. (23,5×16). (Extras din „Revista Istorică” anul al XXIV-lea [1938], v-rele 4—6 [p. 97—113]).

IORGA (N.), *Poporul Românesc și Marea*. Conferință ținută de N. Iorga la Liga Navală Română. Vălenii-de-Munte 1938 („Datina Românească”) 19 p. (24×16,5). (Liga Navală Română). [Altă ediție].

677. — IORGA (N.), *Un post al latinității în lumea germanică: Austria*, de —. [București 1938]. 13 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XX, mem. 8.

678. — IORGA (N.), *Despre preclasicism*—Conferință la Institutul Frances.— „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 213—222.

679. — IORGA (N.), *Prenumeranți la 1828*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 122—125.

680. — IORGA (N.), *Principiul naționalităților și greșelile lui Bismarck*, de — [București 1938], 16 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist., seria III, tom. XX, mem. 18.

681. — IORGA (N.), *Procedări de critică greșite ale unei „școli noi”*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 321—329.

682. — IORGA (N.) *Răsbunarea pământului*. Tragedie antică în 3 acte pentru teatrul în aer liber. Vălenii-de-Munte 1938. (Așezământul tipografic „Datina Românească”). 30 [—31] p.+5 pl. (24×16).

683. — IORGA (N.), *Războiul Crimeii într'o mărturie engleză uitată*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 238—241.

684. — IORGA (N.), *Recherches dans les Archives Royales de la Haye*, par—. Acad. Roum. „Bulletin de la Sect. Hist.”, XX (1938), p. 1—8.

685. — IORGA (N.), *Une révélation: le Maréchal von Mackensen parle...* Bucarest 1938 (Imprimerie „Datina Românească”. Vălenii-de-Munte). 19 p. (22,5×16). (Extrait de la „Revue historique du Sud-Est européen”, [XV] 1938, n-os 10—12 [p. 321—337]).

686. — IORGA (N.), *Despre revoluția dela 1848 în Moldova*, de —. București 1938, 50 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XX, mem. 2.

687. — IORGA (N.), *La Romania alla Biennale di Venezia 1938*. [Vălenii-de-Munte 1938]. XII p. + 7 f. + 25 pl. af. d. t. (25,5 × 18). („Datina Românească”).

688. — IORGA (N.), *Românismul în trecutul Bucovinei*, de — București 1938. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 426 p. (19 × 12,5). (Publicațiile Mitropoliei Bucovinei supt I. P. S. S. Mitropolitul Visarion).

[Cuprinde: *Neamul Românesc din Bucovina*, București 1905, *Bucovina sublt Austria, și Inscricții bucovinene*].

689. — IORGA (N.), *Rostul lui Mircea-Vodă I-ii*. Cuvinte rostite la mănăstirea Cozia, cu prilejul reînhumării rămășițelor Domnului Țării-Românești la 15 Maiu 1938 de — 1938 (24 × 16). (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova. [Extras din „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 155—160].

690. — IORGA (N.), *Scrisori din vremea lui Vasile Alecsandri*. (Din colecția Institutului de Istorie Universală). publicate de — „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 231—238.

691. — IORGA (N.), *Sensul „Gazetei Transilvaniei”*, de — [București 1938], 8 p. Acad. Rom. Mem. Secf. Ist. seria III, tom. XX, mem. 13.

692. — IORGA (N.), *Despre Slătineni*. „Revista Istorică”, XXIV (1938), p. 329—332.

693. — IORGA (N.), *Une source négligée sur l'histoire contemporaine de la Grèce*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XV (1938), p. 47—49.

694. — IORGA (N.), *Du nouveau sur quelques termes latins concernant l'Eglise et ses fêtes*, „Revue historique du Sud-Est européen”. XV (1938). p. 124—126.

695. — IORGA (N.), *Din tesaurul de artă botușănean*, „Bul. Com. Mon. Isr.” XXXI (1938), p. 1—21.

696. — IORGA (N.), *Entre la Turquie moderne et les Empires chrétiens de récupération*. Bucarest 1938 (Imprimerie „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Roumanie), 71 p. (24 × 15,6). (Extrait de la „Revue Historique du Sud-Est européen” [XV] n-os 4—6 et 7—9, 1938 [p. 142—168, 227—269].

697. — IORGA (N.), *Vasile Alecsandri, student în medicină*, de — București 1938 5 p. + III pl. af. d. t. Acad. Rom. Mem. Secf. Isf. seria III, tom. XX, mem. 6.

698. — IORGA (N.), „Algebra” lui Gobelàs. „Revista Istorică”, XXV (1939) p. 155—157.

699. — IORGA (N.), *Veche artă moldovenească în ținutul Neamfului*, „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXII (1939), p. 1—14.

700. — IORGA (N.), *Basele populare ale oricării mișcări din Balcani — Conferință ținută la 3 Martie 1939*, — București 1939. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 25 p. (24 × 16). (Institutul Sud-Est european).

701. — IORGA (N.), *Biserici dâmbovicene*. „Bul. Com. Mon. Ist.” XXXII (1939), p. 35—46.

702. — IORGA (N.), *Ce e Bizanțul* — Conferință la Universitatea liberă (Mart 1939). București 1939. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 22 p. (24 × 16,5).

702. — IORGA (N.), *Une brochure de Paul Bataillard. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 310—314.*

704. — IORGA (N.), *Călătoria în România a contesei Dash. „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 215—217.*

705. — IORGA (N.), 1. „Calicii” lui Mihai Viteazul. 2. *Zavira și opusculul lui Dimitrie Cantemir despre lupta între Cantacuzini și Brâncoveni*, de—. București 1939. 7 p.+1 pl. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXI, mem. 2.

706. — IORGA (N.), *O nouă carte despre Curtea-de-Argeș. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXII (1939), p. 141—142.*

707. — IORGA (N.), *Cetatea Siliștrei la 1829. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXII (1939), p. 186+1 pl.*

708. — IORGA (N.), *Ce înseamnă astăzi concepția istorică. Lecție de deschidere dela Universitatea din București (31 Octombrie 1938). Vălenii-de-Munte 1939 („Datina Românească”), 13 p. (23×15,5). (Extras din „Revista Istorică” anul al XXV-lea, [1939] n-le 1—3) [p. 1—13].*

709. — IORGA (N.), *Considerații noi asupra rostului Secuilor. — Conferință la radio (1938) — București 1939. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 9 p. (24×16). [Extras din Revista Istorică, XXV (1939), p. 134—141]*

710. — IORGA (N.), *Contribuții la legăturile literare românești cu Rușii și Ungurii de —*[București 1939]. 8 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXI, mem. 10

711. — IORGA (N.), *La couronne de Hongrie: nouvelles considérations. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 105—106.*

712. — IORGA (N.), *Cugetători români de acum o sută de ani. I. Trei conservatori în epoca de unire și consolidare*, de—. București 1939. 49 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXI, mem. 21.

713. — IORGA (N.), 1. *O descoperire privitoare la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*. 2. *Incă o formațiune romanică: Luxemburgul*, de —. București 1939, 14 p. + II pl. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria II, tom. XXII, mem. 1.

714. — IORGA (N.), *Discursuri parlamentare. Volumul I-iu. Partea I-a* [—Partea II-a — Vol. II]. București 1939 [—1940] („Bucovina” I. E. Torouțiu), București, — Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). 413 [415]+384+2 f.+468 p. (24,5×16,5).

715. — IORGA (N.), *Pour éclairer M. Domanovszky par les siens. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 34—43.*

716. — IORGA (N.), *Două dovezi de iubire pentru Italia — Conferințe la București*— I. *Poesia populară italiană*; II. *Despre teatrul lui Goldoni*. 1939. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte). 24 p.+12 12 pl. h. t. (Din revista „Cuget Clar”).

717. — IORGA (N.), *Dora d'Istria și Români. „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 146—147.*

718. — IORGA (N.), *O eresie [Keramopulos, Etnografia Cușovlahilor]. „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 289—292.*

719. — IORGA (N.), *Etudes byzantines*, I [—II]. Bucarest 1939 [—1940], (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 4 f.+354 p. — 1 f.+450 [—451] p. (24,5×16,5). (Institut d'études byzantines).
720. — IORGA (N.), *Frédéric II, roi de Prusse et l'influence française*. Conférences données en Sorbonne, 30 mai—1-er juin 1939. Bucarest 1939. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 1 f. + 50 p. (24×16,5). [Extras din *Revue Historique du Sud-Est européen*, XVI (1939), p. 201—230].
721. — [IORGA (N.),] *Harold Temperley*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 303—304.
722. — [IORGA (N.),] *L'Institut français d'études byzantines à Bucarest*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 299—302.
723. — IORGA (N.), *Pentru înțelegerea neutilității noastre (1915) și a situației de azi față de Bulgaria, precum și a rostului nostru în Războiu*, „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 197—208.
724. — IORGA (N.), *Istoria Bucureștilor*. București 1939 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională) 2 f.+397 [—399] p. (25×17,5). (Editura Municipiului București).
725. — IORGA (N.), *O nouă istorie universală: a d-lui Corrado Barboglio*. „Revista Istorică”, XXV (1939). p. 293—315.
726. — IORGA (N.), *In legătură cu o „călăuză” necunoscută a maiorului D. Papazoglu*. „Bulet. Com. Mon. Ist.”, XXXII (1939), p. 145—151.
727. — IORGA (N.), *Lettres du conseiller russe Barozzi concernant les négociations pour la paix de Bucarest*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p.264—273.
728. — IORGA (N.), *Pe vechea linie romană Reims-Trier*. București 1939 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 16 p. (23×16). (Extras din „Revista Fundațiilor Regale”. Nr. 8, August 1939).
729. — IORGA (Nicolae), *In luptă cu absurdul revizionism maghiar*. Oradea 1939. (Tipografia Diecezană). 1 f.+79 [—81] p. (20×14).
730. — IORGA (N.), *Cel din urmă manuscris de datină artistică în Muntenia*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXII (1939), p. 133—140.
731. — IORGA (N.), *Maramurășul nostru* (Conferință la radio a d-lui N. Iorga 21 Decembre) [1938]. „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 49—56.
732. — IORGA (N.), *Un martur german al timpurilor de prefacere românești* [R. Neumeister] „Revista Istorică”, XXV (1939) p. 141—146.
733. — IORGA (N.), *Încă o mărturie germană a durerilor Marelui Războiu*. „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 221—224.
734. — IORGA (N.), *Une autre „Mitteleuropa”, mais française*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 251—252.
735. — IORGA (N.), *Moartea lui Alexandru*. Dramă în cinci acte. București 1939. 76 [—77] p. (24×16,5). (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Prahova).

736. — IORGA (N.), *Neamul Românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*. [Ediția II]. București 1939 (Inst. arte grafice „Lupta”, N. Stroilă”). 472 p.+93 ilustr. h. t. (24×16,5). (Editura Ministeriului de Interne).

737. — IORGA (N.), *Necesitatea cunoștințelor istorice, Conferință la Radio (13 Ianuar 1939)*. Vălenii-de-Munte 1939 („Datina Românească”). 8 p. (24×16,5). (Extras din „Cuget Clar” 1939).

738. — IORGA (N.), *Cum a fost ocupația din 1916—8 — o mărturie germană — Vălenii-de-Munte 1939* („Datina Românească”) 13 p. (23,5×16). (Extras din „Revista Istorică” anul al XXV-lea [1939], n-le 1—3 [p. 34—44]).

739. — IORGA (N.), *Un vieil ouvrage sur Pierre-le-Grand*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 252—253.

740. — IORGA (N.), *Paralelisme și inițiative de istorie universală la Români*, de—. București 1939. 21 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XX, mem. 20.

741. — IORGA (N.), *Paul Lindau în România*, „Revista Istorică”, XXV (1939) p. 245—249.

742. — IORGA (N.), *Toate poeziile lui N. Iorga adunate de elevele sale și lucrate de misionarele M. Oprea și M. Bobu*. Vol. I (—1917). Vălenii-de-Munte 1939. 1 f.+276. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova).

743. — IORGA (N.), *O prefață greacă închinată lui Alexandru-Vodă Ipsilanti, Domn al Moldovei*. „Revista Istorică”, XXV (1939), 344—346.

744. — IORGA (N.), *Un projet de dynastie prussienne en Pologne*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 287—288.

745. — IORGA (N.), *Un projet de mariage grec, à Venise, du futur prince de Moldavie, Constantin Duca*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 162—163.

746. — IORGA (N.), *O rarisimă carte de gramatică francesă în grecește închinată unor fii de boier moldovean*, „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 331—333.

747. — IORGA (N.), *Regele Cristina*. Dramă în cinci acte. București 1939. 79 [—81] p. (22,5×14). (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova).

748. — IORGA (N.), *România mamă a unității naționale cum era până la 1918*. I. România „Munteană”. [— II. Moldova și Dobrogea]. Ilustrații — după fotografiile — de Liliana Iorga. București 1939 [—1940]. (Așezământul tipografic „Datina Românească”. Vălenii-de-Munte, Prahova). VII [—XII]+434 [—437] p. +14 pl. a. d. t.; 399 [—403]. p.+20 pl. a. d. t. (24,5×16,5). [Pe copertă: *România cum era până la 1918*, care se păstrează la Vol. II și pe foaia de titlu].

[Cuprinde: *Drumuri și orașe din România și Sate și mănăstiri din România*, în altă ordine].

749. — IORGA (N.), *Romanitatea din jurul Brașovului*, (Conferință ținută la Liga Culturală din Brașov). „Revista Istorică”, XXV (1939). 358—367.

750. — IORGA (N.), *Les Roumains et l'idée de la croisade au commencement du XVII-e siècle*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 114.

751. — IORGA (N.), *Scrisoarea lui Todleben despre luarea Plevnei*. „Revista Istorică”, XXV (1939) p. 148—155.
752. — IORGA (N.), *O scrisoare către Petru-Vodă Schiopul (1587) și un alt Nicolae Maurocordat*, „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 132—134.
753. — IORGA (N.), *State și națiuni*. Conferința la Radio a D-lui Profesor N. Iorga — 24 Februarie 1939 — [București 1939] (Tip. „Universul”). [Foaie volantă, 5 coloane]. (43,5 × 36,5).
754. — IORGA (N.), *Ceva nou despre studiul istoriei universale la Români pe la 1840*. „Revista Istorică”, XXV (1939) p. 60—65.
755. — IORGA (N.), *Taina lui Mihai Viteazul și rostul istoric al Ardealului*. — Conferință la Alba-Iulia, 10 Decembrie 1938. — „Revista Istorică”, XXV (1939), p. 101—114.
756. — IORGA (N.), *Tennyson*. Conferință la Societatea Anglo-Română. București 1939 (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte. Prahova). 17 p. (23,5 × 16).
757. — IORGA (N.), *Textes post-byzantins. I. Chroniques de Constantin Maurocordato et de son fils Alexandre. II. Lettres des Patriarches d'Antioche aux Princes roumains du XVIII-e siècle*. Bucarest 1939. (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte). 86 p. (24 × 16,5). (Institut d'Etudes byzantines).
758. — IORGA (N.), *Un voyageur anglais à Constantinople pendant la guerre de Crimée*. „Revue historique du Sud-Est européen”. XVI (1939), p. 305—310.
759. — IORGA (N.), *Encore un voyageur en Orient*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVI (1939), p. 106—108.
760. — IORGA (N.), *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*. Traducere de D-na Dorina Florian, Profesoară. București 1940 (Tipografia ziarului „Universului”, Str. Brezoianu, No. 23—25). 78 p. (19—12,5).
761. — IORGA (N.), *Afirmarea vitalității românești*. — Conferințe la cursurile de vară din Vălenii-de-Munte 1939. Resumat de ascultătoare. Lucrat de Maria Oprea și Maria Bobu, Vălenii-de-Munte, 1940. 61 [—63] p. (24 × 16,5).
762. — IORGA (N.), *Un amico della rivincita ungherese: Lilio Cialdea e l'autonomia transilvana*. Bucarest 1940. 11 p. (21 × 13,5).
763. — IORGA (N.), *O carte de gândire conservatoare românească*, de—. București 1940. 15 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXIII, mem. 1.
764. — IORGA (N.), *Cărți neașteptate*, de— București 1940. 16 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXII, mem. 13.
765. — IORGA (N.), *Choses de Turquie dans des Mémoires allemands de la moitié du XIX-ème siècle*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 366—382.
766. — IORGA (N.), *Comemorarea lui Ștefan-cel-Mare*. Conferință la conducerea premilitarilor (Maiu 1940). București 1940 (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). 10 p. (24 × 16).
767. — IORGA (N.), *Pour comprendre la situation actuelle de la Roumanie*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 236—241. [Nota: „Traduction d'un article par dans la *Free Europe* de Londres”].

758. — IORGA (N.), *Concepția Românească a ortodoxiei*. Conferință ținută în ziua de 13 Ianuarie 1940 la societatea „Femeilor ortodoxe” [București 1940], (Editura „România”). 32 p. (16×11,5).
759. — IORGA (N.), *Ce durează?* Conferință la Liga Culturală din Brașov (Octombrie 1939). Vălenii-de-Munte 1940. 15 p. (24×16,5). (Extras din „Cuget Clar”).
760. — IORGA (N.), *Confesiune și nație*. „Revista Istorică”, XXVI (1940), 152—154.
761. — [IORGA (N.)], *Despre cronică lui Constantin Stolnicul Cantacuzino*. „Revista Istorică”, XXVI (1940), p. 341—343.
762. — IORGA (N.), *Desvoltarea imperialismului contemporan*. Lecții la Universitatea din București, I [—II]. București 1940 (Tipografia Ziarului „Universului”, str. Brezoianu No. 23—25). 256—454 [—456] p. (16×11,5).
763. — [IORGA (N.)], *Un discours jacobin à la Sublime Porte — Vieux souvenirs : un document*. — „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 228—230.
764. — IORGA (N.), *Eminescu în și din cea mai nouă ediție*, de—. București, 1940. 24 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXII, mem. 9.
765. — IORGA (N.), „Espace vital” hongrois et nécessités organiques transylvaines. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940) p. 241—243.
766. — IORGA (N.), *Une nouvelle étude sur la permanence roumaine en Dacie*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 333—334.
767. — IORGA (N.), *La fin de l'armée de Mackensen, d'après le capitaine Max Luyken*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940). p. 44—50.
768. — IORGA (N.), *Généalogies de boïars et officiers roumains de Bessarabie*, „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940) p. 208—211.
769. — IORGA (N.), *Generalul rus Monchevici și războiul românesc*. „Revista Istorică”, XXVI (1940). p. 105—111.
770. — IORGA (N.), *Ce a fost la „24 Ianuar” și ce trebuie să fie azi*. Conferință la 24 Ianuar ținută pentru Liga Culturală. București 1940. (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte. Prahova). 20 p. (24×16).
771. — IORGA (N.), *Pentru începuturile limbii noastre : limba romană din umbra catacombelor*. „Revista Istorică”, XXVI (1940), p. 209—212.
772. — IORGA (N.), *O încercare zădărnice de înviere* [T. Maiorescu] — Conferință—București 1940 (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova), 15 p. (24×16,5).
773. — IORGA (N.), *Încercări austriece de anexiune a țărilor noastre*, de—. București 1940. 24 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXII, mem. 20.
774. — IORGA (N.), *Individualism și solidarism în desvoltarea istoriei*, de—. București 1940. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 11 p. (24,5×16,5). (Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tomul XXIII, mem. 3).
775. — IORGA (N.), *O îndreptărire a „politicii de rezistență” din 1919*. București 1940 (Așezământului tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). 6 [—7] p. (24×16,5). [Extras din „Revista Istorică”, XXVI (1940), 63—67.

776. — IORGA (N.), *Indreptări noi în concepția epocii contemporane. Lecții la Academia de comerț.* — După note stenografice. — București 1940. (Tipografia ziarului „Universul” str. Brezoianu, No. 23—25). 274—528 [539] p. (16×11,5).

777. — IORGA (N.), *Encore une vieille histoire de l'Empire Ottoman.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 332—333.

778. — IORGA (N.), *Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie. I. [—II].* 2-e édition. Bucarest 1940 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). 364 p. + 21 fig. af. d. t.; 356 [—359] p. + 22 fig. af. d. t. (19×12,4).

779. — IORGA (N.), *Istoria Europei în invățămintul american.* „Revista Istorică” XXVI (1940), p. 212—217.

780. — IORGA (N.), *Une lettre de Bucarest (1836).* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 363—365.

781. — IORGA (N.), *Deux lettres grecques de Sultans.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940). p. 1—6.

782. — IORGA (N.), *Lettres d'Omer-Pacha et de sa famille.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 325—331.

782. — IORGA (N.), *Quelques lettres sur le conflit bulgare-roumain de 1914. — Rapports du ministre de Grèce en Roumanie.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 335—338.

784. — IORGA (N.), *Un livre d'interprétation de la Turquie.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 224—228.

785. — IORGA (N.), *Un livre du père d'André Chénier sur l'Empire Ottoman.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940). p. 7—16.

786. — IORGA (N.), *Două mărturii despre Românii din Ardeal și Banat la jumătatea secolului trecut. Un Maghiar și un Englez.* „Revista Istorică”, XXVI (1940), p. 260—277.

787. — IORGA (Miklós), *A nemzetek között levő gyűlölködés ellen Románok és Magyarok.* Fordította Işfan Crisztina és Fosztó Olga (=Contra dușmăniei dintre neamuri: Românii și Ungurii, tradusă de —). București 1940. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 28 p. (23×16).

788. — IORGA (N.), *Observații și probleme bănățene, de—.* București 1940. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională), 118 [—120] p. + XI p. + 1 hartă af. d. t. (24×17). (Academia României. Studii și cercetări XL).

789. — IORGA (N.), *Un om, o metodă și o școală,* București 1940. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 1 f. + 21 p. (24×16). [Extras din *Revista Istorică*, XXVI (1940). p. 1—21].

790. — [IORGA (N.)], *O operă necercetată a lui Vaillant.* „Revista Istorică”, XXVI (1940) p. 332—336.

791. — IORGA (N.), *Opinions françaises sur les Roumains à l'époque de la guerre de Crimée.* „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 18—29.

792. — IORGA (N.), *Originea și dezvoltarea istoriei universale*. Conferință la deschiderea anului 1938—9. București 1940. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 25 p. (24×16,5). (Institutul de Istorie Universală).

793. — IORGA (Niccolò), *Orizzonte italiano. Tradizioni nel Sud-Est europeo e missione latina*. Bucarest 1940. (Tipografia „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte (Romania). 53 [—55] p. (24×16). (Istituto per lo studio dell'Europa Sud-Orientale).

794. — IORGA (N.), *Nouveaux ouvrages historiques allemands*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 97—108.

795. — IORGA (N.), *Pages sur les droits des Roumains dans les provinces ajoutées depuis 1918 au territoire de l'Ancien Royaume*. Bucarest 1940 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională). 76 [—77] p. (23×16).

796. — IORGA (N.), *Două pagini din istoria Fanarioșilor*. București 1940, 16 p. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXII, mem. 17.

797. IORGA (N.), Н. Иорга, Правда о прошлом и настоящем Бессарабии. Переведено со второго французского издания [=Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei Traducere după a doua ediție franceză (de Valeria Donici-Costăchel)]. Бухарест 1940 (Tipografia „Litera”, str. Gogu Cantacuzino, 76). 62 p. (21×13).

798. — IORGA (N.), *Problema basarabeiană și problema unirii Principatelor la 1855—1859*. — In dosul cărților diplomației —, — de—. Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXIII, mem. 12.

799. — ESCHYLE, *Frometeu înlănțuit*. Tragedie în patru perdele și două tablouri. Prologul și traducerea de N. Iorga. București 1940. 46 [—48] p. (24×16,5).

800. — IORGA (N.), [*Le rapt de la Bessarabie*]. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 289—294.

801. — IORGA (N.), *Rectifications sur la „Question de Transylvanie”*. Réponse à un article de M. Korniss Gyula professeur à l'Université de Budapest. Bucarest 1940 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională), 13 p. (23×16).

802. — IORGA (N.), *Relations hispano-roumaines au XVI-e siècle*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 230—236.

803. — IORGA (N.), *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a Românilor. I. Teleormanul*, de—. București 1941. 18 p. Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXIII, mem. 14.

804. — IORGA (N.), *Romînia într'un dicționar de geografie frances la 1804*. „Revista Istorică”, XXVI (1940), p. 241—244.

805. — IORGA (N.), *Știri noi cu privire la mișcarea grecească din 1821*. „Revista Istorică”, XXVI (1940), p. 52—59.

806. — IORGA (N.), *Ce este Sud-Estul european*. Conferință ținută pentru Institutul Sud-Est european. București 1940 (Așezământul tipografic „Datina Românească” Vălenii-de-Munte, Prahova). 14 p. (24×16).

807. — IORGA (N.), *Țări românești în forma lor de artă populară și religioasă*. „Bul. Com. Mon. Ist.”, XXXIII (1940), p. 49—67.

808. — IORGA (N.), *Vederi ardelene în cartea unui Engles* [Charles Boner]. „Bul. Com. Mon. Ist.” XXXIII (1940), p. 1—4.

809. — IORGA (N.), *La vérité sur le passé et le présent de la Bessarabie*, par —. Troisième édition. Bucarest 1940 (Imprimerie „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Roumanie). I f. + 75 [—77] p. (19,5 × 12).

810. — IORGA (N.), *Incă un volum de „Insemnării” al lui T. Maiorescu*. București 1940. (Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, Prahova). 9 p. (24 × 16,5). [Extras din „Revista Istorică” XXVI (1940), p. 31—37].

811. — IORGA (N.), *Encore un voyageur allemand en Orient*. „Revue historique de Sud-Est européen”, XVII (1940), p. 204—208.

812. — IORGA (N.), *Un voyageur français en Orient (1869)*. „Revue historique du Sud-Est européen”, XVII (1940), 201—204.

813. — IORGA (N.), *„Le voyageur français” al abatelui Joseph Delaporte în traducere moldovenească (1785)*, text publicat cu o introducere și note de —. București 1940 (Monitorul Oficial și imprimăriile Statului, Imprimeria Națională). 195 p. (24 × 17). (Academia Română. *Studii și cercetări*, XLII).

814. — IORGA (N.), *Un oraș românesc din Ardeal. Condica Hațegului, 1725—1847*. publicată cu o introducere de —. București 1941. (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională). 131 p. + IX pl. af. d. t. (24 × 17). (Academia Română, *Studii și cercetări*, XLIX).

815. — IORGA (N.), *Preface à une „Historiologie”. Pages posthumes*. Acad. Roum. *Bulletin de la section historique*, XXII (1941), p. 5—12.

IV. BIBLIOGRAFIE VECHĂ

1. Cărți

816. — [ANONIM]. *Denkschrift der Universitäts-studierenden Rumäniens über die Lage der Rumänen in Ungarn und Siebenbürgen*. Bucarest 1891 (Lito-tipografie Carol Göbl, 16, strada Doamnei, 16). 56 [—57] p. (27 × 21).

817. — [ANONIM]. *Memorandum composé et publié par le Comité élu par l'Assemblée Générale des représentants des électeurs roumains tenue à Hermannstadt le 12, 13, et 14 mai 1881*. Paris 1883 (E. Dentu, libraire-éditeur, Palais-Royal, Galerie d'Orléans, 13). I f. + 94 [—96] p. 23,5 × 16). (București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), str. Academiei, Nr. 20).

818. — BURCHI, *Sicilianul sau Amorul zugravului*. Comedia într'un act. Tradusă de D. I. Burki și tipărită din fondul D. Căminarului I. Otilișanu. București 1836. (In Tipografia lui Eliad). 47 p. (18,5 × 12,5).

819. — [ENĂCEANU]. *Arhiva Episcopiei, Documente originale și copii. Maica Domnului de la Dud*. Traduse, adnotate și publicate de Ghenadie al Râmnicului. București 1889. (Tipografia Cărților Bisericești). 17 p. (24 × 16,5). (Sfânta Episcopie a Râmnicului Noul Severin).

820. — GABRIELESCU (N.), *Ruina Sănnicora din Curtea de Arges*. Studiu arheologic de —. Bucuresci 1888 (Tipo-litografia Ed. Wiegand, str. Covaci, 14). 16 p. (25,5 × 17).

821. — GAI DOZ (HENRI.), *Românii din Ungaria. Originea, istoria și starea lor prezentă*, de —, Traducere de George Moroianu... București 1894. (Lito-tipografia Carol Göbl, 16, strada Doamnei, 16). 28 p. (23×16). (Extras din Revue de Paris, No. din 15 Maiu 1894).

822. — MOLIÈRE. *Vicleniile lui Scapin*. Comedie în trei acte dela Molière. Tradusă de K. Rasti. București 1836. (In tipografia lui Eliad). 122 p. (18,5×12,5).

823. — MOLIÈRE. *Sgârcitul*. Comedie în cinci acte dela Molière. Tradusă de I. Ruset. București 1836. (In tipografia lui I. Eliad). 168 p. (18,5×12,5).

824. — ORĂȘANU (ȘTEFAN). *Istoria României Contemporane. Note critice de —*. București 1900 (Stabilimentul grafic I. V. Socecă, strada Berzei, 59). 67 p. (24×16). (Extras din „Convorbiri Literare”).

825. — PERIETZIANO-BUZEU, *La Transylvanie et son union forcée avec la Hongrie*, par —. Paris 1870 (Fichon-Lamy et Dewez Libraires-éditeurs, 15, rue Cujas 15). 23 p. (24,5×16).

2. Periodice

„Din Moldova” = *Din Moldova*. Redactorul : B. Petriceicu-Haejdău. Tomul I [—III]. Iasi 1862 [—1863]. (Typografia Bermann-Pilecki). (24,5×17). Tomul I (1862), 2 f. + 96 p.; tomul II (1863). 2 f. + 104 p.; tomul III (1863), 2 f. + 96 + 16 p. + 1 pl.

[Schimbări de titluri : Tomul II : „*Lumina (Din Moldova)*”. Redactorul : B. Petriceicu-Hăjdău”. Tomul III : „*Lumina. Știința. Literatură. Critică*”. Redactorul : B. Petriceicu-Hăjdău”. Indicația anului de ordine apare numai la tom. III : „Anul I. Trimestrului III”. Unele articole sunt imprimate cu cirilice]. (Lucrat de d-na Claudia Mihăilescu).

„Foița de istorie și literatură” — *Foița de istorie și literatură* sub redacțiunea lui Bogdanu Petriceicu-Hăjdău. I Martiu [—V Iuliu] 1860. Iasi (Imprimeria Statului [—Tipografia Buciumului Romanu, strada Goliei No. 943]. 1 pl. + 166 col. (22×14). [No. IV : *Foița de istorie și literatură*. Redesa de Bogdanu Petriceicu-Hasdau].

[Nr. V. coperta p. 4, promite să apară în 20 coloane. La p. 32 se arată că articolele nesemnate sunt ale redactorului].

826. — ADRIAN (I. V.), *Poezia. Mîni*. „Din Moldova”, II (1863), 8—9.

827. — ALECSANDRI (V.), *Poezia. Visul lui Petru Rares zis Majă. Balada*. „Din Moldova”, II (1863), 82—84.

828. — ALECSANDRI (V.), *Poezia. Hristos au înviat!* „Din Moldova”, III (1863), 21—22.

829. — AMFILOCHIE (Episcopul Hotinului), *Bibliologia. Din scrierile lui Amfilochie episcopul Hotinului*. „Din Moldova”, III (1863), 58—62. [Cuprinde : Despre origina romană a palmei domnești din Moldova. Pentru măsurile care să obișnuiesc în Geometria practică].

830. — A[LEXANDREȘCU] (V[asile] U[reche]). *La Luiza*. [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 9.

831. — A[LEXANDRESCU] (V. U.), *O guritua pretiuesce...* [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 9.
832. — BASTIAT (Fr.), [Sofisme economice] (Trad. B. Hăjdău), „Foița de istorie și literatură”, I (1860) : I. Bielsiugu si lipsa, p. 87—92, 113—117; II. Pedeca-isoru. p. 156—159 [va urma].
833. — BELDICĒNU (N.), *O lacrimă pe ruinele Baei*. [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 22—23.
834. — BOBOLINSKI (L.), *Ivonia celū vitězū* [Fragmentu din analele căzâcesci a lui Leontiu Bobolinski] (trad. B. Hăjdău). „Foița de istorie și literatură” I, (1860), 8—16, 33—39.
835. — COSTIN (Miron), *Descrierea Moldovei s'a Muntenii în versuri polone : de Miron Costin ; de pe manuscrisptulu autograful din 1684 ; tradusă și comentată*. [Trad. B. P. Hăjdău]. „Din Moldova”, III (1863), 81—85 [Cuprinde. — Precuvîntarea traducētorului. I. Traducerea. Despre poporul Moldovei s'al Ţerii Românesci].
836. — [DESPOT-VODĂ], Iacob Basilic (Marchezele, despota Samosului), *Bibliologia. Scurtă și adeverată povestire despre luarea Terovanei s'a Hesdinului, despre luptă de la Renty și despre tôte cele cu schimbări de noroc petrecute între Imperiali și Franci pînă la acest an 1555. De marchezele Iacob Basilic, Despota Samosului*. [Trad. Rascan Petru]. „Din Moldova”, II (1863), 20—32.
837. — DOSOFTEIU (Mitropolitul), *Bibliologia. Legînda sîntei Parasceve, patrônei Estului, de mitropolitul Dosoteiu*. „Din Moldova”, I (1862), 65—68.
838. — FILARET STRAVROPOLEOS, Onorabilului Minister alū Culturilor și alū Instrucțiunii Publice... *Raport* [pentru abonament la Foaia de istoriă și literatură]. „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 33.
839. — GAUTIER (T.), *Norul și Sultan-Ahmet*. [Versuri. Trad. V. Pogor]. „Din Moldova”, II (1863), 60—61.
840. — GOGOL (N.), *Scrisorile unui nebun* (trad. D. A. Holbanu). [va urma]. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 77—82.
841. — H[ASDEU] A., *Notitiă asupra duorū opere a lui Cantemirū Vv*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 69.
842. — [HĂJDĂU (B. P.)], *Istoria* „Foița de istorie și literatură” I (1860) 1—3.
843. — HĂJDĂU (B. P.), *Cântece ostlâsiesci ale Moldovei*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 3—4.
844. — [HĂJDĂU (B. P.)], *Caracteristica bulgară a Macedono-româniloru*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 4—5.
845. — [HĂJDĂU (B. P.)], *Uricu românescu din 1604*. [Dedicū D-lui V. Ureki-Alesandrescu], „Foița de istorie și literatură” I (1860), 5—7.
846. — [HĂJDĂU (B. P.)], *Câte-va deduceri din glossariulu latiniei mizlocie, de Du Cange*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 7—8.
847. — [HĂJDĂU (B. P.)], *Literatura*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 16—18. [Lelewe! despre literatură].

848.—[HAJDAU (B. P.)], *Cronica*. „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 27—32. [Istoria predată de N. Ionescu, 27—28. Apariția rev. Instrucțiunea Publică din Moldova, 28. Comisia redijerii hârtii vechii Dacii, 28—29. Trad. lui Fotino de G. Sion, 29. Calendarul pentru Români pe anul 1860 al Albinei, 29—30. Instrucțiunea publică din Valahia 30. P. Barbera, *Kalendarium romano-julianum pro anno 1860* [Goldner], 30—31. Dacia Literară și D. A. Hajdău, 31—32. Foița e considerată continuarea Foiței de istoria română din care au apărut 8 coale, 32].

849.—[HAJDAU (B. P.)], *Un raport din suta a 17-cea*. [Neculai Murguleț], „Foița de istorie și literatură” I (1860), 39—40.

850.—[HAJDAU (B. P.)], *Urică de la Iuga Vv., din 1374*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 41—42.

851.—[HAJDAU (B. P.)], *Vlad Dracu Vv.* [Povestirea unui contimporeanu eniceriu, de neamu Leahu și pântasiu în împregiurările]. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 42—45.

852.—[HAJDAU (B. P.)], *Cronica*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 61—64. [Milescu la Peking, 61—64. Recomandă cărți Minst. Instrucțiunii pentru organizarea și completarea bibliotecilor, 64].

853.—[HAJDAU (B. P.)], *Bulgarismile limbii române*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 66—67.

854.—[HAJDAU (B. P.)], *Uric din 1134*, [Diploma bărlădeană], „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 67—68.

855.—[HAJDAU (B. P.)], *O poruncă din 1658* [Maiu 28]. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 68.

856.—[HAJDAU (B. P.)], *Mosaice de la Zarmizegetuza*, „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 74—76.

857.—[HAJDAU (B. P.)], *Versurile Mitropolitului Dositeu către Ioachimu, patriarhul de Moscva, din 1681*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 76—77.

858.—[HAJDAU (B. P.)], *Sofisme economice. De Fredericu Bastiat*. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 87.

859.—[HAJDAU (B. P.)], *Cronica*. „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 92—96. [Cuparencu, *Invățătura practică a medicinei*, 92. C. Dacciadi, *Proces giudecătoresc*, 92—93. N. Vitlimescu, *Cultura mătăsei*, 93. N. Istrati, *Papa și Congresul, Amicul copiilor, Babilonia românească*, 93—94. F. B. Montenegro, *Reorganisația articolului 46 din Convenție*. R. Roseti, *Alegătorilor săi*, 94. G. Asachi-Pius IX, *Adaos literar*, etc., 94—95. Iascar, Bogdan, *Memoriu în proces*, 95. Anecdotală din Boufflers, 95—96. *Un poet către Hajdau*, 96].

860.—HAJDAU (B. P.), *Muz'a* [versuri], „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 117.

861.—HAJDAU (B. P.), *Incunabilele Movileștilor*, „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 117—123.

862.—HAJDAU (B. P.), *Bibliografia*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 124—126. [I. Montagri, *Anul nou după închipuirea israeliteană*. I. 124—125. N. Istrati,

Chestia monastirilor închinat din Moldova, și hrisovul Doamnei Safta 4 Martie 1687 (7195), 125—126].

863. — HAJDĂU (B. P.). *„Cercări ortografice. I. Ua, „Foița de istorie și literatură, I (1860), 134—137.*

864. — HAJDĂU (B. P.), *Cătră *** versuri, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 137.*

865. — HAJDĂU (B. P.). *Perit-aă Dacii? „Foița de istorie și literatură” I (1860), 46—52, 70—73, 95—105. 138—152 [va urma].*

866. — HAJDĂU (B. P.), *Nuaștea tuată [versuri], „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 159—160.*

867. — HAJDĂU (B. P.), *Bibliografia. „Foița de istorie și literatură” I (1860), 160—166. [Arh. Melchisedec, Introducere în sfintele cărți, 160—166. V. Place, Quelques mots sur la doctrine agraire, 166] [va urma].*

868. — [HAJDĂU (B. P.)], *Precuvințare. „Din Moldova”, I (1862), 1.*

869. — H[AJDĂU] (B. P.), *Diplomatologia. Un uric de la Vladislav, regele polono-ungar, din 1444, în Urbea-Mare, hărăzind Ardelénului Iancu Românul locul pustiiu Ternowepole, în Galitie. „Din Moldova”, I (1862) 2—6.*

870. — H[AJDĂU] (B. P.), *Doă documinte de la regele anglu Enric VI, din 1427 și 1434, despre Radul, ban de Craiovă, acordându-i 'o pensiuine anuară de 40 marce de argint. „Din Moldova”, I (1862), 7—11. [Cuprinde: — I. Traducerea. II. Comîntarul. 1. Bibliografia documîntului. 2. Enric IV și sfetnicii lui. 3. Cercetări asupra personagiului banului Radul de Craiovă. 4. Valórea marcei angle din suta XV. 5. Despre bejenarii din familia Băsărab].*

871. — H[AJDĂU] (B. P.), *Poeziea. Ionasiu-Vodae. (1574). [Versuri]. „Din Moldova”, I (1862), 12.*

872. — H[AJDĂU] (B. P.), *Istoriea. Destierarea lui Petru vodă Raresiu. (1538—1541). „Din Moldova”, I (1862) 13—16; 29—32; 46—48; 61—64; 79—80; II (1863), 63—66; 85—88 (va urma). [Cuprinde: I. Zvóna. II, Pornirea la tabără. III Trăptatul de la Urbea-Mare. IV, Moldova și Ardélul. V, Fireșul moldován și bastardul venețian].*

873. — H[AJDĂU] (B. P.), *Dreptul comerciale. Cerculara polonă a lui Petru vodă cel Schiop despre ore-carî trebî negutitiorescî, și despre izgonirea Jidovilor; din 1579. „Din Moldova”, I (1862), 17—26. [Cuprinde: I, Traducerea. II, Testul. III, Comîntarul, 1. Descrierea archeografică și analitică a uricului. 2. Cârăpteristica lui Petru cel Schiop 3. Anticitatea comerciale a Botosienilor. 4. Lentieștii și Sipinetiul. 5. Politica Hotinienilor. 6. Notița numismatică despre válórea grosilor, talerilor, zloților și a banilor în a doa jumetate a sutei XVI. 7. Postavul de Lund. 8. Cesciunea Jidovilor din Romînie].*

874. — H[AJDĂU] (B. P.), *Poeziea. Femeie innecatae. (Fabulă). „Din Moldova”, I (1862), 27—28.*

875. — H[AJDĂU] (B. P.), *Archeologia. Conspeptul studiilor archeologice, în legatură cu istoriea universară și a Romînilor. (Din cursul meü de Istorie la Colegiul Superior de Iași). „Din Moldova”, I (1862) 33—40; II (1863), 33—37. (va urma).*

876. — H[AJDI]U (B. P.), *Apendice la articolul d-lui Papadopol-Calimah despre rigatul Moldovei*. „Din Moldova”, I (1862), 42.

877. — H[AJDI]U (B. P.), *In memoria Răisei Chod...ska*. [Versuri]. „Din Moldova”, I (1862), 43.

878. — H[AJDI]U (B. P.), *Poezia. Portretul*. „Din Moldova”, I (1862), 43.

879. — H[AJDI]U (B. P.), *Rîvna. Băietul*. [Versuri]. „Din Moldova”, I (1862), 45.

880. — H[AJDI]U (B. P.), *Glosologia. Rugăciunea Domnului scrisă romînesce cu litere lătine, în 1593 de către vel-logofetul moldoven Luca Stroici, annotată și publicată la 1594 în Cracovie de către Stanislav Sarnicki*. „Din Moldova”, I (1862), 49—59. [Cuprinde: I, Rugăciunea Domnului (Pacierz Woloski). II Annotarea. 1. Testul. 2. Traducerea. III, Comîntarul. 1. Noțiția bibliografică. 2. Vieția lui Luca Stroici. 3. Inceputurile științei limbicte. 4. Teoria lui Stroici despre originea limbei romîne. 5. Ortografia Stroiciană. 6. Purismul lui Stroici].

881. — H[AJDI]U (B. P.), *Isografica. Fac-simile lui Iacob Eraclide Despotă și marelui logofet Luca Stroici*. „Din Moldova”, I (1862), 59—60.

882. — H[AJDI]U (B. P.), *La deschiderea Reuniunii Romîne de Leptură de la Cernăuți*. [Versuri]. „Din Moldova”, I (1862), 74—76.

883. — H[AJDI]U (B. P.), [Răspunsul redacției foaii „Din Moldova” la scrisoarea lui Andrei Pretorian]. „Din Moldova”, I (1862), 80.

884. — H[AJDI]U (B. P.), *Literatura. Reposatul Postelnic*. Tragedia istorică într'un apt. „Din Moldova”, I (1862), 81—96.

885. — H[AJDI]U (B[ogdan] P[etricicu]). *Adeveratul poet*. [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 9—10.

886. — H[AJDI]U (B. P.), *Testamentul poetului*. [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863) 10—11.

887. — H[AJDI]U (B. P.), [Răspunsul redacției foaii „Din Moldova” la scrisoarea lui A. Pretorian, privitoare la ortografie]. „Din Moldova”, II (1863) 16.

888. — H[AJDI]U (B. P.), [Răspunsul redacției foaii „Din Moldova” la scrisoarea lui C. Negruzzi, privitoare la ortografie]. „Din Moldova”, II (1863), 16.

889. — H[AJDI]U (B. P.), *O prentîmpinare*. „Din Moldova”, II (1863), 17—18.

890. — H[AJDI]U (B. P.), *Odoponica. Mappa esplecătore scrierei lui Despotă vodă despre resbelul franco-german de'ntr'e 1553—1555*. „Din Moldova”, II (1863), 18—20.

891. — H[AJDI]U (B. P.), *Isografica. Fac-simile mitropolitului Varlaam*. „Din Moldova”, II (1863), 37—38.

892. — H[AJDI]U (B. P.), *Literatura. Duda Mamuca*. (Din memoriile unui student). „Din Moldova”, II (1863), 38—44; 49—55; 76—81; III (1863), 28—32; 42—46; 85—95; 1—7.

893. — H[AJDI]U (B. P.), *Bibliologia. Scurtă și adevărată povestire despre luarea Terovanei s'a Hesdinului despre lupta de la Renty, și despre toate cele cu schimbări de noroc petrecute între Imperiali și Franci până la acest an 1555 de marșezele Iacob Basilic, Despotă Samosului*. „Din Moldova” II (1863), 45—48; 73—76; III (1863), 37—42.

[Cuprinde: Comîntarul. 1. Bibliografia opului. 2. Un episod din viața lui Despota. 3. Despota quasi catolic. 4. Locul scrierei opului. 5. Părerea lui Albinus despre autorul opului. 6. Despota ca dialogist. 7. Veracitatea lui Despota. 8. Enric II, Carol V, Filip II, Emanuele Filibert. 9. Resbelul de la Sienna. 10. Cestiunea libertății grece. 11. Castaldo. 12. Călârașii negri. 13. Resbelul tunetan. 14. Filosofia genealogiei].

894. — H[AJDI]U (B. P.), *Polemica. A propoș de scrierea d-lui C. Negruzzi*. „Din Moldova”, II (1863), 57—59. [va urma].

895. — H[AJDI]U (B. P.), *Idealul poetului*. [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 61—63.

896. — H[AJDI]U (B. P.), *La Leonora ****. [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 63.

897. — H[AJDI]U (B. P.), *Prelecțiuni filosofice populare, relative la familie și educațiune*. [Ținute de T. L. Maiorescu]. „Din Moldova”, II (1863), 69—70.

898. — H[AJDI]U (B. P.), *Iași, 6 Februar 1863*. [Câteva cuvinte despre Maiorescu]. „Din Moldova”, II (1863), 70—71.

899. — H[AJDI]U (B. P.), *Bibliografia*. [„De l'enseignement public et des réformes sociales en Roumanie, par un ami des Roumains; Iassy, Bermann, 1862, în 8; pag. 36”. Autorul, spune că ar fi Henri Mathieu. Răspuns relativ la articolul „Deșterarea lui Petru Rareș”]. „Din Moldova”, II (1863), 71—72.

900. — H[AJDI]U (B. P.), *Ștefan Tomșa vodă și vornicul Ion Motoc, în prînsore la Leopole*. (1564). [Versuri]. „Din Moldova”, II (1863), 84—85.

901. — H[AJDI]U (B. P.), *Literatura. Miscarea literelor în Esî*. „Din Moldova”, II (1863) 89—104; III (1863), 1—16; 50—58. [va urma].

902. — H[AJDI]U (B. P.), *Dragostea*. (La Clara W-berg). [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 23—26.

903. — H[AJDI]U (B. P.), *La Victoria*. [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 27.

904. — H[AJDI]U (B. P.), *Ștefan cel Mare și hatmanul Arbure*. [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 27.

905. — H[AJDI]U (B. P.), *Filologia. Rapsodii gramaticale*. „Din Moldova”, III (1863), 33—37.

906. — H[AJDI]U (B. P.), [Răspuns la adresa din 18 Aprilie 1863, a comitetului de Inspecție al școalelor din România]. „Din Moldova”, III (1863), 47—48.

907. — H[AJDI]U (B. P.), *Bibliologia. Post-scriptum la Dialogul lui Despota-Vodă despre resboiul franco-german de'ntrre 1553—1555*. „Din Moldova”, III (1863), 49—50.

908. — H[AJDI]U (B. P.), *Iconica. Portretul lui Vlad vodă Dracu*. „Din Moldova”, III (1863), 62—64; 75—79; 95—96.

909. — H[AJDI]U (B. P.), *Apărarea redactorului, în procesul de presă, intentat „Luminii” de către d. procuror al curții criminale, pentru episodul Emilii, înșirat în romanțul „Duđuca Mamuca”*; pronunțată în 3 Iunie 1863. „Din Moldova”, (1863) 65—74.

910. — H[AJDI]U (B. P.), *Nota*. [Protest pentru destituirea lui din postul de profesor]. „Din Moldova”, III (1863), 74.

911. — H[ĂJDI]U (B. P.), *Un tablou flamand*. [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 80.
912. — H[ĂJDI]U (B. P.), *Uriculu cel de multu cautat de la Roman-vodă, din 1392 : testulu, traducerea și comentariulu*. „Din Moldova”, III (1863), 11—16. [va urma].
913. — H[ĂJDI]U (B. P.), *Bradul*. [Versuri]. „Din Moldova”, III (1863), 80.
914. — HEINE [H.], *Din Heine*. (Versuri. Trad. A. Pileski). „Din Moldova”, III (1863), 28.
915. — HORATIUS [Q. F.], *Poezia. Dialog între Horatius și Lydia*. (Hor.; Carm., III, 9). [Trad. V. Pogor]. „Din Moldova”, III (1863), 59—60.
916. — IERONIMU Ierodiaconu (dela Socola), *Istoria. Un document din suta a 18-cea* [1729, Calistru, epis. Rădăuți] „Foița de istorie și literatură” I (1860), 65.
917. — LACHAMB[E]AUDIE [P.], *Rosa umeda*. (Fabulă din Lachambaudie). [Trad. V. Pogor]. „Din Moldova”, III (1863), 79.
918. — MAIORESCU (T. L.), TEODORI (O.), MĂRZESCU (G.), *Tutti frutti. Comitetul de Inspectiune a școlilor din România de dincoace de Milcovu, Iassi, în 18 Aprilie 1863. Nul 57. Domnului B. P. Hâjdău prof. la Gimnasiul din Iassi*. „Din Moldova”, III (1863), 46.
919. — MELIDONU (G.) *Geniul României*, „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 26 [versuri] .
920. — MORARUL (Vlad). *Móra de vînt*. [Versuri], Din „Moldova”, III (1863) 22.
921. — NEGRUZZI (C.), *Literatura. Studii asupra limbii romîne*. „Din Moldova”, I (1862), 76—79; II (1863), 11—15; 55—57.
922. — [NEGRUZZI (C.)], [O scrisoare către redacția Foaii „din Moldova”, privitoare la ortografie]. „Din Moldova”, II (1863), 16.
923. — PAPADOPUL-CALIMAH (Alexandru), *Bibliologia. Martin Crusius despre Principatele-Romîne*. „Din Moldova” I (1862), 40—42. [Cuprinde: I, Rigatul Moldovei Testul: Τῷ σοφῷ ἀνδρὶ καὶ μεγάλῳ ῥήτορι τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Χαίρειν καὶ ἐν πράξει.ν. Traducerea: Înțeleptului bărbat și marelui Orator a Bisericii ce Marî a lui Hristos, bucurie și sinătate].
924. — PAPADOPUL-CALIMAH (Al.), *Jurespundinta. Originile dreptului în România* Introducerea „Din Moldova”, III (1863), 16—21. [va urma]
925. — PRETORIAN (A.), [O scrisoare către Hâjdău, redactorul foaii „Din Moldova”] „Din Moldova”, I (1862), 80.
926. — PRETORIAN (A.), *Domnului Hâjdău, redactor foii „Din Moldova”*. „Din Moldova”, II (1863), 15—16.
927. — QUIS. — *Foiletonistica. Balamis-balamos de la Esz.* „Din Moldova”, II, (1863), 66—69.
928. — TAUTU (G.), *Berkea. Dramă istorică în patru acturi*, „Foița de istorie și literatură” I (1860), 18—26, 52—60, 82—87, 106—113, 127—133, [va urma].
929. — TAUTU (G.), *Petru Raresiu. Baladă*. „Foița de istorie și literatură”, I (1860), 152—156.

930. — Urechia (V. A.). v. Alexandrescu-Urechia (V.).

931. — VARLAAM (Mitropolitul). *Bibliologia. Leginda sîntei Parasceve, patróniei Eiului, de mitropolitul Varlaam.* „Din Moldova”, II (1863), 1—7.

932. — VARGOLICIU (Stefan), *O noapte.* [Versuri]. „Din Moldova”, I (1862), 44.

933. — VARGOLICIU (St.), *Poezia. Calugherul.* „Din Moldova”, I (1863), 69—73.

V. BIBLIOGRAFIE NOUĂ

834. — BAIDAN (Boris), *Un titlu și o recenzie.* [Cântarea oștirii lui Igor]. Iași [1938] (Institutul grafic „Presa Bună” str. Ștefan cel Mare). 7 p. (23×15,5). (Extras din revista „Arhiva”, XLV, 1938).

935. — BAIDAN (Boris). *Al .Papadopol-Calimach și „Cuvânt despre expediția lui Igor” Teorii vechi în lumina cercetărilor nouă.* Iași 1939. (Tipografia „Alexandru A. Țerek”, Mărzescu 9). 12 p. (23,5×16). (Extras din revista „Vremea Școlii”, anul XII, No. 3. Martie 1939). (Contribuții și cercetări în domeniul literaturii rusești medievale).

936. — BOIȚOȘ (Olimpiu), *Slavici și Italia,* București 1941 (M. Of., Imprimeria Națională). 16 p. (24,5×16,5). (Extras din volumul „Omagiu profesorului Ioan Lupăș”).

937. — CHIȚIMIA (Ion Const.), *Cronica lui Ștefan cel Mare.* București 1939 (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională), p. 219—293 (24,5×17) (Cercetări Literare publicate de N. Cartojan, III. Extras).

938. — CHIȚIMIA (Ion Const.), *Incoronarea regilor poloni la N. Costin.* București 1941 (M. O., Imprimeria Națională), 1 f.+p. 139—163 (24,5×17). (Cercetări Literare publicate de N. Cartojan. IV. Extras).

939. — FLORESCU (George D.), *Un inel domnesc din veacul XVI-lea și câte-va considerații noi cu privire la neamul Basarabilor din acel veac.* București 1940. („Tirajul”, Inst. de arte grafice, str. Popa Savu, 9). 35 p. (23×16).

940. — FLORESCU (George D.), *Un Român necunoscut la Paris acum nu veac și reflecțiile sale asupra comșatrioților săi.* Patru scrisori ale lui Georges Philitès către Ludovig Steege (1840—1841). București 1941 (Editura Fundației Culturale Mihail Kogălniceanu). 59 p. (23×15,5). (Extras din „Arhiva Românească”, tom. VI. București 1941).

941. — KIRILEANU (G. T.), *Hotarnica răzășilor dorneni, 1800—1801.* Piatra Neamț [eamț] 1941 (Tipografia „Gh. Asachi”, Soc. Cooperativă). 22 p. (24×16,5). (Extras din revista „Apostolul” din Piatra-Neamț pe 1941).

942. — [KIRILEANU=] Chirileanu (Gh. T.), *Răzășii din Gârlești în luptă cu Logofătul Costache Conachi.* Iași 1941 („Tipografia Presa Bună”, Strada Ștefan cel Mare 60). 6 p. (23,5×16). (Extras din revista „Analele Moldovei” anul I, Nr. 1).

943. — MINEA (I.) — N. GRIGORAȘ și Ing. GH. COJOC, *Din trecutul Cetății Neamfului. În legătură cu campania noastră de săpături din vara anului 1939,* de —. Iași 1940 (Tip. „Presa Bună”, Strada Ștefan cel Mare, 60). 70 p.+1 plan. (24×16,5). (Extras din Cercetări Istorice, an XIII—XVI).

944. — MUȘTEANU (Preot Dr. Ioan), *Șapte biserici. Istorie, descriere, inscripții.* Cărmădarii de Sus — București, Brăniștari-Vlașca, Balotești-Ilfov, Căciulați-Ilfov, Cr-
Revista Arhivelor.

caleți-Ilfov, Săftica-Ilfov, Sfinții Apostoli-Focșani. București 1941. (Tipografia „Cărilor Bisericești”, Str. Principatele-Unite, 60), 16 p. (24×16,5).

945. — NICULESCU-VARONE (G. T.), *Castelul Brâncoveanu dela Sâmbăta de Sus, județul Făgăraș cămin de odihnă pentru scriitori, ziariști și artiști români*. Monografie. București 1941, („Bucovina” I. E. Torouțiu). 61 [—63] p. (23,5×16,5).

946. — POPESCU-CILIEI (Pr. I.), *Pe firul istoric al Mitropoliei Olteniei*. Craiova 1941 (Tipografia Sf. Mitropolii a Olteniei). 50 p. (23×16). (Extras din Anuarul Sfintei Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului).

147. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Vlahii din Calcidica*, București 1934 („Cartea Românească”), 11 p. (25×17,5). (Extras din volumul „In memoria lui Vasile Fârvan”).

948. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Ceva despre Mitropolitul Hariton al Ungrovlahiei (1372—1380)*, București 1936 (Tipografia Cărților Bisericești), 14 p. (24×16) (Extras din revista *Biserica Ortodoxă Română*, anul LIV (1936), Nr. 1—2). (Școala superioară de Arhivistică și Paleografie. Cursul de Diplomatică, VII).

949. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Izvoarele istoriei Românilor*, București 1940. (Editura Fundației Culturale Mihail Kogălniceanu). 23 p. (23×16). (Extras din revista „Arhiva Românească”, tom. V, București 1940).

950. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de perfecționare (1 Octombrie 1938—31 Decembrie 1939)*, București 1940, („Cartea Românească”), 36 p. (24×17). (Extras din *Revista Arhivelor*, IV, 1/1940).

951. — SACERDOTEANU (Aurelian)], *Contribuții bibliografice, II. 1. Opera lui D. Onciul, II. Bibliografie veche. 1. Cărți. 2. Periodice. Arhiva Românească, Foae de istoria română. Foia Soc. Românismul. III. Bibliografie nouă*. București 1940, („Cartea Românească”), 31 p. (24×17). (Extras din *Revista Arhivelor*, IV, 1/1940).

952. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Introducere în diplomatică*. București 1941. (Tipografia „Carpați”, P. Bărbulescu, str. Academiei, 2). 19 p. (23×15,5). (Extras din „Hrisovul”, — Buletinul Școlii de Arhivistică, vol. I—1941).

953. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Liste de suverani. Imperiul Oriental. — Imperiul Otoman. — Grecii. — Români. — Bulgarii. — Sârbii. — Ungurii. — Polonii. — Rușii*. București 1941. (Tipografia „Carpați”, P. Bărbulescu, str. Academiei, 2). 56 p. (23×15,5). (Extras din „Hrisovul” — Buletinul Școlii de Arhivistică, vol. I — 1941).

954. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Marula nu e fiica lui Mihai Viteazul*. București 1941 (Tipografia „Carpați”, P. Bărbulescu, str. Academiei, 2). 25 p.+1 pl. af. din text (23×15,5). (Extras din „Hrisovul” — Buletinul Școlii de Arhivistică, vol. I — 1941).

955. — SACERDOTEANU (Aurelian), *Note și comunicări. I. 1. Acte fără pecete. 2. Traducerea documentelor. 3. Ortografierea onomasticelor și toponimelor istorice. 4. „Siebenbürgen”, dare de seamă*. București 1941 (Tipografia „Carpați”, Petre Bărbulescu, strada Academiei Nr. 2), 24 p.+1 pl. af. din text (23×15,5). (Extras din „Hrisovul” Buletinul Școlii de Arhivistică, vol. I — 1941).

956. — SACERDOTEANU (A.), *Impotriva desființării Școlii de Arhivistică*. Memoriu înaintat Domnului General Radu Rosetti, Ministrul Culturii Naționale, de Aurelian Sacerdoțeanu. Directorul Școlii și Directorul general al Arhivelor Statului București

1941. 8 p. (23×15,5). (Extras din „Hrisovul” — Buletinul Şcoalei de Arhivistică, vol. I—1941).

957. — SACERDOTEANU. (Aurelian), *Titlul de „Mare Voevodă” al Ţării Româneşti*. Bucureşti 1941. (M. O., Imprimeria Naţională), 15 p. (24,6×16,5). (Extras din volumul „Omagiu profesorului Ioan Lupaş”).

958. — ŞENDREA (N.), *Cîteva lucruri în legătură cu ultimile momente ale revoluţiei ungureşti din 1848*. Iaşi 1941 („Tipografia Presa Bună”, Strada Ştefan cel Mare 60). 7 p. (23,5×16). (Extras din revista „Analele Moldovei” anul I, Nr. 1).

959. — ŞERBU (Cezar), *Contribuţii privitoare la domnia lui Ioan Mavrocordat şi a unele evenimente contemporane ei*, Galaţi 1939. (Tipografia „Argus”), 78 [—79] p. l(23×15).

960. — SIRUNI (H. Dj.), „Ţara Voevodului Ştefan”, (Pe marginea unui manuscris armenesc scris în 1460 la Cetatea-Albă). Bucureşti 1941, (Tipografia „Carpaţi”, P. Bărbulescu, Bucureşti I, Strada Academiei, Nr. 2). 24 [—25] p.+4 f. pl. (23×16). (Extras din anuarul „Ani”).

961. — [SORESCU (Preot Sachelar Ion)]. *Monografia parohiei Borleşti din comuna Borleşti jud. Argeş*. Piteşti 1936. (Tipografia şi librăria „Artistică” P. Mitu). 34 [—35] p. (23×16).

962. — STOIDE (Const. A.) şi D. L. STAHIESCU, *Vornicenii, sat dispărut din ţinutul Covurluii*. Studii şi documente. Galaţi 1941. (Tipografia George Jorică). 23 p. (23×15,5). (Extras din „Orizonturi”, rev. Asoc. Profesorilor secundari din Galaţi).

963. — TUDOR (D.), *Nuove rappresentazioni dei Cavalieri Danubiani*, Roma 1938 (Libreria di Scienze e lettere, Piazza Madama, 19—20). 5 p. (30×20). ([Extras din] Şcoala Română din Roma, *Ephemeris Dacoromana*. Annuario della Scuola Romana di Roma) (Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, Bucureşti 1938).

964. — TUDOR (D.). *Castra Daciae Inferioris [II—III]*. Bucureşti 1940 (Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională). 13 p. (32×23,5). (Extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, anul XXXIII, fasc. 105 şi 106 — Iulie-Deceembrie 1940).

965. — TUDOR (D.), *Monumente inedite din Romula*. Partea II-a. Vălenii-de-Munte 1940 (Aşezământul tipografic „Datina Românească”). 1 f.+p. 39—69 (32,5×24). (Extras din „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”).

966. — TUDOR (D.), *Stăpânirea romană în Sudul Daciei, dela Aurelian la Constantin cel Mare*. Bucureşti 1941 (Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională). 10 [—11] p. (25×18). (Extras din „Revistă Istorică Română”, vol. X, 1940).

967. — TUDOR (D.), *Ştiri nouă despre castrul Jidava*. Bucureşti 1941 (Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională). 6 p. (31×23). (Extras din Buletinul Muzeului Militar, Nr. 7—8 anul IV, 1940—1941).

968. — TURCU (Constantin), *Curtea Domnească din Târgul Pietrii*. [Piatra-Neamţ 1937]. (Institutul de arte grafice „Lumina”, Piatra Neamţ). 10 p.+ 2 pl. af. din text 24×16,5). (Extras din Anuarul liceului de băeţi Piatra Neamţ, pe anul 1935—1936).

969. — TURCU (Constantin), *Mănăstirea lui Iancu Costin dela Hotin* [pustiită de războaie. Note pe marginea unui document inedit în legătură cu familiile Costin, Hasdeu

și Stârcea]. [Piatra-Neamț] 1941. (Tipografia românească „Gh. Asachi”, Soc. coop.)- 14 p. (24×16).

970. — TURCU (Constantin), *Preocupări de cultură regională*. III. Piatra-Neamț 1941 (Tipografia românească „Gh. Asachi”. Soc. cooperativă). 44 p. (24×16,5).

971. — UDIȘTEANU (Protos. Dionisie I.), *Mănăstirea Secu. Mărturii documentare culese dela „Arhivele Statului”*. București. 1941 (Tipografia Cernica-Ilfov). 32 p. (24×16).

972. — UDIȘTEANU (Protos. Dionisie I.), *Patriarhia și Mitropoliile Țării. Scurt istoric*. Mănăstirea Cernica 1941 (Tipografia Cernica). 15 p. (23, 5×15,5). (Extras din Anuarul Arhiepiscopiei Bucureștilor pe 1941, p. 76—90).

INFORMAȚII

1. Cronica Arhivelor

1 Septembrie 1940 — 31 August 1941

Cu adresa Ministerului Educației Naționale (Direcțiunea Invățământului Superior) Nr. 106.813 din 25 Octombrie 1940, înregistrată la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București sub No. 2178/29 Oct. 1940, ni s'au înaintat, în copie, tablouri de încadrare ale personalului administrativ și de serviciu.

— *Ministerul Educației Naționale*. Prin decizia ministerială Nr. 222.852 din 1940, se modifică art. II al deciziei Nr. 63.179 din 3 Aprilie 1939, referitoare la înființarea Direcției regionale a Arhivelor Statului din Brașov, în sensul următor :

La Direcția regională a Arhivelor Statului din Brașov, se vor concentra toate fondurile arhivistice de pe teritoriul jud. Brașov, Târnava-Mare, Târnava-Mică și Făgăraș. Mon. Ofic. Nr. 273, din 19 Nov. 1940, p. 6503.

— Cu Nr. 1425 din 25 Nov. 1940, către Ministerul Educației Naționale, am făcut următoarea propunere :

Pentru bunul mers al acestei instituții, care păstrează cel mai de preț material istoric, a cărui vechime atinge sec. XIV în țările românești vechi și sec. XIII în Transilvania, este nevoie de un personal specialist mult mai mare decât cel actual. Pentru aceasta, vă rugăm să binevoiți a dispune ca prin noua încadrare sau în noul buget ce se alcătuiește, să figureze în întregime personalul pe care îl alăturăm în tablou.

Este minimum pe care îl credem necesar ca să putem face cel puțin lucrările urgente de arhivistică, strângând ce se mai poate strânge și salvând aceea ce n'a fost încă distrus de furia vânzării cu chilogramul de pe la instituții, pe de o parte, iar pe de alta, să putem da la lumină măcar partea cea mai însemnată ce posedăm ca informație istorică. Vă asigurăm că dacă ar ieși la lumină cel puțin 5% din ce posedă arhivele, istoria neamului nostru s'ar lumina în proporție de sută în sută, față de ceace știm acum.

Anexăm trei tablouri : I, pentru Direcțiunea Generală din București, II, pentru direcțiunile regionale (azi existente la Iași, Sibiu fostă Cluj și Craiova, urmând a se adăuga și cea dela Timișoara) și III, tipul pentru arhivele județene sau municipale, care credem că trebuie să ia ființă în viitor, acolo unde tradiția arhivelor este foarte înrădăcinată ca la Sibiu, Târgoviște și, cu vrerea lui Dumnezeu și tăria noastră, la Năsăud, unde am avut, la Tg.-Mureș, Oradea, Sighet și altele.

Vă rugăm cu toată stăruința, Domnule Ministru, să binevoiți a lua în considerație această dorință, rezolvându-o favorabil, asigurându-vă că înfăptuiți în adevăr o mare operă de interes național.

Director General, A. Sacerdoțeanu

Arhivar, Mihaï Popescu

Arhivele Statului — București

1. Director cl. I	21.000 lei	
2. Arhivar principal cl. I (Secția : Bunuri Publice)	15.000 ,,	
3. „ „ „ („ Administrativă)	15.000 ,,	
4. „ „ „ („ Judecătorească).	15.000 ,,	
5. Prim-bibliotecar (Secția imprimare și manuscrise)	15.000 ,,	(A. 31 Tip. 20)
6. Arhivar principal cl. II (translator l. slavă)	13.500 ,,	(A. 37. Tip. 21)
7. „ „ „ „ „ greacă)	13.500 ,,	(„ „)
8. Arhivar cl. I (la Secția Bunuri Publice)	12.000 ,,	
9. „ „ („ Administrativă)	12.000 ,,	(A. 37 Tip. 23)
10. „ „ („ Judecătorească)	12.000 ,,	(„ „)
11. Bibliotecar Șef I (Secția Imprimare și manuscrise)	12.000 ,,	
12. Arhivar cl. II (la secția Administrativă)	9.500 ,,	
13. „ „ „ „ Judecătorească)	9.500 ,,	
14. Arhivar ajutor cl. I la secția Bunuri Publice)	8.500 ,,	(A. 37 Tip. 28)
15. „ „ „ „ „ la secția Bunuri Publice)	8.500 ,,	(„ „)
16. Arhivar aju'or cl. II	7.500 ,,	
17. „ „ „ „	7.500 ,,	
18. Bibliotecar cl. I	7.500 ,,	
19. Paleograf ci. I	7.000 ,,	
20. „ „	7.000 ,,	
21. Paleograf cl. II	6.000 ,,	(A. 37 Tip. 33)
22. „ „	6.000 ,,	(„ „)
23. Paleograf cl. III	5.000 ,,	
24. Paleograf cl. III	5.000 ,,	(A. 37 Tip. 35)
25. Registrator cl. II	6.500 ,,	
26. Registrator ajutor cl. II.	5.000 ,,	
27. Portar cl. I	4.000 ,,	(D. 1 Tip. 11)
28. Paznic cl. I	4.000 ,,	
29. „ „	4.000 ,,	
30. Om de serviciu cl. II	36.00 ,,	
31. „ „ „ „	3.600 ,,	
32. „ „ „ „ V	2.800 ,,	
33. „ „ „ „ V	2.800 ,,	
34. „ „ „ „ V	2.800 ,,	

Arhivele regionale : (Iași, Sibiu, Craiova, Timișoara)

1. Director cl. II	19.000 lei
2. Arhivar principal cl. I	15.000 ,,
3. „ cl. I	12.000 ,,
4. „ cl. II (translator)	9.500 ,,
5. Arhivar ajutor cl. I	8.500 ,,
6. „ „ cl. II	7.500 ,,
7. Paleograf cl. II	6.000 ,,
8. „ cl. III.	5.000 ,,
9. Registrator cl. II	6.500 ,,
10. Bibliotecar cl. II	6.500 ,,
11. Om de serviciu cl. V	2.800 ,,
12. „ „ „ „	2.800 ,,

Arhive județene și municipale

1. Arhivar principal cl. I	15.000 lei
2. Arhivar ajutor cl. I	8.500
3. Paleograf cl. I	7.000 „
4. „ „ II	6.000 „
5. „ „ III	5.000 „
6. Om de serviciu cl. V	2.800 „
7. „ „ „ „ V	2.800 „

— *Ministerul Educațiunii Naționale*. Direcțiunea Invățământului Superior, cu Nr. 220.768 din 4 Dec. 1940, ne face cunoscut : „In referire la cererea D-lui Mihai Popescu arhivar-subdirector la acele arhive, înregistrată la Nr. 220.768/940, avem onoarea a vă face cunoscut că D-sa, în conformitate cu art. 3 din Decretul. Lege Nr. 3.566/940, optând pentru funcțiunea de profesor la Colegiul Național „Sf. Sava” din București, postul dela Arhivele Statului rămâne liber”.

— *Jurnalul Consiliului de Miniștri* privitor la vânzarea hârtiei maculatură :

Ministerul Finanțelor,

Consiliul de Miniștri, în ședința sa dela 10 Ianuarie 1941.

Luând în deliberare referatul d-lui ministru al finanțelor, înregistrat la No. 380.734 din 10 Ianuarie 1941,

Văzând dispozițiunile jurnalului Consiliului de Miniștri No. 1614 din 3 Iunie 1939,

Decide :

Art. 1. — Dispozițiunile cuprinse în jurnalul Consiliului de Miniștri No. 1614 din 1939, se modifică după cum se prevede mai jos ;

Art. 2. — Aprobă ca hârtia maculatură provenită din arhive, registre și tot felul de imprimate scoase din uz, scrise sau nescrise, Monitoare Oficiale, cum și orice fel de rămășițe de hârtie dela toate autoritățile de Stat, județe, comune și Regii Autonome, să fie cedate gratuit Comandamentului Legionar al Materiilor prime.

Art. 3. — D-l ministru secretar de Stat la Departamentul Finanțelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinirea a dispozițiunilor cuprinse în prezentul jurnal.

General Ion Antonescu, Horia Sima, G. Cretzianu, General C. Petrovicescu Mircea Cancicov, Traian Brăileanu, N. Dragomir.

Nr. 32. — Monitorul Oficial, I No. 9, din 11 Ian. 1941, p. 132.

— Sub Nr. 60 din 18 Ianuarie 1941, am înaintat această întâmpinare către Ministerul Educației Naționale :

Domnule Ministru,

Luând cunoștință de jurnalul Consiliului de Miniștri No 32, publicat în Monitorul Oficial din 11 Ianuarie 1941, privitor la cedarea hârtiei maculatură provenită din arhive către Comandamentul Legionar al Materiilor Prime, avem onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele, rugându-vă să binevoiți a dispune.

Serviciul de arhivă al aproape tuturor instituțiilor de Stat, județ, municipiu sau comună este rareori încredințat unor persoane pregătite pentru acest lucru. Din acest motiv în nicio parte nu există arhive clasate în așa fel încât maculatura să fie deosebită de actele importante. Iar când este vorba să se elimine partea scoasă din uz, se aruncă a maculatură tot ce n'a mai fost cercetat de arhivarul respectiv de ani de zile, sau tot

ce este scris în limbi străine ori alfabet cirilic. Evident că o astfel de procedură este extrem de păgubitoare intereselor istorice naționale.

Pentru a fi înlăturat acest neajuns, pe cât cu putință, s'a introdus sistemul selecționării arhivelor sortite distrugerii, de către delegații Arhivelor Statului. Partea socotită bună de conservat era luată apoi pe seama Arhivelor Statului, iar ceea ce rămânea ca netrebnic era socotit ca maculatură, putând dispune de ea cum va crede de cuviință instituția posesoare.

Sunt 15 ani de când aceste norme au suferit schimbări importante, în dauna cea mai mare a Arhivelor Statului, deci a Statului însuși. Dela această dată s'au succedat o serie de jurnale ale Consiliului de miniștri care dispuneau de venitul din „maculatură” pentru una sau alta din societățile de binefacere, prin intermediul Oficiului național de vânzare a hârtiei. Din acest moment a început goana după arhive, în general la prețuri neînchipuit de mici.

La repetatele noastre intervenții s'a ajuns la o înțelegere cu Oficiul de hârtie. Nu se putea ridica nici o arhivă decât în baza aprobării noastre legale. Pentru a obține aceasta, Oficiul se angaja a plăti diurna legală și transportul delegatului nostru, care făcea selecția după normele stabilite. În felul acesta și cu concursul Oficiului, fiindcă nici Ministerul Educației Naționale de care depindem noi, nici celelalte Ministerii sau instituții nu aveau prevăzute fonduri pentru astfel de lucrări, am putut trece în patrimoniul Statului o seamă de arhive de cea mai mare importanță și vechime.

Situația aceasta a durat până în anul 1938, când s'a schimbat din nou jurnalul amintit (Nr. 2746). Acum venitul revine Casei Sănătății în proporție de 60%. Aceeași dispoziție se menține și în jurnalul Nr. 1614/1939.

Punerea în aplicare a acestor jurnale a fost un adevărat jaf în Arhivele Statului. Nu s'a ținut seamă nici de interesul Statului, în conservarea acestor tezaure, nici de neapărata trebuință de a se determina precis adevărata maculatură prin delegați ai Arhivelor Statului, diurna și transportul lor neavând cine să le plătească și nevoind nimeni să le ia asupra lor. Centralizarea arhivelor la prefecturi a distrus orice posibilitate de fixare a provenienței, iar amestecul amorf de arhive a făcut imposibilă orice selecție.

Am cerut, în repetate rânduri, respectarea legii de organizare a Arhivelor Statului. Am semnalat primejdia atât Ministerului Educației Naționale, cât și ministerelor celorlalte. Ne-am adresat și fostelor rezidențe cum și fiecărei instituții în parte, despre care am aflat că pune arhiva la vânzare. N'am fost auziți de nimeni. Goana după bani era mai mare decât interesul național. În această situație am văzut dispărând arhive de cea mai mare importanță. E destul să amintim un singur exemplu: aproape toată starea civilă dela 1831 la 1900, câtă n'a fost depusă la noi mai înainte, este acum distrusă pentru totdeauna. Și când ne gândim că pentru un țaran german se poate face azi genealogia în ascendență până dincolo de anul 1600, iar pentru unul danez încă și mai departe, cu durere ne vedem siliți să mărturisim că la noi mulți dintre *cei vii încă* nu-și mai pot face dovada nașterii lor în țara aceasta.

Toate acestea provin în rândul întâiu, din neînțelegerea aplicării jurnalelor respective, fiindcă nu orice hârtie veche este maculatură și al doilea, deoarece ne lipsesc fondurile necesare pentru plata personalului trimis să facă selecționarea.

Pentru a nu se mai întâmpla și în viitor astfel de neajunsuri, vă rugăm să binevoii a dispune ca mai înainte de a trece o arhivă oarecare la Comandamentul legionar al materiilor prime, să se facă selecționarea necesară de către delegatul nostru respectiv (Muntenia și Dobrogea, dela Direcțiunea generală din București, Moldova dela direcția

regională din Iași, Oltenia dela cea din Craiova, Banatul și o parte din Ardeal de 'cea dela Sibiu, județele Brașov, Făgăraș, Târnava Mare și Târnava Mică dela Brașov). Plata delegatului însărcinat cu alegerea (transportul și diurna pe zilele de lucru) să se facă anticipat vânzării, fie de către Comandamentul care primește maculatura, fie de către instituția care are arhivă de selecționat. Mult mai practic ar fi însă, spre a evita orice litigiu primejdios bunei orânduiri, ca Ministerul Educației Naționale, care patronază institutul de cultură al Arhivelor Statului, să ia asupra sa toate aceste cheltuieli care nu sunt mari, dar salvează un material deosebit de important.

Pentru a putea adăposti însă tot acest material național, se pun instituției noastre două probleme, de multă vreme acute: 1) problema localului, pe care am amintit-o în repetate rapoarte, ultimul fiind cu No. 1147 din 10 August 1940 și al 2-lea, problema personalului specialist, pentru care am avut onoarea a raporta cu Nr. 1425/940.

Rezolvindu-se odată pentru totdeauna aceste probleme, suntem siguri, Domnule Ministru, că ați înfăptuit dorința bunilor arhiviști, care de 110 ani se străduiesc să convingă autoritatea de necesitatea conservării arhivelor, dar n'au fost auziți de nimeni în trecut. Nădăjduim acum să ajungem și noi a fi la înălțimea pe care ne-o cere vremea, situația și necesitatea acestei națiuni românești trezită în sfârșit la altă vieață.

Director general, A. Sacerdoteanu

Arhivar, I. C. Dobrescu

— Cu Nr. 72 din 21 Ianuarie 1941, am revenit cu lămuriri suplimentare:

În legătură cu cererea noastră adresată D-voastre cu Nr. 60/941, privitoare la interpretarea jurnalului Consiliului de Miniștri cu No. 32/941, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune asupra următoarelor:

1. Să se întocmească un nou jurnal al Consiliului de Miniștri prin care să se stabilească: a) Prin hârtia maculatură se înțeleg deșeurile care rezultă din hârtia aruncată (plicuri uzate, ciorne nefolosite, hârtie de împachetat, cotoare de chitanțiere tipărite, imprimate nefolosite, circulări neexpediate, etc.) care în mod obișnuit se aruncă la coș. b) Această hârtie nefolositoare se colectează în mod obligatoriu, de către fiecare instituție de stat, județ, municipiu și comună, în pachete legate în fiecare săptămână. c) Comandamentul legionar al materiilor prime va face un serviciu de transport care va trece pe la fiecare instituție la date fixe în raport cu cantitatea și posibilitățile de păstrare ale instituțiilor, spre a ridica orice cantitate de hârtie, consemnând aceasta în procese verbale tip, de predare și recepționare.

Este evident că se pot aduna în felul acesta cantități însemnate de hârtie, prin refolosirea căreia se scutesc de a fi sacrificate hectare întregi de păduri.

2. Deasemenea să se întocmească un alt jurnal al Consiliului de Miniștri prin care să se reglementeze organizarea arhivelor de registratură care se află la fiecare instituție de Stat, județ, municipiu sau comună, în care să se prevadă: a) Toate instituțiile de Stat, județ, municipiu sau comună sunt obligate să-și țină arhivele în ordinea cea mai desăvârșită. b) Această ordine se menține prin întocmirea regulată a dosarelor după numărul dosarelor, registrul de intrare și eșire și întocmirea opiselor de dosare anuale. c) Odată o lucrare încheiată se clasează toate hârtiile în ordine, se compune dosarul și se coase legându-se și șnuruindu-se. d) Dosarele astfel constituite se păstrează pentru totdeauna. e) Hârtiile scrise și nescrise, foile volante, imprimatele nefolosite și petițiile sau adresele care n'au avut urmare și deci n'au putut forma dosare, se consideră ca maculatură de arhivă. f) Această maculatură nu poate fi însă înstrăinată sub nici un motiv fără a fi selecționată după prevederile legii de organizare a

Arhivelor Statului. g) Selecționarea se face de către delegatul Arhivelor Statului a cărui plată pentru munca suplimentară și transport privește, fie instituția care predă arhiva, fie comandamentul materiilor prime care va lua maculatura, fie, cum este mai bine și folositor, Ministerul Educației Naționale, care patronează instituția noastră, eliminându-se orice litigiu care ar atinge interesele pecuniare ale unora sau altora, făcând să primeze astfel numai interesul național.

Fără precizările de mai sus, care tind să delimiteze zonele intereselor de moment de cele permanente și generale ale neamului, suntem sigur că se pot comite adevărate crime față de istoria patriei prin distrugerea arhivelor. Se impune deci o urgentă lămurire spre a se organiza arhivele de registratură și a se pune limită termenului de hârtie maculatură.

Director General, A. Sacerdoțeanu

Arhivar, I. C. Dobrescu

— Cu Nr. 321 din 24 Martie 1941, am dat lămuririle cerute de Minister cu privire la hârtia maculatură :

Ca urmare la adresa D-v. Nr. 42060. din 18 Martie 1941, avem onoarea a comunica următoarele :

I. Înțelegem prin maculatură :

1. Tot felul de hârtii scrise și nescrise care în mod obișnuit se aruncă la coș : concepte stricate, hârtii rupte și aruncate, plicuri uzate, cartoane nefolosite, hârtia de împachetat, cotoare de chitanțiere tipărite care au fost transcrise în registre, imprimate-formulare nefolosite, circulări neexpediate și tot felul de hârtii care au fost întrebuințate în vreun interes imediat (împachetare, expediție).

2. Deșeurile care rezultă din tăerea imprimatelor, hârtiilor, coalelor, legatului cărților și registrelor și tipăriturile noi necomplete și distruse parțial.

3. Foile de expediție uzate după ce au fost scoase de sub control, biletele imprimate, ticketele de transport, avizele și formularele scoase din uz și de sub regimul controlului.

4. Materialul divers socotit maculatură după alegerea prealabilă a fiecărei instituții și verificarea făcută apoi numai de către delegații speciali ai Arhivelor Statului.

II. Înțelegem ca material arhivistic bun de păstrat în arhivele de registratură (arhivele tuturor instituțiilor de Stat, comună, județ, regii publice, case autonome și orice serviciu public) toate actele, hârtiile, petițiile, ciornele,¹ etc., care au servit la o acțiune, oricare ar fi ea și întregul material arhivistic scris cu litere cirilice, din orice vreme și loc.

Toate acestea trebuie să fie clasificate și îndosariate după obiect, acțiune și persoană și păstrate de fiecare instituție cel puțin treizeci de ani.

III. Arhivele de Stat, prin caracterul lor conservator, aleg și păstrează tot materialul arhivistic specificat la art. II, prin delegații lor. Verificarea și clasarea se face sub dublul interes pe care îl pot avea toate hârtiile : juridic, pentru protecția tuturor bunurilor publice și private, și istoric, pentru cunoașterea trecutului nostru din toate punctele de vedere.

Director general, A. Sacerdoțeanu

— Prin d-l *Henric Otetelișeanu*, subsecretar de stat la departamentul Educației Naționale, am înaintat memoriul de mai jos, sub Nr. 324 din 24 Martie 1941, spre a fi prezentat d-lui Conducător al Statului :

Domnule General,

Este în deobște cunoscut că fundamentul cultural al unui stat stă în crearea, păstrarea și organizarea a celor trei categorii de materiale istorice care stau în : Arhive, Biblioteci și Muzeu.

Indrăsnim să înfățișem binevoitoarei Domniei Voastre atenții situația celei dintâi adică a Arhivelor Statului la noi. Vechi de când e statul însuși ca organizație de cancelarie, devin instituții de stat încă de timpuriu, din 1831. Suntem astfel înaintea Angliei, care își întemeiază arhive de stat în 1838 și decât Austria, care le are abia din 1875, fără a arăta altele, ale vecinilor noștri, mult mai noi.

Dela întemeiere și până azi Arhivele Statului și-au îmbogățit tezaurul arhivistic cu bogatul fond al documentelor istorice (întregul fond al bunurilor mănăstirești și ale Statului), cu condicele domnești, arhivele administrative și judecătorești câte s'au putut strânge. Materialul adunat până acum este deosebit de important. Peste 200.000 hrisoave domnești, cărți boeresti și zapise sătești, a căror vechime începe cu sec. XIV ; peste 1.500.000 dosare și condici cuprinzătoare de izvoare istorice de tot felul a căror vechime începe cu domnia lui Constantin Brâncoveanu și aproape 50.000 volume de cărți tipărite, unele exemplare unice în București.

Acestea toate alcătuiesc cel mai bogat fond arhivistic din regiunea noastră europeană, care se poate mări cu toate arhivele de registratură ale instituțiilor de Stat, județ și comună, care nu mai sunt necesare uzului comun, sau sunt scrise cu litere cirilice.

Din ceea ce avem acum se poate cunoaște istoria neamului sub toate aspectele sale, evoluția teritorială a Statului, viața economică și spirituală, într'un cuvânt, toțe are atingere cu viața românească. Din acest material nu se cunoaște nici a zecea parte. Încă și mai puțin este pus în circulație, fie din lipsa de cercetători specialiști, fie din lipsa mijloacelor de clasare, depozitare și punere la îndemână.

Pentru a putea să-și împlinescă menirea, Arhivele Statului trebuie să aibă o organizare corespunzătoare, sub un împătrit punct de vedere : 1. Local potrivit ; 2. Personal suficient și bine pregătit ; 3. Material necesar pentru organizare și lucru ; 4. Publicații arhivistice de îndrumare, de indice și inventare.

Actuala situație nu corespunde de cât în mică parte dezideratelor arhivistice, pentrucă :

1. Nici una din Arhivele Statului nu are local potrivit. Acela al Arhivelor Generale din București, cu cel mai prețios tezaur arhivistic, este insuficient, nepractic, rău întreținut, neaerisit și umed. Arhivele din Iași au local mai bun la M-reă Golia, dar insuficient și supus ruinării. Cele din Craiova n'au local. Numai la Cluj ne bucurăm de un local adaptat situației, însă acuma l-am pierdut și pe acela spre a sta cu chirie la Sibiu. În nici o parte nu mai este loc pentru creșteri.

2. În toate arhivele personalul este insuficient ca număr și nestabil din cauza salarizării. Cu cel existent abia se poate face față lucrărilor curente, lăsându-se la o parte lucrările speciale de arhivă.

3. Toate arhivele sunt lipsite de materialul de lucru : fișiere, clasoare, rafturi, săli de studii, etc., cum și de materialul de birou : cartoane, cutii, mape, fișe, cămăși de documente, repertorii, enciclopedii, ediții de documente, etc.

Această situație se datorește și faptului că arhivele instituțiilor nu sunt organizate în nici un fel. Odată ce astfel de arhive sunt depuse la Arhivele Statului, trebuie o muncă grea și îndelungată numai pentru clasare, întocmirea opiselor și indicelor devenind aproape imposibilă. Deaceea se cere cu urgență și neapărată trebuință organizarea întregului serviciu de arhivă.

Reorganizarea acestui serviciu obligă la : crearea responsabilității serviciului de registratură la instituțiile de stat ; depunerea regulată și sistematică la Arhivele Statului a celor ieșite din uz ; înmulțirea direcțiilor regionale după nevoile locale și tradiția istorică ; întemeierea de localuri proprii după normele arhivistice cu spațiu suficient și loc disponibil pentru creșteri ; formarea unui personal bine pregătit și conștient de menirea sa, pentru care există Școala de Arhivistică ; punerea la îndemână în mod sigur a materialului necesar și crearea de fonduri permanente pentru publicațiile arhivistice, fără de care toată râvna arhiviștilor rămâne tot infructuoasă.

În ceea ce privește Arhivele Statului din București construirea unui local nou, adecvat scopului, este de absolută și urgentă necesitate. Ar lua astfel sfârșit încercările în acest sens, care s'au făcut fără curmare din anul 1832 și până azi. Locul ales trebuie să fie sănătos, de suficientă întindere și cu înlesnire pentru transportul cercetătorilor. O comisie de specialiști arhiviști și arhitecți, întocmită de onor. Minister al Instrucțiunii Publice, Educației și Cultelor, ar putea alege locul și dispune asupra acestei chestiuni.

Facem această prezentare în vremuri deosebit de grele, când tac muzele, cum se spune de mii de ani în coace. Ne dăm seama de toate acestea, Domnule General, însă credem în viitorul nostru și în tăria acestui neam, așezat de Dumnezeu la răscrucea tuturor relelor. Dar mai știm că la fiecare vreme de răscruce, el și-a găsit conducătorul care să biruiască vremea. Acum am fost la una din aceste răscruciri biruite și știm că ducerea în nesfârșit a acestei biruinți naționale își înfige adânc nemurirea în trecutul milenar al epopeii neamului nostru mărturisit de scriptele arhivistice, care trebuie conservate și salvate cu orice preț.

Pentru aceste motive, rugăm respectuos pe Excelența Voastră, să binevoiască a fi și protectorul Arhivelor Statului.

Cu adânc respect,

A. Sacerdoțeanu

Directorul-general al Arhivelor Statului

— Cu Nr. 328 din 26 Martie 1941, am prezentat Ministerului Educației Naționale, următoarea propunere :

La adresa D-voastre Nr. 42.060 din 18 Martie a. c., prin care ni se cere a arăta ce înțelegem prin maculatură, am avut onoarea să răspundem prin raportul nostru Nr. 321 din 24 Martie a. c. În aceeași adresă se spune însă că se cere această informație „în vederea întocmirii unui jurnal de protecția documentelor și clasificarea hârtiilor din arhive”. Această chestiune fiind de o deosebită importanță, ne îngăduim, să prezentăm chestiunea în toate liniile sale principale și a nevoilor care se cer a fi cunoscute spre a ajunge la o precizare definitivă.

Problema conservării arhivelor naționale a fost pusă la noi încă din anul 1831, atât în ceea ce privește arhivele de stat, de caracter istorico-juridic, cât și cele de registratură, în folosința obișnuită. Dar până azi încă nu a fost rezolvată nici una din chestiunile arhivistice pe care le comportă o astfel de problemă de interes general și național. În adevăr, nu există nicio lege sau regulament care să stabilească organizarea și responsabilitatea mănuiitorilor de arhive din diversele instituții publice, și nici pentru cele de Stat, istorice, nu s'a manifestat o legiferare categorică și strict conservatoare.

Dacă ne referim la *Legea pentru organizarea ministereilor* din 1929, constatăm numai câteva enunțări. Astfel, la art. 16, vedem că secretarul general al oricărei ministere are sub ordinile sale, între altele, și secția de registratură generală și de arhivă.

Este vorba de registratura și arhiva fiecărui minister în parte; nimic nu se prevede pentru arhivele istorice ale Statului, și mai ales nimic de cum trebuie organizate arhivele de registratură sau cele istorice. Numai la art. 21, se întrevăde o sumară precizare a serviciului de registratură: „Fiecare direcție de minister, în afară de serviciile speciale, va avea un birou de primirea, repartizarea și urmărirea lucrărilor. Acest birou primește dela registratura generală toată corespondența referitoare la direcție, pe care o supune directorului spre repartizare și rezolvare; el urmărește lucrările și dă informații”. Este drept însă că în art. 27, se spune că „serviciile contabilității, a registraturii și a arhivei, se vor reglementa în mod unitar pentru toate ministerele, prin o lege specială” Cităm legea așa cum a apărut în publicația oficială. Legea promisă n-o cunoaștem și credem că n'a apărut încă.

În aceeași lege interesul pentru Arhivele Statului se mai arată o singură dată. În art. 85 al. b. se precizează că „serviciul statisticii, arhivelor Statului, al bibliotecilor și al statelor personale ale membrilor corpului didactic” cad în atribuțiunea direcției învățământului superior din Ministerul Instrucției publice. De aici ar fi urmat în mod normal să iese și directivele necesare întrucât orice arhivă de instituție devine în mod automat cu vremea arhivă istorică de Stat.

Acest minister și-a făcut după aceea și el o lege. În adevăr, în *Legea pentru organizarea și funcționarea Ministerului Instrucțiuni Publice* din 1930, aflăm următoarele date: Art. 6. Secretarul general are sub conducerea sa, între altele, și secția de registratură generală și de arhivă, secția de studii și statistică și biblioteca. Art. 8, 10, 14, 16 și 18, arată că fiecare direcție din minister are câte un serviciu a parte al statelor personale, al arhivei și al statisticii, iar din art. 12, se vede că direcția învățământului superior are și „serviciul statisticii, Arhivelor Statului, al bibliotecilor și al statelor personale ale membrilor corpului didactic”. Deci nici aici nu se vede problema organizării, totul referindu-se la lucruri existente prin necesitate și tradiție.

Această lege a suferit modificări prin *Organizarea Ministerului Educației Naționale* din 1936. În aceasta, în afară de atribuțiunile care cad în sarcina șefilor ierarhici amintiți, se mai precizează unele chestii de amănunt. Astfel în art. 12 al. b, ultimul paragraf, se spune: „Biblioteca are două secțiuni: Biblioteca propriuzisă, cu lucrări din țară și străinătate în legătură cu organizarea învățământului și Arhiva, cu toate lucrările tipărite sau manuscrise, care au servit sau servesc Ministerului la legiferați, reglementări sau organizări”. Deci „arhiva” devine o secție a bibliotecii iar „arhiva” urmează să primească și lucrări tipărite, al căror loc este în bibliotecă.

Revenind la serviciul de arhivă al direcțiilor, aflăm o oarecare precizare de atribuții. Astfel în art. 20 al. d. se spune: „serviciul registraturii și arhivei, înregistrează hârtiile intrate și ieșite; clasează arhiva ultimilor doi ani”. Aceiași precizare și în art. 22, al. c., art. 25 al. 5, art. 28 al. 2 b. Numai în art. 30, al. 4 b, vedem că direcția contabilității are și biroul arhivei generale care, „se ocupă cu primirea și clasarea în dosare a lucrărilor cu vechine mai mare de 2 ani, ce-i sunt trimise de arhivele direcțiilor și serviciilor”.

Din aceleași articole se vede însă și care este personalul necesar diverselor servicii de arhivă. Anume: 3 șefi de birou, 4 subșefi de birou, 1 șef de secție și 19 impiegati, între care și dactilografe, fiind în total 27 persoane.

În nicio parte și sub nicio formă nu se amintește când și cu cine lucrează conducerea Arhivelor Statului.

Care este însă situația arhivelor de stat, istorice? Ultima lege după care se conduc acestea este *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925, cu modificările făcute

în 1932. În această lege se prevăd unele măsuri generale de conservare a materialului arhivistic provenit de la Stat, specificându-se anumite categorii și vechimea de 30 de ani când trebuie depuse, ierarhia și recrutarea personalului și obligația direcțiilor de a publica inventare și cataloage. Nicio măsură de amănunt cu privire la organizare și conservare nu este prevăzută. Numai în art. 17 se arată că „un regulament va stabili modul de funcționare al Arhivelor Statului, numărul serviciilor, atribuțiilor și îndatoririle funcționarilor, precum și modul de depunere și selecționare a materialului arhivistic”. Acest regulament n'a apărut încă.

În fața acestei situații este cazul să credem că organizarea serviciului de arhivă este de neapărată trebuință. Problema se pune sub două aspecte, care se deosebesc în aparență dar se completează de fapt unul pe altul: 1. organizarea serviciului de registratură și arhivă la instituțiile de stat; și 2. organizarea și clasarea serviciului istoric al Arhivelor Statului.

Întâiul serviciu privește arhiva curentă necesară instituției care o crează pentru nevoile curente; celui de al doilea îi revine sarcina clasării și conservării materialului arhivistic provenit de la cel dintâi, în vederea asigurării drepturilor cetățenești, a garantării bunurilor publice și de stat și a cunoașterii trecutului istoric. Pentru ca Arhivele Statului să-și poată împlini menirea, trebuie ca și arhivele de registratură să-și fi dat în întregime capacitatea lor de organizare și clasare în raport cu atribuțiile ce au.

Pentru a atinge scopul pe care îl au toate arhivele din lume, unele organizate până la protecția celei mai neînsemnate hârtii provenită de la cel mai necunoscut cetățean, este necesară o nouă lege de organizare a Arhivelor de Stat și de protecție a materialului istoric, fie public, fie privat. Această lege trebuie să urmărească și să stabilească următoarele puncte esențiale:

1. Ce este o arhivă de Stat și ce este o arhivă de registratură și cum sunt organizate.
2. Ce cuprind arhivele, cu clasificarea materialului ce le compun.
3. Protecția materialului arhivistic de natură istorică atât din depozitele de Stat cât și cele particulare (selecționare și achiziții).
4. Fixarea cadrului necesar de personal și asigurarea continuității în lucru prin pregătirea și salarizarea lui corespunzătoare.
5. Alcătuirea unui consiliu de îndrumare din specialiști recunoscuți.
6. Obligativitatea publicațiilor științifice de specialitate pentru orientarea și informarea ușoară atât a cercetărilor cât și a oricărei persoane interesate.

După ce aceste principii vor fi fixate în legea de bază, amănunțele se pot dezvolta în regulamente speciale pentru fiecare categorie de arhivă în parte. Acestea însă nu pot fi elaborate decât pe baza unei temeinice cunoașteri a situației existente.

Pentru a ne informa asupra fiecărui lucru în parte, este necesar să se dispună adunarea tuturor datelor provenind de la fiecare instituție în parte. Spre a ușura această informare și a nu se omite vre un punct care ne-ar interesa, anexăm la aceasta un chestionar care să se trimită tuturor instituțiilor prin intermediul autorităților tutelare. Prin această operație vom fi în măsură să cunoaștem situația reală și să ne dăm seama asupra lucrărilor de coordonare necesare.

În același timp, pentru a putea face și clasificarea tuturor arhivelor atât din punct de vedere al conținutului cât și al nevoilor curente de conservare, fiecare instituție centrală să alcătuiască și schema serviciilor conduse de ea, după modelul anexat alcătuit de noi după ierarhia pe care am presupus-o în raport cu principiile stabilite prin

Codul funcționarilor publici. Credem că această lucrare odată făcută va putea servi și pentru informarea necesară cu privire la organizarea serviciilor publice.

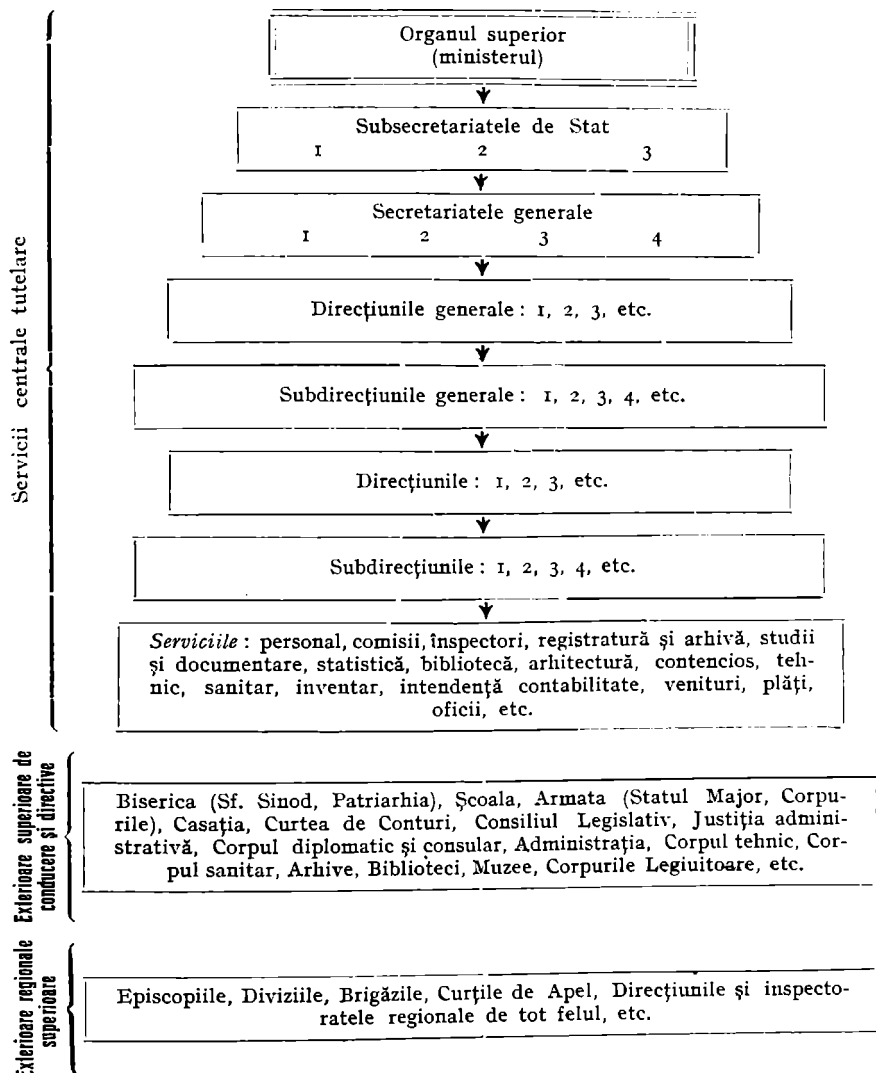
Cu privire la protecția materialului istoric, am avut onoarea să prezint Ministerului un proiect de lege, care am făcut să apară și în *Revista Arhivelor*, vol. IV, p. I, p. 202—204. Până acum el n'a căpătat încă puterea de lege.

Aducând la cunoștința D-voastre cele de mai sus, rog să binevoiți a dispune.

Director general, A. Sacerdoțeanu

I.

SCHEMA SERVICIILOR PE INSTITUȚII

Protopopiatele, Prefecturile, Tribunalele Administrațiile financiare, direcțiunile și inspectoratele județene de tot felul.

Instituțiile locale : centre, plăși, comune, etc.

N. B. — Schema se va face pentru fiecare direcțiune sau serviciu în parte.
La fiecare grup în parte se vor specifica serviciile și birourile din care se compun și raza de activitate (județe, plăși, comune, sate).

II.

CHESTIONAR

Cuprinzând datele necesare organizării Arhivelor Statului.

Instituția . . . . .
Cu sediul în județul . . . . . comuna . . . . .
Aparținând Ministerului. . . . .

Fiecare instituție de Stat, județ, municipiu sau comună (casă autonomă, direcție, inspectorat, prefectură, administrație, primărie, școală, parohie, bibliotecă, arhivă, muzeu etc.) va răspunde la toate chestiunile din acest chestionar, cu cea mai mare exactitate și pe proprie răspundere.

Datele sunt necesare cunoașterii exacte a situației spre a se lua măsurile cele mai potrivite pentru buna îngrijire a arhivelor.

I. Organizarea Arhivei

1. Ce arhive centrale sunt.
2. Ce arhive de direcții și subdirecții aveți.
3. Arhivele locale sunt adunate la un loc sau sunt răspândite.

II. Categoriile actelor și hârtiilor din arhivă.

4. Care sunt hârtiile în folosință :

Registre de intrare și iesire la un loc sau separate (câte anume).
Condici de expediție (pe servicii sau centre).
Registre diverse (*stare civilă* : naștere, botez, căsătorii, decese, etc.).
Justiție : autentificări, transcrieri, legalizări, etc.
Fiscale : roluri, încasări, plăți, de casă. etc.
Școlare : matricole, situații, procese-verbale, etc.

Militare.

Registre de prezență.

Legi, decizii, decrete originale.

Dosare de tot felul. Cum sunt alcătuite : pe persoane, chestiuni, instituții ; amestecate sau în ordinea intrării și ieșirii hârtiilor, etc.

State personale.

State de salarizare.

Conturi.

Chitanțiere, recipise.

Schițe, planuri, hărți, desene (formatul lor).

5. Care sunt hârtiile scoase din folosință :

Hrisoave domnești

Zapise cirilice.

Hotărnicii.

Diate.

Mitrici (starea civilă pe parohii).

Condici domnești.

N. B. — *La fiecare grup în parte se vor nota numai acelea care există ; se vor adăugi ori câte alte numiri care nu figurează în această listă.*

III. Metoda de lucru în arhivă.

6. Ce operații suferă o hârtie intrată la instituție (înregistrare, repartizare, lucrare, urmare) sau ieșită din proprie inițiativă (legi, decizii, ordine, dispoziții, publicații, etc).

7. Cum se urmărește o lucrare încheiată de scurtă vreme sau veche și una neîncheiată (după numărul de intrare sau ieșire, după chestiuni, persoane sau alt mod).

8. Aveți opise numerice, de persoane sau chestiuni, ori de toate felurile.

9. Ce sisteme de clasare întrebuințați și care vi se par mai practice (ordinea nu merică în dosare numerotate succesiv, dosare pe chestiuni sau persoane ori în altfel).

IV. Modul de păstrare.

10. Cum păstrați hârtiile : în mape, în dosare, foi volante, în cartoteci, și ce fel de hârtii și piese țineți în fiecare.

11. Ce mărime are fiecare categorie în mod obișnuit (Nr. foilor).

12. Cum se alcătuiesc dosarele : sunt cusute sau nu. Ce ordine au hârtiile din dosarele formate și cusute.

13. Dosarele sunt puse în scoarțe (cartoane, coperte) sau nu.

14. Când se face cusutul dosarului : la încheierea lucrării ce cuprinde sau după un termen oarecare. Care este termenul ales.

15. Cum sunt orânduite în arhivă (în pachete, mape, cutii, legături, etc. ; dosarele au o ordine succesivă numerică sau nu).

16. Depozitarea se face în rafturi deschise sau în dulapuri. Ce lungime de polițe în metri liniari aveți (lungimea tuturor rândurilor de dosare).

17. Câți metri liniari vă trebuie pentru creșterea arhivei în fiecare an.

V. Vechimea arhivei și numărul dosarelor.

18. Care este anul cel mai vechi din care aveți arhivă.

19. Aveți acte scrise cu litere vechi (chirilice) pe hârtie sau pe piele (pergament, coajă),

20. Câte dosare și condici aveți dela anul cel mai vechi până la sfârșitul anului expirat.

21. Câte dosare și condici credeți că formați în anul acesta și sub ce capitole.

22. De ce arhivă vă puteți lipsi, nemai fiindu-vă folositoare și poate fi depusă la Arhivele Statului (anii și numărul dosarelor și condicilor).

23. Ați mai depus arhivă, când, unde și din ce ani era.

24. Ați vândut arhivă sau hârtie maculatură. Din ce ani, ce cantitate, când, cui și cu ce preț (pe Kg. și valoare totală).

25. Cine a dat aprobarea. Autoritatea și Nr. aprobării.

26. S'a făcut vreodată alegerea arhivei.

27. Cine a făcut-o. A fost și delegatul Arhivelor Statului să o vadă.

VI. *Timpul de folosire a arhivei.*

28. Care sunt categoriile de acte pe care le considerați D-v. de absolută trebuință pentru păstrare.

29. Care sunt piesele ce credeți D-v. că trebuie păstrate în interesul instituției și care în interesul cetățenesc și pe ce durată.

30. Care sunt actele, registrele, dosarele, etc. care au valoare juridică permanentă, și care dela o vreme pierd această valoare. După câți ani se consideră stinsă acțiunea lor.

31. Ce credeți că trebuie neapărat să fie păstrat, ca fiind de caracter istoric.

32. Care categorii de acte ies de sub autoritatea legilor juridice, penale, financiare, etc. și la ce termen sunt prescrise.

VII. *Personalul arhivei.*

33. Ce personal are arhiva și cu ce grade.

34. Ce pregătire (școală) se cere personalului arhivei D-v.

35. Cine înregistrează hârtiile, cine le clasează în dosare și după ce criterii sau obiceiuri.

36. Cine alcătuiește opisele, indicele, inventarele și după ce sistem.

37. Cine coase dosarele și face pachetele, mapele sau legăturile. Când se face această operație și unde (în birou sau în depozit).

VIII. *Localul arhivei.*

38. În ce loc se ține arhiva: cameră specială, subsolul, pivnița, podul sau chiar în biroul de lucru. E sănătos sau umed locul.

39. Are aer, lumină suficientă, prea multă sau deloc. Unde credeți că o puteți păstra mai bine.

IX. *Ce arhive mai cunoașteți.*

40. Cunoașteți în localitate alte arhive oficiale sau particulare; cât sunt de numeroase și cu ce vechime.

41. Știți cine are cărți românești, hrisoave, scrisori vechi scrise cu litere vechi. Le mai sunt trebuincioase sau nu. Vor să le vândă și cu ce preț.

— *Ministerul Educațiunii Naționale.* Direcțiunea Invățământului Superior, Nr. 61.432 din 26 Martie 1941, ne face cunoscut: „Avem onoarea a vă face cunoscut că prin Decizia Nr. 61.432/941, Peter Ana, om de serviciu dela Școala Normală Superioară, se încadrează, pe data de 20 Martie 1941, la Arhivele Statului din București”.

Cf. și Mon. Ofic. Nr. 86 din 10 Aprilie 1941, p. 1920—1921.

Urgent.

— Ca urmare a cererii noastre, *Ministerul Afacerilor Interne*, Direcția Administrației locale, cu Nr. 6750 C din 26 Mai 1941, ne comunică următoarele:

În referire la adresa D-v. Nr. 355/941, avem onoarea a vă trimite, alăturat, câte un exemplar din ordinea circulară Nr. 1954 din 21 Ianuarie 1941 și 5998 din 28 Februarie 1941, date de acest Minister Prefecturilor de județ și Primăriilor, Municipiilor orașelor reședință și nereședință din țară, cu privire la vânzarea hârtiei maculatură scoasă din uz, dela acele administrațiuni.

I.

România
 Ministerul Afacerilor Interne
 Direcțiunea Administrației Sociale
 Nr. 1954
 1941 Ianuarie 21

Circulară

Către toate prefecturile de județe,
 primăriile municipale și ale orașelor reședințe
 și nereședințe.

Domnului Prefect al Județului,..
 Domnului Primar al . . . . .

Avem onoarea a vă face cunoscut că, prin Decretul Lege Nr. 32/941, publicat în Monitorul Oficial Nr. 9 din 11 Ianuarie 1941, s'a aprobat ca hârtia maculatură provenită din arhive, registre și tot felul de imprimare scoase din uz, scrise sau nescrise, Monitoare Oficiale, cum și orice fel de rămășițe de hârtie dela toate autoritățile de Stat, județe, comune și Regii Autonome, să fie cedate în mod gratuit, Comandamentul Legionar al Materiilor Prime.

În consecință, veți lua măsuri de executarea dispozițiilor din Decretul Lege de mai sus, ținând seama și de dispozițiunile art. 2 din legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925.

Afară de aceasta, autoritățile administrative și polițienești vor verifica maculatura spre a nu se strecura lucrări privind Siguranța de Stat, Apărarea Națională și lucrările Biuroului M. O. N. T., care vor fi exceptate și arse sau păstrate, după caz, la arhivele respective, ele având caracter secret.

II.

România
 Ministerul Afacerilor Interne
 Direcțiunea Administrației Sociale
 Nr. 5998 din 28 Februarie 1941.

Circulară

Domnilor Prefecți de județ, Domnilor primari ai municipiilor, orașelor reședință și nereședință.

Domnului Prefect al Județului...
 Domnului Primar al . . . . .

Avem onoare a vă face cunoscut că potrivit comunicării Ministerului Finanțelor făcută cu adresa Nr. 444.262/941, s'a revenit asupra dispozițiilor date cu ordinul nostru circular Nr. 1954 din 21 Ianuarie 1941, cu privire la aplicarea jurnalului Consiliului de Miniștri Nr. 32 din 19 Ianuarie a. c. în sensul că maculatura ce se găsește la autoritățile locale, nu se va mai ceda Comandamentului Legionar al materiilor prime ci se va vinde prin licitație publică.

În legătură cu aceasta vă atragem atenția că, potrivit art. 2 din legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925, se va face, în prealabil, trierea tuturor acestor arhive de către un delegat al Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului, spre a reține ceea ce va găsi necesar.

Totodată, autoritățile administrative și polițienești vor verifica maculatura destinată scoaterii în licitație, spre a nu se strecura lucrări privind siguranța Statului, Apărarea Națională și lucrările biuroului M. O. N. T., care vor fi exceptate și arse sau păstrate după caz, la arhivele respective, ele având caracter secret.

Monitoarele oficiale nu vor fi vândute.

— *Numiri la Arhivele Statului Sibiu. Decizie ministerială.* „Idem Nr. 148.810 din 1941, d-na Elena Mureșan, licențiată în litere și d-ra Astra Macovei, licențiată în litere, au fost numite, pe data publicării în Monit. Oficial a prezentei deciziuni : prima în postul de arhivar cl. II și a doua în postul de paleograf cl. III la Arhivele Statului din Sibiu“.

Mon. Ofic., Nr. 171 din 22 Iulie 1941, p. 43

— *Ministerul Culturii Naționale și al Culetelor.* Prin decizie ministerială. „Idem. Nr. 149.807 din 1941, se fac următoarele înaintări la Direcția generală a Arhivelor Statului din București, pe data prezentei publicări în Monitorul Oficial :

1. *D-l Ion Vârtosu*, dela gradul de arhivar cl. II, la gradul de arhivar cl. I, plătit din postul de arhivar principal cl. I ;

2. *D-na Florica Condurachi*, dela gradul de arhivar ajutor cl. II, la gradul de arhivar cl. II, vacant prin înaintarea d-lui Ion Vârtosu ;

3. *D-l Stan M. Bogdan*, dela gradul de paleograf cl. I, la gradul de arhivar ajutor cl. II, vacant prin înaintarea d-nei Florica Condurachi ;

4. *D-l Ion G. Fănuică*, dela gradul de registrator cl. II la gradul de paleograf cl. I, vacant prin înaintarea d-lui Stan M. Bogdan ;

5. *D-ra Maria Vulpescu*, dela gradul de registrator ajutor cl. II, la gradul de registrator cl. II, vacant prin înaintarea d-lui Ion Gh. Fănuică ;

6. *D-l Ion Comănescu*, dela gradul de paleograf cl. III, la gradul de registrator ajutor cl. II, în locul d-rei Maria Vulpescu, înaintată.

Mon. Ofic. Nr. 173 din 24 Iulie 1941, p. 4327.

— Cu Nr. 770 din 19 Aug. 1941, am făcut următoarea propunere Ministerului Culturii Naționale :

Domnule Ministru,

Informațiile cu privire la distrugerea arhivelor continuă să ne vină din toate părțile. Pe deoparte se înstrăinează arhivele particulare din cauza neînțelegerii valorii lor istorico-juridice de către posesori sau din spirit comercial ; pe de altă parte se distrug arhivele de Stat din pricina măsurilor oficiale care permit oricui să o facă și a lipsei de posibilități materiale pentru achiziție chiar atunci când există înțelegere de protecție. Pentru a remedia aceste neajunsuri, care pot duce la dispariția completă, în scurtă vreme, a arhivelor noastre, am avut onoarea să propunem unele măsuri de protecție urgente, prin raportul nostru Nr. 328 din 26 Martie 1941.

Deoarece în acel raport prevedeam și căpătarea unor informații statistice și de organizare a arhivelor de registraturi, credem oportum să revenim cu rugămintea de față. Este necesar să se ia măcar unele măsuri imediate, care să împiedice distrugerea, până când posibilitățile vor îngădui o legiferare temeinică.

Cea dintâi dintre măsuri este schimbarea dispozițiilor din jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 32 (M. Oficial Nr. 9 din 11 Ianuarie 1941), prin care se aprobă cedarea „hârtiei maculatură provenită din arhive” către Comandamentul Legionar al materiilor

prime. Nema existând acel Comandament Ministerul de Interne, prin ordinul Nr. 5908 din 28 Februarie 1941, a dispus ca maculatura aceea să fie vândută la licitație.

În teorie jurnalul amintit, care nu este decât o reeditare a altor jurnale mai vechi câte s'au succedat timp de 15 ani, prevede numai așa zisa „maculatură”. De fapt însă autoritățile consideră maculatură tot ce nu mai este folosit în mod curent sau, cum este cazul la Justiție și Finanțe, tot ce intră în vreo prescripție oarecare.

Ministerul de Interne, prin ordinul amintit mai sus, precizează că trebuie să se respecte art. 2 din Legea de organizare a Arhivelor Statului, trierea urmând a se face printr'un delegat al Arhivelor Statului respective. Clauza, constatăm însă că este imperantă întrucât nici Ministerul Culturii Naționale, care patronează Arhivele Statului, nici celelalte ministere sau instituții nu au prevăzute sumele necesare pentru diurna delegaților și plata transportului arhivei alese. Unele instituții au înțeles situația și au găsit câte o formulă care a permis selecționarea parțială, cum este Ministerul de Domenii și Casa Autonomă C. F. R. Pentru altele, cum e pentru arhiva Tribunalului de Dâmbovița sau delegații locale, am suportat noi înșine cheltuielile.

Distrugerea a fost pe o scară foarte întinsă când jurnalele mai vechi dădeau dreptul instituțiilor respective să rețină 40 % din prețul obținut la vânzare. Atunci tot interesul era să vândă cât mai mult. În felul acesta au fost înstrăinate chiar părți selecționate de noi.

Este evident că în toate arhivele se acumulează și hârtie fără nicio valoare, care trebuie îndepărtată din timp în timp, pentru decongestionarea arhivelor respective. Dar decongestionarea să se facă numai după alegerea și aprobarea direcțiilor respective ale Arhivelor Statului.

Pentru a remedia aceste neajunsuri credem necesar să se ia următoarele măsuri :

Să se facă un nou jurnal al Consiliului de Miniștri prin care hârtia maculatură provenită din arhive, după selecționarea legală, să fie vândută numai la licitație.

Întregul fond provenit din aceste vânzări să fie vărsat pe seama Ministerului Culturii Naționale, care să formeze un fond special pentru plata delegaților și când e cazul, a transportului arhivei alese la direcția respectivă a Arhivelor Statului. Ceea ce va prisi să fie folosit pentru ameliorarea situației precară a instituției noastre (local, material de clasare, mobilier, etc). Casele Autonome, care au un interes pur comercial și au cantități enorme de deșeuri (cum ar fi C. F. R.) pot fi exceptate dela această măsură spre a nu fi lovite în drepturile comerciale conferite lor prin legi speciale.

În felul acesta autoritățile respective nu vor mai avea interes să vândă cât mai mult, iar noi, care avem tot interesul să păstrăm tot ce e de valoare, nu vom mai fi supuși nici unei restricțiuni ca să reținem totul. Materialul cirilic, destul de redus, se va păstra în întregime, de ori unde ar veni el.

Pe lângă această măsură generală, mai trebuie alcătuit un decret lege care să declare de monumente istorice naționale tot materialul manuscritic anterior anului 1831, când s'au înființat arhivele de Stat. Acesta ar corespunde măsurilor luate pentru monumentele istorice.

Textul amănunțit al unui astfel de decret l-am propus Ministerului în forma pe care am publicat-o în *Revista Arhivelor* vol. IV, 1 (1940) p. 202—204.

Pentru aflarea și supravegherea materialului arhivistic local, deținut de particulari sau instituții, se pot crea membri corespondenți ai Arhivelor Statului. Ei ar urma să fie recrutați dintre profesorii secundari cu preocupări de astfel de probleme sau dintre oricare cercetători recunoscuți.

Pe lângă acestea se mai pune și problema conservării materialului ales. Aceasta comportă rezolvarea a trei chestiuni esențiale ; local, personal și material de lucru.

Necesitatea localului a fost resimțită chiar dela întemeiere. Până acum însă n'a căpătat deslegare. Drama localului Arhivelor Statului am expus-o în *Proiecte pentru palatul Arhivelor Statului*, București 1940.

Personalul arhivelor este mai mult decât insuficient. Până la Codul funcționarilor Publici era și sub mediocru retribuit.

Cu titlul de simplă informație amintim că la Direcția Generală numărul total al funcționarilor este de 16. În comparație menționăm că Ministerul Culturii Naționale are 29 funcționari atribuți serviciului de arhivă curentă.

Ca să putem face lucrările necesare instituției noastre avem nevoie măcar de un număr dublu de personal.

Personalul Arhivelor este specialist. Nevoia de pregătire specială și vocația este evidentă. Funcționarul de arhivă nu trebuie să-și privească situația ca simplu salariat care așteaptă să treacă orele de slujbă, ci trebuie să fie și un devotat al materialului pe care îl manevrează și pe care trebuie să-l studieze. Aceia care nu corespund acestei obligații morale trebuie să părăsească serviciul de arhivă.

Materialul arhivistic odată depozitat în rafturile arhivei, nu înseamnă că este salvat sau pus în folosință. Sănătatea lui este totdeauna foarte șubredă, de aceea trebuie apărat cu multă grijă. Pentru aceasta trebuie să ia ființă laboratorul pentru îngrijirea sănătății lui. În acest laborator trebuie să se afle toate aparatele care pot face atât lectura posibilă cât și multiplicarea celui de primă importanță sau amenințat de nenumărații săi dușmani invizibili. Un fond de investiție destul de modest, odată pentru totdeauna, ne-ar pune în măsură să satisfacem această cerință urgentă.

În sfârșit, istoria patriei și drepturile cetățenești nu vor fi cu nimic folosite dacă tot acest material rămâne închis în arhive chiar dacă e păstrat în cele mai optime condiții. El trebuie să circule.

Punerea în circulație trebuie făcută în două feluri: în inventare, indici și fișiere pentru cercetări de arhive și în publicații de repertorii și cataloage, dacă nu chiar de ediții complete, pentru toți cetitorii. Pentru aceasta trebuie să se pună la dispoziție fondul necesar tipăririi materialului arhivistic de organizare și a publicațiilor oficiale ale Arhivelor Statului, în conformitate cu art. 14—15 din Legea de organizare a Arhivelor Statului.

Chiar în momentul de față avem gata pentru tipar *Indicele tuturor documentelor Țării Românești* dela 1369—1600, și al *Documentelor turcești*. Acestea din urmă în întregime necunoscute, transformă complet cunoștințele noastre despre istoria națională în ultimele două veacuri.

Aducând acestea la cunoștință D-vs., vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune.

Director General, A. Sacerdoțeanu

2. Diverse

— La 22 Iunie 1941, armatele noastre biruitoare au pornit la lupta pentru desrobirea pământului strămoșesc, din vremuri adânci apărat cu îndârjire de strămoșii noștri. Ostașii M. S. Regelui Mihai I și ai Conducătorului Statului Mareșal Ion Antonescu, ca altădată ai lui Roman Voevod, Alexandru Voevod și Ștefan Voevod, călăresc acum liberi și stăpâni pe pământul întregii Moldove. Avem încrederea că nu va trece mult și, ca Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanu și alți voievozi protegitori cu spada și cu dreptul, se vor întoarce și spre Soare-Apune.

— In anul 1940 serviciul de arhivă a mers mai greu. Mulți dintre colaboratorii noștri au fost concentrați sau mobilizați. Din 4464 zile de lucru, 2775 au fost efective iar 1689 lipsă, cum rezultă din tabelul alăturat. In schimb am fost ajutați în vara aceluiaș an, de o bună echipă de elevi ai liceului „Gh. Șincai” din București, cu care am orânduit in depozit starea civilă a orașului București și a jud. Ilfov.

SITUAȚIA FRECVENȚEI

In 1940, din 366 zile : 279 lucrătoare și 87 sărbători și vacanțe oficiale.

No. curent	Funcționarul	Concediu odihnă	Concediu medical	Concentrări	Delegații oficiale	Absențe		Demisii, detașări	Total	Zile lucrate
						Mot.	Nem.			
1	M. Popescu	13	—	—	4	—	—	15	32	247
2	I. C. Dobrescu	14	—	—	—	1	—	—	15	264
3	Emil Vîrtosu	—	—	105	—	22	—	—	127	152
4	Maria Dumitrescu	13	—	—	—	6	—	42	61	218
5	Ion Radu Mircea	—	—	144	—	6	—	—	150	129
6	Ion Vîrtosu	—	—	229	—	3	—	—	232	47
7	M. Regleanu	3	—	149	—	1	—	—	153	126
8	Florica Condurachi	13	73	—	—	25	—	—	111	168
9	Ion Șucu	16	—	—	1	—	—	—	17	262
10	Vanghele Antoniu	3	—	215	—	—	—	—	218	61
11	Stan Bogdan	—	—	114	—	—	—	—	114	165
12	Claudia Mihăilescu	13	63	—	—	9	—	—	85	194
13	Ion Fănuică	12	—	2	—	4	—	—	18	261
14	Maria Vulpescu	13	—	—	—	8	—	—	21	258
15	Ion Comănescu	—	—	94	—	6	—	—	100	179
16	Gh. Vlășceanu	—	—	234	—	1	—	—	235	44
	Total	113	136	1.486	5	92	—	57	1.689	2.775

INDICE DE DOCUMENTE

Se menționează numai documentele **editate integral, fragmentar, resumate** sau amintite ca *inedite*; se adaugă și edițiile îndreptate sau **fae-**
similate.

1387 (6895) Iunie 27. Mircea Vodă pentru Tismana (res.) .	123.
1494 Martie 16. Vlad Vv. întărește Bistriței daniile Craioveștilor (res.)	123.
1495 (7003) Ian. 17. Ștefan Vv. pentru Polițeani-Tutova . .	123.
1546, Huși. Petru Vv. al Moldovei pentru Horodiștea (res.)	122.
1568 (7076) Iunie 8. Petru Vv. al Țării Românești pentru Pătărlage (res.) . .	122.
1573 (7082) Noemv. 1. Alexandru Vv. al Țării Românești pentru Pătărlage (res.) .	122.
1576 (7084) April 30. Alexandru Vv. Țării Românești pentru Mălureni, Șoptani, etc. (res.) .	122.
1581 (7089). Mihnea Vv. pentru jurători (res.) . .	123.
1583 (7092) Mai 5. Mihnea Vv. pentru Turburea, Șipot, etc. (res.)	123.
1586 (7094) Iulie 10. Mihnea Vv. pentru Mălureni (res.) .	122.
1587 (7095) Ian. 14. Mihnea Vv. pentru Bădeani și Băsceni (res.)	123.
1593 (7101) Aug. 18. <i>București.</i> Hrisov dela Alexandru cel Rău (res.)	313.
1593 (7011) Oct. 25. Pentru satul Baia (res.)	309.
[1593—1600] Oct. 29. Pentru Obedinul m-rii Tismana (res.).	309.
[1593—1596] Nov. 9. Mihai Viteazul întărește dania Mitrei Vornicul către m-rea Sf. Nicolae (satul Grozăvești) (res.) . .	308.

- 1593** ((7102) **Dec. 20**, *București*. Mihai Viteazul întărește lui Duca părțile din Olteni (res.) . . . . . 308—309.
- 1594** (7102) **Ian. 24**, *București*. Mihai Viteazul întărește vechile stăpâniri ale Tismanei (res.) . . . . . 303, 309.
- [1594—1600] **Mart. 16**. Mihai Viteazul întărește diaconului Hristodor satul Piscani (res.) . . . . . 312.
- 1594** (7102) **Mai 16**. Pentru Bujoreni (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7102) **Mai 27**. Pentru Orlești (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7102) **Iunie 3**. Moara la Buzău (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7102) **Iunie 18**. Pentru Tătaru (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7102) **Iunie 21**. Pentru Dărădan (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7102) **Iunie 28**. Pentru Strâmtul (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7102) **Iulie 7**, *Târgoviște*. Mihai Viteazul dă mării Gorgota să-i fie vecinii de ocină (res.) . . . . . 303—304. 311.
- 1594** (7102) **Iulie 7**, *București*. Mihai Viteazul întărește jup. Udriște din Bucșani un vad de moară pe apa Buzăului (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7102) **Aug. 12**. Pentru Bistrița (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7102) **Aug. 29**. Pentru Caracal (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7103) **Sept. 6**. Pentru Blăjoiu (res.) . . . . . 310.
- 1594** (7103) **Sept. 26**. Pentru Crăpești (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7103) **Oct. 2**. Pentru Elhovăț (res.) . . . . . 309.
- 1594** (7103) **Oct. 5**. Mihai Viteazul pentru jurătorii în Furești (res.) . . . . . 123.
- 1594** (7103) **Oct. 7**. Mihai Viteazul întărește Vist. Andronic satul Groșani (res.) . . . . . 304, 311.
- 1594** (7103) **Dec. 24**. Pentru Toplița (res.) . . . . . 310.
- 1595** (7103) **Mai 3**. Pentru Voinigești (res.) . . . . . 309.
- 1595** (7103) **Mai 4**. *București*. Mihai Viteazul întărește clucerului Calotă o parte din Drevești (res.) . . . . . 300, 310.
- 1595** (7103) **Mai 16**, *București*. Mihai Viteazul întărește lui Radul o jumătate din Elhovățul-de-sus (res.) . . . . . 309.
- 1595** (7103) **Mai 19**. *București*. Mihai Viteazul întărește mării Buna Vestire de lângă Buzău stăpânirea peste o parte din Rătunda (res.) . . . . . 312.

- 1595 (7103) Mai 20, București.** Mihai Viteazul întărește stăpânirea lui Radul și Neagoe peste o parte din Stăncești (res.) . 300, 309.
- 1595 (7103) Iunie 12, București.** Mihai Viteazul întărește stăpânirea lui Radul și Neagoe peste o parte din Săcuiani (res.) . 300, 310.
- 1595 (7103) Aug. 24.** Pentru Vlădeni (res.) . . . . . 309.
- 1595 (7104) Oct. 2.** Pentru Găujani (res.) . . . . . 310.
- 1595.** Pentru Brănești (res.) . . . . . 309.
- 1596 (7104) April 10.** Pentru Olteni (res.) . . . . . 309.
- 1596 (7104) Aprilie 14.** Pentru Dobrușa (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7104) Mai 4.** Pentru Lupșanul (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7104) Iunie 10, Târgoviște.** Mihai Viteazul dăruiește lui Iane și Tudor două vaduri de moară pe apa Râmnicului Sărat (res) 300-301, 310.
- 1596 (7104) Iunie 19, Gherghița.** Mihai Viteazul întărește Vorn. Dragomir stăpânirea peste Ciocoveani (res.) . . . . . 301.
- 1596 (7104) Iulie 4.** Pentru Piersica (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7104) Iulie 6.** Pentru Comanca (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7104) Iulie 8.** Pentru Albeștii Rătundului al m-rii Buna Vestire Buzău (res.) . . . . . 311.
- 1596 (7104) Aug. 7, Târgoviște.** Mihai Viteazul întărește jup. Mihalcea stăpânirea satelor Călugărenii Manei și Călugărenii Stoicăi (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7104) Aug. 31.** Pentru Urâți (res.) . . . . . 310.
- 1596 (7105) Oct. 5.** Pentru Cuimești (res.) . . . . . 311.
- 1597 (7105) Ian. 11, f. l.** Mihai Viteazul întărește lui Duca și fiului său Gheorghe stăpânirea peste o parte din Olteni (res.) 310, 397.
- 1597 (7105) Ian. 18, Târgoviște.** Mihai Viteazul întărește Logof. Stoica stăpânirea peste o parte din Berislăvești (res.) 310, 397.
- 1597 (7105) Ian. 21. Târgoviște.** Mihai Viteazul dăruiește episc. Luca al Buzăului satele Pojorâții, Stănuleștii și Găvănești (res.) 301, 310.
- 1597 (7105) Martie 23, Târgoviște.** Mihai Viteazul dăruiește lui Mihai Pahar. satul Brătiești (res.) . . . . . 301-302, 310.
- 1597 (7105) April 1.** Pentru Bogdănești (res.) . . . . . 310.
- 1597 (7105) April 5.** Pentru Săruleștii-de-sus (res.) . . . . . 311.

1597 (7105) April 14. Pentru Cerbureni-Argeş (res.) . .	310.
1597 (7105) Mai 11. Pentru Izvorani-Argeş (res.).	310.
1597 (7105) Mai 20. Pentru Silişte (res.)	310.
1597 (7105) Mai 31. Pentru Căldăruşanii-de-sus (res.) . .	311.
1597 (7105) Iunie 3. Pentru Neagra (res.) . .	310.
1597 (7105) Iunie 5. Pentru Foeştii-de-sus (res.) .	310.
1597 Iunie 22. Pentru Săseni (res.) .	310.
1597 (7105) Iunie 27. Pentru Liseani (res.) .	310.
1597 (7105) Iulie 1, <i>Târgovişte</i> . Mihai Viteazul întăreşte mitropoliei stăpânirea satului Lungi (res.) . .	302.
1597 (7105) Iulie 30. Pentru Grădiştea-Muşcel (res.) .	310.
1597 (7105) Aug. 6, <i>Târgovişte</i> . Mihai Viteazul dă un sălaş de Țigani m-rii Tismana (res.) .	302, 309.
1597 (7106) Sept. 27. Dania lui Mihai Viteazul către mama sa Teodora (res.)	311.
1597 (7106) Nov. 3, <i>Târgovişte</i> . Mihai Viteazul întăreşte Fătului din Mărgineni stăpânirea viilor și moșiilor cumpărate (res.).	311.
1597 (7106) Dec. 3. Pentru Golgota (res.) .	311.
1597—1598 (7106). Pentru Verneşti (res.) .	311.
1598 (7106) Ian. 25. Pentru Liseani (res.)	311.
1598 (7106) Febr. 25. Pentru Țigăneşti (res.)	311.
1598 (7106) Mai 23. Pentru Horvăteşti (res.)	311.
1598 (7106) Mai 27, <i>Târgovişte</i> . Mihai Viteazul întăreşte episc. Luca al Buzăului stăpânirea satelor Pajorâți, Stănulești și Găvăneștii de-Sus (res.) . .	302, 311.
1598 (7106) Iunie 4. Pentru Olteani (res.)	311.
1598 (7106) Iunie 20. Mihai Viteazul întăreşte logof. Stanciul stăpâ- nirea pe jumătate din Clocoticiu și Bumbesti (res.). .	302—303.
1598 (7106) Iulie 5. Pentru uliță la R.-Vâlcea (res.) . . .	311.
1599 (7107) Ian. 15. Pentru Grădiştea-Muşcel (res., orig. și duplicat).	311.
1599 (7107) Mai 18. Pentru Liseani (res.) .	311.
1600 (7108) Mart. 25. Pentru Dobriceni (res.) .	311.

- 1600 (7108) Iulie 27, Iași.** Mihai Viteazul întărește daniile către m-reă Bistrița-Moldovei (**res. și facs.**) . . . . . 101-104, 161-162.
- 1600 Iulie 29, Alba Iulia.** Mihai Viteazul renunță la partea sa din dijma preoților sași (**res.**) . . . . . 123, 303.
- 1600 (7108) Sept. 26, Gura Telcajenului.** Mihai Viteazul pentru Antonie Grama (**res.**) . . . . . 308.
- 1612 (7120) Ian. 12, duminică.** Insemnare despre venirea în Iași a lui Ștefan Tomșa Voevod (**text slav și trad.**) . . . . . 398.
- 1618 (7126) Febr. 5.** Alexandru Iliăș Vv. pentru Lipia (**res.**) . . . . . 122.
- 1619 (7127) Ian. 4.** Gavriil Movilă Vv. pentru Poiana (**res.**) . . . . . 122.
- 1627 Febr. 10.** Alexandru Vv. al Țării Românești pentru Fugești (**res.**) . . . . . 122.
- 1634 (7142) April 20.** Matei Basarab pentru Băscenii de jos, jud. Saac (**res.**) . . . . . 123.
- 1638 (7146) Ian. 12.** Clucerul Dumitrașco vinde lui Matei Basarab moșia Futești (**res.**) . . . . . 122.
- 1639 (7143) Iunie.** Matei Basarab pentru Mățău-Mușcel (**text rom.**) 144-145
- 1645 (7153) Febr. 3.** Matei Basarab pentru Bădăni-Saac. (**res.**) . . . . . 123.
- [1660—1664; 1672—1673]. Grigore Ghica Vv. Țării Românești pentru Mățău (**text rom.**) . . . . . 146—147.
- 1661 (7169) Iulie 23, Iași.** Cartea lui Ștefan Vasile Vv. Moldovei către m-reă Golia să stăpânească o moară pe Răut (**text rom.**) . . . . . 378—379.
- 1662 (7170) Mart., Iași.** Cartea lui Eustratie Dabija Vv. Moldovei către m-reă Golia pentru o moară la Răut (**text rom.**) . . . . . 379.
- 1665 (7173) Mai 8.** Radu Vv. pentru Mățău (**text rom.**) . . . . . 145—146.
- 1667 (7175) Iunie 15.** Balica Spătar vinde o parte din satul Vlădaia (**res.**) . . . . . 123.
- 1668 Mart. 15.** Acte privitoare la o anchetă asupra iobagilor Toma și Teodor Macra din Ompolița-Alba (**trad. rom.**) . . . . . 391—392.
- 1672 Febr. 6.** Acte privitoare la o anchetă asupra situației iobagului Pocular Voina din Mesentea-Alba (**trad. rom.**) . . . . . 389—391.
- 1674 (7182) Mai.** Duca Vodă pentru Mățău (**text rom.**) . . . . . 147—148.
- 1674—1678.** Acte diverse dela Duca Vodă ca Domn al Țării Românești (**men.**) . . . . . 107.

- 1678 (7186) Febr. 3.** Zapisul prin care Orzea dăruiește o parte din Sânești-Tecuci . . . . . 260—261.
- 1679.** Acte dela Duca Vodă al Moldovei (**men.**) . . . . . 107.
- [**ca. 1680**]. Copia unei scrisori a vicarului apostolic Barnabé al Valahiei, numit episcop de Prizren. (**text ital.**) . . . . . 380.
- 1681.** Act dela Duca Vodă ca Domn al Moldovei și al Ucrainei (**men.**) 108.
- 1682 (7190) Aprilie 25.** Șerban Cantacuzino pentru Mățău (**text rom.**) 148.
- 1716 (7224) Aprilie 20.** Nicolae Mavrocordat pentru Mățău (**text rom.**) 149
- 1717 (7225) Mai 14.** Ioan Mavrocordat pentru Mățău (**text rom.**) 149—151.
- 1718 (7228) Mai 20.** Zapisul prin care Casandra dăruiește o bucată din Sânești-Tecuci . . . . . 261.
- 1721 (7230) Sept. 22.** Nicolae Mavrocordat p. Mățău (**text rom.**) 151—153.
- 1726 (7234) Mai 17.** Cartea de judecată a lui Mihail Racoviță Vv. pentru Liești-Tecuci . . . . . 261—262.
- 1726 (7234) Iulie 29.** Zapisul prin care mai mulți își vând ocinele din Liești-Tecuci . . . . . 262—263.
- 1736 (7244) Ian. 27.** Constantin Mavrocordat pentru Mățău (**text rom.**) 153
- 1759 Dec. 8 (1173 Rebi-ül Aher 17), Hârșova.** Ahmed judecătorul Hârșovei face cunoscut decretul imperial pentru interzicerea intrării soldaților turci în Țara Românească (**trad.**) . . . . . 26.
- 1761 Oct. 20.** Constantin Nicolae Mavrocordat Vv. dă ocolnica satului Mățău-Mușcel (**text rom.**) . . . . . 144—154.
- 1763 Aug. 1—10 (1177 sfârșitul lui Muharrem), Rușciuc.** Mustafa Salim judecătorul din Rușciuc către Poartă despre izgonirea răufăcătorilor lui Țara Românească (**trad. și faes.**) . . . . . 27—29.
- 1763 Aug. 15 (1177 Sefer 5), Giurgiu.** Mustafa judecătorul Giurgiului face cunoscut Porții isprăvile subașului Ahmed împotriva locuitorilor din Vișoara (**trad.**) . . . . . 29—30.
- 1763 Aug. 30—Sept. 8 (1177 sfârșitul lui Sefer).** Copia firmanului sultanului Mustafa III prin care îngăduie înapoierea în Țara Românească a celor răspândiți pe malurile Dunării (**trad.**) . . . . . 30—31.
- 1763 Sept. 24 (1177 Rebi-ül evvel 16), Hârșova.** Salih judecătorul Hârșovei face cunoscut înaltul ordin al Porții care interzice trecerea tâlharilor în Țara Românească (**trad. și faes.**) . . . . . 32—33.

- 1763 Sept. 25 (1177 Rebi-ül evvel 17, Giurgiu.** Yusuf judecătorul din Giurgiu către Poartă confirmând primirea ordinului de interzicere a trecerii în Țara Românească (**trad.**) . . . . . 34.
- 1763 Sept. 26 (1177 Rebi-ül evvel 18, Rusciuc.** Mustafa Salim judecătorul din Rusciuc către Poartă despre solemnitatea cetirii înalțului ordin de interzicere a trecerii în Țara Românească (**trad.**) 35.
- 1769 Mai 9 (1183 Muharrem 3), București.** Lista prădăciunilor și omorurilor făcute în București de tâlharii turci (**trad.**) 36—42.
- 1769 Mai 15 (1183 Muharrem 9), București.** Raport despre prădăciunile făcute în București și în țară de bandiții turci (**trad. și faes.**) 42—46.
- 1769 Mai 16 (1183 Muharrem 10), București.** Esseid Elias judecătorul Giurgiului către Poartă trimițând raportul său despre prădăciunile din Țara Românească (**trad.**) . . . . . 46.
- 1769 Mai 25 (1183 Muharrem 19), București.** Sentința judecătorului Giurgiului Elias pentru renunțarea la pagube a Turcului Seid Kablil-ibn-i-Veli (**trad.**) . . . . . 47—48.
- 1774 Oct 7—16 (1188 începutul lui Șaban).** Firmanul Sultanului Abdulhamid I către Caimacamul Țării Românești despre încheerea păcii și numirea ca Domn a lui Alexandru Ipsilanti (**trad. și faes.**) 48—49.
- 1774 Nov. 5—14 (1188 începutul lui Ramazan).** Firmanul Sultanului Abdülhamid I către vizirii dunăreni și lui Alexandru Ipsilanti, ordonându-le protejarea populației împotriva bandiților (**trad. și faes.**).. . . . 49—51.
- [**Ca. 1774 Nov. 15—20.** Ordinul marelui vizir Mehmed Izzet anunțând vizirilor dunăreni porunca judecătorească de împiedecarea trecerii răufăcătorilor în Țara Românească (**trad. și faes.**). . . . . 51—52.
- 1774 Dec. 7 (1188 Șevval 3), Rusciuc.** Raportul lui Elhağ Ebubechir judecătorul Rusciucului către Poartă arătând primirea decretului de interzicere a trecerii răufăcătorilor în Țara Românească (**trad.**) 52—53.
- 1774 Dec. 13 (1188 Șevval 9), Șiștov.** Esseid Ebubechir judecătorul din Șiștov confirmă primirea aceluiaș ordin (**res.**) . . . . . 53.
- 1774 Dec. 14 (1188 Șevval 10), Nicopole.** Essed Mustafa judecătorul din Nicopole confirmă primirea aceluiaș ordin (**res.**). . . . . 53.
- 1774 Dec. 15—24 (1188 mijloeul lunei Șevval), Rahova.** Judecătorul Ahmed din Rahova confirmă primirea aceluiaș ordin (**res.**) 54.

- 1774 Dec. 21 (1188 Şevval 17), Vidin.** Raportul judecătorului Ömer din Vidin către Poartă despre primirea ordinului de interdicere a trecerii în Moldova și Țara Românească (**trad.**) . . . . . 54—55.
- 1774 Dec. 22 (1188 Şevval 18), Lom.** Judecătorul Hassan din Lom confirmă primirea aceluiaș ordin (**res.**) . . . . . 54.
- 1774 Dec. 23 (1188 Şevval 19), Cladova.** Judecătorul Elhağ Mehmed judecătorul din Cladova confirmă primirea ordinului de mai sus (**res.**) . . . . . 55.
- 1775 Iunie 14.** Cartea prin care Grigore Alexandru Ghica Vv. recunoaște Ilincăi Pităroaia dreptul la dijma din Liești . . . . . 263.
- 1778 Nov. 5.** Cartea lui Const. D. Moruzi Vv. pentru o parte din Liești. . . . . 263—264.
- 1778 Dec. 8.** Mărturia mai multor săteni din Liești pentru o piatră de hotar . . . . . 264.
- 1779 Mai 11.** Cartea lui Const. D. Moruzi Vv. pentru dijma obișnuită din Liești . . . . . 265.
- 1784 Dec. 15.** Cartea de judecată a Divanului domnesc pentru o parte din Liești . . . . . 265, 268.
- 1785 April 9.** Scrisoarea lui Alexandru Ioan Mavrocordat pentru alegerea moșiei pitarului Șerban din Liești . . . . . 268-269.
- 1790 Iulie 12.** Alexandru Gane și feciorii vând o parte din Liești pitarului Șerban . . . . . 269—270.
- 1796 Iunie 20.** Hotarnica răzășilor din Liești . . . . . 270—276.
- 1810 Febr. 4.** Insemnarea lui Apost Borșanu pentru cearta cu un călugăr dela Adam . . . . . 276.
- 1820 Mai 9.** Scrisoarea lui Aga Petrache Negre pentru stăpânirea unei părți din Liești. . . . . 277.
- 1824 April 28.** Grigore Ghica judecă procesul moșnenilor Brănești- Dâmbovița (**res.**) . . . . . 123.
- 1830 April 12.** Isprăvnicia Tecuciului despre conflictul pentru vii în Nicorești . . . . . 277—278.
- 1841 Dec. 13.** Isprăvnicia Tecuciului despre împărțirea moșiei Dămăseni . . . . . 278—279.
- 1848 April 29, Cernăuți.** Prof. Ioan Calinciuc către episc. Eugeniu Hacman (**text germ.**) . . . . . 325—326.

- 1848 Mai 1/13, Cernăuți.** Episc. Eugen Hacman către prof. Ioan Calinciuc (text germ.) . . . . . 326.
- 1848 Mai 15/27, Cernăuți.** Procesul-verbal al adunării preoților (text rom.) . . . . . 327—328.
- 1848 Mai 16/28, Cernăuți.** Epis. Hacman către profesorii Institutului teologic (text rom.) . . . . . 328.
- 1848 Mai 16/28, Cernăuți.** Episc. Hacman către prof. Ion Calinciuc (text rom.) . . . . . 328.
- 1848 Mai 17/29, Cernăuți.** Episc. Hacman către Adunarea duhovnicească (text germ.) . . . . . 329.
- 1848 Mai 13/29, Cernăuți.** Episc. Hacman demite pe secretarul Const. Czechowski . . . . . 329.
- 1848 Mai 18/30, Cernăuți.** Episc. Hacman către Ioan Calinciuc (text germ.) . . . . . 330.
- 1848 Mai 20/1 Iunie, Cernăuți.** Prof. Ion Calinciuc către episc. Hacman (text rom.) . . . . . 330—331.
- 1848 Iunie 23/Iulie 5, Cernăuți.** Episc. Hacman poruncește prof. Ion Calinciuc să sisteze lucrările comitetului duhovnicesc (text germ.) . . . . . 331—332.
- 1848 Nov. 14, Lemberg.** Contele Goluchowski guvernorul Galiției către episc. Eug. Hacman (text germ.) . . . . . 332.
- 1848 Nov. 17/29, Cernăuți.** Episc. Hacman către prof. Ioan Calinciuc (text germ.) . . . . . 332—333.
- 1849 Mart 9/21, Cernăuți.** Episc. Hacman către Prof. I. Calinciuc (text germ.) . . . . . 333—334.
- 1854 Dec. 5.** Ecaterina Anton Pan face danii bisericii Lucaci (text rom.) . . . . . 157—158.
- 1855 Ian. 31.** Tribunalul Ilfov legalizează donația Ecaterinei Anton Pan către Biserica Lucaci. . . . . 158—159.
- 1860 Aug. 5.** Colonizare germană pe moșiile lui I. A. Filipescu și Artonovici (text rom.) . . . . . 155—156.
- 1888 Oct. 4.** Nicolae Iorga este admis la bursa Școalei normale superioare din Iași . . . . . 227.
- 1889 Iunie 7.** N. Iorga depune examen de istoria Grecilor și istoria geografiei. . . . . 227—228.

- 1889 Iunie 11.** N. Iorga are examen de morfologia și fonologia latină 228.
- 1889 Iunie 15.** N. Iorga este examinat la istoria Romanilor și epigrafia latină . . . . . 228.
- 1889 Iunie 18.** N. Iorga examinat la istoria medie. . . . . 229.
- 1889 Iunie 20.** N. Iorga examinat la psihologie . . . . . 229.
- 1889 Iunie 21.** N. Iorga examinat la istoria filosofiei dela Aristotel exclusiv la Renaștere . . . . . 230.
- 1889 Iunie 23.** N. Iorga examinat la literatura română până la 1820 230.
- 1889 Iunie 25.** N. Iorga examinat la istoria universală . . . . . 231.
- 1889 Iunie 28.** N. Iorga examinat la poesia greacă . . . . . 231.
- 1889 Oct. 14.** Consiliul facultății de litere din Iași nu admite lui N. Iorga să dea examenele an. II și III fără frecvență. . . . . 232.
- 1889 Oct. 19.** Convocare la un nou consiliu de facultate pentru discutarea cererii lui N. Iorga . . . . . 232.
- 1889 Oct. 20.** Consiliul facultății, cu 7 voturi din 8, admite cererea lui N. Iorga ; Ar. Densușianu are o părere deosebită. . . . . 233—236.
- 1889 Oct. 21.** Ministerul Instrucțiunii trimite cererea lui N. Iorga în discuția Consiliului facultății . . . . . 236—237.
- 1889 Oct. 27.** N. Iorga e xaminat la Istoria Orientului, pedagogia și istoria pedagogiei și istoria Românilor cu epigrafia. . . . . 237.
- 1889 Oct. 28.** N. Iorga examinat la literatura franceză și proza greacă. . . . . 237—238.
- 1889 Oct. 28.** N. Iorga examinat la Istoria Românilor. . . . . 238.
- 1889 Oct. 30.** N. Iorga examinat la proza și poezia latină. . . . . 238.
- 1889 Oct. 30.** N. Ionescu, Ar. Densușianu și S. Vârgolici se opun aprobării date de Consiliu ca N. Iorga să dea examen fără frecvență și cer să se defere cazul Ministerului. . . . . 239—240.
- 1889 Oct. 31.** Convocarea Consiliului pentru a discuta refuzul lui Ar. Densușianu de a examina pe N. Iorga . . . . . 240.
- 1889 Nov. 1.** Consiliul hotărăște în cazul Iorga să se procedeze conform regulamentului ; Ar. Densușianu are opinie separată. 240—241.
- 1889 Nov. 4.** N. Iorga examinat la literatura latină, proza și poesia 241-242.
- 1889 Nov. 6.** O comisie de trei profesori examinează pe N. Iorga în locul lui Ar. Densușianu . . . . . 242.

- 1889 Nov. 10.** Convocare în consiliu pentru a discuta cazul studentului Iorga . . . . . 242.
- 1889 Nov. 12.** N. Iorga examinat la literatura latină, prosa și poezia . . . . . 243.
- 1889 Dec. 1.** N. Iorga susține examenul general de licență . . . . . 243.
- 1889 Dec. 11.** N. Iorga susține examen general de licență . . . . . 243.
- 1889 Dec. 19.** N. Iorga cere să i se libereze certificatul de licență (**text și faes.**) . . . . . 244—245.
- 1889 Dec. 29.** Decanul facultății de litere intervine la Rectorat să se acorde o bursă lui N. Iorga licențiat . . . . . 245.
- 1890 Ian. 29.** Ministerul Instrucțiunii cere Facultății de litere din Iași să i se recomande un profesor de l. latină . . . . . 246.
- 1890 Febr. 2.** Facultatea de litere recomandă ministrului pe N. Iorga . . . . . 246.
- 1895 Sept. 29.** N. Iorga candidează la catedra de istorie medie și modernă dela Facultatea de litere din București . . . . . 246—247.
- 1939 Sept. 5.** Dispoziția Direcției generale a Arhivelor Statului cu privire la absențele funcționarilor . . . . . 200.
- 1939 Sept. 5.** Dispoziția Direcției generale a Arhivelor Statului pentru înaintarea statelor de plata salariilor . . . . . 200.
- 1939 Sept. 9.** Direcția generală a Arhivelor cere Ministerului luarea de măsuri pentru protecția materialului arhivistic . . . . . 200—201.
- 1940 Aprilie 15.** Direcția generală a Arhivelor cere Ministerului să se ia măsuri împotriva înstrăinării materialului arhivistic . . . . . 201.
- 1940 Aprilie 16.** Direcția generală a Arhivelor cere Ministerului să se ia măsuri împotriva distrugerii arhivelor, printr'o lege de protecție. Se propune și textul legii . . . . . 201—204.
- 1940 Oct. 25.** Adresa Ministerului Educației naționale nr. 106.813 privitoare la încadrarea personalului Arhivelor Statului (**res.**) 449
- 1940 Nov. 19.** Decizia Min. Educației Naționale nr. 222.852 prin care se fixează ținutul aferent Arhivelor Statului din Brașov (**res.**) . . . . . 449.
- 1940 Nov. 24.** A. Sacerdoțeanu face propuneri Consiliului de perfecționare al Arhivelor Statului pentru organizarea secției istorice și a manuscriselor . . . . . 348—349.
- 1940 Nov. 25.** Adresa direcțiunii generale a Arhivelor Statului către Min. Educ. Naționale privitoare la cadrul personalului arhivelor (**text**) . . . . . 449—451.

- 1940 Dec. 4.** Minist. Educației Naționale cu nr. 220.768 face cunoscut că Mihai Popescu a optat pentru catedră . . . . . 451.
- 1941 Ian. 11.** Jurnalul Consiliului de Miniștri privitor la vânzarea hârtiei maculatură (text) . . . . . 451.
- 1941 Ian. 18.** Intâmpinarea Direcțiunii generale a Arhivelor către Ministerul Educației Naționale privitoare la selecția maculaturii (text) . . . . . 451—453.
- 1941 Ian. 21.** Adresa Direcțiunii generale a Arhivelor prin care precizează Ministerului Educației Naționale ce se înțelege prin maculatură (text) . . . . . 453—454.
- 1941 Ian. 21.** Circulara Ministerului Afacerilor Interne nr. 1954 privitoare la vânzarea hârtiei maculatură (text) . . . . . 463.
- 1941 Febr. 28.** Circulara Ministerului Afacerilor Interne nr. 5998 privitoare la vânzarea hârtiei maculatură (text) . . . . . 463—464.
- 1941 Mart. 20.** Minist. Educației Naționale încadrează la Arhivele Statului femeia de serviciu Ana Peter (res.) . . . . . 462.
- 1941 Mart. 24.** Direcția generală a Arhivelor dă noi lămuriri privitoare la maculatură (text) . . . . . 454.
- 1941 Martie 24.** Memoriul Direcțiunii generale a Arhivelor Statului către generalul Ion Antonescu Conducătorul Statului privitor la organizarea și protecția arhivelor (text) . . . . . 454—456.
- 1941 Martie 26.** Memoriul Direcțiunii generale a Arhivelor Statului către ministerul Educației Naționale pentru necesitatea organizării Arhivelor, însoțit de un chestionar de anchetă (text) 456—462.
- 1941 Mai 26.** Ministerul Afacerilor Interne cu nr. 6750 C, ne comunică dispozițiile date cu privire la vânzarea hârtiei din arhive (text) 462.
- 1941 Iulie 22.** Decizia de numire la Arhivele din Sibiu a două funcționare (text) . . . . . 464.
- 1941 Iulie 24.** Decizia de înaintare a personalului arhivelor din București (text) . . . . . 464.
- 1941 Aug. 19.** Propunerea Direcțiunii generale a Arhivelor Statului către minister cu privire la protecția arhivelor, local și publicații (text) . . . . . 464—466
- f. dată.** Răducan postelnic dă Tismanei satul Dobra (res.) . . . . . 123.

INDICE GENERAL

Nu figurează partea orânduită alfabetic în corpul revistei; d-nii C. A. Stoide și D. L. Stahiescu și-au alcătuit singuri indicele articolului.

Abdülhamid I, sultan : 48—49.
Abdurrahman aga, dependent, 1769 : 46.
Abdullah ciauș, dependent, 1769 : 46.
Adam, m-re : 276, 279.
Ahmed III, sultan : 11, 164.
Ahmed aga, dependent 1769 : 46.
Ahmed, cadiful Hârșovei, 1759 : 26.
Alba Iulia : v. Arhivele.
Albeștii-Rătundului, sat : 311.
Alexandra, femeia lui Toader Gane : 269—276.
Alexandru, căpitan din Moldova, sân Flore : 261.
Alexandru cel Rău Vv. : 313.
Ali Aga, silahșor : 45.
Andreescu, Const. I. : 405.
Andronic vistier, 1594 : 304.
Antipa Gr., *Marea Neagră* : 402.
Antonovici, N., despre Bârlad : 163.
Apostol pitar : 265.
Apustul sin pitarul Gheorghică : 261.
Arhivele Statului : *adăpost* de protecție contra atacurilor aeriene, 200—201 ; organizarea arhivelor dela *autorități*, 384—388 ; de registratură, 453—454 ; de stat, nevoia de local potrivit și material, 455—456 ; ale serviciilor, 459—460 ; *chestionar* cu privire la organizarea arhivelor dela instituții, 460—462 ; *județene*, 449, *legislație și dispoziții oficiale*, jurnalul Consiliului de miniștri pentru vânzarea hârtiei

maculatură, 451 ; lipsa de legi pentru protecția arhivelor, 456—462 ; protecția și dreptul de preemțiune al Statului, 201 ; proiect de lege pentru conservarea materialului arhivistic, 202—204 ; dispozițiile ministerului de Interne cu privire la vânzarea arhivelor, 462—464 ; *lucrul în arhive în 1940*, 467 ; *maculatura și distrugerea arhivelor*, 451—453 ; ce este maculatura, 453, 454 ; arhive *municipale*, 449 ; *personalul arhivelor* : prevederile codului funcționarilor din 1940, 204 ; încadrarea lui, 449 ; numiri de funcționari, 464 ; motivarea absențelor, 200 ; salarizarea, 200 ; personalul științific necesar arhivelor noastre, 449—451 ; *vânzarea arhivelor*, 201—202 ; din Cernăuți, 250 ; oprirea distrugerii arhivelor, 464—466. *Direcțiunile arhivelor Statului* : Brașov, raport 1939, 132—135 ; raport 1940, 358—362 ; ținutul administrat dela Brașov, 449. București, dare de seamă 1939, 110—143 ; idem 1940, 335—378 ; organizarea secției istorice și a mss. 348—349 ; rapoartele secțiilor : Administrative 1939, 125—128 ; 1940, 352—355 ; Bunuri Publice 1939, 121—125 ; 1940, 349—351 ; Judecătorești 1939, 128—129 ; 1940, 355—357 ; Biblioteca 1939, 120—130 ; 1940, 357—358 ; Registratura 1939

- 130—132; 1940, 358; fondul doc. turcești, 404, Cernăuți: alcătuirea fondurilor, 249; fondurile și valoarea lor 137—138, 253—254; întemeietorii arhivelor, 248; personalul, 254—255; raport 1939, 135—138; 1940, 376—378; pierderea arhivei 1940, 204, 335. V. și Reli S. Chișinău: raport 1939, 139, 1940, 374—376; pierderea arhivei în 1940, 204, 335. Cluj-Sibiu: raport 1939, 139—140; 1940, 362—363. Craiova: raport 1939, 140; 1940, 367—374. Iași: raport 1939, 141—143; 1940, 363—366; conducătorii arhivei 1832—1940, 381. V. și Zotta S. Arhive *particulare*: V. Gălățeanu-Liești, 256, 279. Arhive din Transilvania și Ungaria cercetate de N. Iorga: Alba Iulia 219; Bihor, 222; Bistrița, 217; Blaj, 220; Brașov, 214—216; Budapesta, 221; Cluj, 218—219; Făgăraș, 219; Hațeg, 220; Hunedoara, 220; Oradea Mare, 230; Oșorhei (Târgul Secuilor), 219; Rășinari, 220; Rupea, 217; Sibiu, 216—217; familiare: Beldy, 222; Buda din Deva, 222; sătenii Giulești din Maramureș, 222. V. și Meteș St.
- Aritonovici, cere coloniști germani: 155.
- Araki Gh.: 381.
- August II, regele Poloniei: 13.
- Autografe*: v. Sacerdoțeanu A.
- Bačkovo m-re**: 406.
- Badea mare clucer 1558: 309.
- Badea vistier 1763: 27.
- Baden și Hochberg, Friederika Dorothea Wilhelmina (marchiza de—): 165.
- Bădeni, sat jud. Saac: 123.
- Baia, sat: 309.
- Baiazid Yıldırım, 1402: 10.
- Balan Teodor: raport 1939: 135—138; 1940, 376—378; *Conflictul episcopului Eugen Hacman cu preoții din Bucovina în anul 1848*, 314—334; *Au fost în Moldova vâtafi de finut?* 382—383.
- Balașa, Pr. Dumitru, donează doc.: 370.
- Balașa, soția agăi Costachi Parlapan: 277—278.
- Bălășel, Pr. T.: 406.
- Bălăuță Toader: 265—268.
- Balboae Apustul, sătean din Liești: 262—263, 265—268.
- Balea spatâr 1598: 302.
- Bally Ange: 409.
- Baltagi Mehmed Pașa Vizir, 1704—1706: 164, 165.
- Barbul G.: 406.
- Barbul postelnic 1597: 302.
- Bărladul, râu: 262—263, 265—270; malul, vadul, 270—276; Tiarantos? 163.
- Bărlovăț, Bărlovița, gârla: 270—276, 279.
- Barnabé, vicar apostolic: 380.
- Bărseanu Andrei: 5.
- Băsceni, moșie: 123.
- Bathory Gabriel, 1611: 400.
- Bathory Sigismund, principele Transilvaniei: 313.
- Beldy, arhiva familiei: v. Arhivele.
- Benic, conscripția din 1721: 392—393.
- Berciu Dumitru: *Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri preistorice în România*: 280—295, 409.
- Berislăvești, sat: 310, 397.
- beșlii în Țara Românească*: 46.
- Bezviconi Gheorghe: 409.
- Bihor: V. Arhivele.
- Bistrița, m-re Vâlcea: 123, 309;—Transilvania: v. Arhivele.
- Blaj: v. Arhivele.
- Blajeveci Teoctist, spiritual: 317, 326.
- Blăjoiu sat: 310.
- Bobrețchi (Bobrinchie) Dumitrașcu: 265—268, 270—276.
- Bobulescu, Pr. C.: 405.
- Boga, L. T.: raport 1939, 139; 1940, 374—376.
- Bogdan Stan M., înaintat: 464.
- Bogdănești sat: 310.
- Bogdanovici Elena: 408.
- Boicescu din Buicești Al.: 405.
- Bö:ü: Ahmed aga, dependent 1769: 46.
- Bordeiul lui Matei: 270—276.
- Borșan Apostol (Burșan Apostu): 270—276.
- Borșan Chiriac: 270—276.

- Borșan Matei : 276.
 Borșănești, neamul : 276, 279.
 Bosia Toader medelnicer : 277—278.
 Brănești-Dâmbovița, moșneni : 123, 309.
 Brașov : v. Arhivele
 Brătianu, Gh. I. : 405.
 Brătiești sat : 301, 310.
 Broșteni, mahala București 39—40.
 Buda familie din Deva : v. Arhivele.
 Budapesta : v. Arhivele.
 Bucești, sat Tecuci : 264, 267—268 ; ho-
 tarul Buceștilor : 269—276, 279.
 Buciocia Toma : 265—268.
 Bucșani, jup. Udriște din—1594 : 309.
 București : v. Arhivele ; mahalalele : Bro-
 șteni, Casapilor, Colțea, Dobroteasa,
 Olari, Oțetari, Popa Negru, Popa Rusu,
 Popești, Sf. Ecaterina ; Mustafa aga
 șeful beșliilor.
 Büdinger Max, prof. din D. Onciul : 4.
 Buga Vasile, sătean din Liești : 262—263,
 265—268.
 Bughinca Toma, sătean din Liești : 262—
 263.
 Buia : 300.
 Bujoreni sat : 309.
 Bulău Toader, sătean din Liești : 262—
 263.
 Bumbesti ocina : 302.
 Buna-Vestire, m-re Buzău : 311, 312.
 Buzău râu, moară pe— : 310.
Cádizade Ahmed, cadu la Rahova 1774 :
 54.
 Căldărușanii-de-sus sat : 311.
 Calimah Ioan Alexandru Vv. : 270—276.
 Calinciuc Ion, prof. Teologie Cernăuți :
 315—334.
 Călmățui, râu : 269—276.
 Calotă clucer 1595 : 300.
 Călugăreni sat : 310.
 Camariano Nestor : 40 .
 Câmpeni, conscripția din 1721 : 393.
 Canta Ioan spatar : 15.
 Cantacuzene N. B. : 409.
 Capidan Teodor, etim. Mării Negre : 402.
 Caracal sat : 310.
 Cara-Halil Cenderli, întemeietorul achin-
 giilor : 8.
 Carazin Nazarie maior : 16, 17.
 Carloviț, pacea : 7.
 Carol XII regele Suediei : 164, 165.
 Cărpinișanul Diamandi sluger 1824 : 123.
 Cartoian N. : 405.
 Casandra, fata vornicului Mitrea : 261.
 Casapi, mahala București : 37—38.
 Catargi Const. clucer 1763 : 276.
 Catargiul Gheorghe boier 1661 : 379.
 Caterina II împ. Rusiei : 13, 14, 16.
 Ceorățe Apostol : 270—276.
 Cerbureni-Argeș : 310.
 Cetea, conscripția din 1721 : 393.
 Chelaru, Valentin Gr. : 406.
 Chirița izbașa : 261.
 Christu Vasile : 406.
 Ciocoveani sat : 301.
 Ciorăscu Andoni : 276.
 Ciorăști, moșie, neam : 276.
 Ciorăță, neamul : 279.
 Ciorăți Andonie, vornicul, vornicelul, ve-
 chil med. Iordache Miclescu : 270—
 276.
 Ciorăță Constantin : 264.
 Ciorăță Dumitru din Liești : 265—268,
 270—276.
 Ciorățe Gavril : 270—276.
 Ciorăță Ion : 264 ; moșul lui Andonie
 Ciorățe : 270—276.
 Ciorăți Pavel : 270—276.
 Ciucă Neculai capit. : 265—268, 270—276
 Clocotiecul ocină : 302.
 Clopotiva-Hațeg : 163—164 ; v. și Conea
 Ion.
 Cluj : v. Arhivele.
 Clisura-Banat : 165.
 Cnejeia Moldaviei : 277—278.
 Colțea mahala București : 37.
 Comănescu Aurelia : raport 1940 : 358.
 Comănescu Ion : înaintat, 464.
 Comanca sat : 310.
 Conachi Gavril banul : 270—276.
 Conachi Manolachi ban, fost stolnic :
 265—268.
 Condurachi Emil : 407.
 Condurachi Florica : înaintată 464.

- Conea Ion : Clopotiva : 163.
 Constantin Ban, 1763 : 27.
 Constantinescu, N. A. : 409.
 Cornul lui Sas, lupta : 400.
 Costachi Manolachi logofăt : 263—264,
 265—268, 270—276.
 Costandache, fecionul Alexandrei și al
 .. lui Toader Gane : 269—276.
 Costandachi Gheorghiț, med. ispravnic
 Tecuciu : 263—264, 265.
 Costandin căpitan, ispravnic Tecuci :
 265—268.
 Costantin fecior lui Toader Gane : 269—
 276.
 Costin. Miron, vel Logofăt : 265—268,
 270—276.
 Crangă Ion : 270—276.
 Crăngeni moșie : 263, 265.
 Crăpești sat : 309.
 Cuciuc Cainargi, pacea 1774 : 21.
 Cüçüic Suleiman aga, dependent 1769 : 46.
 Cudalbi moșie : 265.
 Cuimești sat : 311.
cumătru-cumătră, etim. : 407.
 Czechowski Const. secretar episc. Cer-
 năuți : 314, 315, 316, 320, 322, 323,
 329, 332.
Dămăceni moșie : 277, 279.
 Damaschin egumen Argeș : 17.
 Dărădan : 310.
 Darie sin Zlotilă din Liești : 262—263.
dascăl slovenesc Constantin 1771 : 384.
 Dediul spat., fratele pit. Gheorghiți :
 265—268.
Descălecatul fării : 145.
 Densușianu Aron, împotriva studentului
 N. Iorga : 233—236, 239—241.
 Densușianu Ovid-fiu : donează sigilii :
 117.
 Dia Ștefan, fost mare stolnic : 268—269.
dicii lui Mihai Viteazul : Bratul, 309 ;
 Dan ot Zorești Buzăvschi, 302 ; Dra-
 gomir Star, 300 ; Lupul 309 ; Mali Ma-
 nole, 300 ; Mușat, 309 ; Neacșul log.
 304 ; Neagul, 301 ; Nestor, 302, 307 ;
 Radul gramatic, 311 ; Radul log., 300,
 301, 302 ; Stan, 310 ; Stan log., 301.
 Dimitrache spatar, 1763 : 27.
 Dimitrașcu vornic 1763 : 27.
 Dionisie Eclesiarhul : 12—13, 18—19.
 Dobra sat : 123.
 Dobrescu, Ion C. : raport 1939, 121—125 ;
 1940, 349—351.
 Dobriceni sat : 311.
 Dobroneagul, munte Argeș : 122.
 Dobroteasa, mahala București : 40.
 Dobrușa sat : 310.
 Donat Ion : 405.
 Dorobanțu, Pr. I. : 406.
 Dorosan Dănăilă, din Liești : 262—263.
 Drăganu N. : transcrierea textelor cli-
 rilice : 407.
 Drăgoescu Petre, prof., donează doc. :
 370.
 Dragomir mare stolnic 1596 : 301.
 Drevești moșie : 300, 310.
 Dumitrache stolnic, cronica : 16.
 Dumitrașcu, N. I. : 406.
 Dumitrașco căpitan : 260.
 Dumitrescu Maria : raport 1939, 129—130
 408.
 Durmuz Tucidide 1864 : 381—382.
Ebubechir efendi chiatibul Valahiei : 45.
 Eftimie mitrop. Țării Românești 1597 :
 302.
 Elhağ Ebubechir molla la Rusciuc 1774 :
 53.
 Elhağ Mehmed cadu la Cladova, 1774 : 55.
 Elhağ Mehmed Pașa Vizir 1740 : 165.
 Elhağ Salih cadu la Hârșova 1763 : 33.
 Elhovăț sat : 309.
 Elias Esseid cadu la Giurgiu 1769 : 46.
 Elias judecătorul Giurguiului, 1769 : 42, 46.
 Enachi fost mare stolnic, ispravnic
 Tecuci : 268—269.
 Erimia (Burșan) : 276.
 Esseid Ebubechir cadu Șiștov, 1774 : 53.
 Esseid Mustafa molla la Nicopole 1774 :
 53.
Făgăraș : v. Arhivele.
 Fântâna Gerului moșie : 263, 265.
 Fănuică, I. Gh. : raport 1939 : 130—132 ;
 1940, 358 ; înaintat, 464.

- Filipescu, I. A. : cere coloniști germani : 155.
- Fintescu Georgeta : *Din viața de student a lui Nicolae Iorga*, 234—247.
- Florea : 260.
- Florescu Gr. : 409.
- Focșăneanu Const. căpitan : 270—276.
- Foeștii-de-sus sat : 310.
- Fortunescu, C. D. : 405.
- Fotino Alecu agă 1855 : 381—382.
- Frățiță Niță (Dumitru) : 264.
- Frumușanu, Pr. I. : donează doc. 370.
- Frumuzache Iulia : 405.
- Fugești sat : 122.
- Furtună, Econ. D. : 409.
- Futești sat : 122.
- G**abroveanu Florica : donează doc. 370.
- Gafton, sătean din Liești : 262—263.
- Gălățeanu-Liești V. : v. Arhivele.
- Galda-de-jos : conscripția din 1721 : 393.
- Gancea Atanasie : donează hărți : 370.
- Gane : 265—268.
- Ganea Gheorghită : 270—276.
- Gane Toader, nepot lui Gheorghită Gane : 270—276.
- Găujani sat : 310.
- Găvănești sat : 301.
- Gelepul Cârste : 265—268, 270—276.
- Gelil efendi : 47.
- Gheorghe sin Zlotilă din Liești : 262—263.
- Gheorghie fost mare vistier, ispravnic Tecuciu : 265.
- Gheorghită comisul, moșul pit. Șârban : 269—270.
- Ghica Alex. Grig. Vv. : 263.
- Ghica Grigore Vv. 1774 : 14.
- Ghintuială Alexandru din Liești : 262—263.
- Gheorghe vel căpitan : 261—262.
- Gheorghit : pitar, 261, 262—263; moșul lui Șârban pit., frate Dediului spăt. 265—268; moșul clucerului Șârban, 270—276.
- Gheorghit sin Gane : 265—268, 269—270.
- Giulești-Maramureș : v. Arhivele.
- Giurescu C. C. : 409.
- Giurgiu, loc turcesc de trecere : 9.
- Giustiniani, Girolamo Ascanio : 15.
- Gogorți (Gogheartă) Nichifor, fratele lui Nacul : 265—268, 270—276.
- Golgota (Gorgota) m-re : 303, 311.
- Golia m-re : 378—379.
- G lner C. : 409.
- Goluchowski guvernorul Galiiței 1848 : 324, 332.
- Gorovei Artur : 405, 408.
- Grădiștea-Mușcel : 310, 311.
- Gramă Anton, 1600 : 303, 308.
- Grecul Ion : 264.
- Grigore mitrop. Țării Românești 1763 : 27.
- Groșani sat : 304.
- Gustav Adolf IV regele Suediei : 165.
- Guțul Părcălab : 265—268, 270—276.
- H**abdă Ilie : 264, 270—276.
- Hacman Eugen episc. Bucovinei : v. T. Bălan.
- Hagi Husein aga baș-čuhudar : 46.
- Hagi Salih aga dependent 1769 : 46.
- Hamza Constantin : 270—276.
- Hamza Pașa vizir 1774 : 14.
- Hasan Aga cüçuc-čauș : 45.
- Hasan Aga dependent 1769 : 46.
- Hasan cadiu la Lom 1774 : 54.
- Hasan molla, chiatib 1769 : 46.
- Hasdeu, B. P. : 5.
- Hațeg : v. Arhivele.
- Henchiul Ion din Liești : 262—263.
- Hereteu : v. *valca*.
- Horodiștea sat pe Ciuhur : 122.
- Horvâtești sat : 311.
- Hristodor diacon : 312.
- Hudiță Ion : 408.
- Hunedoara : v. Arhivele.
- Hurduc Ion vătaf la log. Manolachi Cos-tachi : 263—264, 265—269; vistier, 270—276.
- Hurducă Moisei : 270—276.
- Hurmuzachi Doxachi : 318.
- Husein efendi chiatib. : 46.
- I**ani zăt Guțului părcălabului; Iani Abdă ginerele Guțului : 265—268.
- Iași : 261—262, 270—276.
- Ibrahim čauș, dependent : 46.

- Ilie zet Guțul părcălab : 270—276.
 Iliescu Gh. din Almăj-Dolj, donează doc. : 370.
 Ilinca pităroae : 263.
 Imperiul Otoman : împărțirea istoriei 7—8.
 Ion nepot lui Gafton din Liești : 262—263.
 Ion feciorul lui Dumitru Ciorăță : 265—258.
 Ionașcu Ion : 406.
 Iorga Nicolae : 13, 407, 408—409, opera 410—437; viața lui, v. Sacerdoțeanu A.; student, v. Fințescu G.; cercetător de arhive, v. Meteș St.
 Iosip : 265—268.
 Ipsilanti Alexandru domn 1774 : 48.
 Irimia sin Trufașul : 269—270.
 Ismail Pașa : 165.
 Istrati : 276.
 Istratie Constantin : 270—276.
 Istratie Dabija Vv. 1662 : 379.
 Ivașcu Toader : 270—276.
 Izvorani-Argeș : 310.
- K**irim Gherei han Crâmului 1774 : 14.
 Kogălniceanu Mihail : editor, 404.
 Kogălniceanu, Mihai I. : continuator, 404.
 Kurat (A.N.) și K.V. Zetterstéen, *Türkische Urkunden*; 164—165.
- L**alu, Prof. S. D., *Omagiu* : 402—403.
 Lambrino S. : 409.
 Lăpușneanu Ilie : 16.
 Lazor izbașa săn Stratulat, căpitan din Țara Românească : 261.
leat, văleat explicație : 407.
 Leca Gheorghie, paharnic, vechil pahar. Sion : 277—278.
 Lecca Irina, stareță : 408.
 Liești, sat răzășesc în țin. Tecuci, con-topit pe la 1720 cu satul vecin Sânești : 256—279.
 Lipia moșie : 122.
 Liseani sat : 310, 311.
 Lorenz Ottokar; prof. lui D. Onciul : 4.
 Loserth, prof. lui D. Onciul : 4.
 Loveč, inscripția dela : 406.
 Luca episc. Buzău 1597 : 301.
- Lungi sat : 302.
 Lupan Constantin : 270—276.
 Lupașanul sat : 310.
- M**acaveu Astra, numire : 461.
maculatura : v. Arhivele.
 Mahmud I sultan 1730—1754 : 165.
 Makra Teodor iobag 1668 : 391—392.
 Mălureni-Argeș : 122.
 Malcoci Panaite, 1862 : 381—382.
 Mărcuș Ion : *Asupra unei probleme de arhivistică* : 384—388.
 Marea Neagră : v. Antipa Gr.
 Mărgineni, Fătul din— : 311.
 Maria logofeteasa a răp. Manolachi Costachi logof. : 265—268, 270—276.
 Mărășestilor bătrân : 265—276.
 Mățău-Mușcel : v. Șucu Ion.
 Mavrocordat Ion Alex. Vv. : 268—269.
 Mavrocordat Nicolae Vv. 11.
 Mehedinți S. : 409.
 Mehmed I sultan : 10.
 Mehmed II sultan : 9, 10.
 Mehmed IV sultan 1648—1687 : 164.
 Mehmed Aga, dependent 1769 : 46.
 Mehmed efendi chiatib : 46.
 Mehmed Izzet Vizir 1774 : 52.
 Mereuță feciorul lui Dumitru Ciorăță : 265—268, 270—276.
 Mesentea sat : 389—391; conscripția 1721 393.
 Meteș Ștefan : *Populația maghiară din Transilvania*, 69—99; *Nicolae Iorga și arhivele din Transilvania și Ungaria*. 214—223; raport 1939, 140; 1940, 362—363.
 Metzulescu, Dr. Aurel : donează doc. : 370.
 Michail, Fundația I. C. : 373.
 Miclescu Iordachi medelnicer : 270—276.
 Miclescu-Prăjescu, I. C. : 409.
 Mihai logof. 1763 : 27.
 Mihai paharnic, 1597 : 301.
 Mihai Viteazul : 12; sigiliul ca domn al celor trei țări românești, 100—104; v. și Sacerdoțeanu A.
 Mihailă : 276.
 Mihailovici, Pr. Paul : 408.

- Mihalache Ion : 269—270.
 Mihalcea Banul 1596 : 300, 310.
 Mihnea Turcitul Vv. : sigiliul, 305, 313.
 Mihordea Vasile : 408.
 Milcov râu : amestec moldo-românesc
 la— : 257.
 Mincul paharnic ispravnic Tecuci : 265—
 268.
 Minea Ilie : *Două documente referitoare
 la mănăstirea Golia*, 378—379; *Vicariul
 apostolic Barnabé*, 380.
 Mircea Aurel : donează doc. : 370.
 Mircea cel Mare : 9, 10, 17.
 Mircea Ion-Radu : 408.
 Miron hat(man) : 265—268, 270—276.
 Mitrea Vornicul 1593—1596 : 308.
 Mitrea Vornicul 1718 : 261.
 Mitropolia Țării Românești : 302.
 Moisi Alexandru : 165.
 Moisi Const. : *Noi studii de sigilografie
 românească*, 100—109; sărbătorirea lui,
 204; 405, 407.
 Moldova : 260—264, 268—269; vătăfi
 de ținut, v. Balan T.
 Moruzi Const. Vv. 1777—1782 : 11, 23,
 263, 265.
 Movilă Const. Vv. 1611 : 399, 400.
 Movila lui Ciorăță : 270—276.
 Movileni moșie : 263, 265.
 Muhsinzade Vizir 1774 : 14.
 Munteni : 261—262.
 Murad III sultan : 8.
 Mureșanu Elena : *Contribuții la istoria
 satelor din Transilvania*, 389—394;
 numire, 464.
 Musa Aga, dependent : 46.
 Mustafa Aga șeful beșliilor din Bucu-
 rești : 46.
 Mustafa cadiul Giurgiului 1767 : 29—30,
 31.
 Mustafa Salim cadiul Rusciucului 1763 :
 27—29, 35.
- N**acul fratele lui Nichifor Gogorți : 265—
 268, 270—276.
 Naghiu, Iosif E. : 408.
 Nan Ion erei : 261.
 Neagra sat : 310.
- Neamț : m-re, biblioteca, 408; ținut,
 263—264.
 Nedioglu Gh. : 402—403.
 Negre Costin stol. ispravnic Tecuci :
 263—268.
 Negre Petrache aga : 277.
 Negru Vodă : 144, 146.
 Nicolaescu St. : 405, 406.
 Nicolăescu-Plopșor, C. S. : raport 1939-
 140; 1940 : 367—374.
 Nicorești podgorie : 277—278.
 Nistor căpitan din Țara Românească :
 261.
 Nuțu Valérien : 409.
- O**bedin sat : 309.
 Oglindă Toader : 265—268, 270—276.
 Olari mahala București : 39.
 Olteni sat : 309, 310, 311, 397.
 Ōmer cadiu la Vidin 1774 : 55.
 Ompolița sat : 391—392; conscripția 1721
 394.
 Onciul Dimitre : portret, 3; opera, 168—
 183. V. și Sacerdoțeanu A.
 Onichie egumen m-rea Adam : 277.
 Oradea Mare : v. Arhivele.
 Orlești sat : 309.
 Orzea : 260—261.
 Osman II sultan : 9.
 Osman efendi chiatib : 46.
 Oșorhei : v. Arhivele.
 Oțetari mahala București : 41.
- P**aladi Iacovachi Vornic 1853—1855 :
 381.
Paleoliticul românesc : 280—282.
 Pan Anton : v. Popescu M.
 Pan Anton Ecaterina : 157—159.
 Panaite (Paite) : 270—276.
 Panaitescu P. P. : 409.
 Papahagi Valeriu : 409.
 Parlapan Costachi aga : 277—278.
 Pârful vornic 1763 : 27.
 Pătărlage moșie Buzău : 122.
 Păulești-Argeș : 122.
 Peter Ana, numire : 462.
 Petroșanu, Dragoș P. : 406, 408.
 Petru cel Mare : 13.

- Piersica sat : 310.
 Piscani sat : 312.
 Ploșoreanu Gh. donează doc. : 370.
 Ploșcanu Ioan : 270—276.
 Pocular Voina, iobag 1672 : 389—391.
 Pojorâți sat : 301, 310.
 Poiana moșie : 122.
 Polițeani-Tutova sat : 123.
 Popa Negru mahala București : 38.
 Popa Rusu, mahala București : 41—42.
 Popescu-Cilieni, Pr. I. : donează doc., 370, 406.
 Popescu-Teiușani Ilie, prof., donează doc. : 370.
 Popescu Mihai : *Adăugiri la viața lui Anton Pan*, 157—159; raport 1939, 128—129; optează pentru catedră, 451.
 Popescu Teodor prof. donează doc. 370.
 Popești mahala București : 36—37.
 Popovici, Paul D. : 483.
 Porumbescu Ciprian : 5.
 Poteca Eurosin : 403.
 Principesa Maria-Ialomița sat : 403.
 Pungă Alexandru din Liești : 262—263, 265—268. Pungă Ignat : 269—270.
- Racoviță C.** : 409.
 Racoviță Mihai Vv. 1726 : 261—262, 265—268, 270—276.
 Racoviță Mihai Vv. 1763 : 31.
 Radovan, Gen. G. : 406.
 Radul comis 1763 : 27.
 Radul izbașea : 261.
 Radul Mihnea Vv. : sigiliul, 305, 312, 400.
 Rădulescu-Motru C. : *Catehismul mititel al lui Eufrosin Poteca* : 403.
 Râmniceanu Naum : 11, 14.
 Râmnicul-Sărat : oraș domnesc 1596; 301; moară la : 310.
 Râmnicul-Vâlcea : uliță la, 311.
 Ranetti Costandin : 261.
 Râpeanu, I. D. : donează doc. : 117.
 Rășinari : v. Arhivele.
 Rătești-Argeș : 122.
 Rătunda sat : 312; v. și Albești-Rătundului.
 Răut râu : 379.
 Răzvan Ion și Ștefan din Liești : 262—263
- Regleanu, M. G. : raport 1940, 355—357.
 Reli Simeon : *Arhivele Statului din Cernăuți*, 248—255.
 Romanescu Marcel : 405.
 Roșioara schit : 157.
 Ruginosul, apa : 269—276, 279.
 Runcu, Pr. I. : 406.
 Rupea : v. Arhivele.
- Sacerdoțeanu Aurelian** : *Dimitre Onciul*, 1—5; *Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de Perfecționare (1 Oct. 1938—31 Dec. 1939)*, 110—143; *Colonizare germană la 1860*, 154—156; *Hrisovul și sigiliul lui Mihai Viteazul din 27 Iulie 1600*, 161—162; *Nicolae Iorga*, 205—213; *Autografe și sigilii dela Mihai Viteazul*, 296—313; *Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de Perfecționare (1 Ian.—31 Dec. 1940)*, 335—370; *Autografe ale lui Teodosie mare logofăt al lui Mihai Viteazul*, 396—397; pentru studierea doc. turcești, 6, 405, 408; pentru protecția arhivelor 449—466.
- Săcuiani moșie : 300, 310.
 Sânești sat Tecuci : v. Liești.
 Sârbu dela Munteni : 261—262.
 Șârbu al 2-lea logof. : 262—263.
 Sard : conscripția lui 1720, 394.
 Sărulești-de-sus sat : 311.
 Săseni sat : 310.
 Sași, preoții lor : 303.
 Sassu Const. : 165—166; raport 1939, 132—135; 1940, 358—362.
 Satu-Mare, populația la 1756 : 406.
 Scărlet Antiohie : 261.
 Școala de Arhivistică, program : 407—408.
 Schünemann Konrad+ : 407.
 Secuții; neamul lor, 93—94.
 Sefer Pașa Timișoara 1611 : 399.
 Seider Auguste învățătoare : 5.
 Șeișanu Romulus : *România Mare de ieri, România Mică de azi*, 395—396.
 Selim III sultan 1789—1807 : 165.
 Șerban : 262—263; —feciorul Ilincăi, 263—264; —feciorul lui Apostol pit., sãn

- Apostol sătrar, 265; Șarban mare pitar, 265—270; clucer, 270—276.
- Sf. Caterina mahala, București : 38—39.
- Sibiu : v. Arhivele.
- Sickel, Th. von prof. lui D. Onciul, 4.
- Sigilii, sigilografie* : v. Moisil C., Sacerdoțeanu A.
- Siliște sat : 310.
- Simiz Ion : 270—276.
- Sion Costachi pahar. : 277—278.
- Șipot moșie : 123.
- Siruni, H. Dj. : *O năvălire necunoscută a bandelor turcești în țările române la 1769*, 6—68; Ceremoniile la Poarta otomană, 403—404; 405, 408.
- Sofronie egumen Vieroș : 17.
- Șoptani Argeș : 122.
- Soroceanu Alecu aga 1856 : 381—382.
- Spiridon Tismăneanul : 157.
- Stahiescu, D. L. : 408; v. și Stoile, C. A.
- Stahl H. : 407.
- Stamati Ion 1874 : 381—382.
- Stănești moșie : 300.
- Stăncești sat : 309.
- Stanciul logofăt 1598 : 302.
- Stănulești sat : 301.
- Steege Ludovic, studii despre, 405.
- Ștefan sânu Ion : 269—270.
- Ștefan Tomșa II, Vv. : 397—401.
- Ștefanache stolnic 1763 : 27.
- Ștefănescu Iulian : 409.
- Ștefăniță Lupul Vv. 1661 : 378—379.
- Ștefănuță : 276.
- Stema unită a țărilor românești* : 105—109
- Sterian Constantin vistier 1763 : 27.
- Stoica Logof. 1597 : 397.
- Stoide, Const. A.—D. L. Stahiescu, *Un mănunchiu de documente privitoare la satul Liești-Tecuci* : 256—279.
- Straja-Rădăuți, satul natal al lui D. Onciul : 4.
- Strâmtul sat : 310.
- Stremți : conscripția din 1721 : 394.
- Șucu Ion : *Contribuțiunile la istoricul satului Mățau-Mușcel*, 143—154.
- Sularul-Dolj sat : 298, 299.
- Suleiman-aga hazinedar : 46.
- sută*, etim : 407.
- Țara Românească** : Turcii spun (1763) că e țară liberă, 34.
- Țargul Secuilor : v. Oșorhei.
- Tătarii : când au venit : 301.
- Tataru sat : 310.
- Tecuciu ținut : 261—279.
- Teodora mama lui Mihai Viteazul : 311.
- Teodosie Logofăt 1597 : 301, 310, 396—397.
- Theodorian-Carada M. : 405.
- Tiarantos : v. Bârlad.
- Tibru : conscripția din 1720, 394.
- Țigănești sat : 311.
- Țigani, sălaş de— : 302.
- Timurlenk : 7, 10.
- Tismana, m-re : 123, 302, 303, 309.
- Toderașco Tudori căpitan : 262—263.
- Toma Logofăt 1763 : 27.
- Toplița sat : 310.
- transcrierea alfabetului turcesc* : 24; 404; —textelor cirilice, v. N. Drăganu.
- Transilvania : v. Meteș St., Mureșanu El.
- Trufașul : 270—276.
- Tudor D. : 406, 409.
- Tumlirz Carl inspect. școlar : 5.
- Turburea moșie : 123.
- Turcu Const. : *Despre Ștefan Tomșa II*, 397—401.
- Turdeanu Emil : 406.
- Turtucaia : 43.
- Tutova ținut : 260.
- Țdrea Manolache** : 262—263.
- Ungureanu Gh. : raport 1939, 141—143; 1940, 363—366.
- Ungureni moșie : 122.
- Urâți sat : 310.
- Urechia V. A. : 20.
- Uța Vasile sin Iosip : 265—268.
- Uzun Mustafa Aga dependent 1769 : 46.
- Văcărescu Ienache** : 11, 14.
- valea Gerului și Hereteului* : 270—276.
- Văsăliuță sin Iosap : 270—276.
- Vasulescu Avram prof. : donează doc. : 370.
- vătăji* în Moldova : v. Balan T.

- Veleanului bătrân, moșie : 262—263
 265—268, 270—276.
- Velichi, Const. N. : 406—407.
- Veniamin părintele vechil la Adam : 297.
- Vernești sat : 311.
- Vicol căpitan : 261—263 ; Costandin, 265—
 276.
- Viișoara sat : 29.
- Vîrtosu Emil : raport 1939, 125—128 ;
 1940, 352—355 ; *Un dascăl slovenesc*,
 384 ; 405.
- Vîrtosu Ion : înaintat, 464.
- Vlad Țepeș : 12.
- Vlad Vintilă Vv. : sigiliul, 312.
- Vlădaia moșie : 123.
- Vlădăianu Ion : 405.
- Vlădeni sat : 309.
- Vladimirescu Tudor : 370.
- Voinigești sat : 309.
- Vulpescu Maria : înaintare, 464.
- W**ymann, Dr. E. : *Un cântec al lui Wilhelm Tell cu melodie românească*, 160—
 161.
- Y**usuf molla la Giurgiu 1763 : 34.
- Z**ametin Alex. general : 18.
- Zane G. : 105.
- Zetterstéen, K. V. : v. Kurat, A. N.
- Zieglauer, prof. lui D. Onciul : 4.
- Zlotilă din Liești : 262—263, 270—276.
- Zotta Sever, *Conducătorii arhivelor Statului din Iași în curs de 100 de ani* :
 381—382.

	Pag.
III. Bibliografie	402—448
1. <i>Dări de seamă</i>	402—404
GR. ANTIPA, <i>Marea Neagră</i> , I (A. S.)	402
Prof. S. D. IALU, <i>Omagiu D-lui profesor Gheorghe Nedioglu</i> (A. S.)	402—403
PAUL D. POPOVICI, <i>Monografia comunei „Prințesa Maria”</i> (A. S.)	403
C. RĂDULESCU-MOTRU, <i>Catehismul mititel al lui Eufrosin Poteca</i> (A. S.)	403
H. DJ. SIRUNI, <i>Domniile române la Poarta Otomană</i> (A. S.)	403—404
2. <i>Cuprinsul revistelor</i>	404—409
<i>Arhiva Românească</i> , III—VI (A. S.)	404—405
<i>Arhivele Olteniei</i> , XX (A. S.)	405—406
<i>Buletinul Institutului Român din Sofia I</i> , I (A. S.)	406—407
<i>Bulletin linguistique</i> , VIII (A. S.)	407
<i>Historisk Tidskrift</i> 1940 (A. S.)	407
<i>Hrisovul I</i> (A. S.)	407—408
<i>Meddelanden från Svenska Riksrarkivet</i> , 1939	408
<i>Mitropolia Moldovei</i> , XVII (A. S.)	408
<i>Orizonturi</i> III—IV (A. S.)	408
<i>Revista Istorică</i> XXVI (A. S.)	408—409
<i>Revista Istorică Română</i> X (A. S.)	409
<i>Revue Historique du Sud-Est européen</i> , XVII (A. S.)	409
3. <i>Opera lui N. Iorga (1934—1941)</i> (A. S.)	410—437
4. <i>Bibliografie veche</i>	437—445
1. <i>Cărți</i> (A. S.)	437—438
2. <i>Periodice</i> : 1. Din Moldova (Claudia Mihăilescu) 2. <i>Foia de istorie și literatură</i> (A. S.)	438—437
5. <i>Bibliografie nouă</i> (A. S.)	445—448
IV. Informații	449—467
1. <i>Cronica Arhivelor 1 Sept. 1940—31 Aug. 1941</i>	449—466
2. <i>Diverse</i>	466—467
V. <i>Indice de documente</i> (A. S.)	469—480
VI. <i>Indice general</i> (A. S.)	481—490

Figuri :

Nicolae Iorga, cu semnătura	207
Cererea lui N. Iorga, 1889 (facsimil)	244
Autograful lui Mihai Viteazul din 4 Mai 1595	300
Id. din 12 Iunie 1595	300
Id. din 10 Iunie 1596	301
Id. din 21 Ian. 1597	301
Id. din 23 Mart. 1597	302
Id. din 6 Aug. 1597	302
Id. din 4 Ian. 1594 (<i>fals</i>)	303
Id. din 7 Iulie 1594 (<i>fals</i>)	304
Id. din 7 Oct. 1594 (<i>fals</i>)	304
Sigiliul inelar al lui Mihai Viteazul (mărit)	308
Sigiliul lui Radu Mihnea (?) Voevod	311
Sigiliul lui Mihnea Voevod	312
Sigiliul lui Vlad Vintilă Voevod	312
Autograful Logof. Teodosie din 11 Ian. 1597	397
Id. din 18 Ian. 1597	397
Insemnare despre venirea în scaun a lui Ștefan Tomșa Voevod din 12 Ian. 1612	398

Plănșe afară din text :

	Plănșă
Patru autografe dela Mihai Viteazul	VIII
Șase sigilii dela Mihai Viteazul	IX

AU APĂR T:

INVENTARUL ARHIVELOR STATULUI

BUCUREȘTI – CERNĂUȚI – CHIȘINĂU –
CLUJ – CRAIOVA – IAȘI – NĂȘĂUD –
TIMIȘOARA – BRAȘOV
BUCUREȘTI, 1939. – VOLUM ÎN 420 PAGINI 8° MARE. – LEI 500

ȘCOALA DE ARHIVISTICĂ: CARNETUL STUDENTULUI

BUCUREȘTI, 1939. – 24 PAG. ÎN 12° – LEI 30

ALBUM DE PALEOGRAFIE ROMÂNEASCĂ

(SCRIREA CHIRLIGĂ) de I. BIANU și N. CARTOJAN
EDIȚIA III MÛLT ADAUȘĂ

BUCUREȘTI, 1940 – 44 PLANȘE ȘI O INTRO-
DUCERE ÎN PALEOGRAFIE. – LEI 220

PROECȚE PENTRU PALATUL ARHIVELOR STATULUI

CONTRIBUȚIUNI LA ISTORIA ARHITECTURII NOASTRE ÎN SECOLUL XIX

de AURELIAN SACERDOTEANU
BUCUREȘTI, 1940:

VOL. ÎN 32 PAG. ÎN 4° PLUS 3 PLANȘE AFARĂ
DIN TEXT, CU NUMEROASE FIGURI – LEI 140

H R I S O V U L BULETINUL ȘCOALEI DE ARHIVISTICĂ

Publicat de Prof. AURELIAN SACERDOTEANU
I (1941), 564 PAG. ÎN 8° PLUS V PLANȘE
ȘI NUMEROASE FIGURI – LEI 500